

**GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AZERİ TÜRK MECMUASI ÜZERİNE BİR İNCELEME,
AÇIKLAMALI DİZİN VE SEÇİLMİŞ METİNLER**

HAZIRLAYAN

Tuba AKSOY

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Hatem TÜRK

GİRESUN-2013

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürünün Onayı

Doç. Dr. SEDAT MADEN

Enstitü Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün gerekliliklerini yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Metin AKAR

Anabilim Dalı Başkanı

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak bütün gerekliliklerini yerine getirdiğini onaylarım.

Yrd. Doç. Dr. Hatem TÜRK

Tez Danışmanı

Jüri Üyeleri

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
ÖN SÖZ	VI
GİRİŞ	1
1. Azerbaycan Coğrafyasının Genel Durumu	1
1.a. Azerbaycan'ın Adı	1
1.b. 1905'e Kadar Azerbaycan Coğrafyasının Genel Tarihi	2
2. Rus Etkisi Altındaki Azerbaycan'ın Genel Durumu ve Yenileşme Hareketi	5
2.a. Siyasi Faaliyetler ve Müsavat Partisi	8
2.b. Azerbaycan Cumhuriyetini Kuruluşunda Müsavat Partisi	11
3. 1918-1920 Demokratik Azerbaycan Cumhuriyeti	16
3.a. Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümetleri	20
4. 1920 Sonrası Genel Durum ve Muhacir Faaliyetler	23
4.a. Yeni Kafkasya Mecmuası	26
5. Mehmet Emin Resulzade Ve Faaliyetleri	27
BİRİNCİ BÖLÜM: MECMUANIN KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ	29
1.1. Azeri Türk mecmuası'nın Kültür Hayatımızdaki Yeri	29
1.2. Mecmuanın Yayın Politikası	29
1.3. Mecmuadaki Faaliyetler	31
1.3.1. Edebi, Sanatsal Metinler Ve Şiirler	32
1.3.2. Azerbaycan ve Kafkas Ülkelerini Konu Alan (Siyasi) Yazılar	32
1.3.3. İktisadi ve Kültürel Hayatla ilgili Yazılar	34
1.4. Mecmuanın Şekil Özellikleri	35
1.5. Yazar Kadrosu	37
1.6. Azeri Türk Mecmuasına Ait Kimlik Bilgileri	39
İKİNCİ BÖLÜM: AÇIKLAMALI DİZİN	43
2.1 SAYILARINA GÖRE	43
1. SAYI	43
2. SAYI	44
3. SAYI	45
4. SAYI	46
5. SAYI	47
6. SAYI	49
7. SAYI	50
8. SAYI	51
9. SAYI	52
10. SAYI	53
11. SAYI	54
12. SAYI	56
13. SAYI	58
14. SAYI	58
15. SAYI	60
16. SAYI	61
17. SAYI	62
18. SAYI	63

19.SAYI	64
20.SAYI	65
21.SAYI	67
22.SAYI	67
23.SAYI	68
24.SAYI	69
25. SAYI	70
26.SAYI	71
27.SAYI	72
28-29. SAYI.....	72
30.SAYI	74
2.2. KONULARINA GÖRE	75
2.2.1. ŞİİRLER.....	75
1.2.2. SİYASİ YAZILAR	76
1.2.3. İKTİSAT İLE İLGİLİ YAZILAR.....	81
1.2.4. KÜLTÜREL VE SOSYAL HAYATA AİT YAZILAR.....	83
1.2.5. KAFKAS MİLLETLERİNE AİT YAZILAR.....	86
1.2.6. SANATSAL VE EDEBİ YAZILAR	87
1.2.7. HABERLER.....	89
1.2.8. KONUŞMALAR, RÖPÖRTAJLAR VE KONFERANSLAR	96
1.2.9. İLAN VE MEKTUPLAR	97
1.2.10. REKLAMLAR.....	99
1.3. YAZAR ADINA GÖRE	105
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SEÇİLMİŞ METİNLER.....	131
TUTTUĞUMUZ YOL.....	131
İSLAMİ TÜRK SANAYİ-İ NEFİSE TARİHİ NOKTA-İ NAZARINDAN	
AZERBAJCAN'IN EHEMMİYETİ	134
MİLLİ HARSA KARŞI BOLŞEVİK SEFERİ	138
BÜYÜK YALAN	143
MİLLİ DESTANLARIMIZA DAİR.....	146
ŞAMHOR.....	151
SEKİZ YIL.....	155
MART FACİASI.....	158
ON SENELİK AZİM VE CİHAD	162
AZERBAJCAN'DA EDEBİYAT MESELESİ	166
BEYNELMİLEL SAHADA AZERBAJCAN.....	172
KAFKASYA MİLLETLERİ VE KAFKASYA MESELESİ	174
AZERBAJCAN'DA EDEBİ HAYAT.....	177
AZERBAJCAN'DA EDEBİ HAYAT.....	180
AZERBAJCAN'DA EDEBİ HAYAT.....	183
SONUÇ	188
KAYNAKÇA	189
ÖZ GEÇMİŞ	190

ÖZET

Azeri Türk mecmuası, 1928 ile 1930 yılları arasında yayımlanmış “edebi, içtimai ve siyasi milliyetperver” bir süreli yayındır. Siyasi yönü ağır basan mecmua, 1918-1920 yılları arasında varlığını sürdürmüş olan Azerbaycan Cumhuriyeti ve Kafkasya milletlerinin istiklal mücadelesine hizmet etmektedir. Azeri Türk mecmuasının ana hatlarıyla incelenmeye çalışıldığı bu çalışmanın giriş bölümünde Azerbaycan’ın ve Müsavat Partisinin genel tarihi ve özelliklerinden, Azerbaycan Cumhuriyetinin kuruluş sürecinden bahsedilmeye çalışılmıştır. Birinci bölümde mecmuanın özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde Mecmuadaki tüm yazıların sayılarına, yazar adlarına ve konularına göre açıklamalı fihristine yer verilmiştir. Üçüncü bölümde ise seçilmiş metinler Latin harflerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Süreli Yayınlar, Azeri Türk mecmuası, Azerbaycan Cumhuriyeti(1918-1920).

ABSTRACT

This study consists of Azeri Türk magazine. The magazin deals with Azerbaijan culture, art, literature, socical and political condition. This study consists of introduction and three other chapters.

The first chapter deals with the cultural importance, the political background and the form features of the magazine. The second chapter consists of Azeri Türk magazin's writes' index acording to their numbers, writers' names and topic. The last chapter consists of the chosen text.

Key Words: The Republic of Azerbaijan, Azeri Türk, Journal.

KISALTMALAR

Akt. Aktaran

Bkz. Bakınız

nr. Numara

s. Sayfa

Yay. Yayınları

ÖN SÖZ

Azeri Türk mecmuası, 1 Şubat 1928- Şubat 1930 yılları arasında yayımlanmış bir süreli yayımdır. 1918’de Azerbaycan’da kurulan, ilk demokratik Türk Devleti’nin kurucularından olan Rezulzâde Mehmet Emin ve çevresinde toplanan aydınlar tarafından İstanbul’da çıkarılmıştır. Başta Azerbaycan olmak üzere tüm Türk ve Kafkas milletlerinin kültür, siyasi, iktisadi ve sosyal alandaki meselelerini konu edinen mecmua, “Milli Azerbaycan Hareketi”ne hizmet için neşredilmiştir ve bu hareketin Yeni Kafkasya’dan sonra ikinci yayın organıdır.

Azerbaycan coğrafyasında 19.yüzyılın sonlarında görülmeye başlanan yayın faaliyetlerinin Azerbaycan hatta Kafkasya için farklı bir önemi vardır. Ortaya çıktığı ilk günden itibaren Rus rejiminin istibdadı altında olan yayınların gerek gizli gerekse aleni olarak hizmet ettikleri ortak amaç istiklal mücadelesidir. Yoğun sansür ve baskılara rağmen çıkmaya devam eden bu yayın faaliyetleri neticesini vermiş ve Azerbaycan Cumhuriyeti kurulmuştur. Ancak söz konusu cumhuriyet 23 ay sonra tekrar Ruslar tarafından işgal edilmiştir.

1920’de Azerbaycan’ın Rus ordusu tarafından işgal edilmesinin akabinde her alanda olduğu gibi matbuat alanında da zorluklar yaşanmıştır. İstila ile ülkedeki dergi ve gazetelerin neşriyatına son verilmiş yerine Bolşevik rejiminin savunuculuğunu yapan yayınlar çıkarılmaya başlanmıştır. Gizli bir şekilde varlıklarını sürdürmeye çalışan milliyetçi yayınlar bu duruma ancak birkaç sene dayanabilmişler ve sonunda yayınlarına başka ülkelerde devam etmek zorunda kalmışlardır. Bu şekilde muhacir aydınların muhacerette çıkarmış oldukları yayınları kapsayan muhaceret matbuatı doğmuştur.

Başta İran ve Türkiye olmak üzere Almanya, Polonya gibi ülkelerde yürütülen söz konusu faaliyetlerin en yoğun olduğu ülke Türkiye’dir. İstanbul’a gelen Resulzade Mehmet Emin, dağınık halde bulunan Azeri muhacir aydınları bir araya getirip fikri bir teşkilat oluşturmuştur. Bu teşkilatın ve muhaceret matbuatının ilk yayın organı Yeni Kafkasya mecmuasıdır. Eylül 1923’de yayın hayatına başlayan mecmuanın 1927’nin sonuna doğru kapatılması üzerine vakit kaybedilmeden 1 Şubat 1928’de Azeri Türk mecmuası faaliyete başlamıştır. Çalışmamızın konusunu da bu mecmua oluşturmaktadır.

Azeri Türk mecmuasının siyasi, tarihi ve kültürel arka zeminiyle birlikte incelendiği çalışmamızda şu şekilde bir yol izlenmiştir. Azeri Türk mecmuası Azerbaycan Cumhuriyeti(1918-1920) ve bu cumhuriyeti kuran Müsavat Partisi ile ilgili bir yayın olduğu için giriş kısmında kısaca Azerbaycan'ın genel tarihinden, cumhuriyetin kuruluş sürecinden ve Müsavat Partisi'nin bu sürece katkısından bahsedilmiştir. Ayrıca Azeri Türk mecmuasından evvel çıkmış olan Yeni Kafkasya mecmuasının devamı niteliğinde olmasından dolayı Yeni Kafkasya mecmuasına da kısaca değinilmiştir.

Çalışmamızın daha sonraki kısımları üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mecmuanın kültür hayatındaki yerinden, faaliyetlerinden ve şekil özelliklerinden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise mecmuadaki tüm yazı ve ilanların sayılarına, konularına ve yazar adlarına göre açıklamalı dizini yapılmıştır. Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise seçilmiş metinler Latin alfabesine aktarılmaya çalışılmıştır. Metin seçme işlemi yazıların konusuna göre yapılmıştır. Seçilmiş metinler kısmında okunamayan kelimelerin Arap harfli biçimleri metinde gösterilmiştir

Çalışma esnasında gerek hocalarımla gerekse arkadaşlarımla büyük yardımlarını gördüğüm için uzun bir teşekkür listesine yer vermem gerekmektedir. Başta, çalışmamı destekleyen, yol gösteren, Azerbaycan ve Musavat Partisi tarihi hakkında önemli kaynaklara ulaşmamı sağlayan Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Aygün ATTAR'a, öğrenim hayatım ve çalışmam süresince her türlü yardımını esirgemeyen kıymetli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Hatem TÜRK'e, içten yardım ve misavirperliklerinden dolayı Ankara Azerbaycan Kültür Derneği Başkanı Sayın Cemil ÜNAL ve kıymetli Nesrin ÜNAL'a, Ankara'da konaklamamı sağlayan değerli arkadaşım Hatice GÜREL'e , çeşitli yardımlarını gördüğüm tüm arkadaşlarıma ve sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Türk kültür ve siyasi tarihi açısından önemli bir kesitin tanıklığını yapan Azeri Türk mecmuasını incelerken azami derecede gayret gösterdiğim halde gözden kaçan hatalarım ve yazım yanlışlarından dolayı şimdiden özür dilerim.

Tuba AKSOY
GİRESUN, 2013

GİRİŞ

1.Azerbaycan Coğrafyasının Genel Durumu

1.a.Azerbaycan'ın Adı

“Azerbaycan adı bölgede M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren kullanılmaya başlanır”(Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s. 3). Azerbaycan isminin nereden geldiği hakkında çeşitli fikirler öne sürülmüştür ancak kaynakların üzerinde ittifak ettikleri iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri Küçük Midya Eyaletinin komutanı olan “Atropat”ın Güney Azerbaycan bölgesinde “Atropaten” isminde bir devlet kurduğu, bu ismin Farslarda “Aderbadagan, Araplarda ise “Azerbaycan” şeklinde olduğu ve ismin böylece türediği şeklindedir. Mehmed Emin Resulzade de ismin bu şekilde türediğini söyler (Buran, Alkaya, 2007). Diğer görüşe göre isim, Farsça’da ateş anlamına gelen “Azer” sözcüğü ile Baycan sözcüklerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Ateş Ülkesi anlamına gelmektedir. Bölgede, eski dönemlerden beri yanan doğal gaz kaynaklarının bulunması nedeniyle bu ismi almış olabileceği genel kabul görmüştür. Aynı zamanda bu özelliğinden dolayı bölgede ateşlerinin petrol kaynaklarından beslendiği birçok Zerdüştlük tapınağı bulunmaktadır. “Arap tarihçi Taberî, çeşitli halk hikâyelerine dayanarak, ibadet edilen ateşin en büyüğünün burada bulunmasından dolayı bu ülkeye Azerbaycan adının verildiği söylemektedir. Fuat Bozkurt’un çalışması (akt. Buran, Alkaya, 2007, s.69) Kaşgarlı Mahmut, Divanü Lugati’t Türk adlı eserinde Azerbaycan sözünü “Azerbad” yani “odun (Ateşin) âbâd ettiği yer” şeklinde açıklamıştır. Azerbaycan adının menşei hakkında daha birçok görüş bulunmaktadır ancak öne çıkan başlıca fikirler bunlardır.

Azeri Türk mecmuasından sonra onun görevini devralan yeni mecmuanın adının “Odlu Yurt” olması da bu konu dâhilinde dikkat çekicidir.

1.b. 1905'e Kadar Azerbaycan Coğrafyasının Genel Tarihi

Azerbaycan coğrafyası gerek jeopolitik konumu gerekse yeraltı ve yer üstü kaynakları nedeniyle insanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren tercih edilen bir yerleşim yeri olmuştur. Bu sebeple tarih boyunca coğrafyaya hâkim olma mücadelesi sürmüştür.

Mevcut bilgiler ışığında “M.Ö 3000 yılının ikinci yarısında toplu yaşamın başladığı bilinmektedir. Urumiye Gölü çevresinde Sümerler ile komşu yaşayan Kutiler, Azerbaycan coğrafyasının ilk meskûn toplumu olarak kabul edilmektedir.” (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.3) Milattan önce 1000 yılında bölgeye, Kimmerler, İskitler, Masaggetler, Kaspiler gibi toplulukların yanı sıra, sırasıyla Manna, Midya, Ehemeni, Alban, Artopaten gibi devletlerin de hâkim olduğu bilinmektedir.

M.S. 224 yılında Sasani hâkimiyeti başlamıştır. Sasanilerin hâkimiyeti esnasında bölgede birçok hükümdarlıklar kurulmuş ancak hiçbiri bölgesel egemenlikten öteye gidememiştir. Sasaniler Azerbaycan'a 500 yıla yakın süre hükmetmişlerdir. Bu süre zarfında özellikle IV. ve V. yüzyıllarda Kuzey Kafkasya'dan Hun Türklerinin akın akın gelip bölgeye yerleştikleri bilinmektedir. “Ak hunlar 446 yılından itibaren, takip eden yıllarda ise Hazarlar, Bulgarlar, Ağaçeriler, Sabirler v.s. Türk boyları akın akın gelip Azerbaycan'a yerleştiler. Söz konusu Türk boyları bölgenin hâkimiyetinin Sasanilerde olmasına rağmen kendi bölgesel hükümdarlıklarını da kurmuşlar ancak Azerbaycan genelinde tam bir hâkimiyet sağlayamamışlardır. Sasanilerin, Azerbaycan'daki hâkimiyeti V. yüzyıl sonlarından itibaren Bizanslılar ile yapılan savaşlarda sarsılmışsa da yer yer VII. yüzyıl ortalarına kadar devam etmiş, bu süreçte Azerbaycan'da en uzun süreli hâkimiyeti Hazar Devleti sağlamıştır” (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.5).

Ancak Türklerin bölgedeki varlığı daha eskilere dayanır. “Azerbaycan'a ilk Türk göçleri M.Ö.I. yüzyılda olmuştur. İskitler ve Sakaların büyük göçleri sırasında Türkler ilk kez gelerek buraya yerleşirler”(Buran, Alkaya, 2007, s.70).

Azerbaycan'da VII. yüzyılda Arapların hâkimiyeti görülmektedir. Araplar Hz. Osman döneminde Azerbaycan'a tamamen hâkim olmuşlardır. Arapların hâkimiyetiyle birlikte Azerbaycan'da İslamiyet yayılmaya başlamıştır. “Ancak halkı Araplaştıramadıkları gibi, kendileri de o bölgede yaşayan halk ile kaynaşarak erimişlerdir”(Buran, Alkaya, 2007, s.71). Bu süre zarfında Oğuz boyları kalabalık

gruplar halinde Azerbaycan'a gelmeye devam etmişler ve "IX. yüzyılın sonlarında Azerbaycan tamamen Türklerle meskûn hale gelmiştir. Azerbaycan'da Türklerin hâkimiyeti ise Selçuklular ile başlar. Coğrafyada kısa süreli Türk hâkimiyetlerinin dışında Selçuk Beyin torunu Çağrı Beyin 1014'de Horosan'ı geçerek Azerbaycan'a girmesi ile Azerbaycan tarihinde tamamen Türk hâkimiyeti sağlanmıştır." (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.5).

1502 yılında Safevilerin Azerbaycan'a hâkim olmasına kadar coğrafya birçok medeniyete ve mücadelelere sahne olmuştur. Selçukluların zayıflaması üzerine bölgede fazla uzun ömürlü olamayan Harzemşahlar Devleti ve aynı zaman diliminde Şamahı bölgesinde dört yüzyıl boyunca devam eden Şirvanşahlar Devleti kurulmuştur. XIII. yüzyılda Moğol İstilalarına maruz kalan Azerbaycan, bu istilalarda büyük zararlar görmüştür. Bu istilalarda Moğollar'ın eline geçen Azerbaycan sırası ile İlhanlılar ve Timurlular'ın hâkimiyetine sahne olmuştur. Moğollar'ın hâkimiyetinden sonra bölgeye önce Karakoyunlular daha sonra ise Akkoyunlular hâkim olmuştur.

1502'de Azerbaycan'ın genelinde hâkimiyet sağlayan Safevi Devleti kurulmuştur. Safevi hâkimiyeti esnasında bölge Safeviler ile Osmanlılar arasında el değiştirmiştir. İki yüz yıl boyunca varlığını sürdüren Safeviler'in gücünü kaybetmesinden yararlanan Çarlık Rusya, 18. yüzyılın başlarından itibaren Aras nehrinin kuzeyine saldırılarda bulunmaya başlamış ve kısa süreli olarak bazı şehirleri işgal etmiştir. Safeviler'in dağılma sürecinde bölge, Osmanlı ve Safeviler'in atadığı valilerle yönetilmiştir.

Afşar Türklerinden olan Nadir Şah'ın 1736'da Safeviler'e son verip kendisini şah ilan etmesi üzerine bölgede Afşarlar'ın hâkimiyeti başlamıştır. Ancak Nadir Şah'ın halka kötü davranması üzerine isyanlar çıkmış ve beş yıl süren bu isyanlar Nadir Şah'ın ölümü üzerine son bulmuştur. Afşarlar'ın Nadir Şah'dan sonra zayıflaması sonucu "18. yüzyılın başlarından itibaren şehir devletleri gibi varlıklarını sürdüren hanlıklar bağımsızlıklarını ilan etmiştir" (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.8).

Yaklaşık yüz yıl süren hanlıklar dönemi, Azerbaycan'ın kalkınması açısından önemli bir devirdir. " Azerbaycan Hanlıklarında o dönem şartlarında ekonomi sahasında adeta bir sanayi kurulmuştu. Şeki ve Gence Hanlıkları arazilerinde halı

tezgâhları yaygınlaşmış, Taşkesen bölgesinde zengin demir madenleri işletmiştir” (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.9).

Sanayi alanında yaşanan olumlu gelişmelere rağmen hanlıklar arasında siyasi birlik bir türlü sağlanamamıştır. Bu siyasi ayrılıktan yaralanan Çarlık Rusya, Aras’ın kuzeyindeki hanlıkları işgal eder. Aras’ın güneyinde bulunan Kaçar Hanedanlığı ise Rusların bu ilerlemesi karşısında çaresiz kalarak Rusya ile Gülistan Anlaşmasını imzalar. Bu anlaşma Kuzey Azerbaycan’ın Çarlık Rusya’nın toprakları olarak tanınmasını sağlamıştır. Rusya’nın kuzey Azerbaycan’ın işgalinden yirmi yıl sonra Kaçarlar Ruslara karşı savaş açar ancak savaş Kaçarların yenilgisiyle sonuçlanır ve Azerbaycan’ın Kuzey Azerbaycan ve Güney Azerbaycan olmak üzere ikiye ayrılmasına neden olan Türkmençay Anlaşması (21 Şubat 1828) imzalanır. Ruslar Aras’ın kuzeyindeki topraklara ek olarak Nahcivan ve İrevan Hanlıklarının arazilerinin yanı sıra Hazar Denizi’nin de kontrolünü ele alır. Artık Kuzey Azerbaycan tamamen Rusların hâkimiyetine girmiştir. Güney Azerbaycan’da ise Kaçarlar XX. yüzyılın başlarına kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Daha sonra ise Güney Azerbaycan İran’a katılmıştır.

Çarlık Rusyası 1828’de resmen işgal ettiği Kuzey Azerbaycan’ın Hanlıklar şeklindeki yönetimine 1840’a kadar müdahale etmemiştir. “Çarlık yönetimi işgal ettiği diğer bölgelere oranla Kuzey Azerbaycan’da daha esnek o ölçüde de sinsi politikalar uygulamış, yerli ahali arasındaki huzursuzlukları çözerken bölgeye getirip yerleştirdiği gayritürkler (Ermeniler başta olmak üzere) ile Türk ahali arasında düşmanlık yaratıyor ve kendisine yönelecek düşmanlığı önliyordu” (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.9).

Rusya 1840’dan sonra, önce hanlık sistemine son vermiş, ardından Azerbaycan’ı üç yönetsel bölgeye ayırarak buralara Rus valiler atamıştır. Bu yönetim sistemi 1917’ye kadar devam etmiştir.

2.Rus Etkisi Altındaki Azerbaycan'ın Genel Durumu ve Yenileşme

Hareketi

Rusya XIX. yüzyılın başında Azerbaycan'a geldiği zaman karşısında siyasi bütünlükten yoksun olan bir Azerbaycan bulmuştur ancak Azerbaycan'ın bu durumu -dönemin şartları içerisinde değerlendirildiğinde- kültürel ve sanayi bakımından gelişmesine engel teşkil etmemiştir. Rusya'nın işgaline uğradığı zaman Gence Hanlığı'nda 400'e yakın ipek fabrikası, cam ve şişe imalathaneleri ile dokuma ve halı sanayii bulunuyordu. Bunlardan başka petrol sanayi, balıkçılık ve gemicilik de bölgede önemli geçim kaynaklarındandı. Sanayide olduğu kadar kültürel açıdan da zamanına göre oldukça çağdaş bir seviyedeydi. Hatta Mirza Bala Mehmetzade'nin dediğine göre Rusya'dan daha medeni bir durumdaydı.

Bu sebepten dolayı Rusya, esareti altında bulunan diğer milletlerin aksine Azerbaycan'da istisnai bir politika izlemiş ve 1840'a kadar mevcut hanlıklara dokunmamıştır. 1840'dan sonra ise her türlü devlet işine Rusları tayin etmiş, yerli halkı her türlü idari ve askeri işten soyutlamıştır. Kültürel açıdan yüksek bir durumda bulunan halk her türlü haktan mahrum edilmiş, toprak mülkiyeti ve askerlik hakkı elinden alınarak liderlik ve askerlik sıfatlarından soyutlanmaya çalışılmıştır. Rusya'nın işgalinden sonra Azerbaycan'da her türlü kültürel ve fikri faaliyet durmuştur. Halk cahil bir vaziyettedir. "Çarlık yönetimi aynı süreçte Azerbaycan Türklerini geleneklerinden, adet-ananelerinden uzaklaştırmak amacıyla ciddi bir asimilasyon politikası uygulanmış ancak bunda pek başarılı olamamıştır" (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.15).

Azerbaycan halkını bir arada tutacak ve onu tekrar bağımsızlığına kavuşturacak olan yegâne unsur milli harsıdır. Azerbaycan'ı bağımsızlığa kavuşturmak için milli benlik şuurunun ve harsın diri tutulması halkın bilinçlendirilmesi gerekiyordu. Bu bilinçlendirmenin gerçekleşmesi için de aydın bir zümrenin yetişmesi gerekmektedir.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Avrupa kapitalinin Bakü'ye gelmesi ve Bakü civarında petrolün çıkarılmaya başlanması üzerine petrol sanayi canlaşmıştır. Rusya'nın engellemelerine rağmen bazı kişilerin petrol sanayisinden yararlanıp servet kazanması üzerine Azerbaycan'da yeni bir burjuva sınıfı doğmuştur.

Bu zümre yenileşme hareketinin zeminini oluşturmuştur. Yeni oluşan bu zengin ve aydın zümre milletin yükselmesi ve milli benliğini koruması için eski, batıl fikirlerin atılıp yeni çağdaş fikirlerin getirilmesi gerektiğinin farkındaydı. Bu sebeple “eğitim, basın ve hayır işleriyle ilgilenmeleri sayesinde milli uyanış başlamış ve Azerbaycan basını, sahnesi, edebiyatı, tekniği ve daha başka modern kurullar doğmuştur”(Baykara, 1975). Bu hayırseverlerden biri olan Hacı Zeynelabidin Tağıyev, Azerbaycan’da modern anlamda ilk kız lisesinin açılmasına büyük maddi destek vermiştir. Ayrıca ilk tiyatro binasını yaptırmış, Rusya Türkleri arasında ilk gazete olan “Kaspi” gazetesini kurmuş ve Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kurulmasında önemli hizmetleri olan “Ali Merdan Topçubaşı, Fethali Han Hoyski, Nesib Bey Yusufbeyli, Neriman Nerimanov” gibi isimleri yurtdışında okutmuştur (Açıkkaya, 2010,s.408).

Yenileşme hareketinin ilk dönemlerinde aydın zümre ile ulema arasında fikri çatışma baş göstermiştir. Ulemalar çağdaş fikir ve faaliyetleri gâvur icadı olarak görmüş ve halka nüfuz etmesine karşı çıkmışlardır. Çarlık Rusya’da yenileşme hareketlerini kontrol altında tutmak için ulema sınıfını desteklemiştir. Ancak tüm engellemelere karşın aydın zümre ilerlemeyi başarmış ve gittikçe siyasileşmiştir. Halk ise Rus okullarında yetişen aydınları yabancı olarak görüyor mollaları ise inandırıcı bulmuyordu. Aydınlatma hareketinin halk tarafından idrak edilmesi tiyatro, basın ve usul-ı cedid okullarının yaygınlaşması sonucu gerçekleşmiştir (Açıkkaya, 2010, s.409).

Yenileşme hareketinin temelini ilk atan Mirza Fethali Ahundov’dur. Milli uyanışın gerçekleşmesi ve halkın dış etkilerden kurtulması için gayret göstermiştir. Halkı aydınlatma yolunda tiyatroyu kendisine araç edinen Ahundov, tiyatronun Azerbaycan’a yerleşmesini sağlamıştır(Uca,2010,s.207). Mirza Bala Mehmetzade “Milli Azerbaycan Hareketi” adlı eserinde Mirza Fethali Ahundov’dan şu şekilde söz eder:

“Devrinin en münevver adamı olup 18 inci asır Avrupası terakkicilerinin ideleriyle meydana çıkan Mirza Fethali bütün Türk ve İslâm dünyasında ilk defa olarak piyesçilik mektebi tesis etmeğe, yalnız milli harsın temellerinden en mühimmi olan dil ve edebiyatımıza hizmet etmiş değildi. O, aynı zamanda yeni avrupaî ideler vaz’ediyor, eski içtimai münasebatı ve tarzı hayatı tenkid ederek, milli yükselişe mani olan teşkilatı vuruyor, baltalıyordu. En mühimi ise bu tarz edebiyat doğrudan

doğruya halka müracaat ediyor, geniş halk kitlesinin gözünü açıyordu. O, bu suretle, tiyatro gibi yeni harsî bir müessese yaratmış oluyordu”(Mirza Bala, 1991,s.14).

Bir diğer münevver ise Hasan Bey Zerdabî’dir. Azerbaycan’da sayısız zorluğa rağmen Türkçe matbaayı kuran ve ilk Türkçe gazete olan “Ekinci” gazetesini(1875-1877) çıkaran iyi eğitilmiş bir aydındır. Hürriyet, Avrupa medeniyeti, Avrupaî tarzda mektep, eğitimin ve ana dilin önemi gibi meseleleri savunmuştur. Ekinci, görünüş itibarıyla bir ziraat dergisidir ancak muhteva açısından milli bilinci uyandırmayı amaçlayan yazılara da yer verilmiştir. Derginin ismiyle muhtevası arasındaki bu farklılık Rus yönetiminin sıkı istibdat rejiminden kaynaklanmaktadır. Zerdabî bu gazete ile halka ulaşarak halkı cahillikten kurtarmayı amaçlamış bu yüzden yalın bir dil kullanmıştır.(Uca, 2010,s.208) Mirza Bala onu “Mirza Fethali’nin eserlerini temsil eden ilk tiyatro müessisi, Avrupai manada ilk muallim, ilk muharrir, ilk cemiyeti hayriye banisi ve ilk cemaat hadimi” olarak tanıtır.

Benzer fikirleri diğer Kafkasya Türklerinde de görmek mümkündür. Türklük bilincinin oluşmasına katkı sağlayan en önemli aydın, Kırım Türklerinden olan İsmail Gaspıralı’dır. Bütün Türk milletlerini bir bütün olarak gören Gaspıralı’ya göre coğrafi ayrılıklar ve lehçe farklılıkları bu bütünü parçalamamalıydı. Türk milletinin en kuvvetli bağı dildi. Bu yüzden sade ve ortak bir Türkçe etrafında birleşmek lazımdı. Gaspıralı kitaplarında ve 1883’te yayımlamaya başladığı “Tercüman” adlı gazetesinde “dilde, fikirde, işte, birliği” işlemiştir. Ancak ilk önce birleşmesi gereken müessese dildir. Bütün Türk memleketlerini ortak bir Türkçe etrafında birleştirdikten sonra fikirde da birlik sağlamak kolaydır. İşte birlik ise sonra gelebilirdi.(Devlet, 1988) Gaspıralı ayrıca, hürriyet için çağdaşlaşmak, sanayi ve ilimde ileri gitmek gerektiğini bunun da eğitimle mümkün olacağını savunmuş, bütün Kafkasya’da yayılan “Usulû Cedid Mektebi”nin doğmasını sağlamıştır. Hasan Bey Zerdabî’de görülen Avrupalılaşmak fikrinin yanına bir de harsi bir Türkçülük eklemiştir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan bu yenileşme hareketleri neticesinde milli bilinci uyandıran mecmualar yayımlanmış, tiyatro eserleri yazılıp sahnelenmiştir. Tüm bu çabalar 20. yüzyılın başlarından itibaren meyvelerini vermeye başlamış hem fikir, hem kültür hem de siyasi alanda bilinçli bir nesil yetişmesini sağlamıştı. Bu aydınlanma sürecinde 1905 inkılâbının rolü de şüphesiz önemlidir. Eski gücünü kaybeden Çarlık Rusya’nın 1905 yılında Japonya’ya

yenilmişti. Bu mağlubiyet üzerine bünyesinde bulunan halkı kontrol altında tutabilmek için yıllarca sıkı bir şekilde uyguladığı istibdat rejiminin aksine bir inkılâp yapmak zorunda kalmıştır. “ 1905 ihtilali ile elde edilen kısmî hürriyet sayesinde bütün yurt sathında millî ve sosyal fikirler hızla gelişmiş, Çarlığın Rus halkı arasında manevî nüfuzu sarsılmış, aydın ve münevver kişilerde Cumhuriyet fikri yer etmeye başlamıştı”(Aküzüm, 1984,s.12). Mirza Bala Mehmetzade bu süreci şu şekilde aktarmaktadır:

“Rusyanın Japonya karşısındaki mağlubiyeti çarlığın azamet ve satvetini sarsmıştı. Dahilde inkılâp başlamış ve çarlık 1905’de memlekete meşrutî bir idare vad’eden bir kanun imzalamağa mecbur kalmıştı. Rusya esaretinde inleyen bütün milletlerin hayatında olduğu gibi bu tarih, Rusya mahkûmu Türklerin, o cümleden Azerbaycan Türklerinin dahi hayatında mühim bir devrin başlangıcı oldu. Bu tarihten itibaren nisbeten geniş bir nefes almak imkânını bulan Azerbaycan, şiir, edebiyat, tiyatro, musiki, matbuat, neşriyat ve maarif sahasında olduğu gibi içtimâî ve siyasi fikir ve cemiyetler bakımından dahi ilerlemeye başlamıştı” (Mirza Bala, 1991,s.19).

Rus etkisi altındaki Azerbaycan, Yenileşme hareketi neticesinde kültürel, sosyal ve siyasi alanlarda büyük gelişmeler kaydetmiştir. Siyasi gelişmeler başta olmak üzere bütün bu yenileşmeler Azerbaycan Cumhuriyetinin kurulmasına zemin hazırlamıştır.

2.a. Siyasi Faaliyetler ve Müsavat Partisi

1905 senesinde Rusya’da ilan edilen meşrutiyet Rusya esaretindeki tüm milletlerde olduğu gibi Azeri Türkleri için de bir dönüm noktası oldu. O zamana kadar gizli şekilde yürütülen faaliyetler bir parça da olsa daha serbest bir şekilde teşkil edilmeye başladı. Ağustos 1905 senesi Nijni-Novgorod’da açılan ilk kongrede Rusya esaretindeki Türklerin ilk siyasi fırkası olan “Rusya Müslümanları İttifakı Fırkası” kuruldu. İsmail Gaspıralı, Yusuf Akçura ve Topçubaşı Ali Merdan tarafından kurulan bu fırka birinci Devlet Dumasına (Rusya Meclisi Mebusanına) mümkün olduğu kadar mebus sokmayı başardı. 1906’da Ali Merdan Bey’in başkanlığında toplanan kongrede partinin nizamnamesi, üçüncü kongrede ise

programı belirlenmişti. Üçüncü kongrede İsmail Gaspıralı'nın teklif ettiği dört yıllık iptidai mekteplerinde dördüncü yıl umumi Türk lisanıyla yazılmış kitapların okutulması, bu sayede çeşitli şive lehçelerin birleştirilmesi fikri büyük bir coşku ile kabul edildi. Aynı şekilde Ali Merdan Bey'in Rusya Müslümanları için mezhep farklılıklarının önemli olmadığı, bu farklılıkların ortak bir birlik oluşturmak için engel teşkil etmediği şeklindeki teklifi de aynı coşku ile kabul edilmişti. (Mirza Bala, 1991)

“Rusya Müslümanları İttifakı” fırkası “dinî idareyi ruhaniye bayrağı altında milliyetçi bir programın tatbikına” girişmişti (Mirza Bala, 1991,s.22). Parti mensuplarına kısaca “ittifakçılar” denmekteydi. İttifakçılar, Rus liberalleriyle ortak bir program yürüterek parti programının “kanun dairesinde” kabul edilebileceği fikrini taşıyorlardı. Ancak, bu durum “ ittifakçıların” bu politikasını onaylamayan “inkılâpçı” bir gençliğin doğmasına sebep oldu. İnkılâpçılara göre o vakte kadar kendilerine her türlü ezayı reva gören Çarlık Rusyasından fayda beklemek boşunaydı. Milli bir devlet kurmak için Çarlık Rejiminin devrilmesini şart olarak gören inkılâpçılar ittifakçıları şiddetle eleştiriyorlardı. Söz konusu partiye karşılık olarak Bakü’de “Difai” fırkası ile “Himmet teşkilatı”, Kazan’da ise Hürriyet fırkası ile “Tançı” teşkilatları meydana getirildi. Aynı zamanda Kırım’da “Vatan Hadimi”, Bakü’de “Tekâmül”, Kazan’da ise “Tan” gazeteleri inkılâpçı gençliğin yayın örgütleriydi.

İttifakçılara göre Türk milletleri hem sayıca Rusya kuvvetlerinden az hem de teşkilat bakımından daha zayıftı. Halk ise henüz aydınları yeterince anlayabilmekten uzak ve siyasette korkaktı. Bu şartlarda Rusya’ya başkaldırmak pek mantıklı gözüküyordu. İsmail Gaspıralı'nın kendisine yöneltilen eleştirilere şu şiir ile cevap vermiştir.

“Okum nişan ursa idi

Atım koşu ozsa idi

Çapar idi Çorabatır

Okum nişan urmaganda

Atım koşu ozmağanda

Ayt nişlesin Çorabatır” (Mirza Bala, 1991, s.24-25).

İnkılâpçıların Rusya ile mücadele edebileceklerine inanmayan İsmail Bey bu şiirde henüz Rusya ile mücadele edebilecek seviyede olunmadığını anlatmaya

çalışmıştır. Ancak başını Müsavat Partisini teşkil eden kadro ve bilhassa Resulzade Mehmet Emin Bey'in çektiği inkılâpçı nesle göre, Rusya ihtilali muhakkak gerçekleşecekti.

1907 senesinde Çarlık Rusya kendini biraz toparlamayı başardı ve yeniden irticaya başladı. “ *...İkinci Devlet Duması dağıtan çar hükümeti, seçgi kanununu muhaliflerin ve Rus olmayan milletlerin zararına değiştirerek, o cümleden Türklerin dahi haklarını tahdid etmişti. Birinci ve İkinci Dumada 40 kadar mebusu olan Türkler, Üçüncü Dumada 10, Dördüncüde ise 7 mebusa mâlik bulunuyorlardı*”(Mirza Bala,1991,s.27).

Rusya, bünyesi altında bulunan Müslümanların ve Türklerin ortak bir teşkilat kurmasını engelleme yönelik bir politika izlemeye başlamıştı. Çarlık söz konusu milletlerin İslamlaşmasında ziyade Pantürkizm ideallerinden endişe etmekteydi. Bu nedenle “Ana dilinde milli mektepler açmakla meşgul bulunan ve bu mektepleri için muallim kadrosu hazırlamaya çalışan “Neşri Maarif Cemiyeti”nin hakları elinden alınıyor, mektepleri kapanıyordu”(Mirza Bala, 1991, s.28). Cedid mekteplerinin muallimlerine Osmanlı ajanı gözüyle bakılıyordu. “...onlara karşı kara mutaassıb din ulemasını kullanmaya başlanıyordu” (Mirza Bala, 1991, s.29).

Topçubaşı Ali Merdan Bey bu irtica faaliyetlerine karşı yayımlanmış olan “Vyborg Beyannemesi”ni imzaladığı için hapse atıldı. Ağaoğlu Ahmed, Ali Bey Hüseyinzade ve Yusuf Akçura Türkiye’ye hicret etmek zorunda kaldılar. ““İttifak”çıların liberal milliyetçilik taktiği akamete uğramıştı. Hadisat inkılabcı milliyetçilere hak vermişti. Türkler haklarını, milli varlıklarını savaşta kazana bileceklerdi”(Mirza Bala, 1991, s.29). Bütün bu olayların yanı sıra Balkan Savaşında Rus liberallerinin Türklük ve Müslümanlık aleyhine vaziyet almaları üzerine Azerbaycan liberalleri tamamıyla Rus liberallerden ayrılarak İnkılâpçılar ile birleşti. Bu sayede milli siyasetteki iki başlılık ortadan kalkmış oldu.

2.b. Azerbaycan Cumhuriyetini Kuruluşunda Müsavat Partisi

Tarihte ilk demokratik Türk devleti olan Azerbaycan Cumhuriyeti, Müsavat partisinin mücadeleleri sonucu kurulmuştur. Resmi kuruluş tarihi 1911 olmasına rağmen ilk temelleri 1902 de atılmış olan Müsavat partisi milli mücadelenin siyasi ve en önemli organı olmuştur.

“ Ekim 1911 senesinde Bakü’de kurulan Azerbaycan Milli “Müsavat” Halk Partisi- kısa adıyla “Müsavat”ın doğuşu, Azerbaycan’ın Milli bağımsızlık Hareketinin İdeoloğu Ulu Önder Rahmetli Mehmet Emin Resulzade’nin daha 18 yaşındayken, 1902 yılında Bakü’de kurmuş olduğu “Yeraltı Müslüman Gençlik Teşkilatına” ve bir sene sonra da, 1903’de “Müslüman Gençlik “Müsavat” Teşkilatı olarak ismini değiştirdiği “Yeraltı” teşkilatlarına dayanmaktadır”(Kengerli, 1991, s.53).

Bu teşkilatın kurulmasının nedeni yukarıda bahsettiğimiz XIX. yüzyılın ikinci yarısında başlayan yenileşme hareketleridir. Dr.Mehmet Kengerli Müsavat’ın dönemin hadiseleri içerisinde tesadüfen ortaya çıkmadığını aksine köklerinin Azerbaycan’ın siyasi tarihi ile sıkı sıkıya bağlı olduğunu ve milli tarihin derinliklerine kadar uzandığını söyler. (Kengerli, 1991)

Müsavat Partisi 1911 yılının Teşrin-evvel ayında Naki oğullarından Taki, Resulzade Mehmet Ali ve Kâzım-zade Abbas Beyler tarafından kurulmuştur.

Müsavat’ın kurucularından olan Mehmet Ali Resuloğlu, Müsavat’ın kuruluşuna dair anıları kaleme aldığı yazısında partinin temellerinin nasıl atıldığını şu şekilde ifade eder: “1902 yılında bazı arkadaşlar, o zamanki Çar rejimi aleyhtarlığı propagandasının etkisi altında kalmışlardı. Bu arkadaşlarla birlikte biz de bu siyasi cereyana atıldık demeyeceğim, başladık diyeceğim. Fakat bu cereyan, bizi sürüklemeye başladı.” Resuloğlu daha sonra, 1903-1904 yıllarında Resulzade Mehmet Emin’in önderliğinde birkaç arkadaş “Himmet” adında milli sosyalist bir parti kurduklarını, bu parti etrafında gizlice Tekâmül adlı bir dergi çıkardıklarını da, yine aynı yazısında anlatmaktadır. O devirde Çar rejimini devirmek için çalışmalarda bulunan Bolşeviklerle temas halinde olduklarını, Stalin’in kendilerine katılmalarını teklif ettiğini bunu teklifin reddedilmesi üzerine ölümle tehdit edildiklerini ancak bu tehditlere aldırmadıklarını dahi bu yazısında dile getirir.

1905 Rusya İnkılâbından sonra, nüfuzu azalan Çar rejiminin nüfuzunu artırmak için Kafkasya’da yaşayan milletler arasına ikilik sokmaya çalıştığını. Bu nedenle Ermenileri Müslümanlara karşı kışkırtarak Bakü’de kanlı bir çatıma çıkmasına neden olduğunu kendilerinin de bu olayı kınamak için bir beyanname yayınladıklarını anlatan Resuloğlu, 1907’de Çarlığın kendisini toparlaması üzerine bütün siyasi partileri kapatıp siyasetle uğraşanlara karşı sert tedbirler aldığını, bu olay neticesinde “Himmet” partisinin de kapatıldığını ve arkadaşlarının bazılarının tutuklandığını bazılarının ise sürüldüğünü dile getirir.

Mehmet Ali Resuloğlu’nun bu yazısı Müsavat Partisini nasıl bir ortamın ve psikolojinin ürünü olduğu anlamamız bakımından dikkat çekicidir. Mehmet Ali Resuloğlu 1911’de partinin nasıl kurulduğunu şu şekilde anlatmaktadır.

“ 1911 yılının sonbaharı idi. Arkadaşların gizli toplantı ve müşavere yeri olan rahmetli Kâzım-zade Abbas Bey’in kırtasiye mağazasının arka odasında Abbas Beyle beraber oturuyorduk. Arkadaşlarımızdan merhum Taki Nakioğlu içeri girdi ve bize: “Gürcülerin, Ermenilerin, Rusların siyasi partileri vardır. Bizim neden bir partimiz olmasın, biz de bir parti kuralım” dedi. Birkaç gün müzakere ve müşavereden sonra “Müsavat” Partisini kurmaya karar verdik. Zaten merhum Resulzade Bey de o tarihlerde, bulunduğu istanbul’dan bizlere imâlarla siyasi bir teşekküle ihtiyaç olduğu hakkında yazılar yazmakta idi” (Resuloğlu, 1991,s.38).

Kuruluşundan ana hatlarıyla bahsetmeye çalıştığımız Müsavat partisinin Programında ise şu maddeler yer almaktaydı.

1. Milliyet ve mezhep farkı gözetmeden bütün Müslümanların birleşmesi.
- 2.İstiklâllerini kaybetmiş Müslüman memleketlerinin, yeniden müstakil olmalarına çalışmak.
- 3.İstiklâllerini müdafaa veya ihya için çarpışan bütün Müslüman memleketlerine maddi ve manevi yardımda bulunmak
- 4.Müslüman milletlerin ve memleketlerin, tedafii ve taarruzi kuvvetlerini arttırmak için yardım etmek.
- 5.Bu idelerin yayılmasına mani olan bütün engelleri yıkmak.
- 6.Müslümanların birleşmesine ve terakkisine çalışan diğer bütün fırkalarla irtibat tesis eylemek.

7.Beşeriyetin, saadet ve terakkisine çalışan yabancı kurullarla, ihtiyaç görüldüğü nisbette irtibat ve mübadeleyi efkârda bulunmak.

8.Müslümanların, yaşamak uğrunda savaşı vesaitini, onların ticaret, sanayi ve alelumum iktisadi hayatlarını kuvvetlendirmeğe çalışmak. (Baykara, 1975,s.203)

Müsavât Partisi kurulduğu ilk yıllarda, Türkçü yapıdan çok İslamcı bir yapıya sahipti. Bunun sebebi dönemin şartları ve kuruluş tarihinin Balkan ve Trablusgarp savaşlarının yıllarına rastlamasıydı.(Baykara, 1975) Bu konuda Mirza Bala şunları söylemektedir. “ ‘Müsavât’ın ilk programı ve beyannamesi İslami mahiyettedir. Burada ‘ümme’ ile ‘millet’, ‘Türklük’ ile ‘Müslümanlık’ birbirinden tefrik edilmemiştir. Gayesi: müstakil bütün Müslüman devletlerinin istiklâllerini muhafaza ve mahkûm bütün Müslüman milletlerinin istiklâle kavuşmalarına yardımdır”(Mirza Bala, 1991, s.1). Siyasi hayata bu fikirlerle atılan Müsavat daha sonra, o zamanlar İstanbul’da mülteci bulunan Resulzade Mehmet Emin Bey’in yazdığı mektuplar ve gönderdiği Türkçü neşriyatlar sayesinde ideolojisinde mühim bir değişiklik yaparak ümmetçilikten milliyetçiliğe, İslamcılıktan Türklüğe geçmiştir. (Mirza Bala,1991)

“Müsavât partisi taktik itibarıyla inkılâpçıdır, Rus çarlığını devirmek ister. ... İçtimai doktrin itibarile halkçıdır: Halka dayanır ve ondan kuvvet alır. Amele, köylü ve emekçi münevver zümre onun dayandığı kuvvettir(Mirza Bala, 1991, s.2).

“Müsâvat Partisi, az zamanda beklenmedik bir yayılma ve gelişme gösterdi. Çünkü, Azeri halk toplumunun öz kökünde, gereken iktisadi sosyal ortam, tarihin akışı içinde olgunlaşmış ve siyasi platformunu aramıştır. Tam böyle bir ortamda “Müsavât” Partisinin kuruluşu, bu olgunlaşmaya cevap vermiş ve böyle bir atılışa hazır olan Azeri aydın zümresini de kendi etrafında toplamıştır”(Baykara, 1975, s.204).

Kapatılan “Difai” Partisinin üyelerinin kendilerine katılmasıyla daha da güç kazanan Müsavat, Balkan harbinin başlaması üzerine Azeri Türklerini Osmanlıya yardıma çağıran gizli bir beyanname yayımlamıştır. Bu beyanname öylesine bir etki uyandırmıştır ki yardımda bulunmak isteyen halk Azerbaycan’da bulunan Türk konsolosluğun önüne yığılmıştır. Bu durumdan tedirgin olan Rusya derhal konsolosluğu kapatmıştır. Beyannamenin bir nüshası da o tarihlerde İstanbul’da çıkan “Sebilülreşad” da yayınlamış ve Azeri halkına teşekkür edilmiştir. (Resuloğlu, 1991)

1913 yılında Çar sülalesi saltanatının 300. yıldönümü münasebetiyle genel af çıkarılmıştır. Bu af siyasi suçluları da kapsamaktadır. Bu sayede Resulzade de dâhil olmak üzere sürgünde bulunan aydınlar Azerbaycan'a geri dönmüşlerdir. Resulzade Mehmet Emin'in Azerbaycan'a gelip partinin başına geçmesi üzerine parti faaliyetleri daha da hızlanmıştır.(Resuloğlu,1991)

Resulzade, Bakü'ye döndüğü zaman Bakü matbuatı arasında şiddetli bir dil tartışması mevcuttu. Bir taraf Osmanlı lisanını savunuyor, diğer taraf ise Osmanlı lisanının anlaşılmaz ve suni olduğunu düşünüyordu. Bu tartışmalar üzerine Resulzade bir makale kaleme alarak iki cereyanı da reddetmiştir. Sade ve temiz Türkçe tezini savunan Resulzade bir müddet sonra 1915'de " Açık Söz" gazetesini çıkarmıştır. Bu gazete sayesinde orta ve temiz Türkçe cereyanı derinleşmiş ve bu dilde yeni, milliyetçi bir edebiyat doğmuştur. 1917 senesine doğru ise "Açık Söz"cü bir nesil doğmuştur. Azerbaycanlı ve Kafkasya'nın diğer memleketlerine mensup gençlerin yanı sıra Rusya darülfünunlarında okuyan gençler arasında "Açık söz"ün milliyetçi fikirleri yayılmış bu fikirler etrafında cemiyetler ve dernekler kurulmuştur. 1917 inkılâbından sonra ise bu cemiyet ve derneklerin tamamı Müsavat Partisi'nin bünyesine katılmıştır. (Mirza Bala, 1991)

Birinci dünya savaşı Çarlık Rusya'yı oldukça yıpratmıştı. Ekonomik açıdan büyük bir buhran içinde bulunan çarlığın bu durumundan yararlanan Bolşevikler şubat inkılâbını gerçekleştirerek çarlığı devirmeyi başardı. Bu inkılâp Kafkasya'da milli bağımsızlık hareketlerinin iyice yayılmasını sağladı. Bütün milletler gibi Azerbaycan Türkleri de çok şey bekliyordu. (Hasanlı, 1998) 1917 senesinin nisan ayında Bakü'de Kafkasya Müslümanları kurultayı toplandı. Kurultayın amacı Kafkasya Müslümanlarının siyasi durumunu tayin etmektir. Müsavat fırkası ile Gence'de faaliyet gösteren "Ademi Merkeziyet" fırkası, her millete ait özerkliklerin bulunduğu federal bir Rusya'nın kurulması fikrini taşıyorlardı. Karşı görüş ise siyasi özerklikten çok bütün Müslümanları bir çatı altında toplayan dini bir birliğin kurulmasını istiyorlardı. Bunun gerçekleşmesi için de Rusya'nın parçalanmasını istemiyorlardı. Bu durumda Müsavat ve Ademi Merkeziyet fırkaları aynı görüşü savunduklarından tek çatı altında birleşti ve oy çokluğu ile bu fırkaların savunduğu fikir kabul edildi. Aynı şekilde Mayıs ayında Moskova'da bütün Rusya Türklerinin çağırıldığı bir kongre toplandı. Bu toplantıda dahi oy çokluğuyla aynı fikir kabul edildi. (Mirza Bala, 1991)

15 Kasım 1917’de Bolşevikler, rejimlerinin çok kısa bir sürede Rusya’da benimsenmesi için Rus olamayan milletlerin bağımsızlıklarına yer veren bir beyanname yayınladı. Özellikle Rusya’da yaşayan Müslüman milletlere hitap eden bu beyannameye göre, her millet Rusya’dan tamamıyla ayrı müstakil devletler kurabileceklerdi (Aküzüm, 1991 s.16).

Şubat 1918’de Umumi Rusya Kurucular Meclisi seçiminde Maveray-ı Kafkasya’yı temsilen seçilmiş olan milletvekilleri Tiflis’te bir toplantı düzenlediler. Bu toplantı sonucunda, Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan’ı içine alan Maveray-ı Kafkasya Hükümetini kuruldu. Aynı zaman zarfında demokratik ve genel oylama ile seçilmiş bulunan “Umumi Rusya Kurucu Meclisi”nin toplantısında Bolşeviklerin azınlıkta olduğunu gören Bolşevik hükümeti bizzat Lenin’in emri ile kapatıldı. Delegelerin bir kısmı tutuklandı bir kısmı ise başka memleketlere sığınmaya mecbur edildi. Bolşeviklerin bu tutumu üzerine Tiflis’te toplanan Maveray-ı Kafkasya Parlamentosu, durumu protesto ederek Bolşevik hâkimiyetini tanımadığını ilan etti. Bunu üzerine Bolşevik hükümeti yayınladığı beyannameye rağmen Kafkasya’nın Rusya’dan ayrılmasını istemediğinden Ermeni haydutu olan Stepan Şaumyan’ı Bolşevik-Taşnak çetelerinin başına geçirerek “Kafkasya fevkalade komiseri” olarak görevlendirdi. Azerbaycanlı milliyetçi vekillerin bağımsızlık faaliyetlerinin intikamı almak isteyen Bolşevikler Stepan’ı Bakü’de katliamlar yapması için görevlendirdiler. 31 Mart 1918’de Bakü’de üç gün üç gece devam eden katliamlara başlandı. Maveray-ı Kafkasya Parlamentosu’nda bulunan Müslümanlar bu katliamların durdurulması için Parlamento’daki Gürcü ve Ermenilerden yardım istediler ancak herhangi bir yardımda bulunulmadı. Gürcü ve Ermeniler “Brest-Litovsk” antlaşmasında Kars, Ardahan, Batum’un Türkiye’ye verilmesine memnun olmamışlardı. Bu sebeple, Batum’da devam eden müzakereler esnasında, Gürcüler’in Maveray-ı Kafkasya Meclisini terk etmesi üzerine, Parlamento’daki Azerbaycan’lı milletvekilleri fraksiyonu, 27 Mayıs 1918’de başkanlığa Mehmet Emin Resulzade’yi getirerek “Azerbaycan millet şurasını” ilan etti. Bu suretle, “Müstakil Milli Azerbaycan Devleti” kurulmuş oldu (Aküzüm, 1991s.17).

3. 1918-1920 Demokratik Azerbaycan Cumhuriyeti

Maveray-ı Kafkasya Parlamentosunun dağılması üzerine federasyona dâhil olan Azerbaycan delegeleri 27 Mayıs'ta olağan üstü toplanarak kendilerini geçici şura ilan ettiler. Şuranın başına oy çokluğu ile Resulzade Mehmet Emin Bey getirildi. 28 Mayıs'ta şuranın ilk toplantısı yapıldı ve üç madde üzerinde duruldu. 3. Madde federasyonun dağılması ve Azerbaycan'ın durumu ile ilgiliydi. İçinde bulunulan vaziyet Azerbaycan'ın selameti açısından bağımsızlığının ilan edilmesini gerektiriyordu. Bu nedenle şura Azerbaycan'ın bağımsızlığını ilan etmesini karar aldı ve altı bentten oluşan "İstiklal Beyannamesi"ni ilan etti. Bu beyanname şu şekildedir.

"1. Bu günden itibaren Azerbaycan halkı hâkimiyet hakkına sahip olduğu gibi Kuzey-Güney Zagafgaziya'dan (Kafkasya'dan) ibaret olan Azerbaycan bağımsız bir hukuk devletidir.

2. Bağımsız Azerbaycan Devletinin yönetimi, Halk Cumhuriyeti olarak tekerrür ediyor.

3. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti bütün milletler, özellikle komşu milletler ile iyi ilişkilerin tesisine azmeder.

4. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti millet, mezhep, sınıf, meslek ve cins farkı gözetmeden sınırları içinde yaşayan bütün vatandaşlarına siyasi ve vatani haklar temin eder.

5. Azerbaycan Halk Cumhuriyeti topraklarında yaşayan bütün milletlerin serbestane inkişafı için geniş bir meydan bırakır.

6. Millet meclisi toplanıncaya kadar Azerbaycan idaresinin başında arai umumiye ile intihap olunmuş Şura-ı Milli ve Şura-ı Milliyeye karşı geçici sorumludur." (Yagublu, 1997, s.171), Azerbaycan Respublikası MDA adlı çalışma (akt. Hasanlı, 1998, s.96).

Milli Şura, Azerbaycan Hükümeti'ni kurma görevini F.H.Hoyski'ye verdi. Hoyski'nin kurduğu ilk geçici hükümet şu şekildeydi:

"Bakanlar Kurulu Başkanı ve İç İşleri Bakanı: F.H. Hoyski, Savunma Bakanı: Hüsrevpaşa Sultanov, Milli Eğitim ve Maliye Bakanı: Nesib Yusufbeyli, Dışişleri Bakanı: Mehmed Hasan Hacinski, Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı: Hududat Melikaslanov, Tarım ve İşçi Bakanı: Ekber Şehülislamov, Adalet Bakanı: Halil

Hasmemmedov, Ticaret ve Sanayi Bakanı: Mehmed Yusuf Caferov, Devlet Nezareti Bakanı: Cemo Hacinski” (Hasanlı, 1998 s.98).

Görüldüğü üzere Azerbaycan Cumhuriyeti Türk ve İslam dünyasında bir ilki gerçekleştirmiş, ilk demokratik Cumhuriyeti kurarak halka layık olduğu bağımsızlığı vermiştir.

“Azerbaycan Cumhuriyeti kurulduğu ilk günden itibaren dış siyaset faaliyetlerine başlamış, devletlerarası ilişkilere katılmaya çaba göstermiştir” (Hasanlı,1998,s.97). İlk iş olarak Osmanlı Heyeti Murahhasa Reisi Halil Menteşe’ye Milli Şura ve Hükümet hakkında bilgi verildi. 30 Mayıs tarihin de ise Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kurulduğunu ilan eden bildiri telsiz ile bütün ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarına gönderildi. 4 Haziranda Osmanlı Devleti hükümeti ile Azerbaycan Devleti arasında Dostluk Anlaşması imzalandı. Anlaşmanın Azerbaycan için en önemli maddesi 4. Maddeydi. Bu maddeye göre, huzur ve istikrarın sağlanması, ülkede güvenliğin temin edilmesi için ihtiyaç olursa Osmanlı Devleti, Azerbaycan’a askeri yardımda bulunacaktı. (Hasanlı, 1998, s.98).

Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kurulduğu sırada Bakü işgal altındaydı. Bu yüzden hükümetin merkezi ilk olarak Elizavetpol’daydı. Daha sonra Gürcülerin itirazı üzerine merkez Gence’ye taşındı. Yeni kurulan Cumhuriyetin öncelikli amacı bağımsızlıklarını dünyaya kabul ettirmek ve işgal altında olan, Ermenilerin katliamlarına maruz kalan Bakü’yü işgalden kurtarmaktı. Azerbaycan, Rus ordusunun çekilmesinin ardından tamamen savunmasız kalmıştı. Düzenli bir askeri gücü yoktu. Rusya zamanında Azeriler askere alınmadığı için sivil halk da askeri konuda eğitimsizdi. Bakü ve Şamahı başta olmak üzere Ermenilerin işgali altındaydı ve Ermeniler buralarda akılalmaz katliamlar gerçekleştiriyorlardı. Bu nedenle anlaşmanın 4. Maddesi Azeriler için önem teşkil ediyordu. Bu maddeye istinaden Hükümet, Osmanlıdan askeri yardım talep etti ve Azerbaycan gönüllülerinden ibaret “Kafkas İslam Ordusu” adı altında bir ordu kurma çalışmalarına başladı.

Azerbaycan’ın isteğine Osmanlıdan olumlu cevap geldi ve Haziran ayının başında Türk askeri desteği, Gence istikametinde harekete geçti. Orduların bir kısmı Kars ve Aleksandrapol, diğer kısmı ise Güney Azerbaycan- Karabağ istikametinde hareket ediyordu. Türk ordusunun Azerbaycan’a destek sağlaması Rusların hoşuna gitmemişti. Bu sebeple orduyu engellemeleri için Gürcüler ile anlaşmaya çalışıldı. Gürcülerin vasiliğini kabul eden Almanlar da askeri desteğin Azerbaycan’a

ulaşmasını istemiyorlardı. Bu nedenle 10 Haziranda Türk Orduları ile Alman-Gürcü Orduları karşı karşıya geldi. Türkler Alman-Gürcü kuvvetlerini geri çevirmeyi başardılar. Mürsel Paşa'nın kumanda ettiği 5. Tümen Haziran ayının başlarında Gence'ye vardı. Nuri Paşa da kendi karargâhı ile birlikte Gence'ye geldi.

Yaşanan bu gelişmeler üzerine Bakü'nün hâkimiyetini elinde bulunduran Bakü Konseyi ve Konseyin icra organı Bakü Halk Komiserleri Konseyi yeni hükümeti tanımadı. Ayrıca Stalin'in de desteğiyle Gence üzerine yürüme kararı aldı. Amaçları askeri destek toplanana kadar Gence'yi dağıtmaktı. Bu gelişmeler üzerine 23 Haziran'da Azerbaycan Hükümeti askeri durum ilan etti. 27 Haziran-1 Temmuz tarihleri arasında yaşanan dört günlük çatışma sonucu Komün Ordusunun ilerlemesi durduruldu ve İslam Orduları Bakü'ye doğru ilerlemeye başladı. Temmuz'un sonlarına doğru Bakü'nün etrafı sarıldı. 20 Temmuzda stratejik öneme sahip Şamahı kurtarıldı.

İslam Ordularının bu başarısı ve Rusya'dan yeterli yardımın gelmemesi Bakü Halk Komiserleri Konseyi'ni zor durumda bıraktı. Bolşevikler Bakü'yü Azerbaycan'a kaptırmamak için Almanlardan yardım talep etti. Bakü'nün petrol kaynaklarında gözü olan Almanya ise petrolerden pay verilmesi şartıyla yardım etmeyi kabul etti. Almanların ciddi baskıları sonucu Türklerin askeri faaliyetleri geçici olarak durdu. Ancak çok geçmeden faaliyetlerin yeniden başlaması üzerine Alman Başkarargahı Enver Paşa'ya faaliyetlerin durdurulmasını aksi halde Alman zabitlerinin geri çağırılacağını bildirdi.

Bolşevik yönetiminin Bakü'ye yardım göndermemesi üzerine Bakü Halk Komiserleri Konseyi üyelerinin bir kısmı İngilizlerden yardım istenmesini teklif etti. Ancak diğerlerinin buna kesin olarak itiraz etmesi üzerine anlaşmazlıklar yaşandı ve sonuç olarak mevcut konsey fesh edilerek yerine Sentrokaspi hükümeti kuruldu. Hükümetin kurulmasının ardından İngilizlerden yardım talep edildi. Önceden beri Türkleri ve Bolşevikleri Kafkasya'dan çıkarmayı amaçlayan İngilizler bu teklifi kabul etti. 4 Ağustos'da İngiliz desteği Bakü'ye geldi ancak gelen destek Türkleri mağlup etmeye yetecek sayıda değildi. Bu dönemde Bakü'de bulunan Müsavatçıların faaliyetlerini Yağublu, şu şekilde anlatmaktadır: “Köründüyü kimi Bakü'nün alınması hayati bir meseleye çevrilmişti. Müsavatçıların bu çetin anlardaki faaliyeti çok ehemmiyetli idi. Müsavatçılar halgımızın başı üzerindeki tehlikeni sovuşturmag için keçeli-kündüzlü çalışarak şehirdeki “Centro Kaspi” hükümetinin fitnelerini

izleyir, onların hareketleri, harda yerleşmeleri hagda Türk ordusuna malumat çatdırırlar” (Yagublu, 1997, s.80) .

İngilizlerin Bakü’ye girmesi Almanların Bakü petrolünden pay alma hevesini tehlikeye sokmuştu. Bakü konusunda yanlış yaptığının farkına varan Almanya Gürcistan’ı da kaybetmemek için Bakü’ye karşı olan tavrını değiştirdi. Eylül ayının ortalarında İslam Orduları tarafından Bakü’nün kurtarılması için uygun şartlar oluştu. 15 Eylül 1918’de Bakü’ye son hücum yapıldı. Aynı gün içinde İngilizler de şehri terk etti. 15 Eylülde İslam ordusu şehre girerek Bakü’yü işgalden kurtardı.

Zaferin ardından devletin merkezi Bakü’ye taşındı. Hükümet vakit kaybetmeden Azerbaycan’da çağdaş, demokratik ve laik bir devlet düzenin kurulması için çalışmalara başladı. Azerbaycan’ın resmi dilinin Türkçe olduğu ilan edilerek eğitim kurumlarında Türkçe ve Latin alfabesiyle eğitime başlandı. Vatanın müdafası için ordu kurma çalışmalarına başlandı. Çağdaş eğitim düzeninin kurulmasını sağlamak amacıyla yurt dışına öğrenci gönderildi. Ülkenin muasır medeniyetler seviyesine ulaşması için yurt içinde yapılan çalışmalara paralel olarak dış siyasette de gelişmeler kaydedildi. Uzun ve yorucu müzakerelerin ardından Pariste yapılan görüşmeler olumlu sonuç verdi ve 12 Ocak 1920’de Versay Yüksek Şurası tarafından Azerbaycan’ın bağımsızlığı kabul edildi. Böylece tüm dünya Azerbaycan Cumhuriyetini tanımış oldu.

Ancak Azerbaycan Cumhuriyetinin varlığı ancak 23 ay sürdü. 23 ay gibi bir sürede Azerbaycan Cumhuriyeti hem siyasi hem askeri hem de kültürel alanda her türlü çabayı sarf etmiştir. Bu çabaların sonucu sadece kendi adına değil tüm Kafkas milletleri adına önemli başarılar ve gelişmeler kaydetmiştir.

Ancak Azerbaycan hakkındaki emellerinden vazgeçmeyen Rusya, Sovyetler Birliği adı altında örgütlenip, Neriman Nerimanov’un önderliğinde Azerbaycan’ı tekrar işgal ederek 27 Nisan 1920 Türk ve İslam âleminin ilk demokratik devleti olan Azerbaycan Cumhuriyetine son verdi (Azerbaycan Kültür Derneği, 1999, s.17).

3.a. Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümetleri

A. Fethali Han Hoylu Kabineleri

Birinci Hükümet: 28.5.1918- 17. 6. 1918

1.	Başbakan ve İçişleri Bakanı:	Fethali Han Hoylu
2.	Milli Savunma Bakanı:	H. Sultanov
3.	Dışişleri Bakanı:	Mehmed Hasan Hacinski
4.	Maliye ve Halk Maarifi Bakanı:	Nesip Bey Yusufbeyli
5.	Adliye Bakanı:	Halil Hasmemmedli
6.	Ticaret ve Sanayi Bakanı:	Mehmet Yusuf Caferov
7.	Ekincilik ve Emek Bakanı:	Ekber Ağa Şehülislamzade
8.	Yollar Posta ve Telgraf Bakanı:	Hüdadat Bey Melikaslanov
9.	Devlet Müfettişi:	C. Hacinski

İkinci Hükümet: 17.6.1918-7.12.1918

1.	Başbakan ve Adliye Bakanı:	Fethali Han Hoylu
2.	Dışişleri Bakanı:	Mehmed Hasan Hacinski
3.	Halk Maarif ve Dini İtikat Bakanı:	Nesip Bey Yusufbeyli
4.	İçişleri Bakanı:	Behbut Bey Cevanşir
5.	Ekincilik Bakanı:	H. Sultanov
6.	Sağlık ve Sosyal Teminat Bakanı:	H. Refibeyov
7.	Yollar Bakanı:	Hüdadat Bey Melikaslanov
8.	Ticaret ve Sanayi Bakanı:	Ağa Aşurov
9.	Maliye Bakanı:	Ebdülali Bey Emircanov
10.	Sandalyesiz Bakan:	Ali Merdan Topçubaşı
11.	Sandalyesiz Bakan:	Halil Hasmemmedli
12.	Sandalyesiz Bakan:	Musa Bey Refizade

İkinci Fethali Han Hoylu Kabinesinde 6 Ekim 1918 tarihinde bazı değişiklikler yapılmış, Ali Merdan Topçubaşı Dışişleri Bakanlığına, Mehmed

Hasan Hacinski ise Maliye Bakanlığına getirilmiştir.

Üçüncü Hükümet: 26. 12. 1918-14.3.1919

1. Başbakan ve İçişleri Bakanı:	Fethali Han Hoylu
2. İçişleri Bakanı:	Halil Hasmemmedli
3. Maliye Bakanı:	İ. Protasov
4. Yollar Bakanı:	Hüdadat Bey Melikaslanov
5. Adliye Bakanı:	T. Makinist
6. Maarif ve Dini İtikak Bakanı:	Nesip Bey Yusufbeyli
7. Posta Telgraf ve Emek Bakanı:	Aslanbey Sefikürtlü
8. Milli Savunma Bakanı:	Samet Mehmandarov
9. Sosyal Teminat Bakanı:	R. Hoylu
10. Sağlık Bakanı:	Y. Gindes
11. Ticaret ve Sanayi Bakanı:	Mirze Esedullahyev
12. Devlet Müfettişi:	Mehmed Hasan Hacinski
13. Erzak Bakanı:	K. Lizgar
14. Ekincilik Bakanı:	H. Sultanov

Nesip Bey Yusufbeyli Kabineleri:

Dördüncü Hükümet: 14.3.1919-22.12.1919

1.	Başbakan ve İçişleri Bakanı:	Nesip Bey Yusufbeyli
2.	Maliye Bakanı:	Mehmed Hasan Hacinski
3.	Ticaret ve Sanayi Bakanı:	Ağa Eminov
4.	Dışişleri Bakanı:	Mehmed Yusuf Caferov
5.	Yollar Bakanı:	Hüdadat Bey Melikaslanov
6.	Posta-Telgraf Bakanı:	C. Hacinski
7.	Milli Savunma Bakanı:	Samet Bey Mehmandarov
8.	Sosyal Teminat Bakanı:	V. Klenevski
9.	Sağlık Bakanı:	A. Dastakov
10.	Milli Eğitim ve Dini İtikat Bakanı:	R. Kaplanov

11.	Ekincilik Bakanı:	Aslan Kardaşov
12.	Devlet Müfettişi:	Nerman Nermanbeyli
13.	Adliye ve Emek Bakanı:	Aslan Bey Sefikürtlü
14.	Sandalyesiz Bakan:	H. Amaspur

Beşinci Hükümet: 24. 12. 1919- 30.3.1920

1.	Başbakan:	Nesip Bey Yusufbeyli
2.	Dışişleri Başkanı:	Fethali Han Hoylu
3.	Milli Savunma Bakanı:	Samet Bey Mehmandarlı
4.	İçişleri Bakanı:	Mustafa Vekilli
5.	Adliye Bakanı:	Halil Hasmemmedli
6.	Maliye Bakanı:	R. Kaplano
7.	Maarif ve Dini İtikat Bakanı:	H. Hahtahtinski
8.	Emek ve Ekincilik Bakanı:	E. Repinov
9.	Yolla, Ticaret ve Sanayi Bakanı:	Hudadat Bey Melikaslanov

18.2.1920 tarihinde değişiklik yapılarak Ticaret, Sanayi ve Emek Bakanlığına Mehmet Hasan Hacinski getirilmiştir.

10.	Posta- Telgraf Bakanı:	C. Hacinski
11.	Sağlık ve Sosyal Teminat Bakanı :	Musa Bey Refizade
12.	Devlet Müfettişi:	H. Memmedbeyov

Bu iki yıla yakın dönemde Müsavat Partisi Lideri Mehmet Emin Resulzade, Azerbaycan Milli Şura Başkanı, yani Devletbaşkanı olarak görev yapmıştır. Azerbaycan Cumhuriyet Parlamentosu Başkanlık Divanı da şu Parlamenterlerden oluşmuştur.

1.	Parlamento Başkanı:	Ali Merdan Topçubaşı
2.	Parlamento Başkan Yardımcısı:	Mehmed Yusuf Ağaoğlu
3.	Parlamento Başkan Yardımcısı:	Hasan Bey Ağaoğlu
4.	Parlamento Başkan Yardımcısı:	SultanMecit Kanizade
5.	Parlamento Başkatibi:	Bağır Bey Rızayev
6.	Parlamento Katipleri:	Mehti Bey Hacinski ve Bayram Niyazi Küçükhanlı

(Azerbaycan Kültür Derneği, 1999,s.18-19)

4. 1920 Sonrası Genel Durum ve Muhacir Faaliyetler

20 Nisan 1920’de Azerbaycan’ın işgal edilmesi üzerine halkın bir kısmı Bolşeviklerin baskı ve zulümlerinden kurtulmak için başta İran ve Türkiye olmak üzere dış ülkelere göç etmeye başlamışlardır. “Bu ülkeler arasında Türkiye, Polonya ve Almanya önemli yer tutmaktadır”(Yagublu, 1997, s.14) Bu muhacirlerin en önemlisini Mehmet Emin Resulzade teşkil etmektedir. Çünkü işgal sonrası muhacir faaliyetleri Resulzade Mehmet Emin’in etrafında gerçekleşmiştir. İşgalin ardından Resulzade bir müddet Azerbaycan içlerinde saklanmış ancak daha sonra yakalanarak hapsedilmiştir. Hapisteyken Stalin tarafından ziyaret edilip Moskova’ya götürülen Resulzade yaklaşık iki yıl Moskova’da yarı tutsak bir şekilde yaşamıştır. 1922’de Moskova’dan kaçmayı başararak Berlin ve Paris üzerinden İstanbul’a gelmeyi başarmıştır.

Büyük zorluklarla İstanbul’a ulaşmayı başaran Resulzade’nin aklındaki yegane fikir Azerbaycan’ı tekrar bağımsızlığına kavuşturmak için çalışmalara başlamaktır. Ancak Resulzade, büyük umutlarla geldiği İstanbul’un içinde bulunduğu vaziyeti görünce hayal kırıklığına uğramıştır. Bunun nedeni dönemin siyasi şartları içerisinde Osmanlı’nın bulunduğu vaziyet ve Azerbaycan’dan İstanbul’a göç eden Azeri aydınlarının bir birlik içerisinde olmayışıdır. Ancak bu olumsuzluklar Resulzade’yi yıldırmaya yetmemiştir. İstanbul’a geldiği ilk günden itibaren çalışmalarına başlamış ve bir nevi yurt dışı Azerbaycan misak-ı milliyesi olan “Azerbaycan Cumhuriyeti Keyfiyet-i Teşekkülü ve Şimdiki Vaziyeti” isimli eseri kaleme almıştır. Aynı yıl “Asrımızın Siyavuş’u Azerbaycan Dâstâni Fecayine Ait Bir Mukayese” isimli eserini de yayınlamıştır.

“Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Şurası” başkanı olmasının yanı sıra Müsavat Partisinin de genel başkanı olan Resulzade, büyük işler başardığı partisini muhacerete de taşımıştır. “1922 yılının sonlarına doğru Türkiye’ye gelen Mehmet Emin Resulzade, 1920-1922 yıllarında Gürcistan’da bulunan Müsavatçıların da Gürcistan’ın Ruslar tarafından işgal edilmesi üzerine, Türkiye’ye gelmeye başlamaları ile Müsavat Partisi’nin harici ülkeler teşkilatını kurmuştur” (Halettin İbrahimli’nin çalışmasından akt. Şimşir, 2000, s.41).

İstanbul’da bulunan muhacir Azeri aydınları siyasi bir birlik sağlamak üzere kendi aralarında 27 Nisan 1924’de “Azerbaycan Milli Merkezi” adlı bir teşekkül oluşturmuşlardır.

Yapılan görüşmeler sonucu merkezin çalışma hedefleri belirlenmiştir. Bu hedefler şu şekildedir:

“1. Merkez 28 Mayıs 1918 de kurulmuş ve dünya devletleri tarafından istiklali tanınmış iken, 27 Nisan 1920 de Kızıl Rus ordularının istilasına uğramış bulunan Azerbaycan Halk Cumhuriyeti’nin egemenlik ve istiklalini yeniden gerçekleştirmek uğrunda mücadele eder.

2. Aynı geopolitik şartlar dâhilinde olup, aynı mukadderata ve aynı düşmana malik bulunan Kafkasyalı komşu milletlerin benzer teşekkülleri ile sıkı surette teşrik-i mesai eder.

3. Başta Rusya mahkûmu milletler olmak üzere, kızıl emperyalizmin esareti altında bulunan bütün milletlerin selahiyetli siyasi teşekkülleri ile müşterek komünizm tasallutuna ve Rus emperyalizmine karşı mücadele birliği yapar.

4. Dil ve Kültür birliği ile bağlı olduğumuz mahkûm Türk illeri ile aramızdaki mevcut kardeşlik rabitalarını her sahada kuvvetlendirmeğe çalışır.

5. Milli Merkez, Sürgün hükûmeti sıfatı ile Birleşmiş Milletler, Beynelmilel kurumlar, Bolşevik aleyhdarı kuruluşlar ve davamıza muzahir dost devletler nezdinde, Azerbaycan’ı temsil ve davayı müdafaa eder.

6. Milli Merkez, demokrasiye bağlı, çok partili milli egemenlik ve İstiklâlin kazanılmasından sonra, siyasi faaliyetini memlekete nakleder, Azerbaycan’ın siyasi hayatında aktif olarak yerini alır” (Şimşir, 2000, s.38).

Söz konusu çalışma hedeflerine ulaşmak için bir de çalışma usulü belirlenmiştir. Bu usüller; “Milli Merkez’in bulunduğu ülkenin iç ve dış

politikalarına zarar vermeyeceği ve bunların dışında kalacağı ancak davaları ile ilgili konularda derhal devreye gireceği, bütün çalışmaların gizli şekilde yürütüleceği, Milli Merkezin mevcudiyetini bulunduğu ülkenin makamlarına bildirmek zorunda olduğu, milli istiklal ve milli şuuru geliştirmek için Kuzey ve Güney Azerbaycan'da bulunan güvenilir kişilere yer altı teşkilatı kurdurup yöneteceği, Milli Merkez'in Azerbaycan Cumhuriyetinin devamı niteliğinde olduğu" gibi konuları kapsamaktadır. (Şimşir, 2000)

Söz konusu hedefler ve çalışma usülleri Azerbaycanlıların muhaceretteki faaliyetlerini ve bu faaliyetlerin önemini özetler niteliktedir. Muhacir Faaliyetleri diye adlandırdığımız bu çalışmalar, müstakil bir devlet olmak için her türlü sahada yetkinliğe sahip olan ancak çeşitli talihsizlikler sonucu siyasi yetkinliği ve istiklali elinden alınan Azerbaycan'ı tekrar diriltmek için sarf edilen çalışmalardır. Bu faaliyetler esnasında yalnızca Azerbaycan'ın bağımsızlığı düşünülmemiş her zaman olduğu gibi Kafkas ve Türk milletlerinin de bağımsızlığı için çalışılmıştır. Ayrıca yukarıda bahsedilen hedef ve çalışma usülleri bize gösteriyor ki bu faaliyetler esnasında bulunulan ülkenin düzenini bozacak her türlü hareketten uzak durmak prensip haline getirilmiştir.

Bahsedilen teşkilatların yanı sıra 1924'de Müsavat Partisi harici bürosunun kararı ile "Azerbaycan Gençler Birliği" kurulmuştur. Başkanlığını Mehmet Sadık Aran'ın üstlendiği bu teşkilattan ve teşkilatın faaliyetlerinden, çalışmamızın konusunu teşkil eden "Azeri Türk" mecmuasında sık sık bahsedilmiştir.

Muhacir faaliyetlerinin önemli bir kısmını yayın alanındaki faaliyetlerin oluşturduğu söylenebilir. Resulzade başta olmak üzere muhacir aydınlar yayın faaliyetlerine büyük önem vermişlerdir. Türkiye başta olmak üzere çeşitli ülkelerde Azerbaycan'ın, Kafkas milletlerinin bağımsızlığı lehine çalışan çeşitli mecmualar neşredilmiştir. Türkiye'de çıkarılan mecmualar; Yeni Kafkasya Mecmuası (1923-1927), Azeri Türk mecmuası (1928-1930), Yeşil Yaprak Mecmuası (1928), Odlu Mecmuası (1929-1931) şeklindedir. Ayrıca 1930-1931 yılları arası Bildiriş Gazetesi de yayınlanmıştır. Çalışmamızın konusunu oluşturan Azeri Türk mecmuası ikinci sırada çıktığından ve Yeni Kafkasya Mecmuasıyla ilişkili olduğundan çalışmamızda bu mecmualardan yalnızca "Yeni Kafkasya" mecmuası üzerinde durulacaktır.

4.a.Yeni Kafkasya Mecmuası

İşgalin ardından Türkiye'ye gelen muhacir aydınların, Resulzade'nin önderliğinde bir araya gelip, çeşitli siyasi oluşumlarda bulduklarından daha önce bahsetmiştik. Ancak işgal altında bulunan Azerbaycan'ı tekrar bağımsızlığına kavuşturmak ve milliyet bilincini diri tutup genç nesilleri bilinçlendirmek için bir yayın organına sahip olmak gerekmektedir. Bu sebeple muhaceret matbuatının ilk faaliyeti olan Yeni Kafkasya Mecmua'sı yayımlanmaya başladı.

Yeni Kafkasya 26 Eylül 1923'te yayın hayatına başlamıştır. Derginin kaç sayı olduğu ve en son sayısı hakkında çeşitli görüşler mevcuttur. Can (2007) mecmuanın 1923-1927 tarihleri arasında yayımlandığını ve dört yıla yakın bir süre varlığını sürdürdüğü belirtmektedir. Şimşir ise mecmuanın yayımlandığı tarihlerden şu şekilde bahseder. “ Milli Azerbaycan Hareketi'nin ilk yayın organı olarak, R. 26 Eylül 1339; H. 9 Safer 13411 (M. 26 Eylül 1923) tarihinde İstanbul'da Yeni Kafkasya Mecmuası'nın ilk sayısı neredilmiştir. Tesbit ettiğimiz son sayı ise, Y.5, S.1 (94) ile H.4 Rebiyülahir 1346, 1 Teşrinievvel (Ekim) 1926 tarihini taşımaktadır” (Şimşir, 2000, s.42). Ayrıca Şimşir çalışmasında bu tarih hakkında çeşitli görüşler olduğunu dip not olarak belirtmiştir. On beş günde bir yayınlanan mecmuanın künyesinde “ edebi, içtimai, siyasi mecmua” ibaresi yer almaktadır. Ancak mecmuanın siyasi yönü ağır bastığı söylenebilir. Mecmuanın sahib-i imtiyaz ve müdür-i mesulü ise Seyyid Mehmed Tahir'dir. (Şimsir,1999) Ayrıca Can (2007) makalesinde, Yeni Kafkasya'nın sadece Türkiye'de değil Azerbaycan'da da okunduğunu “Mirza Bala'nın (1953: 19) bildirdiğine göre Azerbaycan'da alenen okunmaktadır”(Can, 2007,s. 110) sözleriyle belirtmektedir.

Yeni Kafkasya yayımlandığı süre zarfında Azerbaycan ve Rus esaretindeki diğer Kafkas ve Türk milletlerinin menfaatleri için çalışmıştır. “Yeni Kafkasya Mecmuası, ortaya koyduğu yayın politikası ile öncelikle Azerbaycan'ın, sonra Kafkasya'nın ve nihayet Rusya mahkûmu milletlerin istiklal davaları için mücadele etmeyi bir ilke edinmiştir” (Şimşir,2000,s.43).

“Yeni Kafkasya Mecmuası” üzerine yüksek lisans tezi yapmış olan Adem Can bir makalesinde derginin yayın politikasından şu şekilde bahseder:

¹ Tarihin muhtemelen dizgi hatası sonucu 1941 olarak çıktığı, normalde 1942 olması gerektiği alıntı yapılan metinde dip not olarak belirtilmiştir.

“Yeni Kafkasya’nın yayın politikası, siyasî bir mücadelenin icabına göre tanzim edilmiştir. Bu mücadele, önce Azerbaycan’ın sonra Komünist Rus hâkimiyetinde yaşamaya zorlanan bütün Türklüğün, hatta bütün mahkûm milletlerin istiklâlini temin etme mücadelesidir. Derginin asıl hedefi, Azerbaycan’a yeniden bağımsızlığını kazandıracak genç nesilleri yetiştirmektir. Bu nesillere Azerbaycan’ın artık bir devlet olduğu ve bu devletin geçici bir işgale uğradığı duyurulmaya çalışılır. Bütün yayın hayatı boyunca Azerbaycan’ın tarihî ve kültürel kimliğini aydınlatmayı sürdüren dergi, onun sahip olduğu her türlü potansiyeli haber vermeyi de ihmal etmez. Böylece Azerbaycan’ın bağımsız yaşamaya hak kazanmış köklü bir devlet olduğu ve gençliğin kendisine sahip çıkmasını beklediği duygusu telkin edilir” (Can, 2007, s.113).

Dönem siyasetine hâkim olan Komünizm ve Bolşevik rejimi aleyhine yayın yapan Yeni Kafkasya Mecmuası varlığını ancak dört yıl sürdürebilmiştir. Yayın hayatı boyunca Bolşeviklerce yakından takip edilen mecmua “1927’nin sonunda Dâhiliye Vekâlet-i Celîlesinin teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetince muzır neşriyatta bulunduğu gerekçesiyle kapatılmıştır” Sebahattin Şimşir’in çalışması (akt. Can, 2007, s. 109).

5. Mehmet Emin Resulzade Ve Faaliyetleri

Gerek Azerbaycan Cumhuriyetinin kuruluş süreci, gerekse mecmuamız açısından Resulzade Mehmet Emin büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple Resulzade’nin faaliyetleri hakkında kısaca bilgi vermek gerektiği kanatındeyiz.

Azerbaycan’ın bağımsızlık mücadelesinin başlaması ve yürütülmesinde büyük katkıları olan Resulzade 31 Ocak 1884’ Bakü’de doğmuştur. İlk eğitimi babasının dini medresesinde alan Resulzade, Farsça’yı burada öğrenmiştir. Gençliğinin ilk yıllarında matbaada çalışmıştır. Bu süre boyunca yayıncılığa ve yazarlığa merak salmıştır. 1905’den sonra “Hayat, Füyûzât, İrşât ve Terakki” gibi dergi ve gazetelerde yazılar yayınlamaya başlamıştır. 1905-1907 yılları arasında Sol siyasi akımını temsil eden “Himmet, Tekamül, Yoldaş” dergilerinde yazarlık yapmış hatta bir aralık “Tekamül” ün başyazarlığını üstlenmiştir. Ayrıca bu dönemde aşırı sol sosyalist İlya Djugaşvili Stalin, Ordjonikize gibi isimlerle iş birliği yaptığı da bilinmektedir. 1908-1910 yılları arasında İran ihtilaline karşı Resulzade, Tahran’da

İran tarihindeki ilk gazete olan “İran-ı Nev” gazetesini çıkartmıştır.1911 yılında Rus çarlığının istediği üzerine Resulzade İran dışına çıkarılmış ve bu koşullar altında İstanbul’a gelmek zorunda kalmıştır. Resulzade İstanbul’da bulunduğu süre içerisinde Şeyh Cemalettin-i Afgani’nin etkisinde kalarak Türkçülük hareketlerine karışmıştır. Bu fikirlerin de etkisiyle Azerbaycan’da bulunan arkadaşlarından siyasi bir teşekkül kurmalarını istemiş ve böylece Azerbaycan Cumhuriyeti’nin ve bağımsızlık mücadelesinin özünü oluşturan Müsavat Partisi’nin kurulmasını sağlamıştır.

1913 yılında Rusya’da ilan edilen genel aftan yararlanarak Bakü’ye dönen Resulzade gelir gelmez Müsavat Partisi’nin yönetimini eline almış, partinin genel başkanı seçilmiştir. Ayrıca İstanbul’dan getirdiği “Türkçülük” fikrini partinin ideolojisi olarak kabul eden Resulzade, bu siyasete hizmet eden “Açık Söz” gazetesini yayınlamaya başlamıştır.

1917 yılında Bakü’de toplanan “Kafkas İslam Kongresi” ve Moskova’da toplanan “Rusya Müslümanları Kongresi”nde Rus esiri milletler için milli, mahali muhtariyet tezini savunmuştur.

Kafkasya Seym’inde Azerbaycan’ı temsil eden Resulzade burada Azerbaycan ve diğer Kafkas milletlerinin menfaati için oldukça çaba göstermiştir. Azerbaycan Cumhuriyetinin kuruluşuna büyük katkıları olan Resulzade, cumhuriyet esnasında “Azerbaycan Milli Şurası Başkanı” ünvanıyla görev yapmıştır.

1920’de Rusya’nın işgali ardından bir süre Azerbaycan içlerinde saklanmış daha sonra yakalanarak Stalin tarafından Moskova’ya götürülmüştür. Moskova’da iki yılın ardından kaçarak İstanbul’a ulaşmayı başarmıştır.

İstanbul’a geldikten sonra Türkiye’de bulunan aydınları bir çatı altına toplayarak bağımsızlık mücadelesine devam etmiştir. Rusya’nın baskıları sonucu bir aralık Türkiye dışına çıkmak zorunda bırakılmıştır. İçerisinde bulunduğu her türlü şart ve zorluğa rağmen istiklal mücadelesinden vazgeçmeyen Resulzade, 6 Mart 1955’de Ankara’da vefat etmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM: MECMUANIN KÜLTÜR HAYATIMIZDAKİ YERİ

1.1. Azeri Türk mecmuası'nın Kültür Hayatımızdaki Yeri

Azeri Türk mecmuası, 1928 ile 1930 yılları arasında yayımlanmış bir süreli yayındır. Mecmuanın dış kapağında yer alan “ edebi, içtimai ve siyasi milliyetperver mecmua” ibaresi Azeri Türk'ün diğer mecmualar ile aynı özelliklere ve amaca sahip olduğu izlenimi uyandırabilir. Azeri Türk, her ne kadar benzer mecmualarla ortak özelliklere sahip olsa da onu farklı kılan çok önemli bir özelliğe sahiptir. Bu özellik hiç şüphesiz, bir milletin bağımsızlık mücadelesine hizmet eden yayın organı olmasıdır.

Azeri Türk arka zemininde oldukça güçlü bir tarih barındırmaktadır. O, XIX. yüzyılın sonlarında Azerbaycan coğrafyasında başlayan Cedit Hareketi neticesinde oluşan ve o tarihten beri süregelen bir bağımsızlık mücadelesinin ürünüdür. Azeri Türk'ü vücuda getiren malzemeler; bu bir asrı aşkın mücadele, iki yıllık demokratik devlet ve kendinden önce aynı amaca hizmet etmiş olan dört yıllık bir mecmuadır.

1.2. Mecmuanın Yayın Politikası

Yeni Kafkasya Mecmuası'nın 1927 yılının sonlarına doğru kapatılması üzerine, 1 Şubat 1928 tarihinde Azeri Türk mecmuası çıkarılmaya başlanmıştır. Milli Azerbaycan Hareketi'nin ikinci yayın organı olan Azeri Türk, muhteva ve yazar kadrosu bakımından, Yeni Kafkasya Mecmuası'yla neredeyse aynı özellikleri taşımaktadır. Azeri Türk'ün Yeni Kafkasya Mecmuası'nın devamı niteliğinde olduğu, M.Emin Resulzade'nin “Tuttuğumuz Yol” başlıklı yazısından açıkça anlaşılmaktadır. “Mecmuamızı bundan dört, beş sene evvel ve başka şerait dâhilinde çıkarmış olsaydık, tuttuğumuz yolu kâfi surette izah edebilmek için belki daha ziyade tafsilât vermek ihtiyacını hissederdik. Fakat şimdi bizden evvel vuku bulan neşriyat ve bu neşriyat sayesinde ihzâr olunan bir muhiti nazara alarak, tuttuğumuz yolun pek kısa cümlelerle de izah olunabileceğini ümit ediyoruz”.²

Bu cümlelerden de anlaşılacağı gibi Azeri Türk mecmuası'nın arka zemininde dört yıllık bir mecmua ve bu mecmuanın oluşturmuş olduğu belli bir

² Mehmet Emin Resulzade, “Tuttuğumuz Yol”, Azeri Türk Mecmuası, Y.1, S.1, 1928, s.1

muhit bulunmaktadır. Azeri Türk, (Türkiye sahasında ve yayın alanında) temelleri dört yıl önce atılmış bir bağımsızlık hareketinin yeni bir sözcüsü durumundadır.

Azeri Türk mecmuası'nın temel gayesi Milli Azerbaycan Hareketi'ne hizmettir.

“ ‘Azeri Türk’ harb-i umuminin neticesinde bilfiil istiklâl mücadelesine atılan ve senelerden beri büyük bir aşk ve hararetle özlediği cumhuriyet gayesine ermiş bulunan, fakat milli istiklâli tekrar sekteye uğrayan bir Türk ilinin, Azeri Türk halkının, daha mustalih ismi ile “Azerbaycan Cumhuriyeti”nin hayat ve mukadderatı ile alakadar bir mecmuadır”³

Resulzade, mecmuanın konularını şu şekilde belirtir:

“Bu sahifelerde Türklüğün pek mühim bir kısmını, şanlı ırkın güzide bir ilini teşkil eden bir memleketin bulunduğu vaziyet, yaşadığı esaret tasvir olunacak ve bu elim vaziyet içerisinde, muhalif anâsıra rağmen, sevk-i tâbii ile inkişâf eden milli hayat ve bu hayatın ibraz ettiği hâlas ve necât hamleleri tesbit olunacaktır”⁴

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin tekrar diriltilmesine dair mücadeleleri konu edinen Azeri Türk mecmuası Turancı'dır. Sadece Azerbaycan ile ilgilenmez. Onun bakış açısı Rus esaretinde bulunan bütün Türk memleketlerini içine almaktadır. Derginin hemen hemen her sayısında bulunan “İran Haberleri”, “Türkistan Havadisleri” gibi başlıkların yanı sıra direkt olarak Kafkasya'yı ya da özel bir Türk memleketini konu alan yazılar, onlara dair yapılan her en ufak bir zülme dahi kayıtsız kalmamalar, Turancılık özelliğinin göstergesidir.

Azeri Türk mecmuası her kesime hitap eden bir yayındır. Yalnızca yüksek zümreye ait bir yayın olmaktan şiddetle kaçınmıştır. Çünkü onun amacı halkı her türlü yönden aydınlatmak ve milli benliği diri tutmaktır. Bu bakımdan halkçı bir yapıdadır. “ ‘Azeri Türk’ halkçıdır. Hars sahasında olduğu gibi o, siyasi hayatta dahi, halkın hâkim olmasını ister; hâkimiyet-i milliye prensibini tervic eder. O, yalnız bir sınıfın fâikıyyet veya hâkimiyeti üzerine müstened bütün rejimleri reddeder.”⁵

Azeri Türk Turancılık ve Halkçılık kadar çağdaş ve aydın olmaya da önem göstermiştir.

“Halkçı bir Türkçülükten ibaret olan bu meslek, asrın mükemmel tekniğini halkın samimi duygu ve ihtiyaçlarını tatmin için kullanacaktır. O, bir taraftan halkın

³ Mehmet Emin Resulzade, a.g.m. s. 1.

⁴ Mehmet Emin Resulzade, a.g.m. s. 1.

⁵ Mehmet Emin Resulzade, a.g.m. s. 1.

zevkini fen ve sanattan anlayacak bir raddeye getirmeye sai edecek, diğler taraftan da fen ile sanatı halkın zevkini okşamak yolunda istihdam etmek fikrini tervec edecektir”.⁶

Azeri Türk zirai ve iktisadi konulara da önem vermiştir. Çiftçinin ve Azerbaycan tarımının durumu, özellikle de Bakü petrol sanayi Azeri Türk sayfalarında geniş yer bulmuştur. Diğler konulara nazaran biraz arka planda kaldığını söylemek mümkün olsa da Azeri Türk sanatsal ve edebi konulara da yer vermiştir.

Azeri Türk çok boyutlu bir hizmet anlayışına sahiptir. Yani onun mücadelesi hem siyasi hem kültürel hem de sanatsal yöndedir. Ancak bu çok boyutluluk Azeri Türk’ün siyasi içerikli bir mecmua olduğu gerçeğini değıştirmez. Resulzade dahi her alanın önemine vurgu yaptıktan sonra şu sözleri dile getirir: “Fakat bütün bu umdelerin Azeri Türk muhitinde tatbik edilebilmesi için Azerbaycan istiklalinin iadesi elzemdir. Bunun için “Azeri Türk”ün takip edeceği en büyük ve en aktüel umde istiklal umdesidir! İstiklal, işte günün en mukaddes bir şiârı!” (Resulzade, 1928, s.2).⁷

Azeri Türk’ün Müsavat Partisinin başkanı olan Resulzade tarafından çıkarılmasının doğal bir sonucu olarak yayın politikası ile Müsavat Partisinin ilkeleri bire bir örtüşmektedir. Bu da Azeri Türk’ün, Azerbaycan Cumhuriyeti’ni tekrar bağımsızlığına kavuşturmak amacına hizmet eden bir mecmua olduğunun en somut göstergesidir.

1.3 Mecmuadaki Faaliyetler

Yukarıda Azeri Türk’ün çok boyutlu bir hizmet anlayışına sahip olduğundan bahsetmiştik. Mecmuada 21 şiir, 198 düz yazı, 100 Haber ve (dış kapaktakiler hariç) 12 mektup (mektuplara verilen cevaplar da dâhil) yazısı bulunmaktadır. Toplam 331 yayının yüzdeleri şu şekildedir: Haberler%30, düz yazılar %60 şiirler %6 mektuplar %4. Haberler ve Mektuplar hariç geri kalan türlerdeki yazıların konu bakımından taşıdıkları önem ve özellikler bu başlık altında açıklanmaya çalışılacaktır.

⁶ Mehmet Emin Resulzade, a.g.m. s. 1.

⁷ Mehmet Emin Resulzade, a.g.m. s. 2.

1.3.1.Edebi, Sanatsal Metinler Ve Şiirler

Azeri Türk mecmuası Azerbaycan'ın istiklal mücadelesine hizmet amacıyla çıkarıldığı için sanatsal ve edebi yazılara oldukça az yer verilmiştir. Sanatsal olarak nitelendirebileceğimiz 1 yazı bulunurken edebi mahiyette olduğunu söyleyebileceğimiz 10 yazı bulunmaktadır. Edebi yazıların çoğunu seri şeklinde yayınlanan “Milli Destanlarımıza Dair” başlıklı yazılarla “Azerbaycan'da Edebiyat Meselesi” başlıklı yazılar oluşturmaktadır. Bunların yanı sıra çeşitli şairlerin tanıtıldığı yazılar da bulunmaktadır. Söz konusu yazıların yayınlanma sebebi mili harsı ve o zamana kadar vücuda getirilmiş edebiyatı muhafaza etmek ve bunlar hakkında halkı bilinçlendirmektir. Örnek teşkil etmesi açısından “İslami Türk Sanayi-i Nefise Tarihi Nokta-i Nazarından Azerbaycan'ın Ehemmiyeti” başlıklı genelde mimari sanatının anlatıldığı yazı ile (Ayın) Ali tarafından yazılmış olan “Azerbaycan'da Edebi Hayat” başlıklı seriye çalışmanın “Seçilmiş Metinler” bölümünde yer verilmiştir.

Azeri Türk mecmuasında toplam 21 şiir yayınlanmıştır. Dönemin diğer mecmualarıyla karşılaştıracak olursak bu sayının oldukça az olduğunu söyleyebiliriz. Şiirlerin 7'si mecmuanın ilk 20 sayısında kalan 14'ü ise 20. Sayıdan sonra yayınlanmıştır. Mecmuada yer alan şiirlerde sanattan çok toplumsal fayda gözetilmiştir. Şiirlerin tamamının konusu Azerbaycan, Azerbaycan'ın işgali ve istiklal mücadelesidir.

1.3.2. Azerbaycan ve Kafkas Ülkelerini Konu Alan (Siyasi) Yazılar

Azeri Türk'ün siyasi yönü ağır basan bir mecmua olduğunu belirtmiştik. Bu nedenle mecmuada yayınlanan makale ve haberlerin büyük çoğunluğu siyasi içeriklidir. Azerbaycan'ın ve Kafkas ülkelerinin Bolşevikler tarafından işgali, maruz kaldıkları zulümler ve istiklal mücadeleleridir. Mecmuada yayınlanan 198 yazının 73'ü direkt olarak siyasi içeriklidir. Bu da %33 gibi bir rakama tekabül eder. Ancak bu diğer yazıların siyasi içerikten tamamen bağımsız olduğu anlamına gelmez. Mecmuada yayınlanan tüm yazılar siyasetle dolaylı da olsa ilgilidir. Gerek makalelere gerekse şiirlere hâkim olan konu Azerbaycan'ın işgali ve tekrar bağımsızlığına kavuşturulması için verilen mücadeledir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi olan 28 Mayıs'a denk gelen 9. Sayı nüsha-yı harikulade olarak çıkarılmıştır. Bu sayıda, devletin kuruluşuna dair istiklal

beyannamesi, devletin kuruluşunu tüm milletlere duyuran yazı, devletin kuruluşuna dair anılar ve kuruluşun 10. yıl dönümüyle ilgili yazılar yer almaktadır. Yıl dönümü mecmua bünyesinde adeta bir bayram havasında kutlanmış, mecmuaya yıl dönümünü tebrik eden çok sayıda mektup ve tebrik yazısı gönderilmiştir. Bu sayıda yer alan Mehmet Emin Resulzade'nin "On Senelik Azim Ve Cihat" başlıklı yazısı Azerbaycan Cumhuriyeti'ni tekrar bağımsızlığına kavuşturmak için on yıldır verilen mücadeleyi özetler niteliktedir.

"Evet, aziz kardeşler, bu gün büyük mefkurenin doğduğu mübeccel günün şerefli yıl dönümünü tes'id ediyoruz. Fakat bu, aynı zamanda yalnız mefkurenin doğduğu itibarı ile değil, onun uğurundan başlayan şanlı mücadelenin de muazzez bir yıl dönümüdür.

28 Mayıs 1918 de, "milletler zindanı" ndan halas olan Azerbaycan halkı kendi mukaddes istiklali ile, malesef, çok kısa bir zaman dahilinde yaşayabildi. Cilve-i tarih onu yeni imtihanlara sevk etti. Azerbaycan ile beraber, diğer Kafkasya cumhuriyetleri üzerinden de kalkan Çar Rusyasının yerinde, bu defa kızıl renge boyanmış diğer bir Rusya kaim oldu. Kendisine Bolşevizm veya Komünizm namını takan mirasi kuvvet Kafkasya ve yalnız Kafkasya değil, başta Türkistan olduğu halde, diğer şark milletlerine uyutucu ve aldatıcı bir takım şiarlarla gülüyordu. O ameleye iş, köylüye toprak verecek, milletlere de hürriyet ve istiklal getirecekti.

Hâlbuki ne oldu? Sovyet tabiyetinde yaşayan milletlerde olduğu kadar, dünyanın hiçbir tarafında amele bu kadar sefil ve perişan değildir"⁸

28 Mayısın coşkuyla kutlanılmasına rağmen Azerbaycan Cumhuriyeti'nin işgalinin yıl dönümü olan 27 Nisan'da adeta yas tutulmuştur. Bu tarihe denk gelen 7. sayıda Sovyet rejimi aleyhinde yazılar yoğunluktadır.

Azeri Türk her zaman Turancı bir mahiyette olmuş Azerbaycan'ın istiklali kadar diğer Rus esiri milletlerin de istiklalini savunmuştur. Ancak Ermenistan bu milletlere dâhil değildir. İstiklal mücadelesinin tarihi boyunca Ermenilerin sürekli Ruslarla gizli iş birliği yapması ve coğrafyada nüfus bakımından azınlıkta olan Ermenilerin topraklar üzerinde hak iddia etmek için kasıtlı olarak iskân politikası uygulamasına rağmen Azerbaycan, Ermenistanı diğer Kafkas milletlerinden ayırmamış bağımsızlığını kazanması için gerekli yardımlarda bulunmaktan çekinmemiştir. Hatta Mevera-yı Kafkasya zamanında Ermenilerin siyasi merkezini

⁸ Mehmet Emin Resulzade, "On Senelik Azim ve Cihat", Azeri Türk, nr.9 (27 Mayıs 1928), s. 4.

kurmaları için İrevan Şehrinin Ermenilere verildiği bilinmektedir. “ Azerbaycan, Aleksandropol sınırında Ermeni Kantonu'nun yaratılmasına razı oldu. İrevan şehri, bu şartla Ermenilere verilir: Ermeniler, Yelizavetpol vilayetinin bir kısmına, yani Karabağ'a olan iddialarından vazgeçecekler. Azerbaycan delegeleri, Türkiye ile Ermenistan arasında anlaşma yapılmasına yardım edeceklerini vaat ettiler “(Hasanlı, 1998, s.99). Ancak tüm bu anlaşma ve yardımlar Ermeniler'in 31 Mart 1918'de Bakü'de katliam yapmalarına engel olamamıştır. Bazı çıkarlar doğrultusunda Rusya ile anlaşma yapan Ermeniler, ordusuz ve silahsız bir halde bulunan Bakü'ye saldırmış ve katliamlarda bulunmuştur. Söz konusu olaylar 5. Sayıda çeşitli yazılarla anlatılmıştır. Örnek teşkil etmesi bakımında Mehmetzade Mirza Bala'nın “ 31 Mart Faciası” isimli yazısına “Seçilmiş Metinler” bölümünde yer verilmiştir.

Kafkas milletlerine ait yazılar mecmuada geniş yer tutmaktadır. Mecmuada direkt olarak Kafkas milletleriyle alakalı 18 yazı bulunmaktadır. Bunların yanı sıra haberler kısmında da bu milletlerle ilgili çok sayıda haber bulunmaktadır. Bu durum Azeri Türk'ün Turancı özelliğini göstermesi bakımından önem teşkil etmektedir.

1.3.3. İktisadi ve Kültürel Hayatla ilgili Yazılar:

Azeri Türk, siyasi amaçlar doğrultusunda çıkartılmış bir mecmua olmasına rağmen bünyesinde sanatsal, kültürel ve iktisadi yazılara da yer verilmiştir. Bunun amacı bağımsızlığın sadece siyasi alanda kazanılamayacağına, istiklali kazanmak ve muhafaza etmek için adı geçen alanlarda da ilerlemelerin kaydedilmesi, milli hasr ve bilincin diri tutulması gerektiğine olan inançtır.

Mecmuada siyasetten sonra önem verilen diğer konu iktisattır. Azerbaycan tarımı ve Bakü petrol sanayisi mecmuanın önem verdiği konulardandır.. Azerbaycan coğrafyasının bol miktarda yer altı ve yer üstü zenginliklere sahip olduğu ve bu nedenle tarih boyunca istilaya uğradığı su götürmez bir gerçektir. Söz konusu zenginliklere yeniden sahip olmak ve bu zenginliklere sahip çıkmak için verilen mücadeleleri Azeri Türk sayfalarında görmek mümkündür.

Mecmuada toplam 19 iktisat içerikli yazı bulunmaktadır. Bu da toplam Yazıların %10' u oluşturmaktadır. Söz konusu metinlerde Azerbaycan köysünün vaziyeti, Bolşeviklerin uyguladığı tarım politikası ve Bakü petrol sanayisinin durumu işlenmiştir.

1.4. Mecmuanın Şekil Özellikleri

Azeri Türk mecmuası 1 Şubat 1928 tarihinde yayın hayatına başlamıştır. Toplam 30 sayı olan mecmuanın son sayısı Şubat 1930'da yayınlanmıştır. Mecmuanın ilk 20 sayısı ile son 10 sayısı arasında şekil bakımından önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle ilk 20 sayı ile son 10 sayının ayrı şekilde değerlendirmenin daha doğru olacağı kanaatindeyiz.

Mecmuanın ilk 20 sayısı Arap harfleri ile neşredilmiştir. İlk 20 sayısının 9. sayısı hariç bütün sayıları, ön ve arka kapak hariç 16 sayfadan oluşmaktadır. 9. sayı ise Azerbaycan Cumhuriyetinin 10. kuruluş yıldönümü münasebetiyle nüsha-yı harikulade şeklinde ön ve arka kapak hariç 32 sayfa olarak yayınlanmıştır. Büyük boy çıkan mecmuanın ön kapağında derginin adı sülüs tarzında harfler ile yazılmıştır. İsmi sağ tarafında yıl, sol tarafında ise derginin sayısı yer almaktadır. İsmi hemen altında ise “Azeri muharrirlerinin muavenet-i tahririyesi ile on beş günde bir neşr olunur edebi, içtimai ve siyasi milliyetperver mecmua” ibaresi yer almaktadır. Onun altında ise mecmuanın çıkış tarihi bulunmaktadır. Aynı şekilde ön kapakta fihrist-i mündericat adı altında o sayıda çıkan yazıların ismi ve yazarı sayfa sayısı belirtilmeden tanıtılmıştır. Ön kapağın alt kısmında ise kısa bir açıklama, onun altında ise derginin fiyatı adresler ve derginin yayınlandığı matbaanın adı yer almaktadır. İlk sayfanın başında yine derginin ismi ismi sağ tarafında tarih, abonelik ücretleri ve fiyatlar yer alırken sol tarafta ise adres ve “Mesleğimize muvafık yazılar memnuniyetle neşrolunur” ibaresi yer almaktadır. İsmi hemen altında ise derginin sayısı yılı ve “ edebi, içtimai, ilmi ve siyasi milliyetperver mecmua” yazısı tekrarlanır.

Arka kapakta üst bölümünde Fransızca olarak derginin adı, sayısı ve adresi yer alır. Hemen altında ise “Muhterem Azeri Türk Karilerine ” başlığı ile okuyuculardan dergiye destek olmalarını rica eden bir yazı bulunur. Sayfanın geri kalanında ise kitap ve mecmua ağırlıklı olmakla beraber çeşitli reklamlar yer alır. Derginin bazı sayılarının ön kapaklarında ya da yazı aralarında konuyla ilgili resimler bulunmaktadır. İlk 20 sayıda toplam 17 resim ve 1 harita bulunmaktadır. Harita (1918-1920) Azerbaycan devletinin haritası olup nüshayı harikulade olan 9. sayının ön kapak resmidir.

1Şubat- 15 Kasım 1928 tarihleri arasında çıkan ilk 20 sayı kesintisiz olarak her on beş günde bir yayımlanmıştır. Dergide 10. sayıya kadar Arap rakamları kullanılırken, 10. sayıdan itibaren günümüz rakamları kullanılmaya başlanmıştır. 19. ve 20. sayıların arka kapaklarında bulunan Fransızca yazılan “Azeri Turc” yerine Latin harfleri ile “Azeri Türk” yazılmıştır. Logonun hemen altında ise Latin harfleri ile “ 15 günlük ilmi, edebi, içtimâi, iktisâdi ve seyâsi millietperver mecmue” yazısı yer almaktadır. Elimizde bulunan Azeri Türk mecmuası nüshasının 18. sayısının ön ve arka kapakları yırtık olduğundan dolayı bu uygulamaya kesin olarak 19. sayıdan itibaren başlanıldığından emin değiliz.

İlk 20 sayının hepsinin fiyatı 10 kuruştur. 9. sayı 32 sayfa çıkmış olmasına rağmen ön ve arka kapakta hiçbir fiyat ibaresi bulunmaz. Yalnızca diğer sayılarda olduğu ilk kapağın üst kısmında, abonelik fiyatlarının bulunduğu yerde “nüshası 10 kuruş” ifadesi yer alır. Seneliği 200 kuruş, altı aylığı ise 110 kuruş olan derginin hariçteki fiyatı 2 ve 1 dolar nüshası ise 10 kuruştur. İlk 20 sayı “İstanbul Orhaniye matbaası”nda basılmıştır.

Derginin son on sayısı Latin harfleri ile çıkarılmıştır. 21. sayı bir önceki sayıdan 1 ay sonra 16 Aralıkta çıkmıştır. Küçük boy ve 8 sayfa olarak çıkan mecmua “İstanbul Amedi matbaası”nda basılmıştır. Matbaanın yanı sıra derginin adresleri de değişmiştir. Son 10 sayıda da mecmuanın fiyatı değişmemiştir. Ancak 28 ve 29. sayılar bitişik olarak tek nüsha çıktıkları için bu nüshanın fiyatı 20 kuruştur. Derginin yıllık abone ücreti aynı kalırken altı aylık fiyatı 100 kuruşa düşürülmüştür. Nüshaların ön kapaklarının üst kısmında Latin harfleri ile “Azeri Türk” yazısı bulunmaktadır. Yazının sağ tarafında derginin sayısı solda ise derginin yılı bulunmaktadır. Kimi sayıların ön kapaklarında resimler yer alırken kimilerinde ise “Mündericat” başlıklı içindikiler bulunmaktadır. Resimlerin altında resme dair açıklama yazıları da bulunmaktadır. Ön kapağın alt kısmında ise derginin fiyatı adresleri ve matbaasının ismi yer almaktadır. Arka kapaklarda ise çeşitli ilan ve reklamlar bulunmaktadır. Son 10 sayıda derginin maddi sıkıntılar yaşadığı aşikârdır. 21. sayının arka kapağında yer alan “Muhterem Azeri Türk Karilerine” başlıklı ilan da “ Azerbaycan İstiklâlinin ve Türkçülük mefkûresinin müevvici bulunan mecmuamız, bütün mâniaları yenerek intişara devam edecektir. Milli yazılara sahifelerimiz açıktır.” Cümleleri, derginin küçük boy ve az sayfa çıkması, çıkış tarihlerinin sürekli aksaması ve hemen hemen bütün nüshalarda yer alan maddi

manevi yardım istekleri derginin zorlukla çıkarıldığının göstergesidir. 22. nüshanın arka kapağında derginin bir takım aksaklıklardan dolayı küçük çıktığı gelecek sayıdan itibaren tam çıkacağını belirten bir ilan olmasına rağmen son 10 sayının tamamı küçük boyutta ve az sayıda çıkmıştır. Nüshaların ön kapağında “On beş günde bir neşr olunur” yazısı bulunmasına rağmen sayıların çıkış tarihlerinde sürekli aksamalar olmuştur. 20. sayıdan 25. sayıya kadar dergi aylık olarak çıkmıştır. 25. sayı çıkması gereken tarihten 2 ay, 26. sayı 3 ay 27 sayı 1 ay, birlikte çıkan 28 ve 29. sayılar 2 ay ve 30. sayı 3 ay sonra yayınlanmıştır. Derginin ilk 20 sayısı 1 yıl içinde çıkarken son 10 sayı 2 yıla yayılan bir zaman zarfında yayımlanmıştır. Derginin 2. yıldönümü 16 Şubat 1929 tarihli 23. sayı, 3. yıldönümü ise Şubat 1930 tarihli 30. sayıya denk gelmektedir. 27. ve 30. sayıların çıkış günleri belirtilmemiş sadece ay ve yıl tarihleri verilmiştir.

Derginin elimizde bulunan örneğinin hiçbir sayısında Müdür-i Mesulünün ismine rastlamadık. Ancak Sebahattin Şimşir “Azerbaycanlıların Türkiye’de Siyasi Ve Kültürel Faaliyetleri (1920-1991)” isimli doktora tezinde Mehmet Sadık Aran’ın derginin müdürü olduğunu belirtmektedir. “ Mecmuanın ilk sayısından itibaren Müdür-i Mesulü olarak Mehmed Sadık (Aran) görülmektedir”(Şimşir, 2000, s.50). Ayrıca bu bilgi Milli Kütüphane’nin Azeri Türk hakkında verdiği künyede de doğrulanmaktadır.

1.5. Yazar Kadrosu

Azeri Türk mecmuasında yer alan yazıların çoğunu Azerbaycan, İran ve diğer Kafkas ve Türk milletlerine ait haberler oluşturmaktadır. Haberlerin hemen hemen hepsi imzasız olarak yayınlanmıştır. Bu haberler ile mecmuanın arka kapaklarında yer alan ilan ve mektuplardan başka mecmuada toplam 219 farklı türlerde yazı yer almaktadır. Mecmuada atmış farklı imza bulunmaktadır. Bu imzaların çoğu takma isim ve kısaltmalardan oluşmaktadır. Yazarların çok azı gerçek isimlerini kullanmışlardır. Hatta bazıları kimi yazılarında gerçek adlarını kimilerinde ise kısaltma olarak isimlerinin baş harflerini kullanmıştır. Bu durum mecmuanın yazar kadrosunu kesin olarak belirlenememesine neden olmaktadır. Mecmuada yer alan imzalar şu şekildedir:

A. Topçibaşı, Atila, (Ayın) (Fe), (Ayın) (Kaf), Ayın), Ali, Azeri Asker, Azeri Türk, Azeri, B.B, Biga Abdurazak Kadief, Çağfer Sadık, Coşkun, Damaçı oğlu Raci, Dargın, Daş Demir, (Elif) (Mim), (Elif) Çağfer Oğlu, (Elif) Evran, Ertuğan, F. Özdemir, Federalist, Feth Ali Hoyski, H. Hamidzade, H. Mustafa, Hamza Azeri, (He-ç) (Cim) (Lam), (He-ç) (Elif), İskender Azeri, Kafkasya İstiklal Komitesi, Kemal, Kıvrımlı Çağfer Seyid Ahmed, M. Sadık, M. Sisyanlı, M.A, M.S, Mehmedzâde Mirza Bala, Mehmet Sadık, (Mim) (Be), (Mim) (Mim), (Mim) (Elif), Mim, Mir, Mirza Bala, Mustafa, Özdemir, P.Kotsef, R.Amircanlı, R.Coşkun, Resulzâde Mehmed Emin, S., S. Tekin, Sadıkzade Emin, Sanan, Süleyman, Şefi, T.Şura, Tahran, Tebriz Seyfettin, Temurhan Şura M., Ümit, (Ye) Ali, (Ye) (Kaf), (Ye) (Kaf), Yusufbeyli Nasib,

Mecmuada en çok yazıyı Mehmetzade Mirza Bala ve Mehmet Emin Resulzade yazmıştır. Mehmetzade Mirza Bala kendi ismine ek olarak Mirza Bala imzasını da kullanmıştır. Ayrıca yazılan yazıların benzer olması dolayısıyla (Mim) (Be) imzalı yazıların da Mehmetzade Mirza Bala'ya ait olma ihtimali yüksektir. Sebahattin Şimşir “Azerbaycanlıların Türkiye’de Siyasi Ve Kültürel Faaliyetleri (1920-1991)” adlı doktora tezinde (Mim) (Be) ve Daş Demir imzalarının Mehmetzade Mirza Bala'ya ait olduğunu belirtmiştir (Şimşir,2000,s.52)

Mehmetzade Mirza Bala'nın yazıları konu bakımından çeşitlilik göstermektedir. Siyaset, iktisat ve kültür alanında pek çok makalesi bulunmaktadır. İktisat ile ilgili makalelerinde daha çok Daş Demir imzasını kullanmıştır.

Mehmetzade Mirza Bala'dan sonra en çok yazısı bulunan isim Mehmet Emin Resulzade'dir. Şimşir, doktora tezinde (Mim) (Elif) imzalarının da Resulzade'ye ait olduğunu belirtmektedir. Yazılarının geneli siyasi ve kültürel mahiyettedir. Ayrıca Resulzade'nin Paris'te bulunduğu sıralarda “Paris Mektupları” adlı yazıları da mecmuada yer almaktadır. Mecmuanın yayınlandığı yıllarda yurt dışında bulunması nedeniyle ilerleyen sayılarda Resulzade'nin yazılarına oldukça az yer verilmiştir.

Mecmuanın 20. Sayısından sonra her alanda olduğu gibi yazar kadrosunda da büyük bir değişme yaşanmıştır. 20. Sayıdan sonra mecmuanın yazar kadrosunun oldukça kısıtlı olduğu görülür. Bu sebeple mecmuaya yazı gönderilmesi istenilen ilanlar yayınlanmıştır. Yazıların çoğu Mehmet Sadık tarafından yazılmaktadır. Şimşir, M.S. ve Sanan imzalarını da Mehmet Sadık'a ait olarak kabul etmektedir.

1.6. Azeri Türk Mecmuasına Ait Kimlik Bilgileri

Nr.	Tarih	İdare Hanesi	Müdürü	Matbaa	Fiyat	Sayfa	Fotoğraf	Açıklama
1	1 Şubat 1928	İstanbul Yerebatan caddesi nr. 6	Mehmet Sadık Aran	Orhaniye matbaası	10 kuruş	16	İki adet kümbet resmi	
2	15 Şubat 1928	“	“	“	“	“	—	
3	1 Mart 1928	“	“	“	“	“	—	
4	15 Mart 1928	“	“	“	“	“	—	
5	31 Mart 1928	“	“	“	“	“	—	
6	15 Nisan 1928	“	“	“	“	“	—	Derginin dış kapakları yırtılmış
7	27 Nisan 1928	“	“	“	“	“	—	
8	15 Mayıs 1928	“	“	“	“	“	—	
9	27 Mayıs 1928	“	“	“	“	32	Ön kapakta Azerbaycan haritası ve ilerleyen sayfalarda 12 adet resim bulunmaktadır.	Azerbaycan Cumhuriyetinin 10. Kuruluş yıldönümü münasebetiyle nüshayı harikulade olarak çıkmıştır.
10	15 Haziran 1928	“	“	“	“	“	Biri ön kapakta olmak üzere iki adet Fethali Han	

							Hoylu'nun resmi bulunmakt adır.	
11	1 Temmuz 1928	“	“	“	“	“	–	
12	15 Temmuz 1928	“	“	“	“	“	–	
13	1 Ağustos 1928	“	“	“	“	“	İlk sayfada Ağazade Hüseyin'in fotoğrafı bulunmakt adır.	Derginin dış kapakları yırtılmış
14	15 Ağustos 1928	“	“	“	“	“	–	
15	1 Eylül 1928	“	“	“	“	“	–	
16	15 Eylül 1928	“	“	“	“	“	–	
17	1 Teşrin-i evvel 1928	“	“	“	“	“	–	
18	15 Teşrin-i evvel 1928	“	“	“	“	“	–	Derginin dış kapakları yırtılmış
19	1 Teşrin-i sani 1928	“	“	“	“	“	–	
20	15 Teşrin-i sani 1928	“	“	“	“	“	Biri ön kapakta olmak üzere Kara Ağazade Ahmet Hamdi Bey'in 2 adet resmi bulunmakt adır.	Arap harfleri ile çıkan son sayı

21	16 Kanunu evvel	Cemiyet Kütüpha nesi	“	Amedi Matbaası	“	8	Biri ön kapata olmak üzere Bakü petrol sanayisine ait iki resim bulunmakt adır	Küçük boy olarak Latin Alfabesiyl e çkarılmıştı r.
22	16 Kanunu Sani 1929	“	“	“	“	“	Biri ön kapata olmak üzere Bakü petrol sanayisine ait iki resim bulunmakt adır	“
23	16 Şubat 1929	“	“	“	“	“	Biri ön kapakta olmak üzere iki adet cami avlusu resmi bulunmakt adır.	“
24	18 Mart 1929	“	“	“	“	“	—	“
25	28 Mayıs 1929	“	“	“	“	“	Biri ön kapakta olmak üzere 3 adet Bakü'nün işgalden kurtulması mücadelesi	“

							ni anlatan resimler bulunmakt adrı	
26	3 Ağustos 1929	“	“	“	“	“	–	“
27	Eylül 1929	“	“	“	“	“	Biri ön kapakta olmak üzere 4 adet resim bulunmakt adır.	“
28-29	İkinci Teşrin 1929 İkinci Teşrin 1929	“	“	“	20	16	Bir adet karikatür ve resim bulunmakt adır.	İki sayı birleştirilm iş şekilde tek nüsha olarak yayınlanmı ştır.
30	Şubat 1930	“	“	“	10	8	–	Mecmuanı n son sayısı

İKİNCİ BÖLÜM: AÇIKLAMALI DİZİN

2.1 SAYILARINA GÖRE

1.SAYI

Resulzâde Mehmet Emin, “Tuttuğumuz Yol”, (Mecmuanın hangi fikirlere hizmet için çıkarıldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 1-2.

Kemal, “Hayatın Kuvveti”, (Yaşamın zorlukları hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 2-3.

Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Resulzâde Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 3-6.

(Elif). (Mim), “İslami Türk Sanayi-i nefise Tarihi Nokta-i Nazarından Azerbaycan’ın Ehemmiyeti”, (Güzel sanatlar noktasında İslam toplumları ve Azerbaycan’ın durumu), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 7-8.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Azerbaycan’ın İktisadı ve Vaziyeti”, (Azerbaycan’ın iktisadi vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 9-11.

İmzasız, “Cumhuriyet Dâhilinde”, (Türkiye’ye ait haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 11-12.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 12-14.

İmzasız, “İran Ahvali”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Kitabiyat”, (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 15-16.

İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 16.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. Arka kapak.

Reklam, “Aydın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklam, “Coğrafya Tedris Usulü”, (Kitap), , Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.

2. SAYI

Resulzâde Mehmet Emin, “Milli Harsa Karşı Bolşevik Seferi”, ((ayın) Kazım’ın yazısından hareketle Azerbaycan dili ve kültürü), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 1-4.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Azerbaycan Köylüsü”, (Komünizmin İktisadi, içtimai ve hukuki çöküşünden sonra Azerbaycan köylüsünün yeni bir düzen kurduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 4-7.

Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Resulzâde Mehmet Emin Bey’in demokrasi hakkında verdiği bir konferans), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 7-9.

(Mim) (Be), “ Sovyet Azerbaycan’ın İktisadiyatı” (Sovyet rejimi yüzünden Azerbaycan’ın gelirinin Rusya’ya aktığı hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 9-13.

İmzasız, “ Türkiye Hayat Ve Matbuatı” (Bursa’da bulunan bir Amerikan okulunda küçük kız çocuklarının Hristiyan yapılmasının uyandırdığı tepki hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 13-14.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Kerbela-i Şah Viren (Vefatnâme)” (Kerbalai Şah Viren’in şehit haberi), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15.

İmzasız, “Afganistan Ve Rusya”, (Amânullah Efendi’nin Afganistan ve Rusya hakkında bir makalesi), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15-16.

İmzasız, “ Kitabiyat”, (Türk Yurdu’nda çıkan (ayın) Kazım’ın yazısına eleştiri), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 16.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Arka kapak.

Reklam, “Aydın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklam, “Coğrafya Tedris Usulü”, (Kitap), , Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.

3.SAYI

Resulzâde Mehmet Emin, “Rusya’da Vaziyet”, (Bolşevik ihtilalinin 30. yıldönümünde çıkan olaylar hakkında Mehmet Emin Bey’in yorumları), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 1-4.

Mehmetzâde Mirza Bala, “ Milli Harsımız Hakkında”, ((ayın) Kazım’ın Türk Yurdu’daki makalesine binaen), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 4-6.

Resulzâde Mehmet Emin, “ Demokrasinin Geleceği”, (Emin Bey’in bir konferansı), nr. 3, (1 Mart 1928), s. 6-10.

(Aydın) (Fe), “İstiklalci Kazaklar”, (Rus işgaline uğrayan Kazanların mücadelesi hakkında), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 10.

Daş Demir, “Çarşaf Bahsi Münasebetiyle”, (Azerbaycan’da çıkan bir çatışma ve bunun sonucunda çıkan olaylar hakkında), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 11-12.

İmzasız, “ Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 12-14.

- İmzasız, “Türkistan Hayatı”, (Çeşitli Türk milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Kitabiyat”, (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İdarehaneden”, (Dergiye gönderilen bir mektuba cevap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. Arka kapak.
- Reklam, “Aydın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.

4. SAYI

- (Mim) (Be), “Velikoruslar’da Endişe”, (Velikorus sosyalistlerinin Rusya’nın bütünlüğü konusunda duyduğu endişe hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 1-2.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasini Geleceği”, (Mehmet Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 2-6.
- Mehmetzade Mirza Bala, “Milli Harsımız Hakkında”, (Önceki sayında yayınlanan yazının devamı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 6-9.
- Daş Demir, “Ahlak Buhranı”, (Azerbaycan’da yaşanan çarşaf münakaşasının ahlaki boyutu hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 9-10.
- (Ayın) (Kaf), “Yahudi Cumhuriyet”, (Yahudilerin Ukrayna ve Kırım’a yerleştirildiği hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 10-11.

- İmzasız, “ Türkiye Hayat ve Matbuatı”, (Atatürk’ün bir açıklaması), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli milletlere ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 15-16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. Arka kapak.
- Reklam, “Aydın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.

5. SAYI

- (Mim) (Be), “ Rusya’daki Son Havadisler Münasebetiyle, (Komünist rejiminin prensiplerine tezat teşkil eden bir konumda olduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 1-5.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Mart Faciası”, (Kanlı mart faciasının onuncu yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s5-7.
- İmzasız, “Yakın Geçmişten”, (Ermeni zulümleri ile mart faciası hakkında bir makale), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s7-9.

- Daş Demir, “Şemahı Hadisesi”, (Şehrin Ermeniler tarafından işgalini anlatan bir yazı), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s9-10.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türk Ocağının kuruluşunun on birinci senesi ve Anadolu Halk Bilgisi Derneği hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan hakkında çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s11-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Petrol Sanayi”, (Azerbaycan’ın Petrol üretimi hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s13.
- İmzasız, “Gürcistan’da”, (Gürcistan’a ait iktisadi bir haber), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (Mirza Ali Ekber’in vefat ilanı), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s14.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusyasına ait bir haber), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 14-16.
- İmzasız, “ Azerbaycan Türk Gençler Birliğinden”, (Birliğin Kurban ve Nevruz Bayramı münasebetiyle düzenlediği konferans hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Aydın Tarihi”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Hayat”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

6.SAYI

- İmzasız, “İzmir Felaketi”, (İzmir’de meydana gelen bir felaket üzerine geçmiş olsun yazısı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 1.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Avrupa Nazarında Rusya”, (Avrupalıların Rusya’ya nasıl baktıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 1-3.
- Rezulâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektuplar-1 Rusya’da Milliyet Meselesi”, (Emin Bey’in Rusya’daki milliyet meselesi hakkında Paris’ten gönderdiği mektup), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 3-5.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 5-8.
- (He-ç) (Elif), “ Cihan-ı Petrol Meselesinde Azerbaycan Neftinin Rolü”, (Petrolün dünyadaki önemi ve Azerbaycan’ın piyasadaki yeri hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 8-10.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Hariciye vekili Tevfik Rüştü Bey’in Cenevre’de katıldığı bir komisyonda ileri sürdüğü fikir ve bu fikrin yankıları hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 10-11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Bakü’de Patlayış”, (Bakü’deki bir silah imalathanesinde yaşanan patlama hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 13.
- İmzasız, “Türkistan Hayatı”, (Türk Dünyasına ait haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 14.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusya köylerinin durumu hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 15.
- İmzasız, “Kitabiyat”, (Türkistan Mecmuası ve Ayende Mecellesi’nin tanıtımı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 15-16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Türkistan”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 6, (Nisan 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s.Arka kapak.

7.SAYI

Resulzâde Mehmet Emin, “Büyük Yalan”, (Azerbaycan’ın işgalinin dönümüne tepki), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 1-2.

Mustafa, “Mağlup Kimdir?”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 3-5.

Mehmedzâde Mirza Bala, “Sekiz Yıl”, (Azerbaycan işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 5-6.

İmzasız, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Komitesi’nin Vatandaşlara Müracaatı”, (Azerbaycan işgali’nin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 6-7.

Sinan, “Nisan”, (şiir), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 7.

Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektupları-2 Ruslarda Endişe”, (İlk mektubun devamı niteliğinde), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 7-9.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansının devamı), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 9-12.

Kemal, “27 Nisan”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 13.

(He-ح) (Cim) (Lam), “27 Nisan Münasebetiyle”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 14-15.

Azeri, “Çembere Kenetli Mehmed”, (İşgale dair acı hatıralar), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 15-16.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 16.

8.SAYI

Mehmedzâde Mirza Bala, “Milli Hars Ve Milli Hâkimiyet”, (Bakü Sovyetlerinin pişmanlığı hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 1-4.

Resulzâde Mehmet Emin”Fransa’da Seçkiler”(Fransa’daki seçimler hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 4-8.

(Ayın) (Kaf), “Afgan Kralı Amanullah Han Hazretleri’nin Seyahatleri Münasebetiyle”, (Afgan kralının Avrupa ve Türkiye ziyaretleri hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 8-9.

İmzasız, “Azerbaycan’ın Kara Günü”, (Azerbaycan İşgalinin yıl dönümü sebebiyle vatandaşlara taziye mesajı), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 9.

İmzasız, “Taziyet Telgrafları”, (Çeşitli kişiler tarafından işgalin yıl dönümü münasebetiyle dergiye gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 9-11.

İmzasız, “Beynelmilel Hayat”, (Çeşitli ülkelere ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 11-12.

İmzasız, “Sultan Dağ”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 12.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 12-13.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 13-15.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 15-16.

İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusya’sına ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 16.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Türkistan”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

9.SAYI

İmzasız, “ Azerbaycan-ı Misak-ı Milliye”, (R.Mehmet Emin’in kurduğu demokratik Azerbaycan’ın ilan-ı istiklal beyannamesi), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 1.

Resulzâde Mehmet Emin, “ On Senelik Azim Ve Cihad”, (Azerbaycan’ı tekrar bağımsızlaştırmak için on yıldır verilen mücadele hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2-6.

Feth Ali Hoyski, “ Bütün Dünya Milletlerine”, (Azerbaycan’ın bağımsızlığını İlan ettiğini tüm milletlere duyuran yazı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2.

Yusufbeyli Nasib, “ Azerbaycan Vatandaşlarına”, (Devletin kuruluşunun birinci yılı münasebetiyle vatandaşlara yapılan hitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 6.

Mehmedzâde Mirza Bala, “Siyasi Fırkalarımız”, (Azerbaycan Mebusan meclisinde bulunan partiler hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 4-12.

(Elif). Evran, “Şamhor “, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarını anlatan bir yazı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 12-15.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansının son kısmı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 16-20.

İmzasız, “Azerbaycan Ordusu Hakkında”, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin ordusu hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 20-23.

Kemal, “ 27 Mayısın Mukaddes Hatırasına”, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluş süreci hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 23-27.

Azeri Asker, “İstiklal Devri Hatıraları”, (Azeriler ile Ermeniler arasındaki mücadele hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 27-28.

Daş Demir, “On Yıl Evvel”, (Azerbaycan Cumhuriyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 28-30.

Mustafa, “Beynelmilel Sahada Azerbaycan”, (Azerbaycan’nın bağımsızlığı esnasında diğer milletlerle olan ilişkisi hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 30-32.

İmzasız, “Kitabiyat” (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 32.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.

10.SAYI

İmzasız, “Gazi Paşa’nın Teşrifleri”, (Mustafa Kemal’in İstanbul’a ziyareti hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1.

Mirza Bala, “Fethali Han Hoyski”, (Fethali Bey’in ölümünün sekizinci yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1-3.

İmzasız, “ Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi”, (Azerbaycan bağımsızlık gününü tebrik etmek için çeşitli kişi ve şehirlerden gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 3-8.

Mim, “Varşova’da İstiklal Bayramı”, (Varşova’daki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 8-10.

(Elif). Evran, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi”, (Berlin’deki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 10-11.

İmzasız, “Paris’te Kafkasyalıların Bayramı”, (Paris’te bulunan, Azerbaycan, Şimali Kafkasya, Gürcistan ve Ermenistan milletlerinin bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 12-13.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye ile Afganistan Krallığı arasında imzalanan bir anlaşma ve İtalya ile bir görüşme hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 13-14.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.

İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 16.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

11.SAYI

Mirza Bala, “Nep’den Kolhoz’a”, (Nep ve Kolhoz kavramları üzerine), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 1-3.

- Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektupları-4 Almanya’da Seçkiler”, (Almanya’da yapılan seçimler hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 3-7.
- (Ye).(Kaf), “Araz”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 7.
- İmzasız, “İtalyan Matbuatı Ve Kafkasya”, (İtalyan gazetelerinde Kafkasya hakkında haberler, makaleler çıktığı hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 7.
- Daş Demir, “Azerbaycan Petrolleri”(Azerbaycan petrol sanayisi hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 8-9.
- (Elif) Evran, “Almanya Mektupları-Almanya’da Azeri Talebenin Vaziyeti”, (Almanya’da bulunan Azeri öğrenciler hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 9-10.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait siyasi ve ekonomi içerikli haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 10-11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 14-15.
- (Ayın), (Kaf), “İran Haberleri”, (İran’daki demiryolu inşaatı hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Berlin’de Azeri Türk Talebe Cemiyeti”, (Berlin’de okuyan Azeri öğrencilerin kurduğu cemiyet hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “Beynelmilel Rakamlar”(Yeni Rakamların tanıtıldığı bir yazı), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “İdaremize Gelen eserler”, (İdareye gelen mecmuaların kısa tanıtımları), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11 (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

12.SAYI

Mirza Bala, “ Harsi Nümayişlerin Manası”, (Rusya’nın Mirza Fethali Ahundof’un ölümünün elli yılında anmasının gizli bir maksadı olduğunu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 1-4.

Resulzâde Mehmet Emin, “Salofki’deki Sürgün Günlerimiz Hakkında”, (Emin Bey’in Rus hapislerindeki vahşeti anlatan bir Hintli ile görüşmesi), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 4-5.

Azeri, “Petrol İşleri Hakkında İfşaat”, (Rusya’nın İşgalinden sonra işsiz kalan petrolcülerin kurduğu cemiyetler hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 5-7.

(Ye) Ali, “ Azerbaycan’da Edebiyat Meselesi”, (Azeri sosyalistlerin Azeri edebiyatı yerine Rus edebiyatını getirme çalışmaları hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 8-10.

İmzasız, “Kafkasya Milletleri Ve Kafkasya Meselesi”, (Kafkasya’nın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 10-11.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’yi muasır medeniyet seviyesine çıkaracak olan inkılâbın sanayi inkılâbı olduğu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 11-12.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 12-13.

(Elif).(Mim), “Azərbaycan’da Vaziyet”, (Azerbaycan’ın Durumu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 13-14.

İmzasız, “Kral Amanullah Han Afganistan’da nasıl İstikbal Edildi”, (Kral için hazırlanan karşılama töreni hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 14.

İmzasız“Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 14-15.

Cağfer Sadık, “İran Ahvali”, (İran durumu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 15-16.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 12, (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 12, (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 12 (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ayın Tarihi”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 12 (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

İlan, “Beynelmilel Rakamlar”, (Yeni Rakamların tanıtımı), Azeri Türk, nr. 12, (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

13.SAYI

Mirza Bala, “Doktor Hasan Bey”, (Hasan Bey’in Ermeni Teröristlerce öldürülmesi hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 1-3.

(Elif). Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 3-5.

H.Hamidzade , “Ah Azerbaycan”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 5.

İmzasız“Azerbaycan Mazlumları”(Rusya’ya esir olmuş bir Azeri’nin hayatı hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 5-8.

(Mim).(Be), “İran’da Siyasi Tehlike”, (İran’ın komşuları ile olan münasebeti hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 8-11.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Lozan Sulhunun imzalanmasının yıldönümü münasebetiyle ve Türkiye’ye ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 11-12.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 13-14.

İmzasız, “Dağıstan” (Dağıstan’da yaşayan Yahudilerin durumu hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 15-16.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 16.

14.SAYI

Mirza Bala, “Milli Mücadelemizin Kuvveti”, (Zulme uğrayan istiklal için çabalayan Azeriler hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 1-3.

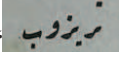
Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Dünya siyasetinde petrolün önemi hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 3-5.

(Ye). (Kaf), “Azeri Gencine”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 5.

Kafkasya İstiklal Komitesi, “Kafkasya Milletlerine Hitap”, (Komisyonun Kafkas milletlerine hitaben yayınladı beyanname), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 5-7.

- Daş Demir, “Azerbaycan Mektupları- Komünizme Karşı Köylü”, (Komünist rejimini istemeyen köylüler hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 7-9.
- (Elif). Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkındaki önceki yazının devamı), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 9-10.
- (Mim). (Be) Mehmedzade, “Ali Usta Ve Şiirleri”, (Şair ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 10-12.
- İmzasız, “ Üçüncü Enternasyonalde Balkan Ve Şark Meselesi”, (Komünist enternasyonalinde gündeme gelen Balkan ve Şark meselesi hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Mehmet Emin Bey ve Doktor Hikmet Bey’in mahkemeleri hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 13.
- (Elif). (Mim), “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 16.
- İmzasız, “Beynelmilel Rakamlar”, (Yeni rakamların tanıtımı), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ayın Tarihi”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 14 (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14 (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.

15.SAYI

- (Mim). (Be), “1922 26-30 Ağustos 1928”, (Türk Ordusunun 30 Ağustos zaferinin yıl dönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 1-2.
- Mirza Bala, “Yeni Harp Tehlikesi”, (Moskova’da düzenlenen enternasyonalde kapitalist devletlerin Rusya’ya karşı savaş hazırlığı içinde olduklarının gündeme gelmesi hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 2-5.
- İmzasız, “İran Ve Yaylak”, (şiir), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 6.
- Mir, “Beynelmillel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda geçen aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 6-9.
- Daş Demir, “Müstakil Harp Meselesi”, (Kapitalistlerin Rusya’ya karşı savaş hazırlığında oldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 9-11.
- Aym. (Kaf), “Mahmud Beyle Habib Bey”, (Adı geçen kişilerin vefatı münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Rusya’ya Karşı İktisadi Cephe”, (Almanya’nın Rusya ile olan ticari faaliyetlerinde yenilikler yaptığı hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 12.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Yeni Türk alfabesinin tanıtımı), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 12-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”(Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 15.
- İmzasız, “Dağıstan”, (Dağıstan Cumhuriyeti’nin Azerbaycan Latin harflerini kullanmaya başladıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Hayat”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Promate”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Türk Hava Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Kütahya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “”, (Mecmua), , Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.

16.SAYI

Mirza Bala, “Milli Zaferimizin Onuncu Yıldönümü”, (Bakü'nün düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 1-3.

(He-ç). Hamidzade, “Selam Sana Yurdum Bakü”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 3-4.

Kemal, “15 Eylül Ve Mefkûreci”, (Azerbaycan'ın düşman işgalinden kurtuluşu hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 4-5.

Mehmedzâde Mirza Bala, “Bakü Ve Azerbaycan”, (Rusların Bakü Rus'tur iddiası hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 5-9.

Kırımlı Cağfer Seyid Ahmed, “Kırım'da Neler Oluyor?”, (Kırım'ın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 9-10.

İmzasız, “ Afganistan'da Islahat”, (Kral Amanullah Han'ın yaptığı ıslahatlar hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 11-12.

İmzasız, “ Ahmet Salih Bey'in Vefatı”, (Vefat ilanı), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 12.

Aydın. (Kaf), “Onuncu Enternasyonalde Türkiye Meselesi”, (Enternasyonalde görüşülen Türkiye komünistleri hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 12-14.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye'ye ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 14.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan'a ait haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 14-16.

İmzasız, “Rusya'da Vaziyet”, (Rusya'ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 16.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Türkistan”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.

17.SAYI

Mirza Bala, “Sosyalizimden Kapitalizme”, (Lenin’in Rusya’nın gelişimi için Kapitalizmi kullanmanın zaruri olduğunu söylemesi hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 1-3.

Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 3-4.

(Ye).Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Bolşevizmin Azeri edebiyatına tesiri ve proleter edebiyatı hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 4-5.

Daş Demir, “Azerbaycan Mektupları-3, Rusların İmha Siyaseti-Bugünkü Vaziyet”, (Azerbaycan’da bulunan Türk aydınlara uygulanan sürgünler ve idamlar hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 6-7.

(Elif). Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkındaki önceki yazının devamı), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 7-9.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’de yakalanan komünistler hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 9.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 9-11.

İmzasız, “Bakü’de Yangın”, (Haber), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 11.

- İmzasız, “İkinci Enternasyonalde Azerbaycan”, (Enternasyonalde verilen Azerbaycan konferansı hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 11-12.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 12-13.
- İmzasız“Rusya’da Vaziyet”, (Rus Komiserler Şurasının yabancılara kapitülasyon tanınması hakkında aldığı karar), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 13-14.
- (Mim), (Mim), “Türkistan Türk Gençler Birliği’nde”, (Birliğin kuruluşunun birinci yıldönümü münasebetiyle düzenlenen çay ziyafeti hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Afganistan’da İslahat”, (İdarehaneye gelen bir Afgan mecmuasının ekinde yer alan Afgan ıslahat haberleri hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 15-16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.

18.SAYI

- Resulzâde Mehmet Emin, “Harf inkılâbı Muvacehesinde “, (Türkiye’de yapılan harf inkılâbının önemi hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 1-3.

- Mehmedzade Mirza Bala, “Yeni Türk Alfabeleri Münasebetiyle”, (Harf İnkılâbı hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 3-5.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda geçen aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 5-8.
- İmzasız, “Sovyet Petrolüne Boykot”, (Amerikan ve İngiliz petrolcülerin Sovyet petrolünü boykot edecekleri haberi), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 8-9.
- (Ye).Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 9-11.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı, “Anadolu kelimelerini derlemek için heyet oluşturulduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 11-13.
- Tahran, “İran Haberleri”, (İran’daki Bolşevikler hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s13-14.
- İmzasız, “Dağıstan’da”, (Dağıstan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s14.
- İmzasız, “Afganistan’da”(Afganistan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Belinde çıkan sosyalist bir mecmuanın muhbirinin Moskova’da bir komünist ile yaptığı mülakat), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s15-16.
- İmzasız, “Kitabiyat-Gazinin Hayatı”, (Atatürk’ün hayatını konu edinen bir kitabın tanıtımı), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s16.

19.SAYI

- Resulzâde Mehmet Emin, “Beynelmilel Şark Bayramı”, (Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 1-2.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 2-5.

- Azeri, “Ziya Gökalp Bey”, (Ziya Gökalp’ın vefatının yıl dönümü münasebetiyle Gökalp’ın milliyetçiliği hakkında bir yazı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 5-6.
- (Ayın). Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 6-8.
- İmzasız, “Bir Beyanname”, (Paris’te bulunan Azerbaycan Heyet-i Murahhasası’nın Azerbaycan muhacirlerine hitap ettiği beyanname), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 8.
- İmzasız, “Türk Münevverlerine Karşı Sefer”, (Komünist Fırkasının Türk gençlere karşı faaliyetleri), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 9-11.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Doktor Halil Fikret Bey’in Vakit gazetesinde yayımlanan makalesi hakkında), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 12-14.
- İmzasız, “Türkistan’da Hayat”, (Çeşitli Türk milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 15-16.
- Reklâm, “Şairler Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s.Arka kapak.

20.SAYI

- Resulzâde Mehmed Emin, “On Birinci Senede”, (Sovyet’in Kuruluşunun on birinci yıl dönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 1-3.
- (Mim).(Elif), “Bir Beyanname Münasebetiyle”, (Geçen sayıda yayınlanan beyannameye karşı verilen cevap), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 3-4.

- Mustafa, “İktisadi Abluka Altında”, (Avrupa’nın Rusya’ya karşı cephe aldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 4-6.
- İmzasız, “Ahmed Hamdi Merhum”, (Azerbaycan Cumhuriyetini mebuslarından olan Ahmed Bey’in vefat haberi), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 6-7.
- Mustafa, “Emekdaş Hakkında”, (Ahmed Hamdi Bey hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 7-8.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 9-11.
- Kırımlı Cağfer Seyid Ahmed, “Kırım’da Yahudi İskânına Dair”, (Yazarın Veli İbrahimof’un yazısından alıntılarla, Kırım’da Yahudi iskânı hakkında yazdığı bir yazı), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 11-16.
- İmzasız, “Azerbaycan’da Milliyet Mücadelesi”, (Azerbaycan Komünist Fırkası’nın milliyetçiliğe karşı verdiği mücadele), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 17-18.
- İmzasız, “Rusya’ya Karşı Vahit Cephe”(Rusya’nın borçlu olduğu devlet ve şahısların Rusya’ya karşı birlik oluşturduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 18-19.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye siyasetine ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 19-20.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 20-21.
- İmzasız, “Paris’te Azerbaycan Cemiyet-i Hayriyesi Teşkili”, (Cemiyet’in faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 21.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 22.
- (Mim).(Be), “Rusya Ve İran”, (Rusya’nın İran’da yürüttüğü komünistlik faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 22-24.
- İmzasız, “Bütün Azerbaycanlılara Müracaat”, (Mecmua Kayıt olunması rica eden bir duyuru), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 24.
- Reklâm, “Şairler Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s.Arka kapak.

21.SAYI

- Mehmet Sadık, “Bakü Ve Sovyetler”, (Rusya’nın Bakü petrolü konusunda endişeleri hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 1-3.
- S, “Türkiye İnkılâbı”, (Avrupa’nın Türk İnkılâplarını kabul etmek zorunda kaldıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 3-5.
- F.Özdemir, “Ahdim”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 4.
- Ertuğan, “Harita Siyaseti”, (Basılan bir haritada Azerbaycan ülkesinin yer alamaması üzerine yazılan bir yazı), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 5-6.
- İmzasız, “Afganistan’da İsyân”, (Afganistan’da yapılan ıslahatlara karşı olanların isyan çıkardıkları haberi), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 6-7.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri(Bakü’den Mektup)”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 7.
- İmzasız, “Rusya Haberleri”, (Rusya hakkında Haberler), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 8.
- Reklâm, “Kafkasya Dağlıları”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 8.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Derginin yayın hayatına devam edeceği ve gelen yazılara açık olduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s.Arka kapak.

22.SAYI

- İmzasız, “Maarif Vekilinin Vefatı”, (Vefat Haberi), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 1.
- Şefî, “Yeni Sene Münasebetiyle”, (Yeni yıl ve vahim durumda olan Kafkasya milletleri hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 1-3.
- Özdemir, “Dönmeyeceğim”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 3.
- Mehmet Sadık, “Millet Mektepleri”, (Türkiye’de hızla açılan okullar hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 3-4.
- Coşkun, “Ey Güzel Yurdum”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 4.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan’da çarşaf giymenin yasaklandığı haberi), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 5.
- İmzasız, “Bakü’de Gaz Buhranı”, (Bakü’de yaşanan yiyecek ve gaz kıtlığı hakkın), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 5-6.

- Atila, “Zafer Yolunda”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6.
- İmzasız, “Sahipsiz Rus Çocukları”, (Rusya’dan Bakü’ye gelen sahipsiz ve aç çocukların çıkardıkları olaylar hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6.
- İmzasız, “Kafkasya Haberleri”, (Kafkas milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6-7.
- İmzasız “Rusya Ahvali”, (Rusya’nın içinde bulunduğu kıtlık hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 7.
- İmzasız, “Yahudi Alehdarlığı”, (Rusya’da Yahudilere karşı başlatılan faaliyet hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 7-8.
- İmzasız, “Komünistler Arasında”, (Kıtlık sebebiyle komünistler arasındaki muhalefetin arttığı hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Troçki Kaçırıldı mı?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Türkistan’da”, (Komünist Kongresi hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- Reklâm, “Milli Yol”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Mecmuanın küçük boyda çıkacağı haberi ve yardım isteği), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s.Arka kapak.

23.SAYI

- İmzasız, “İkinci Yılbaşında”, (Azeri Türk mecmuasının iki yaşına girmesi münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 1.
- İmzasız, “Komünist Rejiminin Buhranı”, (Rusya’nın içinde bulunduğu kıtlık sebebiyle halkın rejim aleyhine dönmeye başladığı hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 1-3.
- İskender Azeri, “Avrupa Ve Sovyetler”, (Harb-ı umumi sonrası dünyanın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 3-4.
- Sanan, “Solgun Çiçekler”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 4-5.

- İmzasız, “İran’da Azeri Türk”, (Tahran’da yayınlanan Hisar-ı Adl gazetesinde çıkan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 5.
- İmzasız, “Afganistan’da”, (Afganistan’daki isyanlar hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 6.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 6-7.
- İmzasız, “Gence’de”, (Gence Hakkında Haber), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 7.
- İmzasız, “İrevanda Türkleri Tazyik”, (Göç eden ecneblerin yerli Türkleri rahatsız ettiği hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 7-8.
- İmzasız, “Rus Ahvalı”, (Rusya Hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- İmzasız, “Toroçki Nerede?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- İmzasız, “İran Ve Sovyet Ticareti”, (Sovyetlerin İranlı tüccarları kandırdığı hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Mecmuanın iki yaşına girdiği haberi ve yardım isteği), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s.Arka kapak.

24.SAYI

- Mehmet Sadık, “Kafkasya Meselesi”, (Kafkas milletlerinin vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 1-3.
- Sadıkzade Emin, “Yurduma”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 3.
- Senan, “Asri Türkiye Hayatı”, (Türkiye’de Öz Türkçe kelimelerin derlenerek kitaplaştırılması amacıyla yapılan çalışmalar hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 3-4.
- Atila, “Sen, Ben, O”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 4.
- Azeri, “Beynelmilel Mehafilde Azerbaycan Meselesi”, (Rusya tahtının varisi Kirill Vıladimiroviç’in Azerbaycan ve Kafkas milletlerinin bağımsızlığını tanıdığına dair yaptığı açıklama hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 5.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 6-7.
- Azeri Türk, “Öldürmek İsteyenlere”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 7.

İmzasız, “Asil Kazan Alp Bey”, (Vefat haberi), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 7.

Tebriz Seyfettin, “İran Ve Sovyet Ticareti”, (Sovyetlerin İranlı tüccarları mağdur ettikleri hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.

İmzasız, “Şaşmamalı”, (Kirill Vıladimiroviç’in Kafkas milletlerinin bağımsızlığını tanıdığına dair çıkan haberleri yalanladığına ilişkin haber), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.

İmzasız, “İtizar”, (Avrupa Ve Sovyet adlı makalenin devamının yayınlanacağına dair duyuru), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.

25. SAYI

Mehmet Sadık, “11 inci Şanlı Yıldönümü”, (Azerbaycan cumhuriyeti’nin kuruluşunun on birinci yıldönümü hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 1-2.

İmzasız, “Tarihi istiklal Mücadelesinden bir sahne”, (Bakü’nün işgalden nasıl kurtulduğu hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 2-3.

Damaçı oğlu Raci, “Anne”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 3.

S., “Dürüst Siyaset”, (Tarihte yaşananların tekrarlanmaması için dürüst siyaset yapmanın gereği hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 3-4.

Sanan, “Cidal’den Bir Parça”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4.

S.Tekin, “Çekil Vatanımdan”, (şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4.

Federalist, “11 Mayıs- 11 inci Şerefli Yıldönümü”, (Azerbaycan cumhuriyetini kuruluş yıldönümü hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4-6.

R.Coşkun, “Yurduma”, (Mensur şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 6.

İmzasız, “İstanbul ve mülhikatında mukim şimali Kafkasya mültecilerinin protestosu”, (Kafkasya milletlerine bağımsızlık konusunda hitap eden bir yazı), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 6-7.

Sadıkzade Emin, “Uyan sevgilim”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 7.

İmzasız, “Matem Merasimi”, (Azeri Türk’ün idarehanesinde düzenlenen matem merasimi hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 7-8.

Biga Abdurazak Kadief, “İdareye Mektup”, (Azeri Türk’e gönderilen bir mektup), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.

İmzasız, “İdareye Mektup”, (Azeri Türk’e gönderilen bir mektup), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.

İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliğinde”, (Birliğin faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.

Reklâm, “Türk Yurdu”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 25, (28 Mayıs 1929), s.Arka kapak.

26.SAYI

Mehmet Sadık, “Kızıl Rusya’nın Hakiki Çehresi”, (Türkiye ile Rusya’nın imzaladığı barış anlaşması hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 1-4.

F. Özdemir, “Vatan Yolcusu”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 3.

Hamza Azeri, “Biz”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 4-5.

İmzasız, “Harp İhtimali Zayıf İsedey”, (Haber), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 5.

M. Sadık, “Perde-Perde”, (M.Sadık’ın Mirza Bala’ya hitaben yazdığı mektup), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 5-6.

İmzasız, “Şimali Kafkasya Mahafilinde”, (Kafkasya Halk Fırkası hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.

A. Topçibaşı, “Muhterem “Azeri Türk” mecmuası müdüriyetine, (İlan), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.

İmzasız, “İki Heyetmi?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.

İmzasız, “Avrupa’da Umumi Kafkasya İşleri”, (Paris’te yayınlanan “Tetriğeorji” gazetesinde çıkan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7-8.

Süleyman, “Bir İzah”, (Azeri Türk Gençler Birliği’ne yazılan bir mektuba cevap), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.

İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliği’nde”, (Birliğin faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.

İmzasız, “Azerbaycan’dan”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım İsteği), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Türk Yurdu”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s.Arka kapak.

27.SAYI

Mehmet Sadık, “Siyasette Ahlak”, (M. Sadık’ın derginin eski yönetimine hitaben yazdığı yazı), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 1-2.

Sanan, “15 Eylül”, (İzmir’in Yunan işgalinden kurtuluşunun yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 3-4.

M.A, “[Bakü] nün İktisadi Vaziyeti Ve İnkişaf Tarihi”, (“Bakü’nün petrolü hakkında yazılmış yazılar” konulu yazı dizisinin ilk yazısı), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 4-5.

Federalist, “Ecnebi Matbuatında Azerbaycan”, (Profesör El-Cuzi tarafından yazılan ve Azerbaycan’ın Ömer Hattap zamanındaki durumunu anlatan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 5-7.

Temurhan Şura M. “Dağıstan’dan”(Sovyet ülkesinde yaşayan bir Türk’ün zor durumunu anlatmak için mecmuaya yolladığı mektubu), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 7.

H.Mustafa, “Vatan Hasreti”, (Japonya’dan mecmuaya gönderilen bir mektup), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 7-8.

İmzasız, “Çin-Rus hadısı alevleniyor”, (Haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.

İmzasız, “Rusya’yı Abluka mı?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.

İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım İsteği), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Türk Yurdu”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Muhit”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s.Arka kapak.

28-29. SAYI

İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım İsteği), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s.İç kapak.

- Azeri Türk, “Kafkasya Vahdeti”, (Kafkasya’nın vahdetini olumsuz etkileyen durumlar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 1-2.
- Ümit, “İhtilal”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 2.
- P.Kotsef, “Yakın Tarihten Sahifeler”, (Azerbaycan’ın 1918 senesindeki vaziyati hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 2-4.
- B.B, “Zulmün Sonu”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 4.
- İmzasız, “Türkiye Hayatı”, (TBMM’nin yaz tatili dönüşü açışlı hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 4.
- Sanan, “İran’da Türk Şairleri- Şûkûhi”, (Şûkûhi mahlaslı bilinmeyen bir Azeri şair ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 5-6.
- Mehmet Sadık, “Paydos Efendiler Paydos”, (Şefi ve Resulzade Mehmet Emin’in vatan haini oldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 6-9.
- Dargın, “Nerede?”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 9.
- Sanan, “Azeri Saz Şairleri”, (Azeri saz şairlerinden Âşık Abdullah hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 10-11.
- H.Mustafa, “Japonya’dan Mektup”, (Japonya ve Japonlar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 11-12.
- İmzasız, “Efgan Meselesi”, (Afganistan hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 12.
- İmzasız, “Çin-Rus Hadisesi”, (İki devlet arasındaki gerginlik hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 12-13.
- İmzasız, “Azerbaycan’da”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 13.
- T.Şura, “Dağıstan Mektubu”, (Sovyet’in işgali altında yaşayan Dağıstanlılar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 14-15.
- İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliği”, (Birliğin kuruluşunun beşinci yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.
- İmzasız, “Gençleri Reddetmişler”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.
- İmzasız, “Bu da Öyle”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.
- İmzasız, “İntikam Almak İçin Öldürüyorlar”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Matbuata-Azeri Türk”, (Teşekkür), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Mustakil Kafkasya”, (Mecmua reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Yeni Türkistan”, (Mecmua Reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Muhit”, (Mecmua Reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.

30.SAYI

İmzasız, “Azeri Türk Üç Yaşında”, (Mecmuanın üç yaşına girmesi münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 1.

M.S., “Avrupa Ve Sovyetler”, (Avrupa’nın Sovyetlerin menfaatine yönelik faaliyetlerde buldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 1-2.

F. Özdemir, “Köyümde Kalana”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 2.

M. Sisyanlı, “İstiklal Davası Ve Gençlik”, (Azeri gençlerinin bağımsızlık mücadelesi hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 2-4.

Sanan, “Hınç”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 4.

R.Amiranlı, “Rusça Bir Küfür”, (Azeri Türk Gençler Birliği aleyhinde çıkan propagandalara cevap), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 4-5.

Hamza Azeri, “Hakkın Sesi”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 5.

S. “İran’da Türk Şairleri 2-Mehmet Bakır Halhali”, (Bilinmeyen Azeri şairlerden Mehmet Bakır Halhali ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 5-7.

İmzasız, “Mecmuamız Dava Edildi”, (Önceki sayıda çıkan bir yazı yüzünden mecmuanın mahkemeye verilmesi ve mahkemenin sonucu hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 7-8.

İmzasız, “Azeri Türk mecmuası Müdüriyetine”, (Mecmuaya gönderilen mektuplara verilen cevaplar), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 8.

2.2. KONULARINA GÖRE

2.2.1. ŞİİRLER

- Sinan, “Nisan”, (şiir), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 7.
- İmzasız, “Sultan Dağ”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 12.
- (Ye).(Kaf), “Araz”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 7.
- H. Hamidzade, “Ah Azerbaycan”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 5
- (Ye). (Kaf), “Azeri Gencine”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 5.
- İmzasız, “İran Ve Yaylak”, (şiir), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 6.
- (He-ح). Hamidzade, “Selam Sana Yurdum Bakü”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 3-4.
- F.Özdemir, “Ahdim”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 4.
- Özdemir, “Dönmeyeceğim”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 3.
- Coşkun, “Ey Güzel Yurdum”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 4.
- Atila, “Zafer Yolunda”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6.
- Sanan, “Solgun Çiçekler”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 4-5.
- Sadıkhzade Emin, “Yurduma”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 3.
- Atila, “Sen, Ben, O”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 4.
- Azeri Türk, “Öldürmek İsteyenlere”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 7.
- Damaçı oğlu Raci, “Anne”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 3.
- Sanan, “Cidal'den Bir Parça”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4.
- S.Tekin, “Çekil Vatanımdan”, (şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4.
- R.Coşkun, “Yurduma”, (Mensur şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 6.
- Sadıkhzade Emin, “Uyan sevgilim”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 7.
- F. Özdemir, “Vatan Yolcusu”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 3.
- Hamza Azeri, “Biz”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 4-5.
- Ümit, “İhtilal”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 2.
- B.B, “Zulmün Sonu”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 4.
- Dargın, “Nerede?”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 9.
- F. Özdemir, “Köyümde Kalana”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 2.
- Sanan, “Hınç”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 4.
- Hamza Azeri, “Hakkın Sesi”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 5.

1.2.2. SİYASİ YAZILAR

Resulzâde Mehmet Emin, “Tuttuğumuz Yol”, (Mecmuanın hangi fikirlere hizmet için çıkarıldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 1-2.

Kemal, “Hayatın Kuvveti”, (Yaşamın zorlukları hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 2-3.

Resulzâde Mehmet Emin, “Rusya’da Vaziyet”, (Bolşevik ihtilalinin 30. yıldönümünde çıkan olaylar hakkında Mehmet Emin Bey’in yorumları), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 1-4.

Daş Demir, “Çarşaf Bahsi Münasebetiyle”, (Azerbaycan’da çıkan bir çatışma ve bunun sonucunda çıkan olaylar hakkında), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 11-12.

(Mim) (Be), “Velikoruslar’da Endişe”, (Velikorus sosyalistlerinin Rusya’nın bütünlüğü konusunda duyduğu endişe hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 1-2.

(Ayın) (Kaf), “Yahudi Cumhuriyet”, (Yahudilerin Ukrayna ve Kırım’a yerleştirildiği hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 10-11.

(Mim) (Be), “Rusya’daki Son Havadisler Münasebetiyle, (Komünist rejiminin prensiplerine tezat teşkil eden bir konumda olduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 1-5.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Mart Faciası”, (Kanlı mart faciasının onuncu yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s5-7.

İmzasız, “Yakın Geçmişten”, (Ermeni zülümleri ile mart faciası hakkında bir makale), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s7-9.

Daş Demir, “Şemahı Hadisesi”, (Şehrin Ermeniler tarafından işgalini anlatan bir yazı), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s9-10.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Avrupa Nazarında Rusya”, (Avrupalıların Rusya’ya nasıl baktıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 1-3.

Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektuplar-1 Rusya’da Milliyet Meselesi”, (Emin Bey’in Rusya’daki milliyet meselesi hakkında Paris’ten gönderdiği mektup), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 3-5.

Resulzâde Mehmet Emin, “Büyük Yalan”, (Azerbaycan’ın işgalinin dönümüne tepki), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 1-2.

- Mustafa, “Mağlup Kimdir?”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 3-5.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Sekiz Yıl”, (Azerbaycan işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 5-6.
- İmzasız, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Komitesi’nin Vatandaşlara Müracaatı”, (Azerbaycan işgali’nin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 6-7.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektupları-2 Ruslarda Endişe”, (İlk mektubun devamı niteliğinde), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 7-9.
- Kemal, “27 Nisan”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 13.
- (He-ç) (Cim) (Lam), “27 Nisan Münasebetiyle”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 14-15.
- Azeri, “Çembere Kenetli Mehmed”, (İşgale dair acı hatıralar), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 15-16.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Milli Hars Ve Milli Hâkimiyet”, (Bakü Sovyetlerinin pişmanlığı hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 1-4.
- Resulzâde Mehmet Emin”Fransa’da Seçkiler”(Fransa’daki seçimler hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 4-8.
- İmzasız, “ Azerbaycan-ı Misak-ı Milliye”, (R.Mehmet Emin’in kurduğu demokratik Azerbaycan’ın ilan-ı istiklal beyannamesi), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 1.
- Resulzâde Mehmet Emin, “ On Senelik Azim Ve Cihad”, (Azerbaycan’ı tekrar bağımsızlaştırmak için on yıldır verilen mücadele hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2-6.
- Feth Ali Hoyski, “ Bütün Dünya Milletlerine”, (Azerbaycan’ın bağımsızlığını İlan ettiğini tüm milletlere duyuran yazı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2.
- Yusufbeyli Nasib, “ Azerbaycan Vatandaşlarına”, (Devletin kuruluşunun birinci yılı münasebetiyle vatandaşlara yapılan hitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 6.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Siyasi Fırkalarımız”, (Azerbaycan Mebusan meclisinde bulunan partiler hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 4-12.

- (Elif). Evran, “Şamhor “, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarını anlatan bir yazı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 12-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ordusu Hakkında”, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin ordusu hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 20-23.
- Kemal, “ 27 Mayısın Mukaddes Hatırasına”, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluş süreci hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 23-27.
- Azeri Asker, “İstiklal Devri Hatıraları”, (Azeriler ile Ermeniler arasındaki mücadele hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 27-28.
- Daş Demir, “On Yıl Evvel”, (Azerbaycan Cumhuriyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 28-30.
- Mustafa, “Beynelmilel Sahada Azerbaycan”, (Azerbaycan’ın bağımsızlığı esnasında diğer milletlerle olan ilişkisi hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 30-32.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye ile Afganistan Krallığı arasında imzalanan bir anlaşma ve İtalya ile bir görüşme hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 13-14.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektupları-4 Almanya’da Seçkiler”, (Almanya’da yapılan seçimler hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 3-7.
- İmzasız, “İtalyan Matbuatı Ve Kafkasya”, (İtalyan gazetelerinde Kafkasya hakkında haberler, makaleler çıktığı hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 7.
- Mirza Bala, “ Harsi Nümayişlerin Manası”, (Rusya’nın Mirza Fethali Ahundof’un ölümünün elli yılında anmasının gizli bir maksadı olduğunu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 1-4.
- İmzasız, “Kafkasya Milletleri Ve Kafkasya Meselesi”, (Kafkasya’nın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 10-11.
- Mirza Bala, “Doktor Hasan Bey”, (Hasan Bey’in Ermeni Teröristlerce öldürülmesi hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 1-3.
- Bala, “Milli Mücadelemizin Kuvveti”, (Zulme uğrayan istiklal için çabalayan Azeriler hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 1-3.

- İmzasız, “ Üçüncü Enternasyonalde Balkan Ve Şark Meselesi”, (Komünist enternasyonalinde gündeme gelen Balkan ve Şark meselesi hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 12-13.
- (Mim). (Be), “1922 26-30 Ağustos 1928”, (Türk Ordusunun 30 Ağustos zaferinin yıl dönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 1-2.
- Mirza Bala, “Yeni Harp Tehlikesi”, (Moskova’da düzenlenen enternasyonalde kapitalist devletlerin Rusya’ya karşı savaş hazırlığı içinde olduklarının gündeme gelmesi hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 2-5.
- Daş Demir, “Müstakil Harp Meselesi”, (Kapitalistlerin Rusya’ya karşı savaş hazırlığında oldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 9-11.
- Mirza Bala, “Milli Zaferimizin Onuncu Yıldönümü”, (Bakü’nün düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 1-3.
- Kemal, “15 Eylül Ve Mefkûreci”, (Azerbaycan’ın düşman işgalinden kurtuluşu hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 4-5.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Bakü Ve Azerbaycan”, (Rusların Bakü Rus’tur iddiası hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 5-9.
- Ayn. (Kaf), “Onuncu Enternasyonalde Türkiye Meselesi”, (Enternasyonalde görüşülen Türkiye komünistleri hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 12-14.
- Mirza Bala, “Sosyalizimden Kapitalizme”, (Lenin’in Rusya’nın gelişimi için Kapitalizmi kullanmanın zaruri olduğunu söylemesi hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 1-3.
- Daş Demir, “Azerbaycan Mektupları-3, Rusların İmha Siyaseti-Bugünkü Vaziyet”, (Azerbaycan’da bulunan Türk aydınlara uygulanan sürgünler ve idamlar hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 6-7.
- İmzasız, “İkinci Enternasyonalde Azerbaycan”, (Enternasyonalde verilen Azerbaycan konferansı hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Bir Beyanname”, (Paris’te bulunan Azerbaycan Heyet-i Murahhasası’nın Azerbaycan muhacirlerine hitap ettiği beyanname), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 8.
- İmzasız, “Türk Münevverlerine Karşı Sefer”, (Komünist Fırkasının Türk gençlere karşı faaliyetleri), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 9-11.

- Resulzâde Mehmed Emin, “On Birinci Senede”, (Sovyet’in Kuruluşunun on birinci yıl dönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 1-3.
- İmzasız, “Azerbaycan’da Milliyet Mücadelesi”, (Azerbaycan Komünist Fırkası’nın milliyetçiliğe karşı verdiği mücadele), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 17-18.
- İmzasız, “Rusya’ya Karşı Vahit Cephe”(Rusya’nın borçlu olduğu devlet ve şahısların Rusya’ya karşı birlik oluşturduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 18-19.
- S, “Türkiye İnkılâbı”, (Avrupa’nın Türk İnkılâplarını kabul etmek zorunda kaldıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 3-5.
- Ertuğan, “Harita Siyaseti”, (Basılan bir haritada Azerbaycan ülkesinin yer alamaması üzerine yazılan bir yazı), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 5-6.
- İmzasız, “Yahudi Alehdarlığı”, (Rusya’da Yahudilere karşı başlatılan faaliyet hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 7-8.
- İmzasız, “Komünistler Arasında”, (Kıtlık sebebiyle komünistler arasındaki muhalefetin arttığı hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Komünist Rejiminin Buhranı”, (Rusya’nın içinde bulunduğu kıtlık sebebiyle halkın rejim aleyhine dönmeye başladığı hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 1-3.
- İskender Azeri, “Avrupa Ve Sovyetler”, (Harb-ı umumi sonrası dünyanın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 3-4.
- İmzasız, “İrevanda Türkleri Tazyik”, (gçö eden ecnebilerin yerli Türkleri rahatsız ettiği hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 7-8.
- Azeri, “Beynelmilel Mehafilde Azerbaycan Meselesi”, (Rusya tahtının varisi Kirill Vıladimiroviç’in Azerbaycan ve Kafkas milletlerinin bağımsızlığını tanıdığına dair yaptığı açıklama hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 5.
- Mehmet Sadık, “11 inci Şanlı Yıldönümü”, (Azerbaycan cumhuriyeti’nin kuruluşunun on birinci yıldönümü hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 1-2.
- İmzasız, “Tarihi istiklal Mücadelesinden bir sahne”, (Bakü’nün işgalden nasıl kurtulduğu hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 2-3.
- S. “Dürüst Siyaset”, (Tarihte yaşananların tekrarlanmaması için dürüst siyaset yapmanın gereği hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 3-4.

- Federalist, “11 Mayıs- 11 inci Şerefli Yıldönümü”, (Azerbaycan cumhuriyetini kuruluş yıldönümü hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4-6.
- Mehmet Sadık, “Kızıl Rusya’nın Hakiki Çehresi”, (Türkiye ile Rusya’nın imzaladığı barış anlaşması hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 1-4.
- İmzasız, “Şimali Kafkasya Mahafilinde”, (Kafkasya Halk Fırkası hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.
- Mehmet Sadık, “Siyasette Ahlak”, (M. Sadık’ın derginin eski yönetimine hitaben yazdığı yazı), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 1-2.
- Sanan, “15 Eylül”, (İzmir’in Yunan işgalinden kurtuluşunun yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 3-4.
- Federalist, “Ecnebi Matbuatında Azerbaycan”, (Profesör El-Cuzi tarafından yazılan ve Azerbaycan’ın Ömer Hattap zamanındaki durumunu anlatan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 5-7.
- P.Kotsef, “Yakın Tarihten Sahifeler”, (Azerbaycan’ın 1918 senesindeki vaziyati hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 2-4.
- Mehmet Sadık, “Paydos Efendiler Paydos”, (Şefi ve Resulzade Mehmet Emin’in vatan haini oldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 6-9.
- M.S. “Avrupa Ve Sovyetler”, (Avrupa’nın Sovyetlerin menfaatine yönelik faaliyetlerde buldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 1-2.
- M. Sisyanlı, “İstiklal Davası Ve Gençlik”, (Azeri gençlerinin bağımsızlık mücadelesi hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 2-4.

1.2.3. İKTİSAT İLE İLGİLİ YAZILAR

- Mehmetzâde Mirza Bala, “Azerbaycan’ın İktisadı ve Vaziyeti”, (Azerbaycan’ın iktisadi vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 9-11.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Azerbaycan Köylüsü”, (Komünizmin İktisadi, içtimai ve hukuki çöküşünden sonra Azerbaycan köylüsünün yeni bir düzen kurduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 4-7.
- (Mim) (Be), “ Sovyet Azerbaycan’ın İktisadiyatı” (Sovyet rejimi yüzünden Azerbaycan’ın gelirinin Rusya’ya aktığı hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 9-13.

- İmzasız, “Azerbaycan Petrol Sanayi”, (Azerbaycan’ın Petrol üretimi hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s13.
- İmzasız, “Gürcistan’da”, (Gürcistan’a ait iktisadi bir haber), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s14.
- (He-ح) (Elif), “ Cihan-ı Petrol Meselesinde Azerbaycan Neftinin Rolü”, (Petrolün dünyadaki önemi ve Azerbaycan’ın piyasadaki yeri hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 8-10.
- Daş Demir, “Azerbaycan Petrolleri”(Azerbaycan petrol sanayisi hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 8-9.
- Azeri, “Petrol İşleri Hakkında İfşaat”, (Rusya’nın İşgalinden sonra işsiz kalan petrolcülerin kurduğu cemiyetler hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 5-7.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Dünya siyasetinde petrolün önemi hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 3-5.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda geçen aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 6-9.
- İmzasız, “Rusya’ya Karşı İktisadi Cephe”, (Almanya’nın Rusya ile olan ticari faaliyetlerinde yenilikler yaptığı hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 12.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayımlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 3-4.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda geçen aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 5-8.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayımlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 2-5.
- Mustafa, “İktisadi Abluka Altında”, (Avrupa’nın Rusya’ya karşı cephe aldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 4-6.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayımlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 9-11.
- Mehmet Sadık, “Bakü Ve Sovyetler”, (Rusya’nın Bakü petrolü konusunda endişeleri hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 1-3.
- İmzasız, “İran Ve Sovyet Ticareti”, (Sovyetlerin İranlı tüccarları kandırdığı hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.

Tebriz Seyfettin, “İran Ve Sovyet Ticareti”, (Sovyetlerin İranlı tüccarları mağdur ettikleri hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.

1.2.4. KÜLTÜREL VE SOSYAL HAYATA AİT YAZILAR

İmzasız, “Kitabiyat”, (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 15-16.

Resulzâde Mehmet Emin, “Milli Harsa Karşı Bolşevik Seferi”, ((ayın) Kazım’ın yazısından hareketle Azerbaycan dili ve kültürü), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 1-4.

İmzasız, “ Türkiye Hayat Ve Matbuatı” (Bursa’da bulunan bir Amerikan okulunda küçük kız çocuklarının Hristiyan yapılmasının uyandırdığı tepki hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 13-14.

İmzasız, “ Kitabiyat”, (Türk Yurdu’nda çıkan (ayın) Kazım’ın yazısına eleştiri), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 16.

Mehmetzâde Mirza Bala, “ Milli Harsımız Hakkında”, ((ayın) Kazım’ın Türk Yurdu’daki makalesine binaen), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 4-6.

İmzasız, “Kitabiyat”, (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 15-16.

Mehmetzade Mirza Bala, “Milli Harsımız Hakkında”, (Önceki sayında yayınlanan yazının devamı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 6-9.

Daş Demir, “ Ahlak Buhranı”, (Azerbaycan’da yaşanan çarşaf münakaşasının ahlaki boyutu hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 9-10

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türk Ocağının kuruluşunun on birinci senesi ve Anadolu Halk Bilgisi Derneği hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s11.

İmzasız, “ Azerbaycan Türk Gençler Birliğinden”, (Birliğin Kurban ve Nevruz Bayramı münasebetiyle düzenlediği konferans hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 16.

İmzasız, “İzmir Felaketi”, (İzmir’de meydana gelen bir felaket üzerine geçmiş olsun yazısı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 1.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Hariciye vekili Tefvik Rüştü Bey’in Cenevre’de katıldığı bir komisyonda ileri sürdüğü fikir ve bu fikrin yankıları hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 10-11.

- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusya köylerinin durumu hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 15.
- İmzasız, “Kitabiyat”, (Türkistan Mecmuası ve Ayende Mecellesi’nin tanıtımı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 15-16.
- (Ayın) (Kaf), “Afgan Kralı Amanullah Han Hazretleri’nin Seyahatleri Münasebetiyle”, (Afgan kralının Avrupa ve Türkiye ziyaretleri hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 8-9.
- İmzasız, “Kitabiyat” (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 32.
- Mirza Bala, “Fethali Han Hoyski”, (Fethali Bey’in ölümünün sekizinci yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Nep’den Kolhoz’a”, (Nep ve Kolhoz kavramları üzerine), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 1-3.
- (Elif). Evran, “Almanya Mektupları-Almanya’da Azeri Talebenin Vaziyeti”, (Almanya’da bulunan Azeri öğrenciler hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 9-10.
- İmzasız, “Berlin’de Azeri Türk Talebe Cemiyeti”, (Berlin’de okuyan Azeri öğrencilerin kurduğu cemiyet hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “Beynelmilel Rakamlar”(Yeni Rakamların tanıtıldığı bir yazı), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’yi muasır medeniyet seviyesine çıkaracak olan inkılâbın sanayi inkılâbı olduğu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 11-12.
- İmzasız, “Kral Amanullah Han Afganistan’da nasıl İstikbal Edildi”, (Kral için hazırlanan karşılama töreni hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 14.
- Kafkasya İstiklal Komitesi, “Kafkasya Milletlerine Hitap”, (Komisyonun Kafkas milletlerine hitaben yayınladı beyanname), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 5-7.
- Daş Demir, “Azerbaycan Mektupları- Komünizme Karşı Köylü”, (Komünist rejimini istemeyen köylüler hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 7-9.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Mehmet Emin Bey ve Doktor Hikmet Bey’in mahkemeleri hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 13.

İmzasız, “Beynelmilel Rakamlar”, (Yeni rakamların tanıtımı), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 16.

İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Yeni Türk alfabesinin tanıtımı), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 12-15.

(Mim), (Mim), “Türkistan Türk Gençler Birliği’nde”, (Birliğin kuruluşunun birinci yıldönümü münasebetiyle düzenlenen çay ziyafeti hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 14-15.

Resulzâde Mehmet Emin, “Harf inkılâbı Muvacehesinde “, (Türkiye’de yapılan harf inkılâbının önemi hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 1-3.

Mehmedzade Mirza Bala, “Yeni Türk Alfabeleri Münasebetiyle”, (Harf İnkılâbı hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 3-5.

İmzasız, “Kitabiyat-Gazinin Hayatı”, (Atatürk’ün hayatını konu edinen bir kitabın tanıtımı), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 16.

Resulzâde Mehmet Emin, “Beynelmilel Şark Bayramı”, (Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 1-2.

Azeri, “Ziya Gökalp Bey”, (Ziya Gökalp’ın vefatının yıl dönümü münasebetiyle Gökalp’ın milliyetçiliği hakkında bir yazı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 5-6.

Azeri, “Ziya Gökalp Bey”, (Ziya Gökalp’ın vefatının yıl dönümü münasebetiyle Gökalp’ın milliyetçiliği hakkında bir yazı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 5-6.

Mustafa, “Emekdaş Hakkında”, (Ahmed Hamdi Bey hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 7-8.

Şefi, “Yeni Sene Münasebetiyle”, (Yeni yıl ve vahim durumda olan Kafkasya milletleri hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 1-3.

İmzasız, “Sahipsiz Rus Çocukları”, (Rusya’dan Bakü’ye gelen sahipsiz ve aç çocukların çıkardıkları olaylar hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6.

İmzasız, “İkinci Yılbaşında”, (Azeri Türk mecmuasının iki yaşına girmesi münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 1.

İmzasız, “İran’da Azeri Türk”, (Tahran’da yayınlanan Hisar-ı Adl gazetesinde çıkan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 5.

İmzasız, “Şaşmamalı”, (Kirill Vıladimiroviç’in Kafkas milletlerinin bağımsızlığını tanıdığına dair çıkan haberleri yalanladığına ilişkin haber), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.

İmzasız, “Avrupa’da Umumi Kafkasya İşleri”, (Paris’te yayınlanan “Tetriğeorgi” gazetesinde çıkan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7-8.

İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliği”, (Birliğin kuruluşunun beşinci yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.

İmzasız, “Azeri Türk Üç Yaşında”, (Mecmuanın üç yaşına girmesi münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 1.

1.2.5. KAFKAS MİLLETLERİNE AİT YAZILAR

İmzasız, “Afganistan Ve Rusya”, (Amânullah Efendi’nin Afganistan ve Rusya hakkında bir makalesi), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15-16.

(Ayın) (Fe), “İstiklalci Kazaklar”, (Rus işgaline uğrayan Kazanların mücadelesi hakkında), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 10.

(Mim).(Be), “İran’da Siyasi Tehlike”, (İran’ın komşuları ile olan münasebeti hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 8-11.

İmzasız, “Dağıstan” (Dağıstan’da yaşayan Yahudilerin durumu hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 14-15.

Kırımlı Çağfer Seyid Ahmed, “Kırım’da Neler Oluyor?”, (Kırım’ın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 9-10.

İmzasız, “Afganistan’da İslahat”, (Kral Amanullah Han’ın yaptığı ıslahatlar hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 11-12.

İmzasız, “Afganistan’da İslahat”, (İdarehaneye gelen bir Afgan mecmuasının ekinde yer alan Afgan ıslahat haberleri hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 15-16.

Kırımlı Çağfer Seyid Ahmed, “Kırım’da Yahudi İskânına Dair”, (Yazarın Veli İbrahimof’un yazısından alıntılarla, Kırım’da Yahudi iskânı hakkında yazdığı bir yazı), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 11-16.

(Mim).(Be), “Rusya Ve İran”, (Rusya’nın İran’da yürüttüğü komünistlik faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 22-24.

İmzasız, “Afganistan’da İsyân”, (Afganistan’da yapılan ıslahatlara karşı olanların isyan çıkardıkları haberi), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 6-7.

İmzasız, “Türkistan’da”, (Komünist Kongresi hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.

İmzasız, “Afganistan’da”, (Afganistan’daki isyanlar hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 6.

Mehmet Sadık, “Kafkasya Meselesi”, (Kafkas milletlerinin vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 1-3.

İmzasız, “İstanbul ve mülhikatında mukim şimali Kafkasya mültecilerinin protestosu”, (Kafkasya milletlerine bağımsızlık konusunda hitap eden bir yazı), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 6-7.

Temurhan Şura M. “Dağıstan’dan”(Sovyet ülkesinde yaşayan bir Türk’ün zor durumunu anlatmak için mecmuaya yolladığı mektubu), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 7.

Azeri Türk, “Kafkasya Vahdeti”, (Kafkasya’nın vahdetini olumsuz etkileyen durumlar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 1-2.

İmzasız, “Efgan Meselesi”, (Afganistan hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 12.

T.Şura, “Dağıstan Mektubu”, (Sovyet’in işgali altında yaşayan Dağıstanlılar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 14-15.

1.2.6. SANATSAL VE EDEBİ YAZILAR

(Elif). (Mim), “İslami Türk Sanayi-i nefise Tarihi Nokta-i Nazarından Azerbaycan’ın Ehemmiyeti”, (Güzel sanatlar noktasında İslam toplumları ve Azerbaycan’ın durumu), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 7-8.

(Ye) Ali, “ Azerbaycan’da Edebiyat Meselesi”, (Azeri sosyalistlerin Azeri edebiyatı yerine Rus edebiyatını getirme çalışmaları hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 8-10.

(Elif). Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 3-5.

- (Elif). Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkındaki önceki yazının devamı), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 9-10.
- (Mim). (Be) Mehmedzade, “Ali Usta Ve Şiirleri”, (Şair ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 10-12.
- (Ye).Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Bolşevizmin Azeri edebiyatına tesiri ve proleter edebiyatı hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 4-5.
- (Elif). Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkındaki önceki yazının devamı), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 7-9.
- (Ye).Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 9-11.
- Sanan, “İran’da Türk Şairleri- Şükûhi”, (Şükûhi mahlaslı bilinmeyen bir Azeri şair ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 5-6.
- Sanan, “Azeri Saz Şairleri”, (Azeri saz şairlerinden Âşık Abdullah hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 10-11.
- S. “İran’da Türk Şairleri 2-Mehmet Bakır Halhali”, (Bilinmeyen Azeri şairlerden Mehmet Bakır Halhali ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 5-7.

1.2.7. HABERLER

İmzasız, “Cumhuriyet Dâhilinde”, (Türkiye’ye ait haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 11-12.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 12-14.

İmzasız, “İran Ahvalı”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 16.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Kerbela-i Şah Viren (Vefatnâme)” (Kerbalai Şah Viren’in şehit haberi), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 12-14.

İmzasız, “Türkistan Hayatı”, (Çeşitli Türk milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 14.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Türkiye Hayat ve Matbuatı”, (Atatürk’ün bir açıklaması), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 11-12.

İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 12-13.

İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 13-14.

İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 14-15.

İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli milletlere ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 15-16.

- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan hakkında çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s11-13.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (Mirza Ali Ekber’in vefat ilanı), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s14.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusyasına ait bir haber), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 14-16.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Bakü’de Patlayış”, (Bakü’deki bir silah imalathanesinde yaşanan patlama hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 13.
- İmzasız, “Türkistan Hayatı”, (Türk Dünyasına ait haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 14.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 16.
- İmzasız, “Beynelmilel Hayat”, (Çeşitli ülkelere ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 13-15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusya’sına ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 16.
- İmzasız, “Gazi Paşa’nın Teşrifleri”, (Mustafa Kemal’in İstanbul’a ziyareti hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1.
- Mim, “Varşova’da İstiklal Bayramı”, (Varşova’daki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 8-10.
- (Elif). Evran, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi“, (Berlin’deki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 10-11.

- İmzasız, “Paris’te Kafkasyalıların Bayramı”, (Paris’te bulunan, Azerbaycan, Şimali Kafkasya, Gürcistan ve Ermenistan milletlerinin bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 16.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait siyasi ve ekonomi içerikli haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 10-11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 14-15.
- (Ayın), (Kaf), “İran Haberleri”, (İran’daki demiryolu inşaatı hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 12-13.
- (Elif).(Mim), “Azerbaycan’da Vaziyet”, (Azerbaycan’ın Durumu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 13-14.
- İmzasız“Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 14-15.
- Cağfer Sadık, “İran Ahvalı”, (İran durumu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 15-16.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Lozan Sulhunun imzalanmasının yıldönümü münasebetiyle ve Türkiye’ye ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 15-16.

- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 16.
- (Elif). (Mim), “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 16.
- Aydın. (Kaf), “Mahmud Beyle Habib Bey”, (Adı geçen kişilerin vefatı münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”(Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 15.
- İmzasız, “Dağıstan”, (Dağıstan Cumhuriyeti’nin Azerbaycan Latin harflerini kullanmaya başladıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 16.
- İmzasız, “ Ahmet Salih Bey’in Vefatı”, (Vefat ilanı), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 12.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 14.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 14-16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 16.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’de yakalanan komünistler hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 9.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 9-11.
- İmzasız, “Bakü’de Yangın”, (Haber), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 11.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 12-13.
- İmzasız“Rusya’da Vaziyet”, (Rus Komiserler Şurasının yabancılara kapitülasyon tanınması hakkında aldığı karar), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 13-14.

- İmzasız, “Sovyet Petrolüne Boykot”, (Amerikan ve İngiliz petrolcülerin Sovyet petrolünü boykot edecekleri haberi), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 8-9.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı, “Anadolu kelimelerini derlemek için heyet oluşturulduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 11-13.
- Tahran, “İran Haberleri”, (İran’daki Bolşevikler hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s13-14.
- İmzasız, “Dağıstan’da”, (Dağıstan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s14.
- İmzasız, “Afganistan’da”(Afganistan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s15.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Doktor Halil Fikret Bey’in Vakit gazetesinde yayımlanan makalesi hakkında), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 12-14.
- İmzasız, “Türkistan’da Hayat”, (Çeşitli Türk milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Ahmed Hamdi Merhum”, (Azerbaycan Cumhuriyetini mebuslarından olan Ahmed Bey’in vefat haberi), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 6-7.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye siyasetine ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 19-20.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 20-21.
- İmzasız, “Paris’te Azerbaycan Cemiyet-i Hayriyesi Teşkili”, (Cemiyet’in faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 21.

- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 22.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri(Bakü’den Mektup)”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 7.
- İmzasız, “Rusya Haberleri”, (Rusya hakkında Haberler), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 8.
- İmzasız, “Maarif Vekilinin Vefatı”, (Vefat Haberi), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 1.
- Mehmet Sadık, “Millet Mektepleri”, (Türkiye’de hızla açılan okullar hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 3-4.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan’da çarşaf giymenin yasaklandığı haberi), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 5.
- İmzasız, “Bakü’de Gaz Buhranı”, (Bakü’de yaşanan yiyecek ve gaz kıtlığı hakkın), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 5-6.
- İmzasız, “Kafkasya Haberleri”, (Kafkas milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6-7.
- İmzasız“Rusya Ahvalı”, (Rusya’nın içinde bulunduğu kıtlık hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 7.
- İmzasız, “Troçki Kaçırıldı mı?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 6-7.
- İmzasız, “Gence’de”, (Gence Hakkında Haber), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 7.
- İmzasız, “Rus Ahvalı”, (Rusya Hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- İmzasız, “Toroçki Nerede?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- Senan, “Asri Türkiye Hayatı”, (Türkiye’de Öz Türkçe kelimelerin derlenerek kitaplaştırılması amacıyla yapılan çalışmalar hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 3-4.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 6-7.

İmzasız, “Asil Kazan Alp Bey”, (Vefat haberi), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 7.

İmzasız, “Matem Merasimi”, (Azeri Türk’ün idarehanesinde düzenlenen matem merasimi hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 7-8.

İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliğinde”, (Birliğin faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.

İmzasız, “Harp İhtimali Zayıf İsedey”, (Haber), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 5.

İmzasız, “İki Heyetmi?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.

İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliği’nde”, (Birliğin faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.

İmzasız, “Azerbaycan’dan”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.

İmzasız, “Çin-Rus hadisesi alevleniyor”, (Haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.

İmzasız, “Rusya’yı Abluka mı?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.

İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.

İmzasız, “Türkiye Hayatı”, (TBMM’nin yaz tatili dönüşü açışlı hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 4.

İmzasız, “Çin-Rus Hadisesi”, (İki devlet arasındaki gerginlik hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 12-13.

İmzasız, “Azerbaycan’da”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 13.

İmzasız, “Gençleri Reddetmişler”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.

İmzasız, “Bu da Öyle”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.

İmzasız, “İntikam Almak İçin Öldürüyorlar”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Mecmuamız Dava Edildi”, (Önceki sayıda çıkan bir yazı yüzünden mecmuanın mahkemeye verilmesi ve mahkemenin sonucu hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 7-8.

1.2.8. KONUŞMALAR, RÖPÖRTAJLAR VE KONFERANSLAR

Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Resulzâde Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 3-6.

Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Resulzâde Mehmet Emin Bey’in demokrasi hakkında verdiği bir konferans), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 7-9.

Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Emin Bey’in bir konferansı), nr. 3, (1 Mart 1928), s. 6-10.

Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasini Geleceği”, (Mehmet Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 2-6.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 5-8.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansının devamı), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 9-12.

Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansının son kısmı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 16-20.

Resulzâde Mehmet Emin, “Salofki’deki Sürgün Günlerimiz Hakkında”, (Emin Bey’in Rus hapislerindeki vahşeti anlatan bir Hintli ile görüşmesi), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 4-5.

İmzasız “Azerbaycan Mazlumları”(Rusya’ya esir olmuş bir Azeri’nin hayatı hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 5-8.

İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Belinde çıkan sosyalist bir mecmuanın muhabirinin Moskova’da bir komünist ile yaptığı mülakat), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s15-16.

(Mim).(Elif), “Bir Beyanname Münasebetiyle”, (Geçen sayıda yayınlanan beyannameye karşı verilen cevap), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 3-4.

1.2.9. İLAN VE MEKTUPLAR

- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Arka kapak.
- İmzasız, “ İdarehaneden”, (Dergiye gönderilen bir mektuba cevap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 16.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. Arka kapak
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. Arka kapak.
- İmzasız, “Azerbaycan’ın Kara Günü”, (Azerbaycan İşgalinin yıl dönümü sebebiyle vatandaşlara taziyе mesajı), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 9.
- İmzasız, “Taziyet Telgrafları”, (Çeşitli kişiler tarafından işgalin yıl dönümü münasebetiyle dergiye gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 9-11.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- İmzasız, “ Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi“, (Azerbaycan bağımsızlık gününü tebrik etmek için çeşitli kişi ve şehirlerden gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 3-8.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.
- İmzasız, “İdaremize Gelen eserler”, (İdareye gelen mecmuaların kısa tanıtımları), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.

- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 12, (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Beynelmilel Rakamlar”, (Yeni Rakamların tanıtımı), Azeri Türk, nr. 12, (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım isteği), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s.Arka kapak.
- İmzasız, “Bütün Azerbaycanlılara Müracaat”, (Mecmua Kayıt olunması rica eden bir duyuru), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 24.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Derginin yayın hayatına devam edeceği ve gelen yazılara açık olduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Mecmuanın küçük boyda çıkacağı haberi ve yardım isteği), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Mecmuanın iki yaşına girdiği haberi ve yardım isteği), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s.Arka kapak.
- İmzasız, “İtizar”, (Avrupa Ve Sovyet adlı makalenin devamının yayınlanacağına dair duyuru), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.
- Biga Abdurazak Kadief, “İdareye Mektup”, (Azeri Türk’e gönderilen bir mektup), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.
- İmzasız, “İdareye Mektup”, (Azeri Türk’e gönderilen bir mektup), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.
- M. Sadık, “Perde-Perde”, (M.Sadık’ın Mirza Bala’ya hitaben yazdığı mektup), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 5-6.
- A. Topçibaşı, “Muhterem “Azeri Türk” mecmuası müdüriyetine, (İlan), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.

- Süleyman, “Bir İzah”, (Azeri Türk Gençler Birliği’ne yazılan bir mektuba cevap), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım İsteği), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım İsteği), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s.Arka kapak.
- İlan, “Muhterem Azeri Türk Karilerine”, (Yardım İsteği), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s.İç kapak.
- İmzasız, “Matbuata-Azeri Türk”, (Teşekkür), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 16.
- İmzasız, “Azeri Türk mecmuası Müdüriyetine”, (Mecmuaya gönderilen mektuplara verilen cevaplar), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 8.

1.2.10. REKLAMLAR

- Reklam, “Ayın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.
- Reklam, “Coğrafya Tedris Usulü”, (Kitap), , Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s.Arka kapak.
- Reklam, “Ayın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklam, “Coğrafya Tedris Usulü”, (Kitap), , Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s.Arka kapak.

Reklam, “Aydın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklam, “Aydın Kazımzade Azerbaycan”, (Kırtasiye reklamı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Aydın Tarihi”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Felsefe ve İctimaiyat Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Hayat”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.Arka kapak.

- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletler”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Türkistan”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 6, (Nisan 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Türkistan”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 11 (1 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 12, (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 12 (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Aydın Tarihi”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 12 (15 Temmuz 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Aydın Tarihi”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 14 (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14 (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.

- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 14, (15 Ağustos 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Hayat”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Promate”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Türk Hava Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Kütahya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “**تريزوب**”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Türkistan”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Milliyet Ve Bolşevizm”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Yeni Kafkasya”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Rusya’dan Ayrılan Milletle”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “ Milli Azerbaycan Neşriyatı”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.
- Reklâm, “Ermeniler Ve İran”, (Kitap), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Şairler Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Şairler Mecmuası”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s.Arka kapak.

Reklâm, “Kafkasya Dağlıları”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 8.

Reklâm, “Milli Yol”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Türk Yurdu”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 25, (28 Mayıs 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Türk Yurdu”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Türk Yurdu”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s.Arka kapak.

Reklâm, “Muhit”, (Mecmua), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s.Arka kapak.

İmzasız, “Mustakil Kafkasya”, (Mecmua reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Yeni Türkistan”, (Mecmua Reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.

İmzasız, “Muhit”, (Mecmua Reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.

1.3. YAZAR ADINA GÖRE

- A. Topçibaşı, “Muhterem “Azeri Türk” mecmuası müdüriyetine, (İlan), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.
- Atila, “Sen, Ben, O”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 4.
- Atila, “Zafer Yolunda”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6.
- (Aydın), Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 6-8.
- (Aydın) (Fe), “İstiklalci Kazaklar”, (Rus işgaline uğrayan Kazanların mücadelesi hakkında), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 10.
- (Aydın) (Kaf), “Afgan Kralı Amanullah Han Hazretleri’nin Seyahatleri Münasebetiyle”, (Afgan kralının Avrupa ve Türkiye ziyaretleri hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 8-9.
- (Aydın) (Kaf), “Yahudi Cumhuriyet”, (Yahudilerin Ukrayna ve Kırım’a yerleştirildiği hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 10-11.
- (Aydın) (Kaf), “Yahudi Cumhuriyet”, (Yahudilerin Ukrayna ve Kırım’a yerleştirildiği hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 10-11.
- (Aydın), (Kaf), “İran Haberleri”, (İran’daki demiryolu inşaatı hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 15-16.
- (Aydın. (Kaf), “Mahmud Beyle Habib Bey”, (Adı geçen kişilerin vefatı münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 11-12.
- (Aydın) (Kaf), “Onuncu Enternasyonalde Türkiye Meselesi”, (Enternasyonalde görüşülen Türkiye komünistleri hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 12-14.
- Azeri Asker, “İstiklal Devri Hatıraları”, (Azeriler ile Ermeniler arasındaki mücadele hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 27-28.
- Azeri Türk, “Kafkasya Vahdeti”, (Kafkasya’nın vahdetini olumsuz etkileyen durumlar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 1-2.
- Azeri Türk, “Öldürmek İsteyenlere”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 7.
- Azeri, “Beynelmilel Mehafilde Azerbaycan Meselesi”, (Rusya tahtının varisi Kirill Vıladimiroviç’in Azerbaycan ve Kafkas milletlerinin bağımsızlığını tanıdığına dair yaptığı açıklama hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 5.

- Azeri, “Çembere Kenetli Mehmed”, (İşgale dair acı hatıralar), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 15-16.
- Azeri, “Petrol İşleri Hakkında İfşaat”, (Rusya’nın İşgalinden sonra işsiz kalan petrolcülerin kurduğu cemiyetler hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 5-7.
- Azeri, “Ziya Gökalp Bey”, (Ziya Gökalp’ın vefatının yıl dönümü münasebetiyle Gökalp’ın milliyetçiliği hakkında bir yazı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 5-6.
- B.B, “Zulmün Sonu”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 4.
- Biga Abdurazak Kadief, “İdareye Mektup”, (Azeri Türk’e gönderilen bir mektup), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.
- Cağfer Sadık, “İran Ahvali”, (İran durumu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 15-16.
- Coşkun, “Ey Güzel Yurdum”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 4.
- Damaçı oğlu Raci, “Anne”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 3.
- Dargın, “Nerede?”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 9.
- Daş Demir, “Ahlak Buhranı”, (Azerbaycan’da yaşanan çarşaf münakaşasının ahlaki boyutu hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 9-10.
- Daş Demir, “Ahlak Buhranı”, (Azerbaycan’da yaşanan çarşaf münakaşasının ahlaki boyutu hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 9-10.
- Daş Demir, “Azerbaycan Mektupları- Komünizme Karşı Köylü”, (Komünist rejimini istemeyen köylüler hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 7-9.
- Daş Demir, “Azerbaycan Mektupları-3, Rusların İmha Siyaseti-Bugünkü Vaziyet”, (Azerbaycan’da bulunan Türk aydınlara uygulanan sürgünler ve idamlar hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 6-7.
- Daş Demir, “Azerbaycan Petrolleri”(Azerbaycan petrol sanayisi hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 8-9.
- Daş Demir, “Çarşaf Bahsi Münasebetiyle”, (Azerbaycan’da çıkan bir çatışma ve bunun sonucunda çıkan olaylar hakkında), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 11-12.
- Daş Demir, “Müstakil Harp Meselesi”, (Kapitalistlerin Rusya’ya karşı savaş hazırlığında oldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 9-11.

- Daş Demir, “On Yıl Evvel”, (Azerbaycan Cumhuriyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 28-30.
- Daş Demir, “Şemahı Hadisesi”, (Şehrin Ermeniler tarafından işgalini anlatan bir yazı), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s9-10.
- (Elif) (Mim), “Azerbaycan Ahvalı”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 14-15.
- (Elif) (Mim), “İslami Türk Sanayi-i nefise Tarihi Nokta-i Nazarından Azerbaycan’ın Ehemmiyeti”, (Güzel sanatlar noktasında İslam toplumları ve Azerbaycan’ın durumu), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 7-8.
- (Elif) Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 3-5.
- (Elif) Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkındaki önceki yazının devamı), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 9-10.
- (Elif) Cağfer Oğlu, “Azeri Halk Edebiyatında Kaçak Nebi Destanı”, (Kaçak Nebi Destanı hakkındaki önceki yazının devamı), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 7-9.
- (Elif) Evran, “Almanya Mektupları-Almanya’da Azeri Talebenin Vaziyeti”, (Almanya’da bulunan Azeri öğrenciler hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 9-10.
- (Elif) Evran, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi”, (Berlin’deki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 10-11.
- (Elif) Evran, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi”, (Berlin’deki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 10-11.
- (Elif) Evran, “Şamhor “, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin kuruluş yıllarını anlatan bir yazı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 12-15.
- (Elif) (Mim), “Azerbaycan’da Vaziyet”, (Azerbaycan’ın Durumu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 13-14.
- Ertuğan, “Harita Siyaseti”, (Basılan bir haritada Azerbaycan ülkesinin yer alamaması üzerine yazılan bir yazı), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 5-6.
- F. Özdemir, “Köyümde Kalana”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 2.

- F. Özdemir, “Vatan Yolcusu”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 3.
- F.Özdemir, “Ahdim”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 4.
- Federalist, “11 Mayıs- 11 inci Şerefli Yıldönümü”, (Azerbaycan cumhuriyetini kuruluş yıldönümü hakkında”, Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4-6.
- Federalist, “Ecnebi Matbuatında Azerbaycan”, (Profesör El-Cuzi tarafından yazılan ve Azerbaycan’ın Ömer Hattap zamanındaki durumunu anlatan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 5-7.
- Feth Ali Hoyski, “ Bütün Dünya Milletlerine”, (Azerbaycan’ın bağımsızlığını İlan ettiğini tüm milletlere duyuran yazı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2.
- (H-ح) Hamidzade, “Ah Azerbaycan”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 5.
- H.Mustafa, “Japonya’dan Mektup”, (Japonya ve Japonlar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 11-12.
- H.Mustafa, “Vatan Hasreti”, (Japonya’dan mecmuaya gönderilen bir mektup), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 7-8.
- Hamza Azeri, “Biz”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 4-5.
- Hamza Azeri, “Hakkın Sesi”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 5.
- (He-ح) (Cim) (Lam), “27 Nisan Münasebetiyle”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 14-15.
- (He-ح) (Elif), “ Cihan-ı Petrol Meselesinde Azerbaycan Neftinin Rolü”, (Petrolün dünyadaki önemi ve Azerbaycan’ın piyasadaki yeri hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 8-10.
- (He-ح) Hamidzade, “Selam Sana Yurdum Bakü”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 3-4.
- İmzasız, “ Afganistan’da Islahat”, (Kral Amanullah Han’ın yaptığı ıslahatlar hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “ Ahmet Salih Bey’in Vefatı”, (Vefat ilanı), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 12.
- İmzasız, “ Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 12-14.
- İmzasız, “ Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi”, (Azerbaycan bağımsızlık gününü tebrik etmek için çeşitli kişi ve şehirlerden gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 3-8.

- İmzasız, “ Azerbaycan İstiklal Gününün Tes’idi”, (Azerbaycan bağımsızlık gününü tebrik etmek için çeşitli kişi ve şehirlerden gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 3-8.
- İmzasız, “ Azerbaycan Türk Gençler Birliğinden”, (Birliğin Kurban ve Nevruz Bayramı münasebetiyle düzenlediği konferans hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 16.
- İmzasız, “ Azerbaycan-ı Misak-ı Milliye”, (R.Mehmet Emin’in kurduğu demokratik Azerbaycan’ın ilan-ı istiklal beyannamesi), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 1.
- İmzasız, “ İdarehaneden”, (Dergiye gönderilen bir mektuba cevap), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 16.
- İmzasız, “ Kitabiyat”, (Türk Yurdu’nda çıkan (ayın) Kazım’ın yazısına eleştiri), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 16.
- İmzasız, “ Türkiye Hayat Ve Matbuatı” (Bursa’da bulunan bir Amerikan okulunda küçük kız çocuklarının Hristiyan yapılmasının uyandırdığı tepki hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “ Türkiye Hayat ve Matbuatı”, (Atatürk’ün bir açıklaması), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “ Türkiye Hayat ve Matbuatı”, (Atatürk’ün bir açıklaması), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “ Üçüncü Enternasyonalde Balkan Ve Şark Meselesi”, (Komünist enternasyonalinde gündeme gelen Balkan ve Şark meselesi hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Afganistan Ve Rusya”, (Amânullah Efendi’nin Afganistan ve Rusya hakkında bir makalesi), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Afganistan’da İslahat”, (İdarehaneye gelen bir Afgan mecmuasının ekinde yer alan Afgan ıslahat haberleri hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Afganistan’da İsyân”, (Afganistan’da yapılan ıslahatlara karşı olanların isyan çıkardıkları haberi), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 6-7.
- İmzasız, “Afganistan’da”(Afganistan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s15.

- İmzasız, “Afganistan’da”, (Afganistan’daki isyanlar hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 6.
- İmzasız, “Ahmed Hamdi Merhum”, (Azerbaycan Cumhuriyetini mebuslarından olan Ahmed Bey’in vefat haberi), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 6-7.
- İmzasız, “Almanya’da Azerbaycan İstiklal Komitesi’nin Vatandaşlara Müracaatı”, (Azerbaycan işgali’nin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 6-7.
- İmzasız, “Asil Kazan Alp Bey”, (Vefat haberi), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 7.
- İmzasız, “Avrupa’da Umumi Kafkasya İşleri”, (Paris’te yayınlanan “Tetriğeorji” gazetesinde çıkan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7-8.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”(Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s11-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 9-11.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 12-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 16.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 12-14.

- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 13-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 14-16.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 11-13.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 12-14.
- İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 20-21.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri(Bakü’den Mektup)”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 7.

- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 6-7.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 6-7.
- İmzasız, “Azerbaycan Haberleri”, (Azerbaycan’da çarşaf giymenin yasaklandığı haberi), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 5.
- İmzasız, “Azerbaycan Ordusu Hakkında”, (Azerbaycan Cumhuriyeti’nin ordusu hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 20-23.
- İmzasız, “Azerbaycan Petrol Sanayi”, (Azerbaycan’ın Petrol üretimi hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.13.
- İmzasız, “Azerbaycan’da Milliyet Mücadelesi”, (Azerbaycan Komünist Fırkası’nın milliyetçiliğe karşı verdiği mücadele), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 17-18.
- İmzasız, “Azerbaycan’da”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 13.
- İmzasız, “Azerbaycan’dan”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.
- İmzasız, “Azerbaycan’ın Kara Günü”, (Azerbaycan İşgalinin yıl dönümü sebebiyle vatandaşlara taziyeye mesajı), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 9.
- İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliği’nde”, (Birliğin faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.
- İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliği”, (Birliğin kuruluşunun beşinci yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.
- İmzasız, “Azeri Türk Gençler Birliğinde”, (Birliğin faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.
- İmzasız, “Azeri Türk mecmuası Müdüriyetine”, (Mecmuaya gönderilen mektuplara verilen cevaplar), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 8.
- İmzasız, “Azeri Türk Üç Yaşında”, (Mecmuanın üç yaşına girmesi münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 1.
- İmzasız, “Bakü’de Gaz Buhranı”, (Bakü’de yaşanan yiyecek ve gaz kıtlığı hakkın), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 5-6.

- İmzasız, “Bakü’de Patlayış”, (Bakü’deki bir silah imalathanesinde yaşanan patlama hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 13.
- İmzasız, “Bakü’de Yangın”, (Haber), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 11.
- İmzasız, “Berlin’de Azeri Türk Talebe Cemiyeti”, (Berlin’de okuyan Azeri öğrencilerin kurduğu cemiyet hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “Beynelmilel Hayat”, (Çeşitli ülkelere ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Beynelmilel Rakamlar”(Yeni Rakamların tanıtıldığı bir yazı), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “Beynelmilel Rakamlar”, (Yeni rakamların tanıtımı), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 16.
- İmzasız, “Bir Beyanname”, (Paris’te bulunan Azerbaycan Heyet-i Murahhasası’nın Azerbaycan muhacirlerine hitap ettiği beyanname), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 8.
- İmzasız, “Bu da Öyle”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.
- İmzasız, “Bütün Azerbaycanlılara Müracaat”, (Mecmua Kayıt olunması rica eden bir duyuru), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 24.
- İmzasız, “Cumhuriyet Dâhilinde”, (Türkiye’ye ait haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Çin-Rus hadisesi alevleniyor”, (Haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.
- İmzasız, “Çin-Rus Hadisesi”, (İki devlet arasındaki gerginlik hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 12-13.
- İmzasız, “Dağıstan’da”, (Dağıstan hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 14.
- İmzasız, “Dağıstan” (Dağıstan’da yaşayan Yahudilerin durumu hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Dağıstan”, (Dağıstan Cumhuriyeti’nin Azerbaycan Latin harflerini kullanmaya başladıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 16.
- İmzasız, “Efgan Meselesi”, (Afganistan hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 12.

- İmzasız, “Gazi Paşa’nın Teşrifleri”, (Mustafa Kemal’in İstanbul’a ziyareti hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1.
- İmzasız, “Gazi Paşa’nın Teşrifleri”, (Mustafa Kemal’in İstanbul’a ziyareti hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1.
- İmzasız, “Gence’de”, (Gence Hakkında Haber), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 7.
- İmzasız, “Gençleri Reddetmişler”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 15.
- İmzasız, “Gürcistan’da”, (Gürcistan’a ait iktisadi bir haber), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s14.
- İmzasız, “Harp İhtimali Zayıf İsedey”, (Haber), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 5.
- İmzasız, “İdaremize Gelen eserler”, (İdareye gelen mecmuaların kısa tanıtımları), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 16.
- İmzasız, “İdareye Mektup”, (Azeri Türk’e gönderilen bir mektup), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 8.
- İmzasız, “İki Heyetmi?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.
- İmzasız, “İkinci Enternasyonalde Azerbaycan”, (Enternasyonalde verilen Azerbaycan konferansı hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 11-12.
- İmzasız, “İkinci Yılbaşında”, (Azeri Türk mecmuasının iki yaşına girmesi münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 1.
- İmzasız, “İntikam Almak İçin Öldürüyorlar”, (Haber), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 16.
- İmzasız, “İran Ahvali”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 14.

- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16. İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16. İmzasız, “Azerbaycan Ahvali”, (Azerbaycan’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 16.

- İmzasız, “İran Haberleri”, (İran’a ait haberler), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “İran Haberleri”, (Mirza Ali Ekber’in vefat ilanı), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 14.
- İmzasız, “İran Ve Sovyet Ticareti”, (Sovyetlerin İranlı tüccarları kandırıldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- İmzasız, “İran Ve Yaylak”, (şiir), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 6.
- İmzasız, “İran’da Azeri Türk”, (Tahran’da yayınlanan Hisar-ı Adl gazetesinde çıkan bir makale hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 5.
- İmzasız, “İrevanda Türkleri Tazyik”, (gçö eden ecnebilerin yerli Türkleri rahatsız ettiği hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 7-8.
- İmzasız, “İstanbul ve mülhikatında mukim şimali Kafkasya mültecilerinin protestosu”, (Kafkasya milletlerine bağımsızlık konusunda hitap eden bir yazı), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 6-7.
- İmzasız, “İtalyan Matbuatı Ve Kafkasya”, (İtalyan gazetelerinde Kafkasya hakkında haberler, makaleler çıktığı hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 7.
- İmzasız, “İtizar”, (Avrupa Ve Sovyet adlı makalenin devamının yayınlanacağına dair duyuru), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.
- İmzasız, “İzmir Felaketi”, (İzmir’de meydana gelen bir felaket üzerine geçmiş olsun yazısı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 1.
- İmzasız, “Kafkasya Haberleri”, (Kafkas milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6-7.
- İmzasız, “Kafkasya Milletleri Ve Kafkasya Meselesi”, (Kafkasya’nın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 10-11.
- İmzasız, “Kerbela-i Şah Viren (Vefatnâme)” (Kerbalai Şah Viren’in şehit haberi), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 15.
- İmzasız, “Kitabiyat” (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 32.
- İmzasız, “Kitabiyat”, (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Kitabiyat”, (Kitap tanıtımı), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Kitabiyat”, (Türkistan Mecmuası ve Ayende Mecellesi’nin tanıtımı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 15-16.

- İmzasız, “Kitabiyat-Gazinin Hayatı”, (Atatürk’ün hayatını konu edinen bir kitabın tanıtımı), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s16.
- İmzasız, “Komünist Rejiminin Buhranı”, (Rusya’nın içinde bulunduğu kıtlık sebebiyle halkın rejim aleyhine dönmeye başladığı hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 1-3.
- İmzasız, “Komünistler Arasında”, (Kıtlık sebebiyle komünistler arasındaki muhalefetin arttığı hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Kral Amanullah Han Afganistan’da nasıl İstikbal Edildi”, (Kral için hazırlanan karşılama töreni hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 14.
- İmzasız, “Maarif Vekilinin Vefatı”, (Vefat Haberi), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 1.
- İmzasız, “Matbuata-Azeri Türk”, (Teşekkür), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 16.
- İmzasız, “Matem Merasimi”, (Azeri Türk’ün idarehanesinde düzenlenen matem merasimi hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 7-8.
- İmzasız, “Mecmuamız Dava Edildi”, (Önceki sayıda çıkan bir yazı yüzünden mecmuanın mahkemeye verilmesi ve mahkemenin sonucu hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 7-8.
- İmzasız, “Muhit”, (Mecmua Reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.
- İmzasız, “Mustakil Kafkasya”, (Mecmua reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.
- İmzasız, “Paris’te Azerbaycan Cemiyet-i Hayriyesi Teşkili”, (Cemiyet’in faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 21.
- İmzasız, “Paris’te Kafkasyalıların Bayramı”, (Paris’te bulunan, Azerbaycan, Şimali Kafkasya, Gürcistan ve Ermenistan milletlerinin bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Paris’te Kafkasyalıların Bayramı”, (Paris’te bulunan, Azerbaycan, Şimali Kafkasya, Gürcistan ve Ermenistan milletlerinin bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Rus Ahvalı”, (Rusya Hakkında haberler), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.

- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 14-15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Rusya’ya ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 22.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusya köylerinin durumu hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 15.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusya’sına ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 16.
- İmzasız, “Rusya’da Vaziyet”, (Sovyet Rusyasına ait bir haber), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 14-16.
- İmzasız, “Rusya’ya Karşı İktisadi Cephe”, (Almanya’nın Rusya ile olan ticari faaliyetlerinde yenilikler yaptığı hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 12.
- İmzasız, “Rusya’ya Karşı Vahit Cephe”(Rusya’nın borçlu olduğu devlet ve şahısların Rusya’ya karşı birlik oluşturduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 18-19.
- İmzasız, “Rusya’yı Abluka mı?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 8.
- İmzasız, “Sahipsiz Rus Çocukları”, (Rusya’dan Bakü’ye gelen sahipsiz ve aç çocukların çıkardıkları olaylar hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 6.
- İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli milletlere ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli milletlere ait haberler), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 15-16.
- İmzasız, “Son Haberler Kısmı”, (Çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 16.

- İmzasız, “Sovyet Petrolüne Boykot”, (Amerikan ve İngiliz petrolcülerin Sovyet petrolünü boykot edecekleri haberi), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 8-9.
- İmzasız, “Sultan Dağ”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 12.
- İmzasız, “Şaşmamalı”, (Kirill Vıladimiroviç’in Kafkas milletlerinin bağımsızlığını tanıdığına dair çıkan haberleri yalanladığına ilişkin haber), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.
- İmzasız, “Şimali Kafkasya Mahafilinde”, (Kafkasya Halk Fırkası hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 7.
- İmzasız, “Tarihi istiklal Mücadelesinden bir sahne”, (Bakü’nün işgalden nasıl kurtulduğu hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 2-3.
- İmzasız, “Taziyet Telgrafları”, (Çeşitli kişiler tarafından işgalin yıl dönümü münasebetiyle dergiye gönderilen telgraflar), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 9-11.
- İmzasız, “Toroçki Nerede?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 8.
- İmzasız, “Troçki Kaçırıldı mı?”, (Haber), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Türk Münevverlerine Karşı Sefer”, (Komünist Fırkasının Türk gençlere karşı faaliyetleri), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 9-11.
- İmzasız, “Türkistan Hayatı”, (Çeşitli Türk milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 14.
- İmzasız, “Türkistan Hayatı”, (Türk Dünyasına ait haberler), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “Türkistan’da Hayat”, (Çeşitli Türk milletlerine ait haberler), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 14.
- İmzasız, “Türkistan’da”, (Komünist Kongresi hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 8.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, “Anadolu kelimelerini derlemek için heyet oluşturulduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 11.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Doktor Halil Fikret Bey’in Vakit gazetesinde yayımlanan makalesi hakkında), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 11-12.

- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Hariciye vekili Tefvik Rüştü Bey’in Cenevre’de katıldığı bir komisyonda ileri sürdüğü fikir ve bu fikrin yankıları hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 10-11.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Lozan Sulhunun imzalanmasının yıldönümü münasebetiyle ve Türkiye’ye ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 11-12.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Mehmet Emin Bey ve Doktor Hikmet Bey’in mahkemeleri hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 13.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türk Ocağının kuruluşunun on birinci senesi ve Anadolu Halk Bilgisi Derneği hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s.11.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye ile Afganistan Krallığı arasında imzalanan bir anlaşma ve İtalya ile bir görüşme hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye ile Afganistan Krallığı arasında imzalanan bir anlaşma ve İtalya ile bir görüşme hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 13-14.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye siyasetine ait haberler), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 19-20.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’de yakalanan komünistler hakkında bir haber), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 9.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait çeşitli haberler), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 14.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait haberler), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 12-13.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’ye ait siyasi ve ekonomi içerikli haberler), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 10-11.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Türkiye’yi muasır medeniyet seviyesine çıkaracak olan inkılâbın sanayi inkılâbı olduğu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 11-12.
- İmzasız, “Türkiye Hayat Ve Matbuatı”, (Yeni Türk alfabesinin tanıtımı), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 12-15.

- İmzasız, “Türkiye Hayatı”, (TBMM’nin yaz tatili dönüşü açışlı hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 4.
- İmzasız, “Yahudi Alehdarlığı”, (Rusya’da Yahudilere karşı başlatılan faaliyet hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 7-8.
- İmzasız, “Yakın Geçmişten”, (Ermeni zülümleri ile mart faciası hakkında bir makale), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s7-9.
- İmzasız, “Yeni Türkistan”, (Mecmua Reklâmı), Azeri Türk, nr. 28-29, (ikinci Teşrin 1929), s. 16.
- İmzasız“Azerbaycan Mazlumları”(Rusya’ya esir olmuş bir Azeri’nin hayatı hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 5-8.
- İmzasız“Rusya Ahvali”, (Rusya’nın içinde bulunduğu kıtlık hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 7.
- İmzasız“Rusya’da Vaziyet”, (Rus Komiserler Şurasının yabancılara kapitülasyon tanınması hakkında aldığı karar), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 13-14.
- İmzasız“Rusya’da Vaziyet”, (Rusya hakkında haberler), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 14-15.
- İskender Azeri, “Avrupa Ve Sovyetler”, (Harb-ı umumi sonrası dünyanın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 3-4.
- Kafkasya İstiklal Komitesi, “Kafkasya Milletlerine Hitap”, (Komisyonun Kafkas milletlerine hitaben yayınladı beyanname), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 5-7.
- Kemal, “ 27 Mayısın Mukaddes Hatırasına”, (Azerbaycan Cumhuriyet’inin kuruluş süreci hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 23-27.
- Kemal, “15 Eylül Ve Mefkûreci”, (Azerbaycan’ın düşman işgalinden kurtuluşu hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 4-5.
- Kemal, “27 Nisan”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 13.
- Kemal, “Hayatın Kuvveti”, (Yaşamın zorlukları hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 2-3.
- Kırımlı Çağfer Seyid Ahmed, “Kırım’da Neler Oluyor?”, (Kırım’ın vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 9-10.

- Kırımlı Cağfer Seyid Ahmed, “Kırım’da Yahudi İskânına Dair”, (Yazarın Veli İbrahimof’un yazısından alıntılarla, Kırımda Yahudi iskânı hakkında yazdığı bir yazı), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 11-16.
- M. Sadık, “Perde-Perde”, (M.Sadık’ın Mirza Bala’ya hitaben yazdığı mektup), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 5-6.
- M. Sisyanlı, “İstiklal Davası Ve Gençlik”, (Azeri gençlerinin bağımsızlık mücadelesi hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 2-4.
- M.A, “[Bakü] nün İktisadi Vaziyeti Ve İnkişaf Tarihi”, (“Bakü’nün petrolü hakkında yazılmış yazılar” konulu yazı dizisinin ilk yazısı), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 4-5.
- M.S. “Avrupa Ve Sovyetler”, (Avrupa’nın Sovyetlerin menfaatine yönelik faaliyetlerde buldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 1-2.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Sekiz Yıl”, (Azerbaycan işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 5-6.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Bakü Ve Azerbaycan”, (Rusların Bakü Rus’tur iddiası hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 5-9.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Milli Hars Ve Milli Hâkimiyet”, (Bakü Sovyetlerinin pişmanlığı hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 1-4.
- Mehmedzâde Mirza Bala, “Siyasi Fırkalarımız”, (Azerbaycan Mebusan meclisinde bulunan partiler hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 4-12.
- Mehmedzade Mirza Bala, “Yeni Türk Alfabeleri Münasebetiyle”, (Harf İnkılâbı hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 3-5.
- Mehmet Sadık, “11 inci Şanlı Yıldönümü”, (Azerbaycan cumhuriyeti’nin kuruluşunun on birinci yıldönümü hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 1-2.
- Mehmet Sadık, “Bakü Ve Sovyetler”, (Rusya’nın Bakü petrolü konusunda endişeleri hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 1-3.
- Mehmet Sadık, “Kafkasya Meselesi”, (Kafkas milletlerinin vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 1-3.
- Mehmet Sadık, “Kızıl Rusya’nın Hakiki Çehresi”, (Türkiye ile Rusya’nın imzaladığı barış anlaşması hakkında), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 1-4.
- Mehmet Sadık, “Millet Mektepleri”, (Türkiye’de hızla açılan okullar hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 3-4.

- Mehmet Sadık, “Paydos Efendiler Paydos”, (Şefi ve Resulzade Mehmet Emin’in vatan haini oldukları hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 6-9.
- Mehmet Sadık, “Siyasette Ahlak”, (M. Sadık’ın derginin eski yönetimine hitaben yazdığı yazı), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 1-2.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “ Milli Harsımız Hakkında”, ((ayın) Kazım’ın Türk Yurdu’daki makalesine binaen), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 4-6.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Avrupa Nazarında Rusya”, (Avrupalıların Rusya’ya nasıl baktıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 1-3.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Azerbaycan Köylüsü”, (Komünizmin İktisadi, içtimai ve hukuki çöküşünden sonra Azerbaycan köylüsünün yeni bir düzen kurduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 4-7.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Azerbaycan’ın İktisadı ve Vaziyeti”, (Azerbaycan’ın iktisadi vaziyeti hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 9-11.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Mart Faciası”, (Kanlı mart faciasının onuncu yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s5-7.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansı), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 5-8.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansının devamı), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 9-12.
- Mehmetzâde Mirza Bala, “Milli Destanlarımıza Dair”, (Mirza Bala Bey’in destanlar konulu konferansının son kısmı), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 16-20.
- Mehmetzade Mirza Bala, “Milli Harsımız Hakkında”, (Önceki sayında yayınlanan yazının devamı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 6-9.
- Mehmetzade Mirza Bala, “Milli Harsımız Hakkında”, (Önceki sayında yayınlanan yazının devamı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 6-9.
- (Mim) (Be), “ Rusya’daki Son Havadisler Münasebetiyle, (Komünist rejiminin prensiplerine tezat teşkil eden bir konumda olduğu hakkında), Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 1-5.
- (Mim) (Be), “ Sovyet Azerbaycan’ın İktisadiyatı” (Sovyet rejimi yüzünden Azerbaycan’ın gelirinin Rusya’ya aktığı hakkında), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 9-13.

- (Mim) (Be), “Velikoruslar’da Endişe”, (Velikorus sosyalistlerinin Rusya’nın bütünlüğü konusunda duyduğu endişe hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 1-2.
- (Mim) (Be), “Velikoruslar’da Endişe”, (Velikorus sosyalistlerinin Rusya’nın bütünlüğü konusunda duyduğu endişe hakkında), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 1-2.
- (Mim) (Mim), “Türkistan Türk Gençler Birliği’nde”, (Birliğin kuruluşunun birinci yıldönümü münasebetiyle düzenlenen çay ziyafeti hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 14-15.
- (Mim) (Be) Mehmedzade, “Ali Usta Ve Şiirleri”, (Şair ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 10-12.
- (Mim) (Be), “1922 26-30 Ağustos 1928”, (Türk Ordusunun 30 Ağustos zaferinin yıl dönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 1-2.
- Mim) (Be), “İran’da Siyasi Tehlike”, (İran’ın komşuları ile olan münasebeti hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 8-11.
- (Mim) (Be), “Rusya Ve İran”, (Rusya’nın İran’da yürüttüğü komünistlik faaliyetleri hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 22-24.
- (Mim) (Elif), “Bir Beyanname Münasebetiyle”, (Geçen sayıda yayınlanan beyannameye karşı verilen cevap), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 3-4.
- Mim, “Varşova’da İstiklal Bayramı”, (Varşova’daki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 8-10.
- Mim, “Varşova’da İstiklal Bayramı”, (Varşova’daki bağımsızlık yıldönümü kutlamaları hakkında), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 8-10.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Dünya siyasetinde petrolün önemi hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 3-5.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda geçen aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 6-9.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda geçen aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 5-8.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 3-4.

- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 2-5.
- Mir, “Beynelmilel Siyasette Petrol”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 9-11.
- Mirza Bala, “ Harsi Nümayişlerin Manası”, (Rusya’nın Mirza Fethali Ahundof’un ölümünün elli yılında anmasının gizli bir maksadı olduğunu hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 1-4.
- Mirza Bala, “Doktor Hasan Bey”, (Hasan Bey’in Ermeni Teröristlerce öldürülmesi hakkında), Azeri Türk, nr. 13, (1 Ağustos 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Fethali Han Hoyski”, (Fethali Bey’in ölümünün sekizinci yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Fethali Han Hoyski”, (Fethali Bey’in ölümünün sekizinci yıldönümü münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 10, (15 Haziran 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Milli Mücadelemizin Kuvveti”, (Zulme uğrayan istiklal için çabalayan Azeriler hakkında), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Milli Zaferimizin Onuncu Yıldönümü”, (Bakü’nün düşman işgalinden kurtuluşunun yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 16, (15 Eylül 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Nep’den Kolhoz’a”, (Nep ve Kolhoz kavramları üzerine), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Sosyalizimden Kapitalizme”, (Lenin’in Rusya’nın gelişimi için Kapitalizmi kullanmanın zaruri olduğunu söylemesi hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1 Teşrin-i evvel 1928), s. 1-3.
- Mirza Bala, “Yeni Harp Tehlikesi”, (Moskova’da düzenlenen enternasyonalde kapitalist devletlerin Rusya’ya karşı savaş hazırlığı içinde olduklarının gündeme gelmesi hakkında), Azeri Türk, nr. 15, (1 Eylül 1928), s. 2-5.
- Mustafa, “Beynelmilel Sahada Azerbaycan”, (Azerbaycan’nın bağımsızlığı esnasında diğer milletlerle olan ilişkisi hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 30-32.
- Mustafa, “Emekdaş Hakkında”, (Ahmed Hamdi Bey hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 7-8.
- Mustafa, “İktisadi Abluka Altında”, (Avrupa’nın Rusya’ya karşı cephe aldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 4-6.

- Mustafa, “Mağlup Kimdir?”, (Azerbaycan’ın işgalinin yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 3-5.
- Özdemir, “Dönmeyeceğim”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 3.
- P.Kotsef, “Yakın Tarihten Sahifeler”, (Azerbaycan’ın 1918 senesindeki vaziyati hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 2-4.
- R.Amircanlı, “Rusça Bir Küfür”, (Azeri Türk Gençler Birliği aleyhinde çıkan propagandalara cevap), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 4-5.
- R.Coşkun, “Yurduma”, (Mensur şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 6.
- Resulzâde Mehmed Emin, “On Birinci Senede”, (Sovyet’in Kuruluşunun on birinci yıl dönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 20, (15 Teşrin-i sani 1928), s. 1-3.
- Resulzâde Mehmet Emin, “ Demokrasinin Geleceği”, (Emin Bey’in bir konferansı), nr. 3, (1 Mart 1928), s. 6-10.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Salofki’deki Günlerimiz Hakkında”, (Emin Bey’in Rus hapislerindeki vahşeti anlatan bir Hintli ile görüşmesi), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 4-5.
- Resulzâde Mehmet Emin, “ On Senelik Azim Ve Cihad”, (Azerbaycan’ı tekrar bağımsızlaştırmak için on yıldır verilen mücadele hakkında), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2-6.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektupları-2 Ruslarda Endişe”, (İlk mektubun devamı niteliğinde), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 7-9.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektupları-4 Almanya’da Seçkiler”, (Almanya’da yapılan seçimler hakkında), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 3-7.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Beynelmillel Şark Bayramı”, (Cumhuriyet Bayramı münasebetiyle), Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 1-2.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Büyük Yalan”, (Azerbaycan’ın işgalinin dönümüne tepki), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 1-2.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasini Geleceği”, (Mehmet Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 2-6.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasini Geleceği”, (Mehmet Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 4, (15 Mart 1928), s. 2-6.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Resulzâde Emin Bey’in bir konferansı), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 3-6.

- Resulzâde Mehmet Emin, “Demokrasinin Geleceği”, (Resulzâde Mehmet Emin Bey’in demokrasi hakkında verdiği bir konferans), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 7-9.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Harf inkılâbı Muvacehesinde “, (Türkiye’de yapılan harf inkılâbının önemi hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15 Teşrin-i evvel 1928), s. 1-3.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Milli Harsa Karşı Bolşevik Seferi”, ((ayın) Kazım’ın yazısından hareketle Azerbaycan dili ve kültürü), Azeri Türk, nr. 2, (15 Şubat 1928), s. 1-4.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Rusya’da Vaziyet”, (Bolşevik ihtilalinin 30. yıldönümünde çıkan olaylar hakkında Mehmet Emin Bey’in yorumları), Azeri Türk, nr. 3, (1 Mart 1928), s. 1-4.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Tuttuğumuz Yol”, (Mecmuanın hangi fikirlere hizmet için çıkarıldığı hakkında), Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 1-2.
- Resulzâde Mehmet Emin”Fransa’da Seçkiler”(Fransa’daki seçimler hakkında), Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. Azeri Türk, nr. 8, (15 Mayıs 1928), s. 4-8.
- Resulzâde Mehmet Emin, “Avrupa Mektuplar-1 Rusya’da Milliyet Meselesi”, (Emin Bey’in Rusya’daki milliyet meselesi hakkında Paris’ten gönderdiği mektup), Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 3-5.
- S. “Türkiye İnkılâbı”, (Avrupa’nın Türk İnkılâplarını kabul etmek zorunda kaldıkları hakkında), Azeri Türk, nr. 21, (16 Kanunu evvel 1928), s. 3-5.
- S. “Dürüst Siyaset”, (Tarihte yaşananların tekrarlanmaması için dürüst siyaset yapmanın gereği hakkında), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 3-4.
- S. “İran’da Türk Şairleri 2-Mehmet Bakır Halhali”, (Bilinmeyen Azeri şairlerden Mehmet Bakır Halhali ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 5-7.
- S. Tekin, “Çekil Vatanımdan”, (şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4.
- Sadıkzade Emin, “Uyan sevgilim”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 7.
- Sadıkzade Emin, “Yurduma”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 3.
- Sanan, “15 Eylül”, (İzmir’in Yunan işgalinden kurtuluşunun yıldönümü hakkında), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 3-4.
- Sanan, “Azeri Saz Şairleri”, (Azeri saz şairlerinden Âşık Abdullah hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 10-11.

- Sanan, “Cidal’den Bir Parça”, (Şiir), Azeri Türk, (28 Mayıs 1929), nr. 25, s. 4.
- Sanan, “Hınç”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 30, (Şubat 1930), s. 4.
- Sanan, “İran’da Türk Şairleri- Şûkûhi”, (Şûkûhi mahlaslı bilinmeyen bir Azeri şair ve eserleri hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 5-6.
- Sanan, “Solgun Çiçekler”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 23, (16 Şubat 1929), s. 4-5.
- Senan, “Asri Türkiye Hayatı”, (Türkiye’de Öz Türkçe kelimelerin derlenerek kitaplaştırılması amacıyla yapılan çalışmalar hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 3-4.
- Sinan, “Nisan”, (şiir), Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 7.
- Süleyman, “Bir İzah”, (Azeri Türk Gençler Birliği’ne yazılan bir mektuba cevap), Azeri Türk, nr. 26, (3 Ağustos 1929), s. 8.
- Şefi, “Yeni Sene Münasebetiyle”, (Yeni yıl ve vahim durumda olan Kafkasya milletleri hakkında), Azeri Türk, nr. 22, (16 Kanunu Sani 1929), s. 1-3.
- T.Şura, “Dağıstan Mektubu”, (Sovyet’in işgali altında yaşayan Dağıstanlılar hakkında), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 14-15.
- Tahran, “İran Haberleri”, (İran’daki Bolşevikler hakkında), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s13-14.
- Tebriz Seyfettin, “İran Ve Sovyet Ticareti”, (Sovyetlerin İranlı tüccarları mağdur ettikleri hakkında), Azeri Türk, nr. 24, (18 Mart 1929), s. 8.
- Temurhan Şura M. “Dağıstan’dan”(Sovyet ülkesinde yaşayan bir Türk’ün zor durumunu anlatmak için mecmuaya yolladığı mektubu), Azeri Türk, nr. 27, (Eylül 1929), s. 7.
- Ümit, “İhtilal”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 28-29, (İkinci Teşrin 1929), s. 2.
- (Ye) Ali, “ Azerbaycan’da Edebiyat Meselesi”, (Azeri sosyalistlerin Azeri edebiyatı yerine Rus edebiyatını getirme çalışmaları hakkında), Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 8-10.
- (Ye) (Kaf), “Azeri Gencine”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 14. (15 Ağustos 1928), s. 5.
- (Ye) (Kaf), “Araz”, (Şiir), Azeri Türk, nr. 11, (1 Temmuz 1928), s. 7.
- (Ye) Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Bolşevizmin Azeri edebiyatına tesiri ve proleter edebiyatı hakkında), Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 4-5.
- (Ye) Ali, “Azerbaycan’da Edebi Hayat”, (Önceki sayıda yayınlanan aynı başlıklı yazının devamı), Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 9-11.

Yusufbeyli Nasib, “ Azerbaycan Vatandaşlarına”, (Devletin kuruluşunun birinci yılı münasebetiyle vatandaşlara yapılan hitap), Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 6.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SEÇİLMİŞ METİNLER

TUTTUĞUMUZ YOL

Mecmuamızı bundan dört, beş sene evvel ve başka şerait dâhilinde çıkarmış olsaydık, tuttuğumuz yolu kâfi surette izah edebilmek için belki daha ziyade tafsilât vermek ihtiyacını hissederdik. Fakat, şimdi bizden evvel vuku bulan neşriyat ve bu neşriyat sayesinde ihzâr olunan bir muhiti nazara alarak, tuttuğumuz yolun pek kısa cümlelerle de izah olunabileceğini ümit ediyoruz.

Gideceğimiz yol eski zaman şairlerinin iftihar ettikleri gibi reh-i nâ- refte değildir. Bilakis, bu yol, çok müşkül ve dikenli olmakla beraber, sâirleri tarafından gidilmiş şanlı bir yoldur.

Bir yol ki Avrupa onu on sekiz ve bilhassa on dokuzuncu asırda gitmiş, bir yol ki muasır şark hâlihazırda öyle salık olmuştur. Bir yol ki sâbık Rusya imparatorluğu dâhilinde yaşayan mahkûm milletler dahi öyle girmişlerdir. Bir yol ki süvarisi millet ve hedefi istiklâldir!

“Azeri Türk” harb-i umuminin neticesinde bilfiil istiklâl mücadelesine atılan ve senelerden beri büyük bir aşk ve hararetle özlediği cumhuriyet gayesine ermiş bulunan, fakat milli istiklâli tekrar sekteye uğrayan bir Türk ilinin, Azeri Türk halkının, daha mustalih ismi ile “Azerbaycan Cumhuriyeti”nin hayat ve mukadderatı ile alakadar bir mecmuadır.

Bu sahifelerde Türklüğün pek mühim bir kısmını, şanlı ırkın güzide bir ilini teşkil eden bir memleketin bulunduğu vaziyet, yaşadığı esaret tasvir olunacak ve bu elim vaziyet içerisinde, muhalif anâsıra rağmen, sevk-i tâbii ile inkişaf eden milli hayat ve bu hayatın ibraz ettiği halas ve necat hamleleri tesbit olunacaktır.

Mensup olduğu aile-i fikriyenin siyasi ve içtimai mutekadat nokta-i nazarından “Azeri Türk” sahifelerinde atideki umdeler terviç olunacaktır:

“Azeri Türk” Azerbaycan Türkçülüğünün esaslarını tahlil edecektir. Yani Türk harsı Avrupai bir usul ile tezhib, halk ile samimi bir irtibat ve muvâneset çığırından katiyen sapmayacaktır. Halkçı bir Türkçülükten ibaret olan bu meslek, asrın mükemmel tekniğini halkın samimi duygu ve ihtiyaçlarını tatmin için kullanacaktır. O, bir taraftan halkın zevkini fen ve sanattan anlayacak bir raddeye getirmeye sai

edecek, diğerk taraftan da fen ile sanatı halkın zevkini okşamak yolunda istihdam etmek fikrini terviç edecektir.

Medeni istikameti bu olan Azerbaycan Türkçülüğünün siyasi cephesi ise, Azeri Türkçülüğünü diğerk Türk illerinden uzaklaştıran her türlü tedbire karşı koymak, harsi Türk irtibatını tahripkâr tesirden muhafaza etmektir.

“Azeri Türk” halkçıdır. Hars sahasında olduğu gibi o, siyasi hayatta dahi, halkın hâkim olmasını ister; hâkimiyet-i milliye prensibini terviç eder. O, yalnız bir sınıfın fâikiyyet veya hâkimiyeti üzerine müstened bütün rejimleri reddeder. Onca aristokrasi idaresi menfur olduğu gibi, esası aynı istibdat üzerinde kurulan Sovyet diktatörlüğü de menfurdur. Hala Rusya haricinde tatbik olunan bu sistem, Rus kolonizatörlüğünü yeni bir şekilde idame etmekten başka bir şey değildir.

“Azeri Türk” sade demokrat değil, aynı zamanda radikaldir. Bu radikalizmi, o, feodalizm bakiyatı ile cezri surette mücadele etmek manasında anlar. Demokrasi prensiplerinin iltizam ettiği en asri müesseselerin kemal-i cesaretle ve katiyetle tatbikini ister.

“Azeri Türk” milli davanın yalnız salah-ı umumiye müstelzim içtimai ıslahat esaslarının tatbiki ile kutlanacağına kanidir. O, komünistlerin talim ettikleri içtimai muzırr ve müferrid umdelere karşı mücadele etmekle beraber, asrın mukteziyatını nazar-ı itibara almayan geri nazariyelere karşı da isyan eder. O, sağdan olsun, soldan olsun terviç edilen sınıf mücadelesini redd ile ictimai tesânüd ve iktisadi ıslahat esasını ileri sürer. Bu hususta ütopi (hayal) ve anarşizmleri ile maruf Rus ekollerinden ziyade, o, muvazene ve muhakemeleri ile mümtaz muasır Amerika ve Avrupa içtimaiyonunu örnek ittihaz eder.

Fakat bütün bu umdelerin Azeri Türk muhitinde tatbik edilebilmesi için Azerbaycan istiklalinin iadesi elzemdir. Bunun için “Azeri Türk”ün takip edeceği en büyük ve en aktüel umde istiklal umdesidir!

İstiklal, işte günün en mukaddes bir şîârı!

Bu şîârın kuvveden faale gelmesi ve faale geldikten sonra ebediyen payidar olması için, yalnız Şarki Kafkasya’dan ibaret Azerbaycan’ın değil, bütün Kafkasya’nın da aynı şîârın tahkiki yolunda müttehid ve müttefik olarak hareket etmesi şarttır.

Haiz olduğu coğrafi, konumu ve bilhassa iktisadi ehemmiyetle Azerbaycan’ında dâhil olduğu müstakil bir Kafkasya konfederasyonunun şark ve

garp da pek mühim bir âmil-i sulh ve salah olacağı her yerden ziyade Türkiye ile İran'da takdir olunur zannındayız.

Ana hatlarını yukarıda kaydettiğimiz bu yol, milliyet ve demokrasi hürriyet ve istiklal uğrunda her dem mütezayid bir muvaffakiyetle ilerleyen bu günkü şarkın yoludur. Bu yolun şanlı başçısı Türk illerini ağabeyisi, şark milletlerinin asrileşmekteki büyük rehberi Cumhuriyet Türkiye'sidir.

Misafirperverliğinden istifade ettiğimiz Türkiye Cumhuriyetinin yürüttüğü şanlı milliyet, medeniyet ve istiklal yolunda zaferden zafere koşarak muvaffakiyetle ilerlemesini can u gönülden temenni ederiz. Bu temenniyi yaparken – kemal-i samimiyetle kayd ederiz ki- çıktığımız istiklal yolunda ilerlememiz namına dahi bir muvaffakiyet temennisinde bulunduğumuza kaniyiz!

Resulzade Mehmet Emin

Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 1-2.

İSLAMİ TÜRK SANAYİ-İ NEFİSE TARİHİ NOKTA-İ NAZARINDAN AZERBAJCAN'IN EHEMMİYETİ

Azerbaycan gibi eski tarihi bir hayata malik olan ülkenin, İslami Türk sanayi-i nefise tarihinde mümtaz bir yer işgal edeceği pek tabidir. On birinci asrın iptidalarından itibaren Türk yayılış ve tesisat-ı medeniyesinin merkez-i sileti olan burada, ta zamanımıza kadar muhafaza edilmiş birçok mimari abideler vardır ki bunların metodik tahkiki sanayi-i nefise tarihi ilmi için müfit neticeler verecektir. Her ne kadar Azerbaycan'ı tezyin eden bu mimari abideler her ne kadar iptida maruf Fransız âlimi J de Morgan ve bilahare İslam sanayi-i nefise tarihi tetkikatının müesseselerinden el-yevm Berlin Kaiser Friedrich (Wilyum Berlin, Kaiser Friedrich Museum) nın İslami şubesi müdürü olan Profesör Jr. Sarre ¹ tarafından tahkik edilmiş ise de diğer kısım-ı mühimi bu güne kadar sadece neşr bile edilmemiştir. Avrupa âlimlerinin İslami sanayi-i nefise tarihine ait tetkik ve tettebbuâtlarının büyük bir kısmı tesadüfi bir mahiyette olduklarından bizi – yani bu sanayi-i nefise tarihini-alakadar eden en mühim cihetler daha muhtaç-ı tenvidirler, çünkü bu gün Avrupa mahafil ilmiyesinde hâkim olan hümanist zihniyeti ile mütehsis âlimlerin tetkikatı neticesinde vazî ettikleri fikir ve problemlerin hepsi de olmasa büyük bir yekün teşkil eden kısmı tarihi hakikatlerden uzak birer kelime yığınlarında ibarettir. Garp alimleri tarafından İslam sanayi-i nefise tarihi üzerinde icra edilen tetkikata, pek sathi da olmuş olsa, bir nazar gezdirilirse, göreceğiz ki, İslam kalpağı altında bir araya toplandırılan, müşterek bir karaktere malik olmakla beraber, muhtelif teknik varlıklar arz eden Garp, Acem, Türk ve ilâ-âhir gibi Müslüman milletlerin sanayi-i nefisesi muayyen ve dar bir zaviyeden muhakeme edilmektedir. Daha kırk- elli sene bundan akdem bu sahada çalışan alimler için, İslam dini, menşeyini Arabistan yarım adasında bulduğundan dolayı, İslam sanayi-i nefisesinin dahi mebdesi burası olduğu fikri pek o kadar bayat gözükmüyordu. Onun içindir ki bunlar, İslam sanayi-i nefisesinin inkişafında Araplara haddinden fazla bir rol veriyorlardı. Tetkikat-i ilmiye ilerledikçe bu nazariyenin dahi ne derece asıl ve esassız olduğu meydana çıktı. Bu defa da İran ve İraniler, kabl-el-İslam devirlerde şehir medeniyetine malik bulduklarından dolayı, ileriye sürülüyor ve İslam sanayi-i nefisesinin hakiki müesseseleri bunlar tasavvur olunuyordu. Mesele bu kadarla bitmiyor. Bu iki milli anasının faaliyet-i

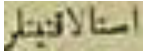
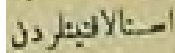
¹ J. De Morhan , Mission selentifique su perse T.1 Paris 1894; J. Sarre, Denkmaller persischer Baukunst. 2Bd. Berein. 1901.

sanayileri bir de, Yunanistan'dan doğmuş, güya cihanın kısım-ı mühimini istila etmiş (?) Helenizm esaslar, üzerine müesses olduğu kayıt ediliyordu ve el-yevm bile edilmektedir. Bu son kayıt neticesindedir ki garp müdekkikleri Helenizmin hâkim olduğu coğrafi saha haricinde göçeri bir hayat iptidası geçiren Türklere İslam sanayi-i nefisesinde bir mevki verilmiyor ve bunların faaliyet-i sanayileri inkar olunuyor. Yine bu hümanist nokta-i nazarındandır ki İran'ın siyasi hudutları dâhilinde olan Türk ülkesi Azerbaycan'da, on birinci asrın iptidalarından itibaren –yani Türklerin burayı iskân etmelerinden sonra- vücuda getirilen eser-i sanayi hep İran- İslam sanayi-i nefisesi kalpağı altında mütalaa ediliyor.

Fi- l- vâki gerek vazi din Arapların, gerek Sasanilerin devrinde muazzam bir medeniyet-i milliyeye malik olan İranilerin İslam sanayi-i nefisesi namı tahtında anladığımız “küll” de büyük rolleri olmamış değildir. Fakat bu “küll” ü de yalnız bu iki Müslüman milletin inhisarına vermek pek fahiş bir hatadır. Türklerin İslam sanayi-i nefisesinde işgal ettikleri mevki mimari, minyatürcülük, halıcılık, çinicilik gibi faaliyeti ve bilhassa İslam sanayi-i nefisesine ilave ettikleri milli Türk sanat anasırlarını tetkik ve tetbi etmek bu makalenin havsalasına sığamaz. Bu, geniş tenvir ve mutalasına ciltler ithaf edilmesi lazım gelen ilmi pek mühim bir meseledir. Onun içinde burada yalnız İslami Türk sanayi-i mimarisine ait bir misal ile iktifa edeceğiz:

Türklerin Memalik-i İslamiye'ye hicretleri neticesinde yakın şarkın büyük bir kısmını kendilerine vatan edindiklerinden sonra İslam sanayi mimarisinde muayyen bir bina enmûzecine tesadüf edilmektedir. Bu abide enmûzeci İran'ın Horasan vilayetinden, Azerbaycan da dâhil olduğu halde, Anadolu'nun Konya şehrine kadar vüsatlı bir arazinin hemen bütün mühim merkezlerinde bulduğumuz ve Türk tarihi yayılışının haricinde kalan diğer İslam memalikinginde misline tesadüf etmediğimiz türbe binasıdır. Ale-l-umum künbed-i tesmiye bu türbe binaları şekil itibarıyla yekdiğerine pek müşabih ve ekseriyetle bir kaide üzerine oturtulmuş üstüvânî veyahut dört, altı, sekiz ve on vecihli olup sakflarını binanın vücudu ile mütenasip ehrami bir kale teşkil eder. Şekil-i aslisinde çadırı andıran, daha doğrusu Türk çadırının taşa (yani diğer bir maddeye) nakil ve monumentalize, edilmiş bir enmûzeci olan bu kümbetlerin menşeyini göstererek en mühim abideleri mekânca Türk vatan-ı asliyesine yakın olan Horasan vilayetinin şimali kısmında bulunmaktadır. Koçan şehri kırındaki (Radkan) tesmiye edilen maruf kümbet gerek heyet-i umumiye ve gerek tezyinat nokta-i nazarından bunları tamamen teyit

etmektedir.¹ Bu bina enmûzecilerinin menşei meselesini başka bir yerde tafsilâtı ile makale edeceğimizden dolayı buradan yalnız bir bu kadarla iktifa ediyoruz ve Azerbaycan'ın mühim merakız-i tarihiyesinden olan Nahçıvan şehrindeki maruf bir kümbetden bahsetmek istiyoruz:

İran Selçuk Saltanatının inhilalinden sonra Azerbaycan inhilalinden devletini tesis eden Şemseddin İldeniz'in 569/1179 da vefat eden zevcesi Mümine Hatun için zevci tarafından inşasına itibar edilen ve 571/1181 de oğlu ve ikinci Azerbaycan Ata Bey'i cihan-ı pehlivan Mehmet tarafından ikmal ettirilen bu muazzam bina şüphesiz Türk sanayi mimarisinin en mühim abidelerinden birisidir. "Acemi İbn-i Ebubekir" isminde Nahcivanlı bir mimarın eseri olan bu bina el-yevm topraklar altında kalmış bir kaide üzerine oturtulmuş, 42 metre irtifâinde ve 10 metre kutrîindedir. Balastda evvelce bulunmuş olması lazım gelen ve binanın ön vecihli ve vücuduyla mütenasip ehrami sakfi yıkılmış olduğu nazar-ı itibara alınır, kümbetin daha yüksek ve daha ahenktar olduğu anlaşılır. Tuğladan işfa edilmiş olan bu binanın her bir veçhinde ile nihayet bulan ve bir çerçeve içine alınmış çehreler vardır ki gerek bunların içleri gerek çehreler arasındaki, kuşeler gayet nefis ve heyet-i umumisi ile halıyı andıran eşkal-i hendese ile işlenmiştir. Bina vücudunun üst kısmında küfi hattı ile bir kitabe kuşağı dolaşır ve bunun üstünde bir sıra ibaret bir saçak bulunuyor. Kümbetin dâhiline sediri kemerle çerçevelemiş bir kapıdan giriliyor ki bunun da üst kısmında medfun Mümine Hatun'un ismi ve türbenin tarih-i inşası havi tarihi bir kitabe bulunmaktadır. Eski bir fotoğrafiye nazaran türbenin takriben 5-10 metre önünde iki yüksek minare arasında gayet cisim bir kapı varmış ki el-yevm mevcut değildir.

Altıncı asır-ı mecranın kısım-ı ahirinde inşa edilen bu binanın fi-l vâki çadırla müşterek hiçbir ciheti yoktur. Fakat ilk defa Horasan vilayetinde vücuda gelen abideler ile Mümine Hatun kümbeti ve misali arasında takriben bir asırlık inkişaf zamanı olduğu bir taraftan, diğer taraftan da çadırdaki ağaç ve mensucane mahsus şeklin tuğla binalarda kabil-i idame olamayacağı ve herhangi bir sanat şubesinde olduğu gibi mimaride dahi tahayyül ve tebeddüle uğrayacakları nazar-ı itibara alınır, o zaman bu adem müşabehetin bina enmûzecinin şekil-i aslisi hakkındaki

¹ Müracaat edilsin. Kr. Diez, Churasanieche Bandenkmalen Berlin. 1918. Taf. 6; J. Strygowaki, Altai İran und Völkerwanderung etc. Leipzig. 1917. J. 172.

fikir üzerinde hiçbir tesir olamaz. Takriben aynı tarihlerde Anadolu'nun Kayseri şehri kırında fakat yontma taştan inşa edilmiş ve düz kümbet demekle maruf Şah Cihan Hatun türbesinde çadıra mahsus sanat anasırları pek bariz bir surette nazara çarpmaktadır.² Eğer tuğladan inşa edilen Mümine Hatun türbesinde bu gibi anasırlara tesadüf edilmiyorsa da, bunun sebebini malzeme-i inşaiyede aramak icap eder, çünkü taşa hak ve yontmakla istenilen şekili vermek, bütün müşkülata rağmen kabildir, fakat tuğla öyle değildir.³

Mümine Hatun üslubunda tuğladan inşa edilmiş kümbetlere Azerbaycan ve Anadolu'nun muhtelif merkezlerinde tesadüf edilmektedir. Nahcivan'da Ata Bey Şemseddin İldeniz'in 555/1169 da vefat eden veziri Yusuf bin Kıtımîr'in türbesi, Meraga'da Hülagü Han'ın kızının olduğu sanılan kümbet,⁴ biri Aksaray'da diğeri Sivas'ın şimalinde vaki' Niksar'da mevcut "Kızlar Mezarı" tesmiye edilmiş türbeler⁵ ve birçok diğeri Mümine Hatun türbesi kadar muazzam olmakla beraber hep aynı gruba mensubdurlar.

Şu kısa izahattan görüyoruz ki Azerbaycan'da vaki' bir mimari abidenin menşei Orta Asya'nın Türk çadırlarında, emsali ise Türk milletinin yayıldığı coğrafi sahanın diğeri bir ucunda Anadolu'da bulunuyor. Binaen aleyh bir taraftan İslam sanayi-i nefise tarihin tedkikatı esasında bu "Gül"ün inkişafında garp ve İbranilerden başka bir de milli Türk faaliyetinin tespit edilmesi icap ettiği gibi, İslami Türk sanayi-i nefise tarihinde yalnız Anadolu değil, Anadolu gibi Türk olan Azerbaycan'da nazar-ı itibara alınmalıdır.

(Elif). (Mim)

Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 7-8.

² Halil Âdem. Kayseri şehri. (Sad): 106, levha 12 (İstanbul; 1334).

³ Makalemizin bahsi maalesef bu hususta daha fazla mütalaa vermeye imkân vermiyor.

⁴ JR. Sarre, Denknaler persischer Baukunst I. P, 15

⁵ 4.Haill Edhem, Einige İslamische Delikmalen Kleinaslens. [J. Strzygowski's Festschrift] s. 279 Taf. XXVIII.

MİLLİ HARSA KARŞI BOLŞEVİK SEFERİ

“Türk Yurdu” refikimiz de ilmi tetkikat kisvesi altında milli Azerbaycan devrinin, separatizminden, ve bu devir edebiyatını temsil eden şair Cevad’ın “Şovenizminden” bahseden (Aydın) Nazım, takdirkarı bulunduğu Sovyet rejiminin Azeri Türkçesi ile Edebiyatını İstanbul şivesi ve edebiyatına yaklaştırmakta olduğu fikrini telkin ediyor. Leningrad Şark Dilleri Enstitüsü Türkoloji seminaryumu talebesinden (ayın) Nazım “Türk Yurdu” sayfalarında bu telkinatı yaparken, komünist Azerbaycan’ın bu günkü resmi mümessilleri milli harsa karşı açtıkları yeni bir seferi idare etmekle meşguldürler.

Sovyet Azerbaycan’ın bu günkü maarif komiseri Ruhullah Ahundof 1927 senesi teşrini sani nihayetlerinde in’ikad eden Azerbaycan Komünist Fırkası’nın sekizinci kongresinde Azerbaycan maarif heyetine ait tafsilat verirken Azerbaycan “lisan meselesi” üzerinde dayanmıştır.

(Aydın) Nazım gibi o da “Osmanlı” tesirinin Azerbaycan Türkçesi ve edebiyatı üzerinde “aksi ve muzır” tesirler icrasından bahisle “edebi Azeri Türkçesi” teşkilatının yalnız Sovyet Azerbaycan’ına nasip olacağını söylüyor ve “sosyalist iktisadiyatının inkişaf ettiği Sovyet hükümeti onuncu sene-i tesisi arkasında Gence’nin başka Kürdistan’ın başka ve hatta (Buzuvna) gibi ayrı ayrı köylerinde başka başka şivelerde konuşmasına tahammül edilemez” diye vahit bir lisan-ı edebiyenin tesisi için ezcümle büyük bir Azerbaycan lûgatının yazılmasını teklif ediyor.

Lûgatın muhtelif şivelere miyanından birisini icap etmek suretiyle edebi dillerin tamimi hususunda göstereceği tesir ile dil birliği hakkında oynayacağı müsebbit rol malumdur. Fakat vahit ve edebi lisanın tesisinde lûgat kitabından zaiyade iktisadi, siyasi ve harsi müesseseler müessir değil midir?

Hâlbuki Ahundof’un bu müesseseler hakkındaki düşünceleri, edebi Azeri Türkçesinin tamim ve muvaffakiyeti nokta-i nazarından, tamamıyla menfidir.

İktisadiyat sahasında o, misal, Azerbaycan petrol madenlerini tamamıyla millileştirmek istemiyor. Çünkü “burada Türklere başka Ruslar vesair milletlere mensup arkadaşlarda çalışıyorlar” mış. Çünkü burada çalışmak için Türkçe bilmek zaruriyeti hâsıl olursa, o zaman “Rus amelesi de Türkçe öğrenmeye icbar etmek

veyahut hizmete almak” lazım gelir, ki bunların hiç birisini Sovyet idaresi tatbik edemezmiş.

Sanayi müesseselerin millileştirilmesi, şu suretle mümkün olduktan sonra, bu müesseselerle sıkı bir irtibatla bulunan bin türlü iktisadi, milli, kredi ve hükümet müesseselerini de millileştirmekte mana yok. Onun için de Sovyet Azerbaycan’ında, bilhassa Bakü’de, idareleri millileştirme siyaseti kuru sözden ibaret olup kalıyor.

Fakat Ahundof bu kadarla kalmıyor. O, mevzuu bahis nutkunda daha ileriye gidiyor. Türk amele ve köylüsüne Türkçe olduğu kadar Rusça öğrenmenin de zaruri olduğunu söylüyor. Ve bunu söylerken kendi hesabına çok feci bir mevkide kaldığını kaydediyor. Bundan da büyük facia olur mu ki, “Türk işçileri iyi orta mektebe malik olmak isterlerse Rusça bilmeli ve Türk köylüsü ile amelesi âli tahsil görmek isterse yine Rusça öğrenmelidir” gibi “çok basit bir hakikati” bile Azerbaycanlılara anlatmak lazım!!...

Bu basit hakikati, bir türlü anlatamayan adamın “Türkçeye hürmet etmek isteyenler Rusça öğrenmelidir” gibi “ mürekkep bir hakikati” anlatmaya kalkışmasındaki mudhik vaziyeti tasavvur ediniz!

“Yarım müsavatçılar” ve hatta “çarpık müsavatçılar” varmış ki Rusçanın aleyhinde imişler. Anlaşılan kim milli hars esaslarını müdafaa ediyorsa, Ahundof ve arkadaşlarının nazarında müsavatçıdır.

“Yarım müsavatçılar” bitaraflar, “çarpık müsavatçılar” da galiba bazı komünist muhaliflerdir. İşte bu “yarım” ve “çarpık” müsavatçılar diyorlarmış ki: “Azerbaycanlılara Rusça müracaata ne ihtiyaç; onlar muasır ulum ve kanunu bila vasıta Avrupa’dan da alabilirler ve almalıdırlar”. Ahundof’un bu çok haklı söze verdiği cevap hakikaten de mudhikdir. O diyor ki “ bizim için Avrupa’ya gitmek fazla bir süstür. Ve bir de on, on beş sene sonra Sovyet ittifadının fen ve irfanca Hindenburg Almanya’sı ile Hamberleyn İngiltere’sini geçmeyeceği ne malum?!..”

Böyle bir muhakemeye karşı sularında duracağını zanneden mudhik bir adam tavrı ile “ münevver Azeri sınıfının memleket işlerinde çalışabilmesi için mutlaka Rusça tahsil görmesinin bir zaruriyet olduğunu” söyleyen Ahundof “Rusça aleyhinde olanların ya hayalci ve ya hain” olduğunu dahi ilan ediyor. Çünkü her şeyden sarf-ı nazar, Rusça “ müsavatçılar kendisini alay da etseler- mukaddes Oktober ile hazret Lenin’in lisanıdır!..”

Bolşevizm'in mukaddes lisanı hakim olan bir muhitte, Lenin'in mensup olduğu "mukaddes millet" efradının, müessese ve idarelere bile olsun, Türkçe okumak ve söylemeye icbar edilemediği bir memlekette milli edebi bir lisanın muzafferiyet kazanacağını kim iddia edebilir?! Bu büyük maksat sade bir lûgat yazmakla hâsıl olur mu? O da ne lûgat; öyle bir lûgat ki mevcut bütün şiveleri yan yana koyarak mahal telaffuzlarını da tesbit ediyor.¹

(Ayın) Nazım Bey "Türk Yurdu"nda neşrettiği makalesinde " Azeri Türkçülüğünün sıkı milliyetçilik, şovenizm şiarı alanında, hatta umumi Türkçülük ve Turancılığa da elveda ederek, seperatist Azeri Türkçülüğü yaydığını" kaydediyor.

Halbuki Karayef bu defa Moskova'da in'ikad eden 10 uncu komünist kongresinde irad ettiği nutku ile "Pravda" nın 30 kanunu evvel 1927 tarihinde intişar eden nüshasında neşrettiği makalesinde tamamıyla aksi bir davayı müdafaa ediyor. Azerbaycan komünistlerinin Rusçulukta kimseye hak takdim bırakmak istemeyen bu emektar mümessili, Azerbaycan'da dâhil olduğu halde, Sovyetler ittihadındaki Türk cumhuriyetlerini lisan ve edebiyat nokta-i nazarından "Osmanlılaştıklarını" bağıra çağıra söylüyor. "Osmanlılaşmak " dan maksat bu cumhuriyetlerde umumi Türkçeye karşı hissedilen müşterek bir temayüldür. Bu temayülün mürevvicleri ise, Karayeve arkadaşları nazarında "evkaf-ı burjuva" mefkuresini taşıyan milliyetçiler- Türkçüler, diğer tabirle, müsavatçılardır.

Karayef Moskova kürsüsünden " kendisine karşı zuhur edecek birçok itirazlara bakmayarak" milli cumhuriyetlerdeki maarif müesseselerini "istila eden" Türk milliyetçilerine karşı harp ilan ediyor. Dağıstan cumhuriyetinde basılan mektep kitaplarının "Osmanlıca ve Türk zabıtları tarafından yazıldığını, yana yakıla söylüyor; aynı hadisenin Özbekistan ve Türkistan cumhuriyetlerinde de müşahide edildiğini kaydediyor. Hala Azerbaycan'da hükümet tarafından neşrolunan bir ders kitabında Türk şairi Mehmet Emin Bey'in:

"Ben bir Türk'üm; dinim cinsim uludur

Sinem özüm ateş ile doludur"

Mısrasıyla başlayan manzumesinin yer bulduğunu, komünizm vicdanı namına kızarak tesbit ediyor.

(Karayef) bu çıkışı ile adeta bütün Sovyetler ittihadı mukayesesinde büyük bir provokasyon vazifesi der-uhde etmiş benziyor. Şöyle ki sade " müsavatçılıkla

¹ Komünist, gazetesine göre Ahundof'un işaret ettiği lûgat öyle telif olunuyormuş.

malul” milliyetçilere değil, aynı zamanda hars meselelerinde bile afv edemiyor. Pek de alakadar olması lazım gelmeyen “Tataristan” işlerine de burnunu sokuyor. Komünist olmasına rağmen, Kazan muharrirlerinden Alemcan İbrahimof “Türkoloji kongresi” münasebetiyle neşr eylediği risalesinde Latin harflerinin tatbiki uğrunda sarf olunan mücahideyi “eski Çarizmin İslamizme karşı mücadelesinin bir nevi tetimmesi gibi” telakki ediyormuş. Lenin’in takdir ettiği ve ulema kongresinde teyit eylediği büyük bir ıslahatı, Alemcan gibi birisi çıkıp ta terzil ettiği halde “kendisine komünist demek cesaretinde bulunuyor!..”

Karayef, Kazanlı komünistlerin diğer bir “cehalet ve cesaretle” ni dahi kaydediyor. Matbaa müesseselerinin ziyan etmekte olduğunu gören “kazanlı yoldaşlar” yarım milyon nüsha miktarında Kuran-ı Kerimi tab’a müsaade vermişler imiş. Hal hazırda yüz binlerce din kitapları Kazan matbaalarında basılıyor ve Sovyetler ittihadının her tarafında yapıyor.

Bundan maada, Karayef, din ulemasının resmen merdud oldukları ve dinin tamamıyla devletten ayrıldığına rağmen, dini telakkilerle din uleması nüfuzunun her tarafta kendisini sezdirmekte olduğundan şikâyet ediyor. Hatta hükümet hesabına neşrolunan ders kitaplarında bile “Besmele” ile başlayan fasıllar, Hazreti Peygamber’in tercüme-i halinden bahis-i sahifeler, Cenabı Allah’ın mevcudiyetini ispat eden fıkralar varmış.

“Ekseriyetle milliyetçiler ve kısmen de Türk zabitleri elinde olan” maarif cephesinde Bolşevik mefkûreciliğinin çok kaba tahrifata maruz kaldığına bir vazife olmak üzere, Dağıstan’da Türk zabitleri tarafından yazıldığı kayıt olunan bir ders kitabında, Karayef’in söylemesine göre, “ Lenin’in 1901 senesinde fırkaya dâhil olup, Ayselrod, Mortof ve Plehanov gibi mensup ve beylere yamak olduğu” yazılıyormuş. Bu cümleyi nakletmekle Rusçu Bolşevik’in ne kabilden bir metotla çalıştığını göstermek istedik. Bir Türk zabitinin Dağıstan için yazdığı eserde (Lenin)in vaktiyle münşevik reislerine yamak olduğunu hususi bir ihtimamla, hem de kaçak olarak, tab ve neşirde ne gibi bir menfaati olabilir? Onun bir menfaati olmasa da, Karayef’in Moskova muhızı karşısında (Lenin) “kudsiyetine” karşı şu kadar dikkatli ve titiz olduğunu göstermek elbette faydasız kalmaz.

Karayef’in boşboğazlığı bu kadarla kalsaydı, biz ondan belki de bahsetmezdik. Bu bahsi de bu vakte kadar söylediği demagogça nutuklardan biri gibi telakki ederek, ona yalnız o nispette bir kıymet verirdik. Fakat şimdi, bu nutku ve bu makaleyi milli

Türk harsına karşı açılan seferde en ciddi bir manevra gibi telakki etmek mecburiyetindeyiz. Çünkü Karayef yalnız tenkitle kalmıyor: O, milli Türk cumhuriyetlerinde Komünizm mefkûreciliğine karşı şiddetli bir mukavemet gösteren ve bazen taarruza bile geçen milliyetçilik ve Türkçülüğe karşı yerli komünistlerin bilizat aciz olduklarını da itiraf ediyor; “bizde amele ve köylü Sovyet münevver kısmı yoktur” diyor.

Milli Türk cumhuriyetlerinde, ezcümle Azerbaycan’da, matbuat hademeleri ile maarif ehilleri ekseriyetle “sabık” adamlardan ibaretmiş. Bunlar tabiatıyla kendi nokta-i nazarlarını terviç ile mefkûrelerini, kaçak da olsa, neşrettikleri mecmua ve kitaplarda derc ediyorlarmış. Bundan maada bu milli Türk cumhuriyetleri mutlaka “kendilerine mahsus birer milli hars, yaratmak istiyorlarmış. Misalen ,Karayef hayret ediyor, “coğrafya, tarif vesaire gibi kitapları bile Rusçadan tercüme edecekleri yerde, mutlaka telife kalkışıyorlar”mış.

Bütün bunlara bir nihayet vermek lazımmış. Karayef’e göre bu işin yegâne çaresi varmış. Türk cumhuriyetlerindeki maarif ve matbuanın suret-i umumiyede tanzimi ve anti Bolşevik propaganda ile milliyetçilik gibi “küfürengiz” tesirlerden tamamıyla mahfuz bulunmalarını temin maksadı ile bu işlerin min bad Moskova’dan idare edilmesi zaruriymiş. Moskova’da ise Bolşevikleri hakkıyla görececek bir müessese de varmış. Bu müessese, Karayef’e göre, “milletler şurası” imiş. Milletler şurası ki kuruluşundaki tertibe göre Türk cumhuriyetlerinin mümessilleri orada akalliyette olup, ekseriyet “Veliko Rusya” delegelerindedir.

“Sovyetler ittihadı” konfederasyonunda muhafaza ettikleri “istiklal” lerinden bilhassa hats ve maarif sahasında geniş bir salahiyetle istifade ettiklerini söyleyen komünistler, şimdi Karayef’in ağzıyla , bu haklarından da vazgeçiyorlar; veyahut , daha doğrusu, Moskova diktatörleri, Karayef’in ağzı ile, milli cumhuriyetlerdeki milli hars hususundaki azıcık muhtariyeti dahi ilga ile Moskova santralizmini daha ziyade kuvvetlendiriyorlar!..

Her halde, Ahundof’un Bakü’de söylediği nutukla, Karayef’in Moskova’da terviç ettiği bu fikir arasında sıkı bir rabıta vardır. Bu iki nutuktan çıkarılacak yegane mana, Sovyetler ittihadındaki Türk cumhuriyetlerine karşı Moskova tarafından yeni bir taarruz hazırlandığını ifade eder.

(Aydın) Nazım gibi Leningrad mahsulü muharrirler Türk hars ve irfanının Moskova tesiriyle daha ziyade hayatileştiklerine kani olsalar da, biz, bu kanaatin

milli hayatla hem ağyar bir gafletin eseri olduğunda bütün mevcudiyetimizle musırız!...

Resulzade Mehmed Emin

Azeri Türk, nr. 1, (1 Şubat 1928), s. 7-8.

BÜYÜK YALAN

Azerbaycan halkı bir ay sonra büyük bir hakikati hatırlayacak, 28 Mayıs ilan-ı istiklal gününün on senelik yıl dönümünü tespit edecektir. Bu halkın kanlı düşmanı, Kızıl Sovyet istilası ise, bu gün büyük bir yalanın yıl dönümünü tespit etmektedir.

“Büyük yalan” diyoruz, çünkü istilayı istiklal diye takdim etmekten daha büyük bir yalan tasavvur edilemez! Dünyaya cennet vaat eden Bolşevizmin, musallat olduğu memleketlerde, vücuda getirdiği cehennem manesinde ispat olunan tarihi yalanın en büyük numunesini, şüphesiz, 27 Nisan vakası teşkil eder.

Bakü’de intişar eden komünist gazeteleri, satılık kelimelerle yazılan makalelerinde, Azerbaycan’ın hakiki istiklale ancak bu gün nail olduğunu “ispat” edecek, fitraten esir ve köle olarak yaşamak için yaratılan kara kalpli bazı natıklar da aynı nakaratı tekrarlayacaklardır.

Ekseriyeti Rus amelesinden ve Azerbaycan’la alakası olmayan zatı belirsiz tesadüfî adamlardan ibaret olan Bakü Sovyet’i dahi Kızıl Rus kuvvetinin bir kuklasından ibaret olan bu hokkabazları, şüphesiz, çok büyük bir “heyecan ve takdirle” alkışlayacaktır. Bütün bu yapmacıklara istila kuvvetinin zoruyla yaptırılan amele ve memurin nümayişleri gibi bazı göz boyacı dekorlar da ilave edilecektir.

Bir kelime ile, “büyük yalan” ın azamet ve ihtişamını tekmil edecek tedbirler görülmekte zerre kadar kusur gösterilmeyecektir.

Fakat bütün bu tedbirlere rağmen, gözü açık Azerbaycan halkını bu günün “istiklal” değil, bir “istila” günü olduğunu görmekten kimse mani edemez. Sekiz sene evvel indirilen üç boyalı milli Azerbaycan bayrağının bir “istila” ve “mahkûmiyet”, hâlihazırda sabık Rusya imparatorluğu istilasında bulunan memleketlerin kısım-ı mühimi üzerine gerilen kızıl parçanın bir “istiklal” değil ve “hâkimiyet-i milliye” bayrağı olduklarını - veya hain olmadıkça- hiçbir Azerbaycanlının kabul edeceğini aklı yerinde bir adam katiyen tasavvur edemez!

Bu nasıl istiklaldir ki, yabancı Rus ordusunun süngüsü ile kaimdir? Bu nasıl istiklaldir ki, Bakü'nün Rus ordusu tarafından işgalini mutabık Moskova'dan ilan olunuyor? Bu nasıl istiklaldir ki, kendisini ilan eden heyet Moskova'dan geliyor ve ancak Kızıl Rus neferlerini süngüleri arasından geçmek suretiyle mevki'ini işgal edebiliyor?

Cihan tarihinde, istiklallerini kazanmış milletler arasında, bir tek misal yoktur ki orada istiklali ilan olunan bir millet efradı kendi memleketinde esir ve mahkûm bir vaziyette bulunsun.

27 Nisan “istiklali” nin ferdasında teşkil olunan “talan haftaları”nda namus ve ismetinin, saldat çizmeleri altında pây-mâl olduğunu gören bir Azerbaycanlı – komünist olsa bile- kendisinin pek büyük bir yalan karşısında bulunduğunu derk etmeyebilemezdi. Bu idrakin tesiri ile idi ki Azerbaycan'ın ilk komiserler reisi Neriman “ yabancı kuvvetler” aleyhindeki o maruf makalesi ile muhalefete geçmiş, şarka mahsus yumuşak bir politika, temin için sa'y eylemiş, bu vasıta ile milletine karşı istediği cananı, kısmen olsun, sa'y etmek istemiş, fakat buna muaffak olamamıştı. O kadar ki, etrafında ki hakkında yazdığı raporu bile Moskovalı efendiler nezdinde ispat edememiştir ve neticede Moskova'ya celb olunmuş, orada “ faciaten” vefat etmiştir. Ondan sonra Azerbaycan komünist fırkası miyanında zaman zaman zuhur eden “mu'tezile”nin daima diline doladığı şiar-ı nerimanın muvaffakiyetle müdafaa edemediği bu şiarıdır. O şiar ki, onu ahiren Troçkiciler dahi Stalincilere karşı müdafaa ediyor; Moskova, Rusdan olmayan milletleri istismar ve memleketlerini istimâr ediyor, diyordular.

“ Milli komünistler, in bile, kısmen beklide samimi, ekseriyetle büst kavgasının bir tekniği olmak üzere, his ve idrak ettikleri bu kırmızı yalan istila rejimi yüzüne çarpan bir kuvvet ve idrak ki, onun mevcudiyetiyle biz yalancı 27 Nisan perdesinin Azerbaycan üzerinden- sair, geç- bertaraf edileceğine kaniyiz.

Bu kuvvet, istiklalci Azerbaycan neslidir. O nesil ki, yabancı istila kuvvetine karşı var kuvvetiyle mücadele ederek gayrı müsavi mücadelede çok büyük kurbanlar vermekle beraber azminden dönmüyor, halkın gözünü açmak, ruhunu yükseltmek ve istihlâs gününü bekleyen ümidini kuvvetlendirmek için bütün mevcudiyetini feda ediyor. Onlardan bu yolda şehit olanlara bizden binlerce rahmet! Şehit olmayıp ta ölümden daha beter bir hayat içinde, Sibiry'a'nın soğuk menafalarında (Salofki) ve

(Kem) gibi öldürücü zindanlarda mahrumiyetler ve sefaletlerle türlü muhaceret ve gurbet ellerde yaşayan hakiki mücahitlere binlerce şan ve şeref! Çünkü kızıl emperyalizmin zorla tatbik ettiği istila rejimine karşı pasif surette mukavemet eden halkın arzu ve emellerini aktif surette ifade eden zümre bu mert zümredir. Çünkü milletin Sovyetizm'e karşı koştığı Demokratizm Rusizm'e karşı koştığı Türkizm, işgale karşı koştığı istiklal şiarını terviç ve müdafaa eden mefkûre ordusu bu kahraman ordudur. Bunun içindir ki, düşman bütün hiddetini, bütün şiddetini ve bütün nefretini bu zümreye, bu orduya tevcih etmiştir.

Fakat tarihte emsaline şahit olmadığımız bütün mezalimlere rağmen, Azerbaycan halkının bu rejime karşı mukavemeti artıyor. 27 Nisan yalanına aldananların sayı(sı) sıfıra iniyor. Sovyet federalizminin kuru bir laftan ibaret olduğunu, bu boş bir lafta ibaret yalancı Sovyet perdesi arkasında en menfur bir istila, istismar ve istimar rejimi gizlendiğini artık görmeyen yoktur. Bu bir hakikattir. Bu hakikat, bizce, yakından on seneliğini tespit edeceğimiz 28 Mayıs hakikatinin, sekiz senelik şeametini büyük bir kalp sızısı ile derk ettiğimiz 27 Nisan yalanına galebe çalacağını temin eden en büyük bir âmildir. Bu âmîl mevcut oldukça, Bolşevikler bile, ne kadar büyük yalanlarla mücehhez olsalar da, büyük hakikatin bir an evvel muzaffer olacağını mani edemezler. Biz buna eminiz!

- Defolsun yalan, yani istila!
- Yaşasın hakikat, yani istiklal!

Resulzade Mehmet Emin

Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 1-2.

MİLLİ DESTANLARIMIZA DAİR

[6 Nisan 1928 de, Azeri Türk Gençler Birliğinde Mehmet zade Mirza Bala tarafından verilmiş bir konferans]

1

Milletlerin İntibahında Destanlar

Milletlerin geçirdikleri kısa veya uzun muvakkat sükût ve esaret devirlerinde, efsanelere, masallara, menkıbe ve destanlara mevzuu teşkil eden geçmiş şanlı ve mukaddes hatıraları, tahrik edici, uyandırıcı, ümit ve ruh verici, birleştirici ve kurtarıcı pek büyük kuvvete maliktirler.

Oğuz Destanı, Dede Korkut Masalları vesaire, Türk'ün şerefli mazisini, geçmişteki milli azamet, milli hayat ve milli harsını yaşattığı, muhafaza ettiği için kıymetlidir.

Kadim İran'ı Dahak'ın zulmünden kurtaran demirci Kave, Firdevsi'nin şahsında, İran'ın Dahak'dan evvelki milli hayatını, milli har ve ananatını ihya ediyordu. Farslığın sükût devrinde yazılmış “Şehname”ninde gayesi istiladan evvelki İran'ın azamet ve kudretini ihya etmekten ibaretti, “Şehname”, farslığın mefahirini, uzak ve şanlı mazisini canlandıran, hatırlatan ve milli vicdana uyandırıcı, tahrik edici bir tesir yapan vasıttan başka bir şey değildir. Milli ilham menba'nı teşkil eden Şehname ve onun gayr-ı şâni, efsanevi ve muhayyel kahramanları değil, o efsanevi ve muhayyel kahramanların şahsiyetinde canlandırılmış milli hayat, milli hürriyet, milli azamet ve milli harıdır.. Sistani Zaloğlu Rüstem Farsın şan ve şeref timsali olduğu gibi, “nehirin öte tarafı” manasını ifade eden, fakat Firdevsi tarafından bir şahsiyet sıfatında tasvir olunan “Efrasyab “ dahi Türkî, Türk'ün kudret ve azametini temsil etmektedir.

Şehname, milli Fars masallarından alınıp ve temiz Fars dilinde yazıldığından Farslığın milli – edebi intibahında da büyük hizmetleri oluşturmaktadır. Bu eser, Fars ananesi, Fars milli hususiyeti ve Fars mazisiyle beraber saf Fars dilini de muhafaza ederek gelmiştir.

Aynı vazifeyi Almanlar'da “Nibelungen”, Finlerde “Kalevala”, Estonlar, “Kalevi Yuyag”, Çehlerde “Salavi Deçera” ve “Krale vador”, Yunanlılarda “Odesa” ve “İlyada” ifa etmiştir.

Almanların milli efsanelerinden biri olan “Nibelungen” masalı on ikinci asırda yazılan bir destanın mevzuunu teşkil etmişti. Nibelungların destanı ilk defa olarak 1757 senesinde “Bodmer” tarafından tabi ve neşr edildi. O zaman onun kıymeti halka ait bir masal olmasındaydı. Fakat yarım asrı mütecaviz bir zaman sonra, (Lavman) isminde bir Alman filozofunun tetkikatı “ Nibelungen” adlanan muharibleri mezarından çıkardı, onları birer ictimai temsil yaptı. “1815 senesinde Nibelungen Destanı’nın ifade ettiği manayı metodik bir tarzda arayıp meydana koyan (Lavman) olmuştu. Asırlarla Alman fikir ve ruhunu doyuran, tatmin eden bu masal ve (Grimm) Kardeşlerle (ساونی) nin tetkikleri, Lavman’ın tetkikleri ile bir yerde Germen dilini, Germen milli hayatını, Germen efsane ve tesiatını meydana koyabilmişti.

Avrupa’da on dokuzuncu asırda başlayan milli cereyanın ilk defa olarak Alman milleti tarafından hissedilmiş olduğunu biliyoruz. Muasır milliyetçiliğinin ve milli hareketlerin menşei Almanya’da başlaması ve yalnız oradan Slavlara, Balkan milletlerine ve Türklere geçmesi, Almanların herkesten evvel milli intibahın menba’nı Almanlar mefkûrelerini efsanevi destanların ihtiva ettiği milli mahsuller etrafında korudular. O zaman Almanya’da iki cereyan müşahide olunuyordu; biri, tıpkı Azerbaycan’ın Rus ihtilalinden ve Rus medeniyetinden ruh almak isteyenleri gibi, kendilerini Fransa inkılâbının tesirlerine kaptırmış, doğrudan doğruya garpden, Fransa’dan ve Fransız medeniyetinden mülhem oluyorlardı. Diğeri ise, tarihin en uzak ve karanlık devirlerinde içtimai yaşayış ve milli müesseseleri aramakla meşguldü. İşte Alman milletinin birleştirici müşterek ruhunu, Alman milletini uyandırıcı ve yükselici dahili ateşini bu müddekikler buldular. On dokuzuncu asrın milliyetperverleri hep bu tarzda düşündüler. Her yerde milliyet fikri tarihi menşeleri, hayatı, içtimai meseleleri tetkik etmek vasıtasıyla inkişaf etmiş oldu.

Fin milleti de aynı yol ile yükselebildi.

Demek olur ki “Kalevala” olmasaydı, Fin milleti bu gün bir millet olarak belki de mevcut olmayacaktı. Fin milletinin lisan-ı teceddüdünde, milli intibah ve yükselmesinde büyük rol oynayan (Kalevala) yi vücuda getiren (Lönnrot) adında birisidir. Fin milletinde milli şuur ve milli gurur, Lönnrot edebi ve lisanî keşfiyatından sonra ve bu keşfiyat sayesinde başlamıştır. On dokuzuncu asırda vaki’ olan bu hadise zamanı, Fin milleti tamamıyla İsveç nüfuzu altında bulunuyordu. Aristokrasi, burjuvazi, ulemayı din, mütefekkir ve münevverin sınıfları hep İsveççe konuşuyor, İsveç’çe yazarak kendilerini İsveç milletine mensup hissediyorlardı. Bu

sınıflar köylü tarafından muhafaza olan Fin diline hor bakar, onu Finceyi “kaba köylü lisanı” addediyordu. Siyasi hâkimiyete malik olmayan, hâkim sınıfları ecnebileşmiş, edebi lisandan ve milli edebiyattan mahrum bulunan Fin milletinin köylüleri ise saf Fin dilini, Fin edebiyatını, Fin anane ve harsını muhafaza etmişlerdi.

İşte, on dokuzuncu asırda bütün bunları bulup meydana çıkarmaya azim eden ve bu faaliyet etrafında ilk evvel edebi bilahare siyasi hayatı tesis etmeye müfik olan müdekkiklerden (Lönnort) işini- gücünü bırakarak adi bir köylü elbisesinde köyleri dolaşmaya ve halk edebi parçalarını toplamaya başladı, Lönnort’un diğer edebi parçalar arasında “Ronya” dedikleri şiirleri nazarı dikkati daha çok celb ediyordu. Mezkûr Ronyalar; muhtelif yerlerde, muhtelif tarzlarda söylenilmiş ve muhtelif kahramanların maceralarını hikâye eden şiirleriydi. Fin halk kitlesi bu ronyalara diğer şiir parçalarından daha çok hürmet besliyordu... Lönnrot talebe olduğu zaman halk içerisinde ronyaların mevcut olduğundan haberdardı; fakat herkes gibi o da bu ronyaları biri biriyle alakadar bir şekilde, bir küll halinde destan teşkil ettiklerini düşünmemişti. ronyaları topladıktan sonra ise Lönnrot ronyaların milli büyük bir destan hisseleri olduğunu keşfetti. Ve inandı ki bu manzum hikâye ve şiir parçaları bir araya toplanırsa, Şehname, İlyada ve Odesa gibi büyük milli bir destan meydana gelecektir. İşte bu iman Lönnrot’ta uyandıktan sonra o işe girişti, topladığı eserleri, edebi parçaları tanzim ve teshih etti ve neticede 1835 senesinde (Kalevela) destanını yarattı...

Fin milletinin milli şuuru, milli gururu, Fin milli vahdeti, dahilde ve hariçte Fin milletinin zindelik itibarı. Demek oluyor ki Kalevala’nın neşrinden sonra başlamıştır. Çünkü (Kalevala) dilsiz addedilen edebiyatsız bir milletin büyük bir destan yaratacak kadar geniş ve zengin bir dili, destanlara mevzuu teşkil edecek parlak bir mazisi, bu destanı yaratacak bir iktidarı ve istidadı mevcut olduğunu gösterdi. Kalevala bütün dünya alimleri tarafından büyük bir taktirle karşılandı ve Lönnrot (Homer) unvanı kazandı...

Fin milletinde, gençliğinde, Fin münevverlerinde kendilerine iman, milli lisanlarına, milli edebiyat ve hayatlarına muhabbet bundan sonra başlıyor ve milli suor, milli mefkûre bu devirden sonra geliyordu.

On üçüncü asrın iptidasından itibaren yabancı milletin askeri, siyasi, iktisadi, dini ve medeni nüfuzu altında yaşayan (Eston) milletinin hayatında da aynı hadiseler vaki’ oluyordu. Bütün bütüne ecnebileşmiş olan (Eston) ulemasına, münevver,

mütefekkir, aristokrasi ve burjuvazi sınıflarına karşı milli harsı ve milli dili muhafaza edip yaşatan eston köylüsüydü. Burada da halk içerisinde icra edilen tetkikat neticesinde (باقوف غورت) ..., 40 Eston manileri, ..., 10 hikaye ve masallar, ..., 40 bilmece, ..., 20 muhtelif edebi parçalar ve şiirler toplamaya Muaffak olmuştu. دوانور (فره بچوال) bu karışık ve perişan parçaları karıştırıp milli destan vücuda getirdi. Milli-kahramani bir destan olan bu eser (Kalevala)ye mukabil (Kalevi پويغ) adlandırılmıştı...

Edebi, lisani, içtimai, ahlaki, siyasi – mefkurevi hayatta destanların oynadıkları rollerle, nasıl vücuda getirildiklerini, milletin intibah ve yükselmesi için hangi menbaa ve ne gibi yollarla gidildiğini gördük, elimize aynı altın açarı (anahtarı) alarak medeni milletlerin gitmiş oldukları yollarla gidecek olursak, bir halkın saltanat sürdüğü “ Atın Şehrin” kilitleri paslanmış kapılarına durmuş olacağız. O açar ile biz halk saltanatının kapılarını ve hazinelerini açarken karşımızda insanların asırlardan beri aradıkları “abıhayat” yulaklarını* ve nenelerimizin masallarda söyledikleri “Can Şişe” lerini göreceğiz...

İhtiyarlaşmış milletlerin gençleşme ilacı o halk dünyasında akan “ abıhayat” yulağında olduğu gibi ölmüş zannedilen milletlerin yeniden dirilme dermanları da o halk hazinesinde hıfz olunan “ Can Şişe” lerindedir.

Halk icat ettiği ,yarattığı ve yaşattığı milli dili, milli grameri, milli tarihi, milli bid’iyyat ve ahlaki, milli hukuk ve aile münasebatını, milletin geçmişine, tarihi hareket ve hadiseler, felaket ve saadetselere, zafer ve malubiyetlere, elim ve kederlere, şan ve şereflere ait hatıraları arzu ettiği şekilde, ruhunu, zevkini okşayacak, ve ona yaşamak iksiri aşılacak ruhta terennüm etmiş, beslemiştir... O bunu destanlara mevzu ittihaz etmiş, muhtelif kahramanların şahsiyetlerinde dilden dile, nesilden nesile, asırdan asıra ötürerek ta zamanımıza kadar korumuştur. Onun masal ve destanlarındaki şahsiyetleri hakiki şahsiyetler olmayabilir. Biz Rüstem’in hakikatini inkar edecek Şehname delillerine malik olduğumuz gibi Efrasyab’ın da bir insan - fert olmadığını gördük. Bunlar iki dünyayı, iki harsı, iki cemiyeti temsil eden temsili mevcudiyetlerdir.

*Kastamonu ağzında Hamam anlamı vardır. Ayrıntılı bilgi için bakınız: Tdk Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Sözlüğü.

Nice, Dede Korkut'un, Kerem'in, Aşık Garip'in Köroğlu'nun, Aşık Abbas'ın* hakiki insan, fert- kahraman olduklarını ispat etmeye kalkışmak bu şahsiyetler etrafında yaratılmış eserlerin mahiyeti üzerine hiçbir şeyi artırmaz. Zamanımızda gördüğümüz ve müşahide ettiğimiz hadiseler gösteriyor ki, masal ve destan kahramanları mevcut olmayadabilir, millet onu kendi mahilesinde yaratacaktır, mevcut olsa da millet o kahramanı kendi arzusuna, zevk ve ruhuna göre değişerek başkalaştıracaktır.

“Kaçak Nebi” hikayesini herkes bilir. Bu manzum ve kahramani, mücadelevi hikaye Azeri halkını ne kadar meşgul etmektedir.

“Nebi” nin kahramanlıkları, Ruslara karşı mücadelesi, hapisane hayatı, dağlardaki maceraları, bindiği at ve arkadaşı olan karısının etrafında ne kadar efsanevi hikayeler, şiirler, türk'üler meydana gelmiştir. Bunlar hepsi Kaçak Nebi'nin dilinden söyleniyor. Bunlar hepsi sade Türkçe parmak usulüyle, Azeri Türkçesinde bestelenmiştir. Halbuki daha zamanımızda bile Nebi'yi tanımayanlar yok değildir. O Kafkasya Azerbaycan'dan dağlı bir Kürt, Türkçeyi lazımca bilmeyen avam bir çobandı. Ruslardan firar ederken de başka bir şey değildi. Fakat firariliğe başladıktan sonra halkı himaye ettiği gibi, on yıllarca süren mücadelesi de Ruslara karşıydı, o Ruslar ki bütün Azeri halkının da nazarında cani ve zalimdiler, yabancı ve düşman bir kuvvetti. İşte bu cihetten halkın mefkuresine, ruhi temeyyülatına muvafık olan Nebi mücadelesi gittikçe takdir ve takdis olunuyor, bu mücadele Nebi'nin şahsiyetini yükseltiyor, ona kendisinin de katiyen aklından geçmediği ve geçirmek iktidarında bile olmadığı gayeler, reşadetler ve kahramanlıklar isnad ediliyor..

Burada “Nebi” diğer gayrı şahsi kahramanlar gibi milletin bütün arzu, heyecan ve zevklerini temsil ettiği için kıymetlidir. Daha doğrusu millet Nebi'nin şahsında kendi arzu ve heyecanlarını izhar etmiştir. Dünyanın bütün büyük destanları, şehname, İlyada, Odesa, Nibelungen, Kalevala, Kalevi Yuyag vesairleri gayrı şahsi ve timsali kahramanlara malik oldukları için alem-şümül ve daimi olmuşlardır. Binaenaleyh milleti alakadar etmeyen, muhitin, kitlenin, cemiyetin müşterek arzularını, müşterek heyecanlarını, müşterek duygu ve zevklerini ifade etmeyen, milletin ruhunu okşayamayan suni destanlar, halktan alınmayan destanlar, onların

* 16. yüzyıl Azeri halk şairi.

kahramanları daimi değil, mevkutidir. Böyle destanlar milletlerin hayatında rol oynamadan ölürler.

[Bitmedi]

Mehmetzade Mirza Bala

Azeri Türk, nr. 6, (15 Nisan 1928), s. 5-8.

ŞAMHOR

On sene evvele ait bir hatıra

Azerbaycan Türk Cumhuriyetinin istiklâl-nâmesi, 10 sene evvel, 28 Mayıs 1918 senesinde: “ Bu günden itibaren Azerbaycan halkı hâkimiyet hakkına malik olduğu gibi cenubi ve şarki Maverayı Kafkasya’dan ibaret Azerbaycan dahi kâmil-el hukuk müstakil bir devlettir.” Misak-ı milliyesi cümlesiyle ilan edilmişse de, Azeri Türk’ünün istiklal tarihi temeli ve ilk istiklal mücadelesi hatvesi de, aynı senenin kanunu sanisinde “Şamhor” da akıtılan ilk Azeri kanı ve Rusya’ya karşı atılan ilk kurşunla, vazi’ edilmiştir. Bu iki tarihi vaka o kadar birbirine bağlıdır ki adeta yek-diğerinin mütemmimidir. Belki “Şamhor” olmamış olsaydı 28 Mayıs da diğer bir tarihe tesadüf etmiş olurdu. Asırlarca evvel vaki’ olan muharebeler ve son devir mücadelesi, “Şamhor” a hususi bir mevki bahşetmiş ve Azerbaycan istiklal tarihinde mühim bir rol oynamaya nâm-zed kılmıştır. Şu kadar ki yüz sene evvelîsi “Şamhor Muharebesi” nin müstakil hanlıklar idaresinde başlayan Azerbaycan hâkimiyetini Ruslara teslim ve yüz sene sonra 1918 senesinde, “Şamhor”, tarihi vazifesini ifa ederek, tekrar Azerbaycan’ı, artık gül ü müstakil şeklinde, Ruslardan istirdâd ederek asıl sahibi mutlaka olan Azeri Türk’üne iade için kan döktü. Bu takdirde:

“Şamhor” bir defa Azerbaycan tarihinin muhiti mezarı bir defa da muhiti tulu’ olmuştur.

“Şamhor” un Azerbaycan tarihine girmesi 102 sene bundan evveline aittir. Şimalden cenuba doğru, ne olursa olsun tevessü hudut gayesini istihdaf eden Rusya, Gürcistan’ın zayıflığından bila istifade, Kafkasya’nın tam merkezi olan Gürcistan’ı, kara kuvveti ile işgal etmiş ve hem-civar Türk hanlıklarını tehdit etmeye başlamıştı. Nîm müstakil ufak hanlık idaresi hariçten gelecek her bir kuvvetin istilasına gayet müsaitti. Teçhizat askeriyeleri noksan, rabıt-ı zabitten mahrum, dâhili keşmekeşler, oldukça hanları yormuştu. Yeni istilaya gelen kuvvet ise bilakis zamanına göre

mükemmel saf askeri bir ordu teşkil ediyordu. Gürcistan’da tamamıyla yerleştikten sonra, Kafkasya’nın o devirdeki vaziyet-i siyasiyesini de nazar-ı dikkate aldığında, asırlardan beri şarkta hâkimiyet-i milliyeyi tesis etmek planının Ruslarca pek de müşkül olmadığı kendi kendine tebellür etmeye başlamıştı. Yalnız siyasi vesileye intizar etmek lazım idi ki bu da kendisini hissettirmekten hali kalmıyordu. Hanlıklar arasında ki adem imtizaç ve merkezi Rusya ile coğrafi münakalat ihtiyacı, bu vesilelerin en mühiminden biriydi. Artık Rusların “veraset-i milliyesi” mesabesinde

olan istila kati bir nihayete erdirmek zamanı hulul etmişti. Her bir vesileden istifade eden Ruslar ilk evvel muhtelif notlar şeklinde hanlıkları taciz etmeye başladı. Bu notlar gittikçe şiddetlendi ve nihayet de Rusya’ya teslim olmak talebinde bulundu.

İlk Rus “ teslim evvel” ine Gence Hanlığı maruz kalmıştı. Zira Gence diğer hanlıkların merkezinde ahiz-i mevki ettiği gibi, coğrafi mevkiyle Rus hareket ordusuna bir set vazifesini ifa etmekteydi. Gidilecek yol ve erişilmesi lazım gelen kıvılcık elmanın anahtarı burada mahfuzdu. Ne olursa olsun ilk Gence’den başlamalıydı. Zaten diğer Karabağ, Şeki, Şirvan Hanlıkları, gerekse madden gerekse manen, Gence’ye nispeten dûn idiler. Gence’nin sukûtu bu hanlıkların teslimini intac ettirecekti ve hakikaten de öyle oldu. Gence’den sonra diğer hanlıklar âcizane teslim oldular.

Gence Hanlığının hâkimi Cevad Handı. Mağruru istiklaline meftun Cevad Han takrip eden flaketi sezmemiş değildi. Fakat istiklalini Ruslara teslim etmenin ne kadar acı olduğunu bildiği için ölmeye fakat teslim olmamaya karar vermişti. Ruslar tarafından defa’âtle vaki olan teslim davetlerine sert ve haşin cevap vermiş ve kendisine iltifat edilen nasipleri reddetmişti. Mu’ânid Han’a karşı salahtan başka çare kalmamıştı Ruslar nihayet orduyu Şamhor’a ve biraz sonra da Gence’nin etrafında tecemmu ettiler. Muharebe aylarca devam etti. Fakat etrafı düşmanla sarılmış muhat Gence teslim olmuyordu. Muharebe gayrı müsaviydi. Ruslar her gün yeni kuvvet alıyor Cevad Han ise günden güne azalan askerlerini tevkir ve teşci’ ediyordu. Fakat zafer elden ele geçiyordu. Bilinmez bir imanla kahraman Cevad Han, vatanını son nefesine kadar müdafaaya karar vermişti. Gece gündüz cephelerde askerleriyle beraber top silahla ateş ediyordu. Adi bir Gence Hanlığı tebaası, istiklâlperver Azeri Türk’ü sıfatıyla son hür günlerini yaşıyordu. Nihayet hain bir Rus zabiti kılıcı ile

Cevad Han'ı katletmeye Muaffak oldu, fakat kendisi de öldürüldü. Milli varlığın artık mukadderatı halledilmiş, Azerbaycan istilasının kapısı açılmıştı. Gence sukût etti, yekdiğerini mütevâlî hem-civar hanlıklar da teslim oldu.

Ağır Rus istibdat zulmü hür Kafkasya dağlarını kapladı. Lakin dâhili mücadele sönmedi. Bir taraftan Rus zafer bayrakları dalgalanıyorsa da, diğerk taraftan intikam hissi Azeri Türk'ünün kalbinde gittikçe ateşleniyordu. Acı ve felaketli mücadeleler istiklâliyet bulutunu dağıtmış fakat isyan dalgalarını susturamamıştı. Bütün kafkasyanın her köşesinden her diyarından salah sesi geliyordu. Gence fatihi Sisyanof Bakü'yü teslime geldiğinde "Hamza" isminde bir Azeri köylüsü tarafından katledilmişti. Gence'de bir han Bakü'de bir "köylü" istiklalîyet mücadelesinin en bariz bir rumuzuydu. Bütün Azerbaycan bir fert gibi hürriyet için çarpışiyordu. İntikam almak zamanına intizar ediliyordu.

Bu zaman da gecikmedi. 3 Eylül 1826 senesinde "Şamhor"da intikam ateşi alevlendi. İstiklâl-kar muntazam Rus ordusu, Azerbaycan halâs-kârı gayrı muntazam Azeri Türk köylüsü ile karşılaştılar. Birisinin elinde ateşli silah diğerkinin elinde balta, ağaç, demir parçası olarak yeni mücadeleye koyuldular. Azerbaycan'ın tarihi hailesi burada uyandı. " Şamhor" menhus muhit mezarı rolünü oynadı, Azerbaycan Rusya'ya ilhak etti.

Fakat Azeri der-ahunun kandamlası Şamhor'a düşmüştü. Meşhur hikâyeye göre bu kandamlası nereye düşerse, o damladan bir nevzat vücuda gelirmiş. 102 sene sonra tekrar o kandamlasından "Azerbaycan" namında bir nevzat doğdu ve "Şamhor" ve şamhor "ikinci muhit-i tulu' rolünü oynadı.

Azerbaycan'ın Rus istilasını bir asır devam etti. Bu asır zarfında Azeri Türk'ü yeni daha parlak zafere hazırlanıyordu. Tedrici milli mefkûre hâkimiyeti inkişaf ve yeni genç münevver nesil ihzar ediyordu. Sıkı müstebid Rus idaresinin milli varlığa karşı, heves-i milliyeyi müsavi derecede tezâyüd ettiriyordu. Rus lisanı ile beraber Türk lisanı da kendi varlığını vikaye etmekten çekinmiyordu. Milli edebiyat, milli kahramanlar destanı halk edebiyatı ruhen yüksekti. Zalim han, Nebi ve Şeyh Şamil birer istiklalîyat mücadelesinin temsiliydiler. Herkes bu kahramanları okşar terennüm ederdi. Umumi hazırlık bütün kutsiyetiyle devam ediyordu. Hükümete karşı salah tedarik ederek " fecr-i ati" nin bir gün zuhur edeceğine intizar ediliyordu. Bu intizar boşa çıkmadı. 1904 de Japon mağlubiyetinin neticesi olan 1905 ihtilâlinde Azeri Türk'ü bir adım ilerledi ve 1914 senesinde baş veren cihan muharebesi çürük,

vahşi Rusya'yı da yaktı ve vaktiyle ateş püsküren Rusya izmihlal oldu. Dünkü müstevlî Rus ordusu bu gün perişan, mazlum, “domoy damoy” diye tahripkarane cepheleri terk ediyordu. Milli varlıklar hâkimiyetini kurmaya davet edilmişti. Bu varlıklar içerisinde istiklaline teşne bir de genç Azerbaycan Cumhuriyeti vardı.

İlk Azeri hükümeti, müşterek Kafkasya hükümeti teşkili şeklinde tecil etti. Üç Kafkasya milletleri milli bir hükümet teşkil ederek ilanı istiklâliyat ettiler. Eski müstevlî Rus ordusu ise eski bakiyesini bu diyardan kaldırmak mecburiyetindeydi. Rece'at eden ordu, bütün techizat-ı askeriyesini kendisi ile beraber götürerek Azerileri Rus varisliğinden mahrum ediyordu. Aynı zamanda bu çekilen ordu Azeri Türklüğünü imha ederek çekilmek kararına gelmişti.

1918 senesinin kanunu sanisiydi. Kafkasya dağlarının soğuk havası hala, hüküm ediyordu. Bir sabah erken Gence milli komitesi karşısında, der-ahun kanından, hâsıl olan enevzâtı intikam-ı harp borusunu çaldı. Derhal bütün müessesat kapandı. Erkek, kadın, çocuk bir fert gibi “Şamhor”a doğru yolculuğa hazırlandı. Şehirde hayat başka safhaya münkalip oldu. Avrupa-kârı elbiseler atılsı, sade elbise ile çarıklar giyildi. Her erkek bir omzunda silahı diğer bir omzunda mendile bağlanmış ekmeği olarak heyecanla cepheye koşuyordu. Yüz seneden beri unutulmuş bir sahne-i hayat. Salah, ekmek ve iman – işte Azeri Türk'ünün asrı techizat-ı askeriyesiydi.

Grup grup ahali istasyona, Şamhor'a koşuyordu. Deruni bir hissi der-ahunun nevezatını görmeye sevk ediyordu. Adeta bir cihat-ı mukaddes, adeta bir mahşerdi. Adavet unutulmuş, milli varlık mevcut kaim olmuştu. Sıkı birlik, müşterek iman, milli varlığın arzusu Azeri Türk'ünü demirden bir kitle yaratmıştı. Köylü, amele, münevver hepsi bir çarıktaki hepsi bir elbisede ölüme, istiklal uğrunda ölüme gidiyordu.

Akşama doğru Şamhor ihata edilmişti. Dünkü kara toprak artık güzel Azeri kalabalığı ile kapatılmıştı. Rus ordusunun ordusuna intizar ediliyordu. Gece kış zulmetinin şiddetine rağmen sahrada geçirildi. Şehirde ise hayat tam başkaydı. Kadınlar gece gündüz fırın yakarak cephedeki evlatlarına ekmek pişiriyor, ihtiyarlar kapı kapı dolaşarak bu ekmekleri topluyor, mini mini yavrular da arkalarında torba orduya babalarına ekmek naklediyor, gelin ve kızlar da hastanenin kapısında kahraman koca ve nişanlısını bekliyordu. Of, ne şerefli fakat ne acı hayat.

Unutulmaz bir gün. Dünkü gaddar ayı bu gün teslim-i ruh edecekti. İntikam intikam diye çınlayan sesler harbe atıldı. Her taraf derin bir gürültüye boğuldu. “Cevad Han” “Hamza” intikam alıyordu. Artık yavaş yavaş “Azerbaycan” diye sesler yükselmeye başladı, der-ahunun kanı temizlendi, güzel Azeri nevzadı “Azerbaycan” işte bu gün doğdu.

Bilumum Azerbaycan’ın her muhitinde coşup taşarak vücuda gelen bu tarihi hareket 1918 senesinin yarattığı belki en şaheserdi.

Bu hareket(in) Azeri tarihinde mühim bir mevki vardır. Çünkü Azerbaycan burada “Şamhor” da mağlup olmuş ve tekrar orada doğmuştur.

Artık “Şamhor” muhit-i tulu’ rolünü oynadı.

(Elif). Evran

Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 12-15.

SEKİZ YIL

Of! ... Ne kadar uzun bir müddet oldu bu karanlık esaret ve mahkumiyet devri!. Sanki sekiz yıl değil, sekiz asırlık bir Ergenekon hayatı!..

Nesiller, nesilleri, analar babaları, evlatlar anaları, analar neneleri takip ederek geçtiler... Ne kadar insan geçti!.. ne kadar kurban verildi!.. ne kadar kanlar aktı!..

Bunlar hep aziz ve mukaddes Azerbaycan’ımızın göğsünden koparılan ciğer parçaları, sinesinden akan kan çaylarıdır...

Sekiz yıl evvel Azerbaycan’ı zincir-bend eden Moskova’nın kızıl kana boyanmış kara kartalı vatanımızın göğsüne konarak onun ciğerini parçalamaya başlamıştır. Fakat bundan Azerbaycan ve Azeri Türklüğü katiyen ölmek alameti göstermiyor. O kaç defa zincirini kırmak için can attı, bu sekiz yıl müddetinde öldü zannedilen Azerbaycan kaç defa hayat ve yaşayış alameti gösterdi.

Gence’nin on binlerle insan boğan, kurban **سودان** kanlı isyanı daha akıllardadır. Karabağ’ın mağrur dağlarından kopan hayat ve kurtuluş hamlesi nadide başı dumanlı dağlarda şimşek gibi kıvılcımlar, yıldırım gibi gürültüler muhafaza etmektedir. Moğan hür ve serbest evladının gösterdiği reşadet, verdiği kurban, ettiği mücadele etmek istemeyen Azerbaycan’ın zinde ve pür hayat olduğunu gösteren isyanlarından biriydi... Leşkeranın geçilmeyen dağlıklarında, ormanlarında yıllarla devam eden kanlı mücadele canlı, pür hayat, Azerbaycan’ın yaşamakta olduğuna bir

delildir. Zakatal, , Gökçay, Kuba, Kordemir isyanları vahşi kartalların her “parçalamasından” sonra ibraz edilen kurtuluş ve yaşayış alametleridir.

Fakat kartal parçalamakta devam ediyor. Kafile kafile Sibiryalara, tundralara, Rusya'nın o “gider gelmez bucaklarına” sürülen Azeri gençleri vahşi kartalın her hayat cümlesinden sonra kopardığı ciğer parçalarıdır.

Azerbaycan’a mukaddes ateşi gökten indirdiği için Kafkasya dağlarında zincir-bend olan “Promote” Azerbaycan yaratılalı, ışık ve hararet, hürriyet ve hayat yaratılalı bir kartalın çiğnemesine verilmemiş midir? Onun kolları ve ayakları sarp kayalara zincirlenmiştir. Göğsünü diden ve ciğerini parçalayıp yiyen o zalim ve işkence, esaret ve istibdat mümessili olan kartal bir türlü “Promote”yi öldüremiyor. Her defa yeni hayat, yeni dirilik gücüyle canlanan “Promote” dünya yaradıldığından beri yaşıyor ve daima yaşayacaktır. O bir gün zincirlerini kırarak hak ve adalete, hürriyet ve medeniyeti, ışık ve aydınlığı hâkim kılacaktır... Bu muhakkaktır. Çünkü o hayat ateşini gökten aldı ve onu ancak Azerbaycan’a layık bildi. Başının üzerinde Azerbaycan'ın gök göğü durdukça, ayaklarının altında atlas toprak yaşadıkça göğsünden akan kızıl kan akmakla bitmeyecek mukaddes ateş onun ölümünü uzaklaştıracak, onu daima zinde, pür hayat ve mazrur olarak yaşatacaktır. Evet, bu böyle olacaktır. Çünkü kendisi mukaddes ateşin Tanrısıdır. O ateşin hararetiyle, ışığıyla, feyzi ile mesut olan Azerbaycan toprağı kendi Tanrısını unutmayacak, yaşatacak... kartalın umduğu her damla kan yerine on damla verdiği endir ki “Promote” yaşıyor ve hür yaşamak için zincirlerini kırmak ve koparmak hamleleri gösteriyor.

On yıl evvel Azerbaycan halkının münferit vicdanlarının birleşmesi, bu büyük içtimai ameliye tamam olmuştu. Ve bu birleşmiş vicdanların mahsulü olan müşterek milli ruh Azerbaycan istiklali gibi milli mefkûre şeklinde zâhir etmiş, Azerbaycan halkına ışıklı, mesut ve medeni bir hayat yaşatmıştı... Bu hadise-i menkıbelere , destan ve efsanelere mevzu teşkil eden “Promote”nin yurdunda göğsünden ateş getirdiği, mesut ettiği ve nihayet zincir-bend bulunduğu Azerbaycan'da vaki' oluyordu.

Menkıbeler, destanlar, efsaneler, bir defa yaşanmış bir hayatın, tarihlerin karanlık, bulutlu, dar geçitlerinden, tufan ve fırtınalarından geçerken kendisine bir çok kenar anasırlar katmış, bulut gibi hayallerle, revişlerle karışmış olan son aldığı

şekil ile, Azerbaycan bir defa “promote” hayatını yaşamıştır demek. Efsanelerin tasvir ettiği hayatlar bilahare hiç tahkik etmiş midir? Olduğu gibi, tasvir olduğu gibi olmasa da, efsanevi mazinin ihya edildiği asrımızda hiç görülmüş mü?.. Azerbaycan on yıl evvel yaşadığı “Promote” hayatını sekiz yıl evvel yine aynı surette devam ettirdi. “**زورسی**” kırdı. Turanın şâh-râhını teşkil eden Azerbaycan’da büyük bir kurtarıcı mefkûre şeklinde tutuşan azer uçaklarının ışığından, yarasa ışıktan korkar gibi korktu. Bu ışığı söndürmek için, onun, o kurtarıcı mefkurenin halkı olan Azeri halkını aradan kaldırmak istedi.. bu maksatla sekiz senedir ki, kızıl Moskova kanlı kartalı vasıtasıyla Azeri halkından Azerbaycan memleketinden ibaret olan “Promote” ye cehennem azabı yaşıyor. Bu vahşi kartal sekiz yıldır ki, Azeri “Promote”nin kanını içiyor, mest olunca(ya) (kadar) içiyor. Fakat o mestliğinden ayılınca zincir-bend, esir Azerbaycan’ı yine canlı, yine sağlam, yine kurtarmaya, halas olmaya amade bir halde buluyor... Evet sekiz yıldır ki bu hal, bu mücadele devam ediyor... Fakat vampirlerin de bir sonu, zelillerinde bir akıbeti yok mudur? Bu gelecektir.

Sekiz yıl! Sanki sekiz asırdır. Sekiz asırlık bir Ergenekon hayatı. Fakat Türk Ergenekon’da daimi olarak kalmadı. Azeri de uzun müddet kalmayacaktır. Hem de kendi gücüne, kendi imanına, kendi mefkûresine, kendi zekâsına güvenerek kurtulacaktır. Nasıl ki büyük Türklük dağları eriterek Ergenekon’dan kurtardıysa, Azerbaycan da vücudunda, damarlarında, ruhunda, yüreğinde saklanan o mukaddes ateşin hararetiyle zincirleri eriterek esaretten kurtaracaktır. Bu muhakkak böyle olacaktır. Sekiz yıl içerisinde vahşi kartalın ölüm saçan tahribatına bakmayarak daima kuvvetlenen ve ateşlenen bir cümle ile halas olmak hareketleri gösteren Azerbaycan verdiği kurbanları ile, gösterdiği metanet ve azimle, ibraz ettiği mukavemet ve mücadeleleriyle en yakın zamanda kurtulacağını ilan etmektedir. Buna biz inanıyoruz.

Mirza Bala

Azeri Türk, nr. 7, (27 Nisan 1928), s. 5-6.

MART FACİASI

Yine Azerbaycan tarihinde fücâ’etiyle tanınan kanlı Mart faciasının onun yıl dönümünü idrak ediyoruz. On sene evvel, şuur-u milliyesini idrak etmiş ve asırlardan beri bulunduğu Velikorus zindanından kurtulmaya can atan, kuvayı milliyesini toplamaya, teşkile başlayan Azeri Türk’ünün milli istiklal ve milli hakimiyet hareketini öldürmek için kızıl Moskova ile Taşnak-sütyun fırkası, Lenin ile Şaomyan,Avakyan,Lalayef vesaireleri el ele vererek Azerbaycan’ı harabezara döndürmeye teşebbüs etmişlerdi.Silahsız ve müdafaasız Şamahı’nın üzerine giden muntazam Ermeni alayları, dört beş günlük muhasaradan sonra Şamahı’yı ateşe vermiş, ahalisini, çocuklara varıncaya kadar kırmış, camilere ve mekteplere bile rahm etmeden o güzel şehri hak ile yeksan eylemişti. Ölen kırılan, avare ve perakende düşen Şamahılıların muhacerette acından ve hastalıklardan telef olanları içerisinde Azerbaycan, Abbas Sehhet, gibi en kuvvetli ve maruf şairini de kaybetmişti.

Varlığını, yoğunu “medeni vahşiler” elinde bırakarak çöllere, dağlara firar eden Şimahı ahalisi milli ve medeni merkezi olan Bakü’ye doğru akıyordu. Fakat Hacıkabul ile Nevahi istasyonlarında iken zavallı muhacirler Bakü’nün daha müthiş bir felaket geçirmekte olduğunu öğrenmişlerdi.

Bakü yanıyordu.

Bakü’den firara fırsat bulan çoluk çocuk, ihtiyar ve kadınlar Bakü’nün geçirmekte olduğu felaketi ifade edemiyor,

-Mahvoluyor. Her şey mahvoluyor! Demekle facianın bütün dehşetini anlatmak istiyorlardı. Her taraf kan ve ateş içerisindeydi.

Merkezi Rusya’ya hakim olmuş Bolşevikler, gürcü ve Azeriler içerisinde taraftar bulamadıklarından, cepheden dönen Rus ve Ermeni alaylarını istinaden burada da Sovyet rejimini tesis etmek kararına gelmişlerdi. Bu hususta Bolşevik fırkasına Ermeni Taşnak-sütyun fırkası yardım edecek, mukabilinde Kafkasya ve Türkiye Ermenistan’ından ibaret “Büyük Habistan’ın” teşekkülüne Lenin hükümeti yardım gösterecekti. Sovyet hükümetini Lenin Ulyanof imzasıyla vermiş olduğu husus Dekran’la, Rus ordusu işgalinde bulunan Şarki Anadolu ‘da muhaceret tarihiyle suni bir Ermenistan ekseriyeti yaratılmasına yardım etmeyi komünist fırkası ve Sovyet hükümeti ta’ahhüd ediyor, Kafkasya ve Türkiye Ermenistanlarının idaresi ve müdafaası teşkil edecek Ermeni alaylarına bırakılıyordu. Bunun mukabilinde

Azerbaycan ile Gürcistan'da Sovyet hükümetinin tesisine Ermeni Taşnak-sütyun fırkası manen ve madden yardımını ta'ahhüd ediyordu.

Moskova'dan Kafkasya fevkalade komiseri unvanıyla Kafkasya'ya gelen Sitapan Şomyan, Azerbaycan köylülerinde taraftar bulamadı. Tiflis'de icra ettiği inkılap teşebbüsü Gürcü milli kuvveleri tarafından tenkil edildi ve kendisi ve kendisi firara mecbur oldu. Bu suretle her bir teşebbüsü akim kalan Şaomyan Bakü'ye avdet ederek İran'dan Kaptan-ı Rus Kuvvayı askeriyesiyle Ermeni alaylarını, Rus Bahriyûnu ile amelesini etrafına toplayarak, demokrasinin intihabat ile milli fırkalar eline geçmiş milli müesseseleri işgal etmeye başladı. Fakat bununla mesele hallolunmamıştı. Bakü'de hâkimiyet ikiye munkasımdı. Türkler, Azerbaycan şura-i milliyesini tanıyorlardı. Aynı zamanda, Sovyet hâkimiyetini ve Rus idaresini tanımayan Azeri halkı, milli müesseseleri etrafında milli müsellah kuvvet hazırlığıyla meşgul bulunuyordu. Gence'de Leningrad'da, Kuba'da vesair yerlerde askeri kuvvetler hazırlığı gidiyordu. Bu hareket gayriresmi bir hareket değildi. Bolşeviklerin devirdiği ihtilal hükümeti tarafından Kafkasya'da tesis edilen ve bilahare Maverayı Kafkasya Hükümeti şeklini alan müşterek müessese, Gürcü, Ermeni ve Azerilere milli alaylar teşkiline müsaade vermişti. Bu, Gürcü ve Ermenilerde kolaylıkla vücuda gelen bir teşebbüs iken Azerilerde öyle değildi. Rus ordusunda on binlerce askeri kuvvesi olan bu milletler kolaylıkla milli müsellah kuvvetlerini vücuda getiriyor, hâlbuki Azeriler vaktiyle askeri hizmette bulunmadıklarından yeniden ordu kuvveti hazırlamaya mecbur oluyorlardı. Bu kuvvet Azerbaycan dâhilinde asayiş ve emniyeti muhafaza edecek ve Rusya'da başlayan anarşinin memlekete sirayetine mani olacaktı. Vaktiyle, Lenin'e takdim eden Kerenski Hükümeti gayrı Rus milletlerin bu gibi milli arzularını reddettiğinden Bolşevikler bu milletlerin, o cümleden Azerilerin müdafî olmuşlardı. Hatta bir müddet Kerenski Hükümetine karşı Bolşeviklerin milli Azeri kuvveleri ile teşrik mesaisi dahi vaki olmuştu. Fakat hâkimiyet Bolşeviklere geçtikten sonra, Lenin Hükümeti Rus ananevi siyasetini de benimsemiş, milli hareketleri, milli hürriyet ve istiklalleri ateşle, kanla boğmaya başlamıştı. Ve bu faaliyetinde Azerbaycan dâhilinde onunla şerik cürüm olarak Taşnak-sütyun fırkası icra-i faaliyet ediyordu. 31 mart faciası namıyla yad edilen bu Bolşevik- Taşnak vahşetinin zahiri sebebi oldukça gülünç ve ehemmiyetsiz bir hadiseydi. Azerbaycan'ın milli ve medeni, siyasi ve iktisadi, maddi ve manevi kalb-gâhında alaylarla Rus ve Ermeni askerleri

hükümranlık ederken beş-on Azeri askerlerine tahammül edilememiş, Bakü “Şaomyan hükümeti” Azeri müsellaah kuvvelerini terk-i silah etmeye teşebbüs etmişti. Ve gariptir ki bu haksız ve mantıksız hareket arzu ettikleri vecihle neticelendikten sonra Türklere karşı harp ilan edilmişti.

Bolşevikler ve Taşnaklar bu hareketi Azerbaycan milliyetperverlerine harp şeklinde tefsir ediyorlardı. Ve Azerbaycan milli komitesi etrafında olan milli kuvvetler, bu katliamın müsebbibi gibi gösterilmektedir. Hâlbuki o zaman Kafkasya'nın vaziyeti, bilhassa Azerbaycan'ın hali katiyen bunun aleyhindeydi. “Musavat” fırkasıyla Azeri şura-yı milliyesi var kuvvesiyle bu gibi hareketlerin karşısını almaya say' ediyorlardı. Böyle hareketler Azerbaycan'ın milli menafine zararlı ve Azerbaycan için vakitsizdi.

Azerbaycan mesul meselelerinin karşısında duran en canlı mesele Rus ordusunun Kafkasya'yı terk etmesi ve Azerbaycan'da emniyet ve asayiş temin edebilecek milli askeri kuvvetin hazırlanmasından ibaretti. Bu maksatla hususu heyetler Kafkasya cephesinden avdet eden Rus askeri kıtalarını müşaya'a ediyor, demiryolundan selamet ötüp gitmesini temine memurlar tayin ediyor, Rus katarlarına mani olan mahalli çetelere mani oluyor, bir sözle Azeri milli idareleri var kuvvetleri ile Rus kuvvetinden hülasa ve mahali milli kuvvetler yetiştirmeye çalışıyordu. Böyle bir şerait içinde harp ve katliam teşebbüsünün her halde Azerilerde olmayacağı ve buna madden imkân dahi mevcut olmadığı aşikârdır.

Hadisatın cereyanı, bu hareketin yalnız bir siyasi partiyi veya bir zengin sınıfa karşı değil bil-umum Azeri Türklerine karşı bir katl olduğunu göstermiştir. Rus-Ermeni kuvvetleri salahtan sonra icra ettikleri yağma, ve tahribattan mutazarrır olan yalnız milli kuvveler değil, Azeri fukarasıyla maruf Azeri Marksistleri de mahvoluyordu. Sınıfi bir mana verdikleri bu katilde yalnız Türkler mahvolmuş, yalnız Türklere mahsus camiler, mahalleler ve milli medeni müesseseler bombardıman edilmişti. Azerilere mahsus matbalar, gazete idareleri, siyasi ve idari müesseselerinin merkezi olan o muhteşem İsmaliye yandırılmış, mağazalar, kütüphaneler, mektep binaları, tiyatrolar ve evler yağma edilerek ateşe verilmiştir. Bitaraf bir zat olan ve hiç de Türk ve İslam olmayan (Kolfe) nın tasvir ettiğine göre:

“Münhasıran Müslüman ahali tarafından iskan olunan mahallelere girip ahaliyi öldürüyor, şimşirlerle parçalıyor, süngülerle delik deşik ediyor, evlere ateş veriyor,

çocukları bu ateşe atarak diri diri yakıyor, üç-dört günlük süt emer çocukları ise süngülerine takıyorlardı...”

“ Hadisatı müteakip toprağa gömülmüş 57 İslam naşı bulundu. Bunların kulakları, burunları koparılmış, karınları yırtılmış, azaları kesilmişti.”

“ Öldürmedikleri kadınların saçlarını yekdiğerlerine bağlayarak üryan bir halde sokaklarla sevk ve kendilerini tüfenk dipçikleriyle darp ediyorlardı.” “kimseye rah edilmiyordu, çocuklara rahm edilmediği gibi ihtiyarlara da rahm edilmiyordu. Misalen Alizade Hacı Emir’in evinde 80 yaşlık annesi 60 ve 70 yaşlık kadınları öldürmüş ve 20 yaşındaki taze gelini diri diri duvara çivilenmişti...”

(Kolfe) Efendi duvara çivilenmiş yavrularla köpekler tarafından kemirilmekte bulunan çoluk çocuk, çocuğunu emzirdirir bir vaziyette yerlere serilen zavallı naaşlarının, daha birçok facia-i manzaralar teşkil eden cinayetlerin fotoğraflarla tesbit olunmuş can-hıraş vakalardan da bahsediyor... Bütün bu kanlı faciayı on sene evvel vaki olmuş bu vahşetleri niçin hatırlıyoruz? Milletimizin geçirdiği acı felaketleri, ıstırapları, elem ve kederleri, acaba az mı ki, bu mahkûmiyet ve esaret devrinde, milletimizin yaralarını tazeliyoruz?

Evet bu kanlı facia hiçbir zaman unutulmamalıdır. 1918 senesinde 31 Mart facia-i elimiyesini takip eden 28 Mayıs ve 15 Eylül zaferlerinin büyüklüğünü anlamak ve yaşamak için 31 Mart daima hatırlanmalıdır. İlan-ı istiklal ve o istiklal için icra edilen kanlı mücadelenin parlak ve şanlı zaferleri Azeri Türküne ne gibi kurbanlara, fedakârlıklara ve felaketselere mal olmuştu? Bunu idrak için 31 Mart gibi sade bir sözün ifade ettiği manayı kavramak lazımdır.

31 Martta Bakü'nün o muhteşem saraylarını, Azeri Türkünün ilim ve irfan, sanat ve medeniyet müesseseleri, cami ve mekteplerini neden od vurularak imha ediliyordu? Asırlardan beri bin bir milletin akınına karşı duran ve Azerbaycan'a bir çok mütefekkir ve alimler vermekle milli tarihimizi bezeyen o güzel Şimahi niçin yer ile yeksan ediliyordu?

Bu sorguların cevapları aşikârdır:

Azeri Türkünü kurtarmak, hürriyet ve istiklal hayatına nail olmak imkanını vermemek için!.. Bu maksatla idi ki, cihana hürriyet vermek iddiasında bulunan kızıl emperyalistler, velikorus siyasetinin daimi aleti olan Ermeni Taşnak-sütyun fırkasıyla müştereken 31 Martta mazlum Azeri yavrularını, süt emer çocuklarını süngülere takıyor, alaylar halinde esir ederek götürdükleri Azeri kızlarının ırz ve

namuslarına kıyıyor, Azeri münevverlerini birer birer arayarak imha ediyor, Azeri servet ve sâmanını yağma ve talan ediyordu. Bir sözle Azeri milli mevcudiyetini aradan kaldırmak projesi tatbik olunuyordu.

Şimahi ile Bakü'nün on yıl evvel vaki olan bu kanlı faciasını, bu milli felaketi tekrar gördükse de, istikbalde bir daha görmemek için, milletimizin ve yurdumuzun sinesinde açılan ve izleri hiçbir zaman unutulmayacak olan derin yaraları, o yaraların tevlid ettikleri acı ıstırapları canlandıran 31 Mart günü, o günün ifade ettiği kanlı facianın bütün teferruatını ve o cinayeti irtikab eden katilleri, o katillerin kurbanı 31 Mart şehitlerini daima hatırlamalıdır. Çünkü bu felaket ve ıstırapları takip eden ve takip edecek milli hareketin ve milli istiklalın büyüklüğünü anlamak için acı ve kara günler unutulmamalıdır! Onlar tamamen hatırlanmalıdır ki, milli mevcudiyetimizin, milli hürriyet ve istiklalimizin, güzel ve sevimli Azerbaycan'ımızın amansız ve tarihi düşmanlarına karşı beslediğimiz kin ve intikam duygularımız daimi ve ebedi olsun...

Mehmetzade Mirza Bala

Azeri Türk, nr. 5, (31 Mart 1928), s. 5-7.

ON SENELİK AZİM VE CİHAD

Türk ve İslam âleminde. İlk cumhuriyet- işte Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yeni şark tarihinde mevkiini tayin eden bir cümle!

1918-1928- işte bu tarihi hadisenin en şanlı devrini tayin eden iki hudut! Bu hudut arasına sıkışan on senelik bir hayat; işte istiklalci Azerbaycan neslini medeni milletlerin gittiği yolda **بودر مددن** yürümek için terbiye eden bir mektep!

Bu gün yüz türlü demokrasinin ilk zaferlerini teyit ediyor, İslam dünyasında teşkil eden ilk Türk cumhuriyetinin ilan olduğu günü hatırlıyoruz.

Bundan tam on sene evvel, Mayısın 25'inde Azerbaycan şura-yı milliyesi, mümessili bulunduğu halkın öteden beri mukaddes bir ideal olarak kalbinde en samimi derinliklerde, memnu bir aşk gibi sakladığı büyük duyguya tercüman olarak meşhur istiklal beyannamesini neşr eyledi.

Bu beyanname Azerbaycan Türk halkının hayatını iki bariz safhaya ayıran bir had-ı fasıldır. Mefkûrenin doğup büyümesine sarf olunan teşkil ve hazırlık devri

hattın ötesinde, artık doğmuş bulunan bu mefkûrenin kuvveden faale tatbiki için başlanan mücadele devride birisindedir.

28 Mayıs 1918'den evvel Azerbaycan Türk halkını bir "milliyet" olarak telakki edecek olursak, bu tarihten sonra o artık yalnız "milliyet" değil sözün şamil manası ile bir "millet" dir. " milliyet" kelimesi ile "millet" kelimesi arasında fark vardır. "milliyet" kavmi bir mefhum iken "millet" iradi bir mefhumdur. Milliyet mefhumuna haiz olan bir cemiyetin millet olmasını icap ettiren en büyük amel o cemiyetin milli istiklal davasında bulunması ve bu dava üzerinde ısrar etmesidir. (Paul Bourget) ye göre "Bir millet ancak kendine tabii olduğu, kendi için düşündüğü, yolunu kendine ait bildiği, kendine has fikirleri tasvir eylediği, kelimenin tam, basit ve kuvvetli manasıyla, müstakil olduğu anda mevcuttur." Bu istiklali elde etmiş bulunan cemiyetler dünyanın en mesut milletleridir. Fakat bu istiklali ilan ve onu istihsal etmek azminde ısrar eden milletler de bu saadete namzet milletlerdir. Bu namzet milletlerin, başladıkları mücadelede metanet ve sebat gösterdikçe müfik oldukları tarihi meşhudattır. Nitekim müfik olacakları da bu meşhudattan çıkarılan mantıki bir kazıyyedir.

Evet 28 Mayıs, Azerbaycan halkının milliyet devrinden millet devrine geçtiği, tespit eden bir tarihtir. Bu tarihten itibaren Azeri Türk halkı öteden beri beslediği milli mefkûreyi, tamamıyla tebellür ettirmiş, her ne pahaya olsa da kendi hayatıyla yaşamaya ve ancak kendine tabi olmaya azim etmiştir. Milli hayatla yaşamak, milli hâkimiyete tabi olmak, işte 28 Mayısın manası, işte istiklal!

İstiklal, işte karanlık semamızda parlayan bir yıldızdır! Bir Tan yıldızı! Öyle bir yıldız ki Çarizmin milletimizi tahkir ile beşeri hukukumuzu ret eden karanlık idaresini, vatani haklarımızı inkâr ile insani duygularımızı men eden menfur rejimini arkada bırakarak, gözlerimizi doğan hürriyet güneşinin zerrin şalelerine, milli hayatın ışıklı günlerine doğru tevcih ediyor.

Evet, aziz kardeşler, bu gün büyük mefkurenin doğduğu mübeccel günün şerefli yıl dönümünü tes'id ediyoruz. Fakat bu, aynı zamanda yalnız mefkûrenin doğduğu itibarı ile değil, onun uğurundan başlayan şanlı mücadelenin de muazzez bir yıl dönümüdür.

28 Mayıs 1918 de, "milletler zindanı" ndan halas olan Azerbaycan halkı kendi mukaddes istiklali ile, maalesef, çok kısa bir zaman dâhilinde yaşayabildi. Cilve-i tarih onu yeni imtihanlara sevk etti. Azerbaycan ile beraber, diğer Kafkasya

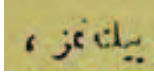
cumhuriyetleri üzerinden de kalkan Çar Rusya'sının yerinde, bu defa kızıl renge boyanmış diğer bir Rusya kaim oldu. Kendisine Bolşevizm veya Komünizm namını takan mirasi kuvvet Kafkasya ve yalnız Kafkasya değil, başta Türkistan olduğu halde, diğer şark milletlerine uyutucu ve aldatıcı bir takım şiarlarla gülüyordu. O ameleye iş, köylüye toprak verecek, milletlere de hürriyet ve istiklal getirecekti.

Halbuki ne oldu? Sovyet tabiyetinde yaşayan milletlerde olduğu kadar, dünyanın hiçbir tarafında amele bu kadar sefil ve perişan değildir. Kısmen toprağa malik olan Sovyet köylüsü, tatbik olunan iktisadi sistem yüzünden, kendi mahsulünün eri değildir. Bundan dolayı da o ekin sahasını asgari bir dereceye indiriyor; kuvvet-i lâ-yemût ile iktifa ediyor. Hürriyet ve istiklale gelince, bu mefkum yalnız Sovyet natıklarının ağzındadır. Fakat onların kullandıkları "hürriyet" kelimesi muasır demokrasilerde anlaşılan "hürriyet" den, onların lisanındaki "istiklal" de bizim bildiğimiz istiklalden tamamıyla başkadır. (Lenin) in kendi tarifi ile muayyen bir sınıfın istibdat ve hâkimiyetini temin etmeyen bir "hürriyet" yalancı bir mefhumdur. Bu ancak "burjuva" ların düşündüğü bir demagojidir. Milli istiklal denen şey de bunun aynıdır. Milli istiklal demek millet içerisinde proletaryanın (yani amelenin) istiklali demektir. Proletaryanın ise – Bolşeviklere göre- milleti olamaz. O beynelmileldir.

28 Mayıs 1918'den 28 Nisan 1920'ye kadar devam iki seneye karîb kısa bir müddetten sonra, Bolşevizm rejimi ile Sovyet ittihadına maruz kalan Azerbaycan, kendisi ile hem-dert olan diğer milletler gibi, yeni bir istilaya maruz kalmış ve buna karşı bütün mevcudiyetiyle mübarezeye geçmiştir. Bu mübareze her ne kadar resmen 28 Nisan 1920'den başlamışsa da, biz onu – meseleyi daha ziyade tamîk edecek olursak daha 1918 senesinden de başlamış addediyoruz. Hakikaten de iki senelik kısa bir müddet esnasında yaşanan istiklal devri bir taraftan pek büyük mahrumiyetler içerisinde demokratik bir hükümet kuruluşuna say' etmekten ibaret iken, diğer taraftan da bu say' istiklal ve hürriyet düşmanı kuvvetlerle muhtelif vasıtalarla mücadeleden ibaret olmuştur. Şöyle ki 28 Mayıs istiklal ilanı on senelik yıl dönümünün başlangıcını teşkil ettiği gibi, bu uğurda başlanan mücadele tarihinin de on senelik yıl dönümünü teşkil etmektedir.

1918- 28 Mayıs-1928- işte bu on senelik azim ve cihat devrini gösteren bir muadele ! On senelik bir devir. Milli Azerbaycan tarihinin en zengin ve en rengin bir devri. Kanlı fakat şanlı bir devir. Bir devir ki bir taraftan zaferler ve saadetler,

diğer taraftan da hezimetler ve felaketlerle doludur. Fakat zaferlerinde olduğu gibi hezimetlerinde de, saadetlerinde olduğu gibi felaketlerinde de müşterek bir haslet vardır: Mücadele; istiklal mücadelesi! Mefkûre ve mefkûrecileri, mübariz ve şehitleri mevcut bir mücadele! Bir mefkûre ki medeni milletlerin mefkûresidir. Bir mefkûreciler ki asri demokrasilerce makbul mukaddes umdelere itikat etmiş, halktan yetişmiş ve halka güvenmişlerdir. Bir mübarizler ki şanlı mümessilleri şimali buzlu tundralarından donarak Rusya'nın ücra köşelerinde vaki menfalarda sürünmeyi, "Çeka"nın karanlık bodrumlarında çürümeyi, muhaceret ve gurbetin ağır şeraiti içinde her türlü mahrumiyete katlanmayı vicdanlarını satmamaya veya susturmamaya tercih eylemişlerdir. Bir mübarizler ki:

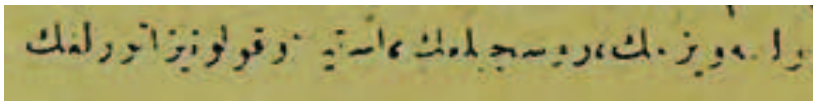
"O büyük Türk ilinin oğlu ölü,

Çiğnenir kendisi, vicdanı onun çiğnenemez!"

Diyen mahpus şairlerinin ağız ile " belki ben mahvolurum, sarsılmaz vicdanım!" diyorlar. Bir şehitler ki Azerbaycan'ın her tarafında ve bilhassa Hazar'ın kanlı dalgaları ile, "ölüm adası" şöhretini kazanan (Nargin) adasında saye gelmez mezarları vardır. Zahiri alameti yok mezarlar!

İşte mefkure ve mücadelenin tesid ettiğimiz bu on senelik yıl dönümünde aziz hatıraları huzurunda büyük huşu u huzû ile diz çökmek mecburiyetini hissettiğimiz büyük şehitler, büyük mazlumlar! Size bizlerden bin rahmet, size bizlerden bin selam!

Fakat tesid ettiğimiz mücadele devrinin şayan-ı dikkat hususiyetlerinden birisi de devirde yetişen istiklalci nesildir. Bu devirde ki nesilden düşmanın şeytani bir şekilde teşkil ettiği fitne ve yalan sistemi neticesinde gayrı milli talimatla zehirlenen bir kısmı yanında, hayatın tabii iktizaları ile sistemin gayrı tabiliği arasındaki tezat afaki mefkûre sahibi istiklalcilerin enfesi tesirleri ile yetişen diğer bir kısım da vardır ki bütün istikbal ümidi ondadır. Bu kısım,

ve kolonizatörlüğün sarf ettiği bütün imkânlarına ve icra ettiği her türlü şeytani tedbirlerine rağmen, doğru yolda yürüyor, 28 Mayıs beyannamesinde mukayyit büyük umdelerin birer mürevvic ve partizanı olarak yetişiyor. Gayrı müsavi mücadelede bi'z-zârûre sınıf

harbinden çıkan aziz mefkûrecilerimizin, kahraman mücahitlerimizin ve mukaddes şehitlerimizin yerlerini tutan idealistler kadrosunu teşkil eden nesil de budur.

Milli mefkûresine sarıh istiklal şeklini veren ve bu gaye uğrunda mücadeleye müheyya, canından geçen fedailer yetiştirmeye müsait gençliğe malik bulunan bir millet, hiç şüphesiz, günün birinde müstakil olmaya ve kaybettiği istiklali yeni baştan almaya namzettir! Bu namzet milletlerden biri de Azerbaycan'dır. Bilhassa ki o istiklal uğrunda mücadelesinde yalnız değildir. Her şeyden evvel asrın en hâkim bir şiarını teşkil eden, "milli istiklal" şiarının kuvvet ve kutsiyeti onun bu muvaffakiyetini zamindir. Sonra kendisine karşı mücadele ettiği Rus istilasına karşı yalnız değildir. Yani başında kendisi ile bela-i nifak, aynı yolun yolcuları Kafkasya Cumhuriyetleri ile beraber Ukrayna ile Türkistan gibi mühim kuvvetler vardır. Daha sonra şarkta muzafferiyetle ilerleyen milli istiklal hareketleri dahi onun zahir u muavinleridir.

İstiklalimizin on senelik yıl dönümünü muhaceretde, garip ülkelerde tesid etmek gibi elim bir vaziyette bulunmamız bizi meyas etmesin. Büyük mefkurenin şanlı remizini teşkil eden "mavi, kırmızı, yeşil", boyalı bayrağımız memleket ufuklarında ihtizaz etmek imkanında bulunmayışı katiyen bize fütur vermesin. Bu aziz günde ahdlarımızı tecdid edelim, Azerbaycan Halk cumhuriyetinin istiklalini yeni baştan kazanmak için elimizden geleni esirgemeyelim! Bilelim ki verdiğimiz kurbanları telafi edecek bir şey varsa o da istiklalimizin iadesidir!

On senelik yıl dönümü demek, on senelik istiklal mücadelesi demektir ki, diğer tabirle bu, iadesi mukarrir ve mevud bulunan istiklalimize on sene daha yaklaştığımızı ifade eder!

Yaşasın Azerbaycan! Yaşasın istiklal! Yaşasın 28 Mayıs!

Resulzade Mehmet Emin

Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 2-6.

AZERBAYCAN'DA EDEBİYAT MESELESİ

Azeri halkının milli servetini kendi elleriyle Ruslara teslim ve Azerbaycan'ı mümkün mertebe Rus ülkesi haline ifrağ etmek uğrunda hiçbir fedakârlıktan

çekinmeyen ve buna can u dilden çalışan Azerbaycan komünistleri, şimdide sırasıyla Azeri halkının uzun asırların mütevali tazyik ve mahrumiyetlerine göğüs gererek vücuda getirmiş olduğu milli hars ve medeniyeti değil inkişaftan mahrum, tamamıyla imhaya çalışıyorlar ve Azerbaycan'a proleter edebiyatını dolayısıyla Rus edebiyatını getirmeye gayret ediyorlar.

Azerbaycan milli harsına karşı açılmış bu cidalin sureti cereyanını kariler, “Azeri Türk” sahifelerinde gördükleri için, biz bunun üzerinde değil, son zamanlarda Azerbaycan'da neşir edilen mecmuaların birinde derç edilmiş bir makale üzerinde tevfik edeceğiz.

“İnkılap ve Medeniyet”¹ nam bir edebi mecmuada “Proleter Edebiyatına Doğru” makalesinde sabik maruf komiseri Mustafa Koliyef diyor ki:

“Yeni Türk şiiri Blok, Mayakovski gibi şairlerin, , Bezimenskilerin Rus proleter edebiyatının tesir ve nüfuzu altında bulunmaya başlıyor.”

Makale sahibi yekdiğerini mütevali sayıp durduğu “proleter edibleri” meyanında ahiren arza tecavüz yüzünden mahkûm edilmiş “Proleter Yazıcıları Cemiyeti” nin heyet-i idare azalarından (Altshuller), (Anohin), (Yaroşenko) gibi “proleter şairlerini” ismini kaydetmeyi umutmuş yahut da kendisince mutasavvir bir mülahaza ile kaydetmek istememiştir. Yukarıda ismi geçen Rus edip ve şairlerinin birer birer şahsiyetini tahlil edecek değiliz, yalnız şunu söylemeye mecburuz ki bu zevatın kısm-ı izamı Taharri Polis İdaresi, Çekov buna mümasil müesseselerde bir müddet hizmetten sonra nedense(?) edebiyat mesleğine intisab etmiş ve kendi aralarında Proleter Edebiyat Cemiyetini tesis etmiş adamlardır.

Koliyef'in makalesinden aldığımız salif-ül zikir parçayı okuyanlar ilk nazarda Azerbaycan'da yeni milli bir Türk edebiyatının mevcudiyetine ve bu Rus şairlerinin, edebiyatın asıl manasıyla şair olduklarına; nihayet başka bir milletin edebiyatı üzerinde tesir ve nüfuz icra edebilecek derecede muayyen bir meslek-i edebi vücuda getirmiş olduklarına zahib olabilirler. Fakat Azeri edebiyatının “proleterleşmiş” son edebi mahsulleri tetkik edilecek olursa bunun hiç de böyle olmadığı görülecektir.

¹ “İnkılap ve Medeniyet” sayı 4 Nisan 1928.

Azerbaycan Rus istilasına dolayısıyla Ruslaştırma siyasetine maruz kaldığı günden itibaren milli Türk edebiyatının inkişafına muhtelif meselelerle mani olunmuş ve bu edebiyatın tamim ve intişarının önü alınmıştır.

Mekteplerde Türk edebiyatı tedrisine, matbuatta milli Türk şiir ve hikâyelerine ateş püsküren komünistlerin ve onların emsali Koliyef'in bu günkü edebiyata Türk edebiyatı demesi kadar müntakız ve gülünç bir tarif tasavvur edilemez. Çünkü Azeri Türk edebiyatı dediğimiz zaman biz o halkın içtimai hayat, tarzı- mâişet ve içerisinde yaşadığı muhitin makesinden ibaret ve o cemiyetin milli ruh ve simasına tercüman olmakla aynı zamanda hissiyatını terennüme hadim bir edebiyat tasavvur ediyoruz. Hâlbuki Bolşeviklerin Türk edebiyatı namını verdikleri edebiyat Azeri halkının hayatından doğmuş bir edebiyat değil, belki mazisi boş, hali berbat ve istikbali hayalden ibaret Türk muhitinde Rus proleter edebiyatıdır. Ruhunu soğuk yüzlü ülkelerden suje ve mefkûresi çürük komünizm âleminden alan bu edebiyat olduğu gibi Rusçadan alınıyor ve tercüme edilmek suretiyle vücuda getiriliyor. İşte yukarıda Koliyef'in derin bir vecdle kaydetmiş olduğu tesir ve nüfuz ifadesinin tazmin ettiği mana görüyoruz ki, her milletin edebi hayatında olduğu gibi edebiyatını eskilikten kurtarmak ve ona ihtiyacı nispetinde asri bir şekil vermek niyetiyle kendisinden daha yüksek bir edebiyat ve sanata malik bulunan bir milletten kendi milli ruh ve simasını muhafaza etmek şartıyla, daha doğrusu alacağı yabancı anasını benimsemek suretiyle yalnız metoda-teknik cihetlerini almak değil, bilakis Rusya'da mevcut edebiyatı olduğu gibi kopya ve iktibas etmektir. Bu ameliyenin tabii neticesi olarak elyevm Azerbaycan'da mevcut Türkçe Bolşevik edebiyatı ruh, hayat, suje ve mefkure itibarıyla Azeri halkının ruhuna yabancı bir Rus edebiyatı şeklini intisab etmiştir.

Koliyef, serd ettiği bir makaleti müteakip Rusya ihtilalinden müteessir olmayan bil-umum Azerbaycan münevver zümresi, bilhassa edebiyat müntesiplerini iki gruba ayırıyor ve kaydediyor ki:

“ Yeni hayatın bu rahatlarından korkan kuvvesiz ve iradesiz ziyalılar (münevverler) ya bedbinliğe kapılır veyahut estetik geçişler çerçevesi içerisine girip orada kalırdılar.” Edebiyatı adi bir Bolşevik propoganı zanneden Koliyef, bunu söylemekle Bolşevizmin edebiyatı nasıl tasvir ettiğini ve kendisinin edebiyattan ne kadar anladığını göstermiş oluyor. Bolşevik Koliyef'e göre ihtilali, Rusluğu, Lenin'i methetmeyen, Bolşevik edebiyatına iştirak arzusunu göstermeyen herhangi bir edip,

şair (Bayron), yahut bedbinliğin başka bir şeklini arz eden (جاوموله توپارد) in bedbinliğine kapılmış, bedbin olmuş, bedbin olmayanlar da estetizmi takip etmişlerdir. Koliyef bu hükmü vermeden- kendisi Türkçe bilmiyorsa da yeis yok bilenlerin yardımıyla- Azeri edebiyatının uzak maziden değil yakın geçmişten 1905’den sonra aldığı şekli ve ruhu tetkik etse... Evet tetkik etse görülecektir ki ilhamını muhitin içtimai inkılaplarından, hakiki halk kitlesinin samimi ve merfu hayatından milli vicdanından kopan asil bir ruhla terennüm edegelmiş bu kısım Azeri şair ve edipleri bedbinlik girdabına düşmemiş, bilakis yaşadığı cemiyetin intibah devirlerini, milli cidal safhalarını, içtimai siyasi, iktisadi hayatında vuku bulmuş havadis ve tahvilleri şevk ve şetaretle terennüm etmişlerdir. Bunların himmet ve gayretleriyle tekâmül etmiş edebiyat bize bedbinliği değil, Azeri halkının; terakkiyi, istiklalini sever, mübariz, zinde ve nik-bin ruhunu telkin ediyor. Bu nik-bin ruhun mevcudiyeti de pek tabiidir, çünkü Azeri edebiyatı, ruhları ölgün ferdin hayatını kabiliyet ve cevvaliyetten mahrum bırakan ve cemiyeti ataletе teşvik eden “mistisizm” devrini çoktan atlatmış ve real bir devirde yaşamış bulunuyordu. Real bir devirde yaşamakta devam eden ve kendi harsı, istiklali yolunda mücadele eden cevval bir cemiyet ise yeis ve nevmîdiye düşmekten hasılı bedbinliğe kapılmaktan çok uzaktır. Azeri edebiyatının hakiki simasını, milli benliğini, nik-bin ruhunu metin bir irade ile muhafaza ve devam ettirmek uğrunda çalışan o şair ve ediplerdir ki bu gün bir kısmı menfalara sürülmüş, Çeka bodrumlarında hapsedilmiş ve bir kısmı da Bolşevik edebiyat cereyanına intisap etmedikleri için her türlü hukuktan mahrum kılınmış ve Koliyef gibilerin “bedbinlik” damgasıyla damgalanmışlardır. Koliyef’in bu zümreye bedbin demesi de onlarda ufak da olsa bedbinlik eseri bulunduğu için değil, yalnız Azeri edebiyatının milli simasını muhafaza etmekle memlekete getirilen Rus edebiyatına karşı isyankâr bir vaziyet aldıkları içindir. Sonra, estetizme kapılmakla itham ettiği ikinci gruptan bahisle diyoruz ki:

“ Öz yaratıcılıklarını estetizme ve mefkûresizliğe veren ikinci grup mümessilleri olarak Cevadi ve Hüseyin Cavid’i gösterebilirler. “Gün Göl” ve”Topal Timur”gibi eserlerin de tabii sevgiyi ve tarihi geçmişi terennüm ederler”.

Estetizmden arı bir edebiyatın, edebiyat olamayacağını anlamayacak kadar cehalet eseri gösteren Koliyef bununla iktifa etmiyor, tabii sevgi ve tarihi geçmişten bahseden eserlere karşı ateş püskürüyor. Koliyef’in edebiyat hakkındaki bu telakkisi

yukarıda bil-vesile bahsettiğimiz Rus şair ve edebiyatının mahiyeti hakkında söylediklerimizi teyit ediyoruz. Estetizme bu derece husumet besleyen Koliyef'e sorarız: acaba, cihan edebiyat tacını süsleyen, uzun asırlardan beri zamanımıza kadar devam ede gelen ve kıymetinden bir zerre bile kaybetmeyen bedii mahsuller ve şaheserler kendilerinde sanat ve bediiyattan büyük bir kısım sakladıkları için değil midir ki kendilerine herhangi bir milletin edebiyatında layemut bir mevki kazanmak şerefini kesb etmiş ve edebiyata namzet olmuşlardır.

Milli hars ehamının kaidelerini teşkil eden zengin halk edebiyatı hep tabii sevgi ve tarihi sahâifi, kahraman ve kahramanlıkları tasvirinden ibaret eserler değil mi? Halk edebiyatı bu umdelerden ibaret olduğu içindir ki, bu gün milletler onu ihyaya çalışıyor ve edebiyatın diğer sahasında kemal derecesine ermek için halk edebiyatından mülhem olmaya gayret ediyorlar. Azeri şair ve edebiyatları estetizme vurgun, tabii sevgiyi, tarihi vakaları terennüm ediyorlarsa bu onlar için bir nakîse teşkil etmez, bilakis onların daha ziyade halka yakın, muhitin tekâmülüyle el ele yürüdüklerini gösteriyor ki bu da meziyetten başka bir şey değildir. Azeri şairleri bu umdelere terennüm ve estetizme daha çok ehemmiyet atıf ettiği zaman bunları kendi hayalhanesinde ihdas etmiyordu. Onlar cemiyetin bütün elem ve hazını, tarz-ı maişet, maddi ve manevi havayicini, milli varlığını, şanlı mazisini, milletin yitirmiş olduğu tarihi kahramanlarını, yurdunun güzelliklerini, vatanının maruz kaldığı istilayı elhasıl Azeri halkının hayatında vuku bulmuş bilcümle havadisi bediiyatla mezc etmek suretiyle terennüm ettikleri içindir ki halk kendi tarih-i edebiyatında onlar her zaman hürmet ve takdirle yad edilecek şerefli bir mevkiye ermiştir. Yine o saiktedir ki, Bolşevikler tarafından men edilmesine rağmen “ Topal Timur” gibi tarihi kahramanları yaşatan piyesleri ve “Gün Göl” gibi yurdunun güzelliklerini kalpten gelen bir hisle terennüm eden şiirleri Azeri halkı seve seve okuyor ve bütün manevi ihtiyacını bu ruhla yazılmış eserlerle tatmin etmeye çalışıyor. Fakat Bolşevikler kendileri için tehlike teşkil eden bu iştiyakın önünü almak sanat ve güzellik namına ne varsa hepsinin imhasına gayret ediyorlardı. Komünistlerin sanat ve edebiyat vadisinde yapacakları tahribatı derpiş etmiş maruf bir edibin fikrini mesele ile alakadar olduğu için burada zikretmek kaideden hali olmasa gerekir.

19uncu asrın maruf ve meşhur ediplerinden addedilen (Henri Heine) komünizm cehennemini ve mevki-i iktidara gelecek komünistlerin hâkim buldukları memleketlerde içtimai, iktisadi, milli sahalarda olduğu gibi edebiyat ve

sanat vadisinde de yapacakları tahrip ve rezaleti, neticede husule gelecek vaziyeti daha bir asır evvel tahmin etmiş ve:

“Şu Allahsızların mevki-i iktidara gelecek zamanı büyük bir vahşet ve dehşetle düşünüyorum. Onlar kendi nasırlı elleriyle acımadan güzelliğin mermer heykelini, kalbimin aziz ve mahrem heykelini kıracak ve her şahsın bahusus şair ve edibin sevebileceği güzel ince sanat parçalarını ve süslerini tahrip edeceklerdir. Benim çiçekli bahçemi tarumar edecek ve yerine patates ekeceklerdir. Hiç kimse tarafından ekilip beslenilmemesine rağmen yine son derece güzel karanfiller koparılacak ve kesilecektir.

Bülbüllerin bayram gelini olan güller dahi bu feci akıbete uğrayacaklardır. Bülbüller – tabiatın bu zararsız ve ser-azat hanendeleri- kovulacak ve heyhat! “ Mecmua-yı eşar” ımın yapraklarından bakkal kâğıt kese yapacak ve içerisine kahve veyahut ihtiyar müşteriler için tütün koyup satacaktır” demiştir.

Şüphe yok ki bunu söylemekle (Heine) hars ve medeniyet hasımı Bolşeviklere has karakteristik bir nokta ve hakikati canlı bir şekilde tasvir etmiştir. Daha bir asır evvel vaziyeti tahmin etmiş (Heine) nin söylediklerine bu gün her adımda şahit oluyoruz. Rus Bolşevizm’i, halkın tabii bir ihtiyaç neticesinde vücuda getirmiş olduğu milli harsı imha ve Azeri halkını bu milli harsın bahşettiği istiklal feyzinden mahrum kılmak için bütün mevcudiyetiyle çalışıyor. Fakat bütün bu manasız ve sığ gayrete rağmen milli maksat ve istiklali uğrunda mücadeleler yapmış, kurbanlar vermiş ve hala da bu mücadeleyi devam ettiren Azeri halkı üç renkli bayrağını yalnız kendi hukukunu müdafaa ve muhafaza eden bir cemiyetin sembolü değil; vatanın şanlı tarihini edebiyatını, musikisini, şairlerini, adet ve ananatını, hasılı milli mukaddesatını temsil ettiği için onu yaşatmaya ve memleketini istila etmiş müstevli kuvvetin kanlı kemikleri üzerinde bir an evvel rekz etmeye can atıyor.

(Ye) Ali

Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 8-10.

BEYNELMİLEL SAHADA AZERBAYCAN

Müslümanlar bir zaman adet etmişlerdi: her türlü dertlerini ancak gözyaşı ile teskine çalışıyorlardı. Dünya beş gündür beşi de kara, her belaya tahammül etmek, ağlamak ve yine ağlamak... Fakat dert artık geçiyor.

-Felaketlerden kurtulmak için her millet hak-ı hukukunu kan pahasına talep etmelidir- şiarı şimdi bizler için de destur olmuştur. Şark Müslüman milletleri de nihayet anlıyorlar ki:

- Yaşamak isteyen bir millet ölmeyi de bilmelidir! Bunun en güzel en canlı misali- yeni Türkiye'dir: Epey uzun süren devir-i esaretten kurtulmak için Azerbaycan büyük fedakarlıklar yaparak on sene evvel bu gün tekrar bütün dünyaya istiklalini ilan etti. Belki tarih Azerileri biraz acele imtihana çekti...

Fakat onlar birçok objektif mahrumiyetlere rağmen az zamanda müstakil bir devlet olarak yaşamaya büyük bir liyakat ve kabiliyet göstererek asri milletler arasında kendilerine beynelmilel bir mevki kazandılar. Dün esir olan Azerbaycan, cumhuriyet ve demokratizm prensipleri üzerine asri bir hükümet kurdu.

1919 senesi Bakü dünyanın her tarafından gelen resmi ve gayriresmi heyetlerle doldu, Fransa, İtalya, Lehistan, İran, Türkiye, Azerbaycan'ı yakından öğrenmek tetkik etmek maksadı ile Bakü'ye biri birinin arkasınca heyetler gönderiyorlardı. Hatta Amerika'dan bile o zaman Bakü'ye kadar maruf General Harbord heyeti geldi. O sıralarda Anadolu'dan Bakü'ye "resmi" ve gayriresmi gelmiş olan işhas ve onların "faaliyetleri" hakkında şimdilik sükût daha iyidir. O zaman bu iki kardeş arasında "gönüllü artistler" tarafından oynanmış olan büyük faciayı tarih tabi bir gün açacaktır...

Burada ancak onu kaydetmeli ki o sırada 1919 senesi sonlarına doğru Azerbaycan hükümeti Anadolu'ya, kuva-i milliye reisi Mustafa Kemal Paşa hazretleri nezdine parlamen azasından birisini murahhas olarak göndermişti. Bu Azerbaycan murahhasının Gazi Paşa hazretleri ile " Amasya- Sivas" muhaberesi tarihi bir vakadır.

Tarihinin o en gayrimüsait ve dar devrinde Azerbaycan'ın Anadolu milli mücadelesine alakasını gösteren diğer "vakalardan" da şimdilik bahsetmeyelim...

Evet, 1919'da Avrupa payitahtlarına Bakü'den Azerbaycan hakkında bir çok raporlar, muhtıralar yağmaya başladı. Aynı zamanda Azerbaycan hükümeti de hariçle doğrudan doğruya tesis-i münasebete başlayarak Versay Sulh Konferansına ayrıca bir heyet murahasa etti ve ilk sefirlerini kardeş ve komşu Türkiye ve İran hükümetleri nezdine gönderdi.

Biraz sonra Versay Sulh Konferansı Azerbaycan Cumhuriyetini müstakil bir devlet olarak tanıdı. Bununla Azerbaycan'ın beynelmilel vaziyeti tespit ve ehemmiyeti takdir olundu.

Bu günkü beynelmilel sahada da Azerbaycan meselesinin ayrıca bir ehemmiyet ve mevkiisi vardır. Lehlilerin milli bayrağı iki renklidir: Beyaz ve kırmızı. Anlattıklarına göre bayrağın yarısı gözyaşı, yarısı da kandır!

Azerbaycan Türklerinin bu günkü “Kerbelası” istiklalleri uğrunda analarının göz yaşı kadar oğullarının akıttığı kanlar bütün medeni milletlerin nazar-ı dikkatini bu “ateş ülkesine” celbetmiştir.

Rusya meselesi ile alakadar olan şark ve garp devletleri biltabii Kafkasya meselesine lakayt kalamazlar. Bilhassa Azerbaycan'a... bu hiç sönmek bilmeyen ateş memleketi âlem-i şümül ehemmiyete haizdir. Kim bilmiyor ki bu gün dünya siyaset ve iktisadiyatı sahasında çok büyük rol oynayan amillerden biri de “siyah altın” dedikleri petroldür.

Bu mayi-i mahrukatın milletler arasındaki rekabet ve mücadelede ne kadar mühim bir rol oynadığını harb-i umumi tecrübeleri çok aşikâr göstermiş oldu. Dev adımları ile ilerleyen günü günden terfi eden bu mücadele vasıtalarını – teyyare, taht-el bahr filolarını ve otomobil kuvvetlerini- harekete getiren gaz yağı değil mi? Bakü'nün dünyanın en zengin petrol menabi olduğu malumdur. Bakü gaz yağı etrafında bir senedir dünyanın en büyük iki petrol kumpanyası arasında (bir taraftan Amerika “standart oil” kumpanyası diğer taraftan İngiliz- Hollanda kumpanyası “royal device shell”) şiddetli mücadele gidiyor. Ve bu “mücadelelerin” biz yalnız “zavahirini” görebiliyoruz.

Diyorlar ki bütün dünya siyaseti bu “ petrol kollarının” büyük tesiri altındadır.

Hatta diplomasi “müverrihleri” şimdi yazıyorlar ki Cenevre Konferanslarından Bolşeviklerin eli boş dönmelerinde “standart oili” ve (shell) kumpanyalarının dahi parmağı varmış.

Bu gün harb-ı umumi arefesindeki gibi karmakarışık ve “barutla dolu” olan dünya siyasetinin gözünün bir ucu Bakü’dedir...

Bunu yani yine bilmeyen var mı?...

Sonra bakü şarkla garbın en mühim ticaret kapılarından biridir. Eğer bahr-ı hazar bir Türk Müslüman deryasıysa Bakü onun başıdır. Buradan Türkistan, İran ve belki daha uzaklar gözüktüyor...

Bir de herkes biliyor ki Azerbaycan Bakü Türk Müslüman aleminin oldukça ehemmiyetli bir noktasıdır. Be her bir cihetçe...

Müslüman şarkının bu taraftan kilidi Bakü’dür. Bilmem şimdiki halde bu düşüncelerle en fazla kafasını yoran kimdir – garp mı yoksa şark mı?

Varşova 10 Mayıs 1928

Mustafa

Azeri Türk, nr. 9, (27 Mayıs 1928), s. 30-32.

KAFKASYA MİLLETLERİ VE KAFKASYA MESELESİ

İtalya’nın en maruf nîm-resmi siyasi mecmualarından “Politika” nam haftalık mecmuanın Nisan nüshasında (Frank Lamberti) fevk-el diğer ser-levha ile mühim bir makale neşretmiştir. Makale sahibi diyor ki:

“Henüz halledilememiş olan Kafkasya meselesi, kolaylıkla bir tarafa atılıp ihmal edilecek meselelerden değildir. Bu mesele, tez veya geç, daha doğrusu geç değil yakın bir zamanda, bütün ağırlığıyla beynelmilel meselelerin üzerinde duracaktır. İki dünya arasında tabii bir köprü olan Kafkasya dünyanın en mühim stratejik noktalarından birini teşkil eder, beynelmilel vaziyetin büyük tebeddülâtı zamanı gafil avlanmak istemeyen milletlerin mühim bir merkez olan Kafkasya’ya büyük ehemmiyet vermeleri lazımdır.

Tabiatça, iklim ve servetçe pek zengin olan bu memlekette kendi istiklalleri için mücadele eden sekiz milyon miktarında kahraman milletler yaşamaktadır. Bu milletlerin istiklal mücadelesini takviye etmek kendi menafinden olan Avrupa’nın ihmalkarane seyirciliği yüzünden bu milletler, bu gün misali tarihte görülmemiş ve bu milletlerle hiç bir münasebeti olmayan yabancı bir millet tarafından getirilmiş bir terör ve tahakküm rejimine mağlup olmuşlardır.

Bu milletler, cenubi Kafkasya’da: Gürcü, Azerbaycan ve Ermenilerden ibaret olup bu gün Maveraya-yı Kafkasya Sosyalist Cumhuriyetleri Federasyonu’nu teşkil ediyorlar, şimali Kafkasya’da ise bir çok muhtar eyaletlere bölünmüş Dağıstanlılardır ki , Rusya’nın içerisine dahil bulunuyorlar. Bu milletlerin tarihi ardi arası kesilmeyen hürriyet mücadelelerinden ibarettir.”

Muharrir Muharrir Gürcistan’ın etnoğrafik- coğrafi vaziyetini Bolşeviklerin istilasına kadar olan tarihini kaydettikten sonra Azerbaycan’a geçiyor, etnoğrafik, coğrafi ve tarihi malumat verdikten sonra diyor ki:

Bolşevikler Çar ananelerine sadakate riayetden petrol menbalarına malik olmak istediler. Fakat Azerbaycan komşusu Gürcistan gibi Sovyet aleyhtarı ve Rusya düşmanıdır. Azerbaycan diğerk Kafkasya milletleriyle müştereken Bolşeviklerden olduğu gibi umumiyetle Rusya’dan da kendi istiklalini talep etmektedir.”

Ermenistan üzerinde durarak, muharrir Ermenilerin siyasetini Rusûfilik addediyor, fakat Kafkasya’nın halasından sonra Ermenilerin bil-mecburiye Rusya’ya değil Kafkasya’ya merbut olacağını ümit etmektedir.

Şimali Kafkasya milletlerinin coğrafi ve tarihi vaziyetlerini tenevvür ve milli istiklal mücadelelerini tasvir ettikten sonra muharrir diyor ki:

“Bu muhtasar malumat, sır insani hislerden maada Kafkasya menafinin Avrupa menafiyle muvaffak olduğunu göstermek maksadını da istihdaf ediyor. Bütün beynelmilel münasebet yollarının serbest olmasıyla alakadar olan Avrupa, Kafkasya’nın Rus- Bolşevik hâkimiyetinden halas olmasıyla da alakadardır. Bu mühim beynelmilel yolun daimi tariz ve harplere meydan olması Avrupa’dan ötürü bir tehlike teşkil eder. Hâlihazır da vaziyet böyledir ve tehlike de fakat Rusya’dan geliyor. Rusya’nın sıcak denizlere çıkmak istemesi daima olduğu gibi şimdi de umumi sulhu tehdit etmektedir. Kara Deniz’den Mançurya’ya kadar Rusya, yolunda tesadüf ettiği milletler üzerinde misali görülmemiş vahşetler icra etmiştir.

Büyük Petro’nun Estonya ve Livonya, büyük Katerina’nın Kırım, Kuban ve Lehistan’ı Birinci Aleksandr’ın Gürcistan’ı ve Beserabya’yı zapt etmeleri ve diğerk zapt istilası buna aşikar sübutlardır.

Diğerk taraftan Bulgaristan ve Romanya gibi müstakil devletlerin vücuda gelmesi, Avrupa’nın tehlikeyi hissettiğini ve Rusya iştihasına karşı tedbir ithaz ettiğini göstermektedir.

Kafkasya'yı istila eden arların planında burası, Fars halicine, Hint muhitine ve Anadolu ile Akdeniz'e olacak hareket istinad-gahı gibi tasvir edilmiştir.

Daima İstanbul'u zapt etmek fikriyle yaşayan Ruslar hayallerinde ihtilal hiçbir tebdilat yapmadı. Bu gün düşman Bolşevizm'dir. Cinsen sırf Rus malı olan bir zehirli nebatın Avrupa'dan getirilmiş tohumu ibtidai Rus muhitinde kendisine müsait bir toprak buldu (Velikoruslara mahsus “ usulü).

“Kendimizi aldatmamalıyız. Bolşeviklerle hiçbir muahide fayda vermez. Ve onlar Avrupa aleyhinde olan mücadelelerinden vazgeçmezler. Bolşeviklerle mücadele muhakkaktır. Onlarla akit olunacak muahideler, yalnız Avrupa zararına olarak hayatlarının idamesine yardım edebilir.

Bu münasebetle Kafkasya beynelmilel ehemmiyet-i haizdir... Kafkasya yeni bir İsviçre olmalıdır. Avrupa ile dost ve bitaraf, sulh ve emniyet zâmanı bir devlet şekline gelmelidir...

Unutulmamalıdır ki Kafkasya çok ihtimal ki Ukrayna ve aynı zamanda Türkistan'la beraber istiklalini alacaktır. Ve bu devletler Baltık devletleri ve Lehistan ile bir yerde mühim bir “anti-sovyet blok” olabilirler. Ve bu devletler arasında akit edilecek muahideler uzun ve devamlı sulhun rehini olabilecektir...Rusya'nın Kafkasya'dan kolaylıkla el çekmeyeceği bellidir. Kara Deniz'e bir pencere addediği için Ukrayna'dan vazgeçmez. Fakat bütün bu arzular, bu milletlerin Rus esaretinde bırakılmaması için bir sebep teşkil edemez. Harb-ı umumi milletlere istiklal elde etmeyi öğretmiştir ve hiçbir insan-ı kuvvet milletlerin hürriyete olan hareketlerine mani olamayacaktır.

İmzasız

Azeri Türk, (15 Temmuz 1928), nr. 12, s. 10-11.

AZERBAYCAN'DA EDEBİ HAYAT

Son Asrın Azeri Edebiyatına Kısa Bir Nazar- Bolşeviklerin Sanat ve Edebiyat
Telakkisi- Azerbaycan Proleter Şairleri- Matbaacılık- Sahne Edebiyatı- Netice

1

Son Asrın Azeri Edebiyatına Kısa Bir Nazar

“Azerbaycan’da edebi hayat” unvanı altında biz esasen Bolşeviklerin ali-el umum sanat ve edebiyat telakkisini, Rusların Azerbaycan’da yaratmak istedikleri proleter edebiyatı ve bu edebiyat zümresine dâhil bulunan şairlerin bu güne kadar vücuda getirmiş oldukları eserlerin ruh ve mahiyetini tenevvüre çalışacağız. Suni ve vesaitle yaratmak istenilen bu edebiyatın ruh, duyuş, görüş ve hayat itibarıyla Azeri muhit ve halkına ne derece de yabancı olduğu hususunda karilere daha aydın bir fikir vermek maksadıyla son asır Azeri edebiyatının tarih-i ruşeni ve belli başlı tekâmül merhalelerini kısa bir nazarda hülasa etmeyi faydasız bulmadığımız için ilk bahsi bu mevzua tahsis ettik.

Bir milletin içtimai, iktisadi, siyasi hayatını, hayatı telakki ve kabiliyetini, bedii zevkini tetkik ve mütalaa için en emin ve zengin vesait ve malzemelerden biri ve belki biricisi, söz götürmez ki, o milletin hayatı müddetince vücuda getirmiş olduğu edebiyattır. Maruf tabiriyle ifade edecek olursak diyebiliriz ki edebiyat hayatın barometresidir. Ve böyle de olmalıdır.

İşte bu nokta-i nazardan bakılırsa 19uncu asıra kadar bir takım ivicâc yollar takip ederek devam edegelmiş Türk edebiyatı bazı tarihi esbab-ı mucibe ve asrının felsefi telakki icabı olarak yukarıda tadad ettiğimiz umdelerden mahrum ve uzak bulunmuştur.

Hayat, halktan ve muhitten ayrı bir ana çizgi üzerinde inkişaf etmiş bulunan bu edebiyat, kibar sınıfa ve saray âleminin mutantan hayatından mülhem güzidelere ait bulunmuş, ekser evkat Farisi şivesine bazı zamanlar da bilzat Farisi ve garp lisanına tabii mutasanni bir divan edebiyatından öteye gidememiştir. Vakıa, sanat ve lirizm vadisinde künhüne varılamayacak derecede ileri gittiği olmuş, fakat itiraf edelim ki, fikir hususunda pek iptidai ve pek fakir kalmıştır.

Ali-el umum Türk edebiyatının ser-inkışafı bu Şekilde olduğu gibi Azerbaycan'da da 19uncu asrın ortalarına doğru devam edegelen edebiyat, tabir-i diğerle Mirza Fethali'ye tekaddüm eden devir edebiyatı marazi bir hal kesbetmiŐ divancılıktan ileri gidememiştir.

Son asırlara doğru Azerbaycan'ın mutantan saray hayatının adem-i mevcudiyeti ve kibar güzideler sınıfının yalnız ufak feodal ve hanlıklar dahilindeki muhit-i Şerait iÇerisinde bulunuŐu, bu devrin Şairlerini asırlardan beri mevrus kurûn-ı Vüstâi görüş ve zihniyette, taklit ve tenezzüre sadık kalmakla beraber gerek lisan ve gerek hayat itibariyle halka yaklaŐtırmıŐ ve halka kadar inmelerini zaruri kılmıŐtı. Divan edebiyatı muakıblarının halka kadar inmeleri ilk nazarda garip görünüyor ve mütezzad bir safha arz ediyorsa da, tarih-i esbabı izah edilirse başlıca sebebi ve gayet tabii olduğu meydana çıkmış olur. Bu noktanın tenevvürü için ufak bir tarihi tenezzüh yapmak mecburiyetindeyiz.

Siyasi, iktisadi, coğrafi vaziyeti dolayısıyla azim bir ehemmiyet-i haiz bulunan Azerbaycan ülkesi tarihinin muhtelif zamanlarında muhtelif istila kuvvetlerinin, büyük fatihlerin hemen, hemen ilk hedefi olduğu için bir çok tarzlara maruz kalmış ve muhtelif milletlerin uğrağı olmuştur. İŞte bin bir vesile ile bir an evvel Azerbaycan'a hakim olmaya can atan bu fatihlere karşı Azeri halkı mukavemet göstermiştir. Bazen muvaffakiyet ve bazen muvaffakiyetsizlikle netice-pezir olan bu mukavemetler bilahare Azeri halkını istila kuvvetlerinin taht-ı hakimiyetine geçmek ıztırarında bulundurmuŐtur. Azerbaycan'a akın eden bu istila kuvvetlerinin bitmek tükenmek bilmeyen muharebeleri neticesinde müreffeh bir hayat iÇerisinde yaşayan halk, katl ve yağmaya mağruz kalmış, huzur ve rahattan mahrum olarak iktisaden pek zayıflamıŐ ve hasarete uğramıştı.

Bu müteaddid akınlar dolayısıyla uzun müddet müstakil bir hükümet Şeklinde yaşamak fırsatı elde edemeyen Azeri halkı bilahare hicri 1147'de Azerbaycan'ın Őimal kısmının Nadir Şah tarafından zapt edilmesiyle daha gergin ve fena bir vaziyetle karŐılaŐmıŐ bulunuyordu. Gence Hanının adem memnuniyeti müceb olan bu zapt vakası bilahare Kazak, BorĐalı'nın Nadir Şah tarafından Gürcistan'a iltihak ve Penah Han ile beraber Cevanşir halkının da Horasan civarına göğürölmesi ile neticelenmiŐti.

Hicri 1160'da Nadir Şah'ın katlinden sonra Horasan, Irak'ta olduğu gibi Azerbaycan'da da zuhur eden ihtilal hareketleri neticesinde hükümet hâkimlerinin

yerli ahaliden tayin edilmiş muavinleri kendilerini Han ilan etmiş ve bu suretle hanlık ve feodal hâkimiyetini vücuda getirmişlerdi. Hanlık ve feodallık devrinde, asırlardan beri devam eden akınlardan mutazarrır ve hasarete uğramış halk kendi aralarından çıkmış hanlıklara bir parça huzur refah içerisinde geçinmek niyetiyle ister istemez tabi olmuşlardır. Teşkilat ve idare hususlarında pek zayıf olmakla beraber mahalli hâkimiyeti devam ettirmek isteyen bu hanlıklar kendi bünyelerinde uzlaşamıyor ve şedit bir rekabet hissi ile meşbu bulunuyorlardı. İşte yek-diğerini çekemeyen hanlıklar hâkimiyeti kendi ellerinde bulundurmak ve kendilerini düşmanın tarizinden muhafaza ve müdafaa için halka yaklaşmak ve halkla hesaplaşmak lüzumunu hissetmişlerdi. Bir taraftan hanlıkların bu vaziyeti diğer taraftan vuku bulabilecek her hangi bir muharebe neticesinde katl ve yağmaya uğrayacağını düşünen ve bu yüzden endişe eden halk bil-mecburiye tabi olduğu hanlığı muhafazaya ve mümkün mertebe fazla yardımda bulunmaya gayret ediyorlardı. Sırf menfaat üzerine müesses bu mütekabil ihtiyaç mevkiti olsa bile hakim ile hükmü yek-diğerine yaklaştırmıştı.

Şüphesiz tahaddüs etmiş bu siyasi içtimai vaziyetin ifa edeceği tesirlerden zamanın edebiyatı ve şairleri masun kalamazlardı. Zira bir edebi hareket içtimai ve siyasi bir takım amillerin mevludi ve her hangi bir edebi tecdide siyasi tebdil ve tahavvülâtın pek mühim bir tesiri mevcuttur: Nitekim yukarıda bilvasıta zikir ettiğimiz devrin şairleri kurun-ı vüstâi iskolastik çemberinden çıkmamakla beraber cemiyetin bünyesinde husule gelmiş vaziyet icabı olarak halka yaklaşmış bulunuyordu. Bu suretle hanlık devrinin yitirmiş olduğu Vakıf, Vedadi ve daha sonra Zakir'in eserlerinde tesadüf ettiğimiz halkçılık ruhu ve mahallcilik zihniyeti bu devrin tabii bir mahsulüdür. Fakat bu şairlerden müşahide ettiğimiz halkçılık, hayat ve muhitte irtibat-ı suni ve gayrimeşur olduğu için vücuda getirdikleri eserler, hayatın muhtelif vecihelerini, zamanın o saf ve içtimai bünyesini hakkıyla tasvir ve ihtiva etmekten aciz ve uzaktadır. Sanat ve lisaniyat nokta-i nazarından kıymet ve ehemmiyetine şüphe edilemeyen bu gibi edebi ve vesikalar hayat ve muhiti tasvir hususlarında pek iptidai bir malzemedden başka bir şey değildir.

(Ye) Ali

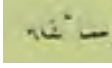

Azeri Türk, nr. 17, (1Teşrin-i evvel1928), s. 4-5.

AZERBAYCAN'DA EDEBİ HAYAT

1

Son Asır Azeri Edebiyatına Kısa Bir Nazar

2

On dördüncü asır evvelinde Rus istilasıyla, Azeri cemiyetinin içtimai bünyesinde vuku bulan bir tebdil ve bu tebdilin tabii bir neticesi olarak yaşayan Avrupai münasebat ve asrileşme hareketi, halkın içtimai hayatında büyük inkılaplar vücuda getirdiği için; halkı, yeni tarz-ı maişet şekillerine alışmak, iktisadi içtimai vaziyetini doğrultmak, hâsılı yeni içtimai kuruluşa devlet sistemine intibak etmek gibi emrivakiler karşısında bulundurmuydu. Uzun müddet devam eden bu geçiş devrinde, içtimai hayat sağlam bir yola girmediğinden edebiyat da kendi inhitat devrini geçiriyor. Kurûn-ı vüstâi telakki ve suni bir halkçılık gibi ana çizgi üzerinde inkişaf etmiş olan ve hemen hemen muayyen klişe manzumelerden ibaret bulunan divan edebiyatı da devam edip duruyordu. Şüphesiz, cemiyetin tekâmülü nokta-i nazarından gayritabii olan bu hal bu şekilde devam edemezdi. Tabii olarak, o yeni bir safhaya girmeli ve edebiyatta yeni cemiyetin asıl simasını kendisinde göstermeliydi. Nitekim biz ancak on dokuzuncu asrın ortalarından sonradır ki Azeri ufkunda feyzi bir güneş gibi beliren ve yeni çığırını teşir eden ilk muaşşirle karşılaşırız. muaşşir Mirza Fethali'ydi. Bu âdem de kendi muasırları gibi İslami bir terbiye görmüş ve tahsil hayatını iskolastik müesseseler de geçirmişti. Fakat bütün bunlara rağmen ufak bir   geldiği yeni muhitin ve asri bir cemiyetin esas kurumuş ve yabancı bir harsa karşı, hayat içtimailik zaruret ve ihtiyacına tekabül eden asri bir görüş, zihniyet ihtiyacını duymuş ve bu umdeyi halka da duyurmak istemişti. Şüphesiz bu gayenin istihsali için her şeyden evvel halkın yabancı hars tazyikinden kurtulması ve içtimai hayatını sağlam esaslar üzerinde kurmak için medeni hayat yolunda ki tekamül ve terkibe mani teşkil eden tufeyli anasırlardan halas olması lazımdı. Nitekim Mirza Fethali işe bundan başladı. Ve halka uzak namütenahi hayal alemlerinin peşinden koşmaktan ve tevekelle yaşamaktansa bir kere kendi devrini tetkik ve nazarını kendisine itaf etmek yolunu gösterdi. İçtimai rolünü bu suretle yapmak isteyen Mirza Fethali, uzun müddet almış olduğu İslami terbiye ve eski muhitinin üzerinde îka ettiği tesirler dolayısıyla, lisanda eskilikten kurtulmamakla

beraber bir halk psikoloğu gibi Azeri halkının ruh ve hayatına, içtimai hastalıklarını; kuvvetli muhayyilesi, teşhis kabiliyeti ile hulul ve nüfuz etmiş ve bunları kendine mahsus bir eda ile göstermeye çalışmıştır. İşte bu kuvvetli tahlil ve teşhis sayesinde ki mevzunu halk hayatından aldığı eserlerinde lisanda vuzûh ve sarahat gayesini istihdaf ederek halka halk lisanıyla hitap etmiştir. Yine bu saikledir ki efkar u imalin tamim ve canlı olmasına yardım eden temsil-i nevini intihabla avamın aklı gözündedir tarif-i meşhuruna ma-sadak vaka ve hadisatın cereyanını halkın gözü önünde görmesi için eserlerinde tiyatro tarzını tercih etmiştir. Mirza Fethali bu tarzı ihtibar etmekle Türk edebiyatında bu vakite kadar hiç de tesadüf etmediğimiz hakiki “tip” mefhumunu yaratmıştır ki bunlardan bir kısmına Azeri muhit ve hayatına has olduğu milli tip diğer kısmına da beşeri evsaf ve hasleti taşıdığı için beşeri tip gibi bakılabilir. Sonra Mirza Fethali’nin ehemmiyet ve takdirle kaydedilebilecek bir hususiyet ve muvaffakiyeti de var ki o da eserlerinde Azeri kadınlığına büyük mevki tahsis etmesidir. Henüz iptidai bir aile kuruluşu, mutaassıp bir cemiyet içinde bin bir hakaret ve tezyifle hakir görüldüğü bir zamanda Mirza Fethali kadınlığın hak, hayat ve hürriyetini terviç etmekle beraber Azeri kadının muhit ve iklimin üzerinde ikfa etmiş olduğu tesir neticesinde kesb ettiği kahramanlık, aile idaresi gibi haslet vazî bütün incelikleri ile tasvir ederek canlı ve hakiki kadın tipleri yaratmaya muvaffak olmuştur ki bu günkü Azeri kadınlığı medeni hayat yolunda ki muvaffakiyetlerini kısmen de olsa Mirza Fethali’nin canlı kadın tiplerine medyundur dersek mübalağa etmiş olmayız.

Bütün dediklerimizi hülasa edecek olursak diyebiliriz ki Mira Fethali öteden beri mevcut kurûn-ı vüstî zihniyet ve telakkilere yeni asri duygular aşlamış, eski edebi nevi ve yerine istidadının müsaadesi nispetinde yeni şekil ve nevilere ruh vermek suretiyle yabancı bir hars vüstâi tazyiki altında hakiki hüviyet ve ruhu kısılmış Azeri edibi hayatında büyük bir ehemmiyet ve takdirle kayıt edilebilecek tecdit ve ıslahat vücuda getirmiştir. İşte buna göre de o bir reformatör realist, görüşlü, halkçı ruhlu ilk Türk dramatörüdür.

Şimdi yeri gelmişken Mirza Fethali’nin şahsiyeti ve eserleri hakkında serd edilmiş bir mütalaa üzerinde durmak lüzumu hissediyoruz. Bu mütalaa Mirza Fethali’nin İran harsı mümessili ve Şehnameden mülhem olduğunu ileri süren nokta-

i nazardan¹ bizce bu gibi ali-acele serd edilen hükümler Azeri cemiyetini kâfi derecede tetkik etmemekten ileri gelse gerekdir.

Bu iddiaya göre Mirza Fethali kendisinden hattı asırlarca evvel bile halk içerisinde yaşamış ve yaşamakta bulunan Dede Korkut, Köroğlu gibi halk eserlerinden istifade suretiyle onları ihya ve bu suretle Türk harsına hizmette bulunmalı ve bu sahada çalışmalıydı. Bizce Mirza Fethali'den bu işi beklemek yanlış bir nokta-i nazardır. İzah edelim: Esasen milli harsı ihya için sarf-ı gayret eden cemiyetin hiç olmazsa az çok milliyetini meşur ve müdrik olması zaruridir. Milliyetini müdrik bir cemiyet ise milli harsın ihyası için muntazam ve sistematik talim ve terbiye müesseselerine, muhtelif ilim ve irfan membalarına malik olduğundan sonradır ki milli harsın ihyası yolunda hayırlı ve meşkûr hizmetlerde bulunabilir ve yaratmış olduğu muhit ve şerait tahtında bu sahada kendisini gösterebilecek kıymetli şahsiyetler yetiştirmiş olur. Yoksa, Mirza Fethali'nin zamanında olduğu gibi iskolastik bir zihniyetle yaşayan ve henüz hiçbir milli mektep ve irfan müesseselerine malik olmayan Azeri cemiyeti gibi bir cemiyet ilk işini ve teşebbüsünü bu sahaya hasr edemez; etmiş olsa bile muhit ve halkın ihtiyacına tekabül etmediği için hayırlı bir netice elde edemezdi. İşte Mirza Fethali bunu tahmin ettiği içindir ki ilk kademe olmak üzere halkın zihniyetiyle ve yabancı İran hars ve felsefesiyle mücadele yolunu ihtiyar etti ve halka o vakte kadar hiç de görmediği ana lisanında hayati eserler verdi. Bu eserleri tetkik edenlerce görülecektir ki o, ilhamını Şehname'nin hayali ve mutaassıp mevzularında değil; tamamıyla kendi muhit ve halkının hayatından; içtimai hastalıklarından almış ve bu hastalıkların tedavisine çalışmakla hayata, yaşadığı asrın tekamül ve terfi felsefesiyle bakmıştır. Cemiyetin tasfiyesine ve halkın şuurlu bir halk kitlesi haline gelmesine hizmet eden bu eserler İran felsefesi, İran hars ve hayatını tasvir ve terviç etmediği için tamamıyla Türk milli harsına dâhil bulunabilir, çünkü milli harsı ihya, milli harsa hizmet yalnız halk destanlarını toplamak demek değildir.

(Ye) Ali

Azeri Türk, nr. 18, (15Teşrin-i evvel 1928), s. 9-11.

¹ "Türklerde Hars Buhramı" Zeki Velidi. Türk Yurdu cilt 4 sayı 24

AZERBAYCAN'DA EDEBİ HAYAT

1

Son Asır Azeri Edebiyatına Kısa Bir Nazar

3

Azeri cemiyetinin fikri ve edebi hayatında pek hayırlı ve mühim inkılaplar vücuda getirmek suretiyle, Azeri edebiyatında büyük ve şerefli mevki ihraz etmiş Mirza Fethali'nin, muhit ve halk hayatının hakiki bir makesi, aynı zamanda tecdit ruhlu eserleri ve buna muvâzî olarak Azeri halkının terfi ve inkişafı neticesine yabancı hars ve edebiyatın esasları sarsılmış, kurûn-ı vüstâi kurun ve... zihniyetinin hayatına hâtem verilmiş bulunuyordu. Şüphesiz iflas arifesinde bulunan iskolastik zihniyet ve telakkinin yerine kaim olabilecek asri hayat ve zihniyeti takviye aynı zamanda salim bir yola rabıt etmek ihtiyacı vardı.

Bunun için de sade nazariyat ve teşvikten değil, ameliyattan istifade daha makul bir yoldu. Çünkü karşı da gün geçtikçe ticaret ve sanayi sahasında ecnebi anasırlarla rekabet edebilecek derecede ilerleyen ve istikrar peyda etmeye başlayan yerli Türk halkının talim ve terbiye, maarif gibi içtimai ve hayati irfan meseleleri bulunuyordu. İşte bütün meselelerin hali ve ihtiyaçların telafisi için, büyük bir gayret sarf etmek suretiyle muhtelif maarif meseleleri, asri mektepler tesis etmek ve geniş halk kitlesi için matbuat vücuda getirmekle memleketin ilmi ve edebi hayatını ihya ve takviye etmek lazım geliyordu.

Fakat alelumum irfan hayatının inkişaf ve tealiyesinde ön ayak münevver zümre olduğu için, o zaman birçok afaki şerait dolayısıyla ihtiyacı tatmin edebilecek nispette münevver zümreden mahrum bulunan Azerbaycan halkı için bu ihtiyacın refi müşkil ve müşkil olduğu kadar da imkânsızdı. İhtiyaç hissedilen bu münevver zümrenin fıkdanı ve buna intizam eden Çarlığın tazyik ve Ruslaştırma siyaseti gibi iki mühim inkişaf mahzurunun mevcudiyetine rağmen, mevcut münevver zümre, cemiyetin menafine hizmet vazifesinin kendilerine terkip ettiği müdrik bulduklarından azami bir kudret sarfıyla gayelerini ameli bir faaliyetle rabıt etmek uğurunda çalışıyorlardı. İşte biz de bu hayırlı teşebbüs ve gayenin 1875'de "Ekinci" gazetesinin neşriyle tahkik ettiğine şahit oluyoruz. Hasan Bey Zerdabi gibi kıymetli ve salahiyetdar bir şahsiyet tarafından ilk defa Türkçe olmak üzere neşredilen bu

gazetenin intişarı, ehemmiyet ve rolü citten takdir edilecek bir hadiseydi. Çünkü artık memleketin ve halkın terfi ve irfanı için halk kitlesine telkin edilecek içtimai, ilmi, ahlaki, idari meselelerin tamim ve tenevvürüne hizmet edecek büyük ve değerli bir vasıta elde edilmiş bulunuyordu.

“Ekinci” gazetesi faaliyetini yalnız bu sahaya hasır etmeyerek memleketin münevver zümresini etrafına toplamak suretiyle bir irfan zümresi vücuda getirmekle muvaffak olmuştur ki, bunların içerisinde bilahare mensup olduğu cemiyetin faal ve değerli bir ferdi evsafını haiz şahsiyetler tebarüz etmiştir. “Ekinci” gazetesi aile-i fikriyesine dâhil bulunan şahsiyetlerden “Seyid Azim” ve “Necif Bey” zikir edilebilir ki, bunlardan birincisi eski iskolastik medreselerine, vaktiyle “Usulü Cedit” namı altında yad edilen asri mekteplerin tesisinde mühim rol oynamış, ikincisi de kendi faaliyetini edebiyat sahasına teşmil ederek bir çok tiyatro eserleri vücuda getirmiştir. İşte bu suretle faaliyetine germi vermekle, memleketin fikri ve edebi hayatında ikinci bir inkişaf merhalesinin husulüne sebep olan bu zümre, kendisinden sonra ki nesil için uzun müddet bir örnek olmuştur.

20inci asrın evveline kadar devam eden bu devrin edebiyatına gelince, diyebiliriz ki bu devrin edebi hayatı ve edebi mahsulleri bariz bir hususiyet arz etmez. Edebi hayatta Mirza Fethali'nin eserleri ve tesiri hâkim bir vaziyette bulunduğu için edebiyat müntesipleri onun iziyle gitmiş ve örnek olarak onu almışlardır. Bu sebeptendir ki, Necif Bey ve bunu mütakıb Neriman Bey, Abdulrahim Bey gibi muharrirler Mirza Fethali'nin eserlerinden ilham, fikirlerinden feyz almış ve edebi faaliyetlerini yalnız tiyatro sahasına ve kısmen de hikâyeciliğe hasretmişti. Mezkur muharrirlerden bazıları tarihi facialar yazmışlarsa da, sair eserleri gibi bunlarda parlak bir numune olamamış ve ibtizalden kurtulamamıştır. İbdâ kabiliyetleri, teşhis hünerleri zayıf, bedî terbiyeleri noksan olduğu için tahlil ve tasvir hususlarında Mirza Fethali'ye kadar yükselememişlerdir. Bu eserlerde, Mirza Fethali'nin ince zekâ mahsulü eserlerinde mevcut tabiiyet ve inceliğe tesadüf edilemez. Sanat ve edebiyat nokta-i nazarından pek de yüksek olmayan bu eserler fikir ve realist görüş itibarıyla zamanın ihtiyacına tevafuk ettiği için uzun müddet halk içerisinde yaşamış ve sevilmiştir.

Gerek Mirza Fethali ve gerek Mirza Fethali'nin yolunda hareket eden salifü'-i diğer muharrirler edebi faaliyetleriyle, Azeri cemiyetinin edebi ve fikri hayatında halkçılık gibi mühim bir prensibin vazi ve kökleşmesinde büyük bir amil olmakla

beraber, edebiyata tam ve kâmil bir şekil vermeye muvaffak olamamışlardı. Bu neslin edebi faaliyeti ile tiyatro nevi edebiyesi çok ilerlemiş bulunmakla beraber, nazım ve edebiyesi tamamıyla boş, hikâye vesair edebi neviler zayıf hatta yok denilebilecek kadar azdı. Eserleri mevzuu, mazmun, şekil ve ruh itibarıyla yeknesak, lisan daha işlenmemiş ve edebi bir şekil iktisab etmemiş bir vaziyette bulunuyordu. Edebi zevk ve bedii hususiyetler daha tebar ve tayin etmiş değildi. Şüphesiz bununda sebebini, hariçle muhtelif münasebat neticesinde muhtelif fikri cereyanların, edebi mektep ve mesleklerin cemiyet içerisine henüz dâhil olmamasında aramalıdır.

20inci asıra, artık az çok muntazam ve içtimai bir kuruluş ve tebar etmiş bir mefkûre ile giren Azeri cemiyeti, iktisadi vaziyetiyle beraber medeni ve harsi hayatını doğrultarak ilerliyor ve yeni sima arz ediyordu. Bir taraftan muhtelif memleketlerde tahsilde bulunan ve asri amillerle mücehhez münevver zümrenin günden güne çoğalması, diğer taraftan hariçten gelen siyasi ve fikri cereyanların fikirlerde yer bularak kaynaşması halkın ihtiyacını bir kat daha artırmış ve bu sahada faaliyeti mevcub olmuştu. Fakat zaman geçtikçe büyük bir terfi ve intibah eseri gösteren Türk halkının bu inkişafından ürken Çarlık, mümkün mertebe bu inkişafın önünü almaya ve verilmiş hak-ı hürriyeti tehdit etmeye çalışıyordu. Bu tehdit ve tazyikler Azeri halkında o vakte kadar daha pasif bir halde bulunan milliyetçilik ve Türkçülük ruhunu İslami bir kisve altında olsa da canlandırmıştı. Fakat bu tazyik uzun müddet devam etmedi. Rusya dâhilinde baş veren kargaşalık ve bunu mütakıp 1905 ihtilali zuhur edince artık Rusya, vaziyetinin pek de emin olmadığını sezmiş olmalıdır ki ufak milletlerin hak-ı hayat ve hürriyetlerini daha fazla genişletmek gibi müsamaha siyasetini münasip gördü. Bu müsamahadan bilâistifade azıcık nefes alan Azeri halkı faaliyet sahasını biraz daha tevsi ederek birikmiş münevver zümrenin gayretleriyle yeni medeni ve harsi teşebbüslere ikdam etmeye başladı. İşte bu yeni ve kısmen serbest kuvvetin hareketi zamanındadır ki Azeri edebiyatı yeni devreye girmeye başlıyordu. Bu yeni devre “Füyuzat “ edebiyatı devresiydi. Ali Bey Hüseyinzade tarafından neşr ve “füyuzat” namıyla yâd edilen bu mecmua ile yaşayan edebi cereyan kendi kuvvet ve ilhamını o zaman Türkiye’de Mevcut dini klasik edebiyat cereyanına karşı vücuda getirilmiş “Servet-i Fünun” un asri cereyanından alıyordu ki bu da Mirza Fethali’den itibaren başlayan halkçılık ve realizm umdelerini terviç eden cereyandan tamamıyla başka bir mahiyetteydi. Malum olduğu vecihle

Türkiye’de “Servet-i Fünun” nesli garbın yeni edebi meslek ve cereyanlarını, sanat ve bediiyatını almış fakat hayati görüş ve felsefelerini tamamıyla başka bir istikamete çevirmişti. Bu nesil mümessilleri bir takım felsefi mesleklerin tesiri altında hak, fazilet gibi fikirlerin aynı zamanda beşeri ve insani hislerin müdafî buldukları için bir parça kozmopolitliğe mütemayildiler.

Füyuzat edebiyatının “Servet-i Fünun”dan aldığı şekl-i sanat ve bediiyat-ı umdeleri Azeri muhitine yerleşebildirse de, fikir ve felsefi telakki aynı zamanda lisan yerleşemedi. Çünkü Azeri halkı o zaman Türkiye’den bambaşka hayatı, içtimai ve siyasi bir şerait dâhilinde bulunuyordu. Buna göre de ona tamamıyla başka bir istikamet vermek ve mevcut şeraitin doğurduğu fikri ihtiyaçları telafi etmek zaruriyeti vardı. İşte bunun içindir ki “Füyuzat” nesli gittikçe halka yaklaşmak, mahallileşmek, hâsılı muhite intibak etmek ızdırarında bulundu. Yine bu intibakın sayesinde ki “Servet-i Fünun” cular kozmopolit bir zihniyete mütemayil buldukları halde “Füyuzat” nesli bilakis – tebar etmiş bir şekilde olmasa da-milliyet umdelerinin terviç ve takviyesine çalıştı.

Bu noktadan hareket eden Füyuzat edebiyatıyla, Azeri edebiyatına ilk defa olarak garbın şekilleri, sair edbi neveleri, romantizm, idealizm gibi edebi meslekler girmiş, bedii zevk ve sanat telakkisi tamamıyla değişmişti. Artık uzun müddetten beri boş kalmış nazım sahasında yeni kuvvetler belirmiş, yeni nazımın şekil ve esasını hakkıyla kavramış şairler yetişmiş bulunuyordu ki “Mehmet Hadi” “Hüseyin Cavit” gibi yeni şair ve manzum tiyatro eserleri vadisinde hayli ilerlemiş ve eserleriyle temayüz etmiş şahsiyetler bu meyanda zikir edilebilir. “Firdevs-i ilhamat” nam mecmua-i eşar mualifi Mehmet Hadi edebi varlığını, şairlik simasını Füyuzat devir-i edebiyesine medyun bir şairdir. İlk devirlerinde ilhamını “Servet-i Fünun” edebiyatından bilhassa Tevfik Fikret’ten alan Mehmet Hadi, çok geçmeden muhite yaklaşmak, hayata bakmak lüzumunu hissetmiş olacak ki hayali ve mücerred fikirlerden ziyade, muhit ve halkın efkâr ve hayatına tercüman olabilecek manzumeler vücuda getirdi. Bu manzumelerinde Hadi, kozmopolitlikten ziyade milliyetçilik umdelerini terennüm, zamanın ihtiyacına tevafuk edebilecek ahlakı, talimi (didaktik) içtimai mevzulara temas ettiği için eserlerinde muhit ve zamanını aks ettirmeye muvaffak olmuştur. Kullandığı lisan “Servet-i Fünun”un güftlü Edebiyat-ı Cedide lisanı olmakla beraber, aldığı şani hadiseleri kuvvetli ve zengin muhayyilesi ile bir araya getirmek ve bu iki anasını bediiyatla merc etmek suretiyle

eserler vücuda getiren Hadi zamanının ve Azeri edebiyatının çok değerli romantik ve idealist bir şairi olmuştur. “Hüseyin Cavit” üzerinde ileride bilvesile duracağımız için onu sonraya bırakacağız.

Füyuzat edebiyatının hizmet ve ehemmiyetine gelince, fikrimizi bu suretle formüle edebiliriz. Füyuzat edebiyatı, Azeri edebiyatına asri şiir numunelerini, vezin, ahenk, muhtelif muhtelif edebi nevi ve meslekler getirmekle onu şekil, mevzuu, ruh ve çeşni itibarıyla yeknesaklıktan kurtarmıştır. Garb-ı hayat irfanı ve edebiyatının şaheserlerinden numuneler takdim etmekle zamanının edebi zevk ve bediiyat nazariyatını hayatileştirerek kendisinden sonra ki nesil üzerinde bu güne kadar müessir olmuştur.

Füyuzat edebiyatı muharrirlerinin kullandıkları Edebiyat-ı Cedide lisanı bu güne kadar bir çok istihaleler geçirmek suretiyle vücuda gelmiş bu günkü Azeri edebi lisanının teşkil ve tamiminde büyük bir amil, daha doğrusu bir esas vazifesi görmüştür ki bu günkü edebi Azeri dili kendi mevcudiyetini ona medyundur.

(Ye) Ali

Azeri Türk, nr. 19, (1 Teşrin-i sani 1928), s. 6-8.

SONUÇ

28 Mayıs 1928 yılında kurulan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 27 Nisan 1920'de Bolşevikler tarafından işgal edilmesi üzerine ülkede bulunan yönetim kadrosu ve aydınlar ülke dışına çıkmak zorunda kalmışlardır.

Türkiye'ye gelen Azeri aydınlar, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Şura Başkanı Mehmet Emin Resulzade etrafında toplanmış ve muhacerette istiklal mücadelesini devam ettirmişlerdir. Bu mücadelenin daha geniş kitlelere ulaşması amacıyla yayıncılık faaliyetlerinde bulunmuşlardır.

Muhaceret matbuatı şeklinde adlandırılan bu faaliyetler çerçevesinde "Yeni Kafkasya, Azeri Türk, Yeşil Yaprak, Odlu Yurt" mecmuaları yayınlanmıştır. Çalışmamızın konusu, bu yayınların ikincisi olan Azeri Türk mecmuası oluşturmaktadır.

Çalışmamızda Azeri Türk mecmuasının çıkışını hazırlayan siyasi, tarihi ve kültürel arka zeminine değinildikten sonra mecmuanın genel özellikleri incelenmiş ve seçilen metinler Latin alfabesine aktarılmıştır.

KAYNAKÇA

- AÇIKKAYA,Savaş; “**Çarlık Rusyası Hâkimiyetindeki Azerbaycan Türklerinde Ulus Bilincinin Gelişmesinin Temel Dinamikleri**”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S.28 Y. 2010/1, 2010, s. 403-420.
- AKÜZÜM, Feyzi; “**Azerbaycan İstiklalinin Tarihi Gelişimi ve Resultade**”, **Azerbaycan Dergisi**, s. 248, Nisan-Mayıs-Haziran 1984.
- AZERBAYCAN KÜLTÜR DERNEĞİ; **Azerbaycan Kültür Derneği 50. Yıl**, Ankara, Mars Matbaası, 1999.
- BAYKARA, Hüseyin; **Azerbaycan İstiklâl Mücadelesi Tarihi**, İstanbul, 1975.
- BURAN Ahmet-ALKAYA Ercan; **Çağdaş Türk Lehçeleri**, Akçağ Yay., Ankara, 2007.
- CAN, Adem, “**Yeni Kafkasya Mecmuası**”, Ahmet Yesevi Üniversitesi Bilig Dergisi, Bahar / 2007, sayı 41, 2007, s.109-122.
- DEVLET, Nadir; **İsmail Bey Gaspıralı (1851-1914)**, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1988.
- HASANLI, Cemil; **Azerbaycan Tarihi 1918-1920**, Azerbaycan Kültür Derneği Yay., Ankara, 1998.
- KENGERLİ, Mehmet; “**Müsavat’ın Çehresi**”, Azerbaycan Dergisi, S. 282, Kasım-Aralık 1991, s. 53-55.
- Mehmetzade Mirza Bala; **Milli Azerbaycan Hareketi**, Azerbaycan Kültür Derneği Yay., Ankara, 1991.
- RESULOĞLU, Mehmet Ali; “**Müsavat Partisinin Kuruluşu**”, Azerbaycan Dergisi, S. 282, Kasım-Aralık 1991, s.37-41.
- ŞİMŞİR, Sebahattin; **Azerbaycanlıların Türkiye’de Siyasi Ve Kültürel Faaliyetleri (1920-1991)**, Azerbaycan Kültür Derneği Yay., Ankara,2000.
- Uca, Alaaddin; Azerbaycan Milli Uyanışının Gerçekleşmesinde Zeynil Abidin Tagiyev, Mirza Fethali Ahundzade Ve Hasan Bey Zerdabi'nin Hizmetleri. **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi / Journal Of Turkish Research Institute**, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/taed/article/viewFile/1997/1996> Adresinden 23.01.2013, 15:37 tarihinde alınmıştır.
- YAGUBLU, Nesiman; **Müsavat Partiyasının Tarihi**, Bakı, 1997.

ÖZ GEÇMİŞ

18.06.1989'da Trabzon'da doğdu. İlköğretimi Beşikdüzü Şehit Öğretmen Gürhan Yardım İlköğretim Okulu'nda, Lise Öğrenimini Vakfıkebir Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2007'de başladığı Giresun Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 2011'de bitirdi. Aynı yıl Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde yüksek lisansa başladı. Psikanalitik Edebiyat Kuramı Üzerine Bir İnceleme adlı seminer çalışmasını yapmıştır.